دانستنی‌های فرماندهان یگان امنیتی و گردان‌های امام علی (علیه‌السلام)

(برگرفته از تجربیات فتنه ۱۳۸۸)

معاونت تربیت و آموزش
قرارگاه مرکزی امام علی (علیه‌السلام)

بسم الله الرحمن الرحیم

محتویات این کتاب دارای طبقه بندی بوده
و مختص مربیان و فرماندهان می باشد

از در اختیار گذاشتن آن به دیگران
خودداری فرمایید

معاونت تربیت، آموزش و فرهنگ پاسداری سپاه - مرکز باقرالعلوم(ع)

...م کتاب: داستنی‌های فرماندهان یگان امنیتی و گردان‌های امام علی(ع) (برگرفته از تجربیات فتنه ۱۳۸۸)

...لیف و تدوین: جمعی از فرماندهان، کارشناسان و اساتید آموزشی

...ا همکاری: معاونت عملیات و آموزش قرارگاه ثارالله تهران

...اظر تخصصی: اداره آموزش‌های دفاعی امنیتی

...یراستار ادبی: اسماعیل هاشمی

...طراح رایانه‌ای و جلد: حمیدرضا سیف‌زاده

...حروف‌نگار و صفحه‌آرا: اسماعیل هاشمی

...وبت چاپ: اول (بهار ۱۳۹۷)

...مارگان: ۳۰۰۰ نسخه

...شابک: ۷-۶۲۸-۱۸۹-۶۴-۹۷۸

باسمه‌تعالی

جمهوری اسلامی ایران

مرکز باقرالعلوم(ع)

شماره: ۱۵۰/۱۰/۸۷۱/س
تاریخ: ۱۳۹۷/۰۳/۱۲
پیوست:
طبقه‌بندی:

«ابلاغیه»

کتاب **دانستنی‌های فرماندهان یگان امنیتی و گردان‌های امام علی(ع)** (برگرفته از تجربیات فتنه ۱۳۸۸) که توسط معاونت تربیت و آموزش قرارگاه مرکزی امام علی(ع) تدوین شده است، برای بهره‌برداری **یگان‌های امنیتی** ابلاغ می‌شود. این کتاب برای استفاده فرماندهان یگان امنیتی و گردان‌های امام علی(ع) می‌باشد.

سرهنگ پاسدار اکبر محمد علی‌زاده
مسئول مرکز باقرالعلوم(ع)

فهرست مطالب

فصل چهارم- گشت شهری در اغتشاشات

فصل پنجم- نمایش اقتدار

فصل ششم- موانع و سد موانع در مقابله با اغتشاشات

فصل هفتم– تامین و پشتیبانی یگان امنیتی در عملیات مقابله با اغتشاشات

فصل هشتم– تاکتیک‌های یگان امنیتی و گردان امام علی(ع) در مقابله با اغتشاشات

فصل نهم– حفظ و تقویت روحیه‌ی نیروهای بسیجی در ماموریت‌های امنیتی

فصل دهم- حفاظت اطلاعات در مأموریت‌های امنیتی

فصل یازدهم- آشنایی با قوانین قضایی موردنیاز در عملیات کنترل اغتشاشات

فصل دوازدهم- عملیات اطلاعاتی در صحنه مقابله با اغتشاشات

فصل سیزدهم- روش‌های کاهش آسیب‌پذیری نیروها (سطح تاکتیکی) در عملیات مقابله با اغتشاشات شهری

راسویاب افشا می کند

کتاب دانستنی های فرماندهان یگان امنیتی و گردان های امام علی

فصل اول

فراخوانی نیروهای بسیجی برای اجرای مأموریت‌های امنیتی

۱- کلیات

۱-۱- بیان اهمیت و ضرورت پرداختن به موضوع فراخوانی

۱-۲- تعریف عملیاتی از فراخوانی

۱-۳- موارد مورد انتظار در فراخوانی نیروها

۱-٤- انواع فراخوانی

۲- سؤال‌های اساسی

۲-۱- مشکلات و موانع حد انجام فراخوانی چیست؟

۲-۲- آثار منفی اقدام‌های فتنه‌گران در انجام فراخوانی نیروهای بسیجی را بیان نمایند.

۲-۳- به‌غیراز روش‌های معمول در فراخوانی، چه‌راه‌کارهای مؤثر دیگری را تجربه نموده‌اید؟

۳- جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

۳-۱- آگاه‌سازی نیروهای گردان در خصوص اهمیت فراخوانی

۳-۲- شناسایی نقاط ضعف و قوت در فراخوانی و اتخاذ تدابیر لازم

۳-۳- نوآوری و خلاقیت در فراخوانی نیروهای تحت امر

۱-کلیات

شکل ۱-۱

۱-۱- بیان اهمیت و ضرورت پرداختن به موضوع فراخوانی

در میان مفاهیم و اصطلاحات نظامی و امنیتی، موضوع **فراخوانی** از اهمیت و جایگاه خاص و ویژه‌ای برخوردار می‌باشد، زیرا حضور **به‌موقع** و **حداکثری** نیروها در هنگام نیاز، برای هر سازمان نظامی ارزش فوق‌العاده‌ای دارد و بدین‌دلیل است که در تمامی یگان‌ها سعی بر آن است که طرح یا **دستورالعمل مدون** و **جامعی** برای **فراخوانی** نیروها تدوین شود. به‌همین دلیل، در ادامه به‌ضرورت و اهمیت پرداختن به موضوع فراخوانی نیروهای بسیجی اشاره می‌شود:

(۱) در مأموریت‌های امنیتی، به‌دلیل **نوع مأموریت**، **سرعت عمل و حضور حداکثری** نیروها، اهمیت مضاعف دارد. به‌عبارت‌دیگر **فراخوانی** به‌موقع نیروها باعث می‌شود که

گردان در **اسرع وقت** خود را به **محل مأموریت** رسانده و از **شروع و گسترش** بحران جلوگیری نماید. درصورتی‌که اگر **تأخیری** حاصل شود، می‌تواند **گسترش بحران** را به‌دنبال داشته و **کنترل** آن **دشوار** و **خسارات جبران‌ناپذیری** را به‌بار می‌آورد.

(۲) نیروهای بسیجی، **نیرویی غیرموظف** و **آزاد** بوده و فرمانده نمی‌تواند **وقت مشخصی** را برای به‌کارگیری آن‌ها پیش‌بینی و لحاظ نماید. بنابراین پیش‌بینی تمهیدات لازم برای فراخوانی **به‌موقع** و **حداکثری** نیروهای بسیجی از **اهمیت فوق‌العاده‌ای** برخوردار است.

(۳) برای انجام **فراخوانی مناسب** نیروهای گردان لازم است فرمانده، ارکان و نیروهای گردان از قبل **با توافق یکدیگر** شکل و نحوه‌ی انجام فراخوانی را تعیین نمایند و **نقش** و **وظیفه‌ی** تمامی نیروهای گردان هنگام فراخوانی مشخص گردد.

۲-۱- تعریف عملیاتی از فراخوانی

عبارت است از اینکه **حسب ضرورت** و با **ابلاغ مرجع صلاحیت‌دار**، **تمام یا بخشی از یگان** به‌منظور انجام مأموریت محوله، به **نقطه‌ی مشخصی** احضار شوند، به بیان ساده‌تر فراخوانی یعنی اقدامی است که به‌موجب آن، نیروها برای انجام مأموریت در **زمان معین**، در **مکان موردنظر**، حضور یابند.

۳-۱- موارد مورد انتظار در فراخوانی نیروها

۱-۳-۱- اطمینان از ابلاغ پیام به افراد فراخوانی‌شده: با عنایت به اینکه **مسئول** انجام **فراخوانی**، **فرمانده گردان** می‌باشد، لازم است تا وی پس از ابلاغ پیام فراخوانی نیروها، ضمن استفاده از **روش‌های مختلف** و بازدید میدانی از نیروهای فراخوان کننده، مطمئن شود که **پیام** به همه‌ی نیروها **ارسال** گردیده است.

۲-۳-۱- حضور به‌موقع نیروهای فراخوانی شده: در فراخوانی نیروهای گردان، **انتظار** می‌رود تدابیر و پیش‌بینی‌های لازم توسط فرمانده گردان صورت گیرد تا نیروهای فراخوان شده **به‌موقع** و با **کمترین تأخیر** در محل تعیین‌شده حضور یابند.

۱-۳-۳- حضور اکثریت نیروهای فراخوانی شده: در فراخوانی نیروهای گردان، انتظار می‌رود اقدام‌های لازم توسط فرمانده گردان صورت گیرد تا **حداکثر نیروهای فراخوان شده** در محل تعیین‌شده حضور یابند که برای این منظور تدابیر و اقدام‌ها و هماهنگی‌های لازم باید **از قبل برنامه‌ریزی‌شده باشد.**

۱-۳-۴- حضور نیروها با شور و نشاط انقلابی: برای اجرای مناسب مأموریت‌های محوله لازم است تا تدابیر و پیش‌بینی‌های لازم توسط فرمانده گردان صورت پذیرد تا هنگام فراخوانی، نیروهای گردان باانگیزه‌ی بالا و شور و نشاط انقلابی و با علاقه و اشتیاق در فراخوانی حضور یابند. مثلاً در حد امکان هنگام مأموریت پیش‌بینی تغذیه مناسب، استراحت و خواندن نماز و ... صورت پذیرد.

۱-۳-۵- حضور به‌موقع عناصر کلیدی: هنگام فراخوانی نیروهای گردان، لازم است فرمانده گردان، **عناصر کلیدی** و تأثیرگذار را از قبل **شناسایی** نموده و به شکل خاصی فراخوانی نماید تا وظایف اصلی و مهم را انجام دهند.

موارد مذکور **به‌صورت کلی** در خصوص فراخوانی هر **یگان نظامی**، مطرح می‌شود. در خصوص فراخوانی **نیروهای بسیجی** به‌دلیل **اهمیت و ضرورت** موضوع و همچنین ماهیت نیروهای بسیجی، از اهمیت فوق‌العاده‌ای برخوردار می‌گردد. با توجه به اینکه حضور نیروهای بسیجی به‌صورت **غیرموظفی**، بدون هرگونه **چشم‌داشت مادی**، بر اساس اعتقادات و باورهای دینی و مذهبی و تبعیت از ولایت‌فقیه می‌باشد. بنابراین هنگام **آموزش، توجیه، فراخوانی** و ... نیروهای بسیجی، اخلاق، رفتار و دستورهای فرماندهی گردان باید متناسب با **روحیات، توانایی‌ها و توقعات** آنان بوده و **انعطاف** لازم را داشته باشد.

۱-۴- انواع فراخوانی

فراخوانی نیروهای گردان به‌طورکلی از لحاظ دو بعد **زمان** و **نوع مأموریت** قابل تقسیم و بررسی می‌باشد:

۱-۴-۱- ازنظر زمان کافی برای فراخوانی نیروهای گردان:

(۱) فراخوانی با فرصت: هنگامی‌که فرمانده گردان از قبل، **زمان اجرای مأموریت و نوع فراخوانی** را می‌داند و **زمان کافی** برای سیر مراحل انجام فراخوانی را دارد.

(۲) فراخوانی تعجیلی: هنگامی‌که **بدون اطلاع قبلی** و برحسب ضرورت به فرمانده گردان ابلاغ شود تا نیروهای تحت امر را در اسرع وقت فراخوانی نماید.

۱-۴-۲- ازنظر نوع مأموریت و هدف از فراخوانی نیروهای گردان:

(۱) فراخوانی مأموریتی: هنگامی‌که فرمانده گردان، نیروهای تحت امر را به‌منظور انجام عملیات و اجرای **مأموریت امنیتی (مثلاً مقابله با ناآرامی و اغتشاشات)** فراخوانی می‌نماید.

(۲) فراخوانی: هنگامی‌که فرمانده گردان، نیروهای تحت امر را به‌منظور **اجرای برنامه‌های تربیتی و آموزشی و یا انجام تمرینات تاکتیکی** فراخوانی می‌نماید.

۱-۴-۳- فراخوانی ترکیبی: هنگامی‌که فراخوانی نیروهای گردان، ترکیبی از انواع فراخوانی‌های مذکور در بندهای(۱-۴-۱)**(بعد زمان)** و (۱-۴-۲) **(بعد مأموریت و هدف)** باشد. به آن **فراخوانی ترکیبی** می‌گویند(مطابق جدول ۱-۱).

جدول ۱-۱

زمانی / ماموریت	تعجیلی	با فرصت
انجام ماموریت	فراخوانی **تعجیلی** به‌منظور **انجام مأموریت**	فراخوانی **با فرصت** به‌منظور **انجام مأموریت**
حفظ انسجام و آموزش و تمرین	فراخوانی **تعجیلی** به‌منظور **انسجام و آمادگی رزم**	فراخوانی **با فرصت** به‌منظور **انسجام و آمادگی رزم**

۲- سؤال‌های اساسی

۱-۲- مشکلات و موانع حد انجام فراخوانی چیست؟

(۱) **عدم انسجام سازمانی گردان‌ها** در مواقع **غیرعملیاتی** و محوریت حوزه‌ها و پایگاه‌ها، موجب **تصدی‌گری حوزه‌ها** و **پایگاه‌ها** شده و نیروها از آنجا **فراخوانی** و به گردان معرفی می‌شوند. درواقع مسئولیت فراخوانی و اجرای مأموریت با **فرمانده گردان** می‌باشد؛ اما **امکانات**، **اختیارات** و **پشتیبانی‌های** لازم از نیروها، در اختیار حوزه‌های مقاومت بسیج است.

(۲) با عنایت به **تنوع مشاغل** و یا **مشغول به تحصیل** بودن نیروهای بسیجی، **فراخوانی‌های مکرر** و بعضاً **غیرضروری**، باعث ایجاد **مشکلات شغلی**، **تأثیر منفی** در معیشت و **افت تحصیلی** آنان و در نهایت منجر به **ریزش نیرو** در فراخوانی‌های بعدی می‌شود.

(۳) **نفوذ** افراد **غیر بسیجی** در هنگام فراخوانی نیروهای گردان، موجب بروز برخی مشکلات از قبیل انجام اقدام‌های ناهماهنگ، **هنجارشکنی**، تسویه‌حساب شخصی، **مشکلات اخلاقی**، سرقت و ... بنابراین لازم است فرمانده گردان ضمن انجام **هماهنگی‌های لازم** با **حفاظت اطلاعات**، **تدابیر** و **اقدام‌های حفاظتی** لازم را در **هنگام انجام فراخوانی** اجرایی نماید.

(۴) **ممانعت خانواده‌های** برخی از بسیجیان از حضور آنان در فراخوانی‌ها به‌دلیل **عملیات روانی**، **شایعه‌پراکنی** و **دروغ‌پردازی‌های** صورت گرفته از سوی دشمن می‌باشد.

(۵) یکی از ابزار متداول و مورداستفاده در فراخوانی‌ها، **خطوط تلفن مستقیم** و **همراه** می‌باشد که این وسایل ارتباطی، دارای **محدودیت‌های زیادی** مانند **قطع** و یا **اشغال** بودن در زمان بحران و هزینه‌های را به‌دنبال دارد. بنابراین برای سهولت در اطلاع‌رسانی و فراخوانی نیروها می‌توان از سایر وسایل ارتباطی مانند SMS Center و ... نیز استفاده نمود.

تذکر: رعایت اصول و ملاحظات حفاظتی در استفاده از وسایل و تجهیزات مخابراتی مانند اس.ام.اس.سنتر ضروری است.

(۶) در مواقعی که نیروهای بسیجی، **فراخوانی** شده و **به‌کارگیری نمی‌شوند**، این امر موجب **فرسایش** آن‌ها و **ریزش** در فراخوانی‌های بعدی می‌شود. به‌این‌ترتیب که **نیروهای بسیجی** تصور می‌کنند **ضرورتی** برای **حضور** آن‌ها **وجود ندارد** و صرفاً وقت آن‌ها گرفته می‌شود.

(۷) **محدودیت زمانی قانونی** برای بسیجیان به‌منظور عدم حضور در محل کار به‌مدت **۱۵ روز** در سال که حتی همین ۱۵ روز را هم برخی سازمان‌ها و نهادها **قبول نمی‌کنند**. بنابراین **عدم حضور** نیروهای بسیجی در محل کار، ممکن است باعث **ایجاد مشکلات جدی شغلی** و یا حتی موجب **اخراج از کار** شود.

۲-۳- آثار منفی اقدام‌های فتنه‌گران در انجام فراخوانی نیروهای بسیجی را بیان نمایند.

(۱) انجام **عملیات روانی علیه بسیجیان** و خانواده‌های آنان از طریق شبکه‌های **ماهواره‌ای ضدانقلاب**، **پخش شایعات** و ... که این امر **تأثیر منفی بر** خانواده داشته و موجب **ریزش** نیروها در **فراخوانی‌ها** می‌شود. اما این موضوع در اکثر **نیروهای بسیجی** که دارای **اعتقاد**، **ایمان** و **بصیرت** لازم می‌باشند، اثر **معکوس** دارد. به‌این‌ترتیب که باعث **افزایش عزم** و **اراده‌ی** آن‌ها در **اجرای موفقیت‌آمیز مأموریت** خواهد شد.

(۲) **تهدید و ارعاب نیروهای بسیجی و خانواده‌های** آنان توسط عناصر ضدانقلاب از طریق **پخش عکس بسیجیان در اینترنت و فضای مجازی**، در **شب‌نامه‌ها** و یا انداختن نامه و نوشته‌های تهدیدآمیز در منازل و ... باعث می‌شود **برخی** از **نیروهای بسیجی** تحت تأثیر این تبلیغات، به‌دلیل **تهدیدات متصور علیه اعضای خانواده** در هنگام فراخوانی‌ها **حاضر نشوند**.

(۳) **هنگامی‌که** نیروهای خودی **به‌دلایل مختلف در مأموریت مقابله با اغتشاشات**، **با ناکامی و عدم موفقیت** مواجه می‌شوند، برای مثال **تعدادی از نیروهای گردان** توسط اغتشاش‌گران **گروگان** گرفته می‌شوند و یا مورد **ضرب‌وجرح** قرار می‌گیرند، **انتشار** اخبار این حوادث موجب **کاهش روحیه** نیروها و متعاقباً باعث ایجاد **تأثیر منفی در فراخوانی** خواهد شد.

۳-۲- به‌غیراز روش‌های معمول در فراخوانی، چه‌راه‌کارهای مؤثر دیگری را تجربه نموده‌اید؟

(۱) استفاده از توان و ظرفیت **هیئت‌های مذهبی** در انجام فراخوانی‌های **با فرصت** و یا فراخوانی در زمان بحران در صورت **تداوم فتنه بیش از یک هفته**. با عنایت به اینکه هیئت‌های مذهبی معمولاً محل تجمع نیروهای بسیجی می‌باشند و حضور آنان در این مجالس آمیخته و سرشار از **عشق و محبت** و ارادت خالصانه به **اهل‌بیت عصمت و طهارت**(علیهم‌السلام) است، بنابراین امکان تبیین **جایگاه ولایت‌فقیه** و نظام ج.ا.ا، اهمیت و **نقش بسیجیان در مأموریت** و بالا بردن **بصیرت** انقلابی نیروها به بهترین شکل وجود دارد که در صورت موفقیت فرمانده در این موضوع، **تأثیر فوق‌العاده‌ای** در حضور نیروهای بسیجی هنگام **فراخوانی** ایجاد خواهد شد.

(۲) استفاده از روش **فراخوانی معکوس** به این‌صورت‌که نیروهای گردان از قبل به‌گونه‌ای توجیه شوند که **حساسیت و نگرانی** لازم را داشته باشند تا هنگام نزدیک شدن **سالروز وقایع امنیتی** مانند ۲۲ خرداد، ۱۸ تیر، ۱۶ آذر و ... و یا زمانی که احساس می‌کنند **تهدید** و یا **حادثه امنیتی** در حال وقوع است، خودشان به هر طریق ممکن، **اعلام آمادگی** و راجع به فراخوانی، از فرمانده **استعلام** نمایند.

(۳) با توجه به **اهمیت** موضوع، **ضرورت دارد** فرمانده با نیروهای گردان **هم‌فکری و مشورت** لازم را برای رسیدن به روش یا **روش‌های مورد استقبال** و قراردادی برای انجام فراخوانی به‌عمل آورد که ممکن است این روش‌ها در هر گردان متفاوت باشد و یا با توجه به **مقتضایت زمان** پس از مدتی **تغییر** نماید.

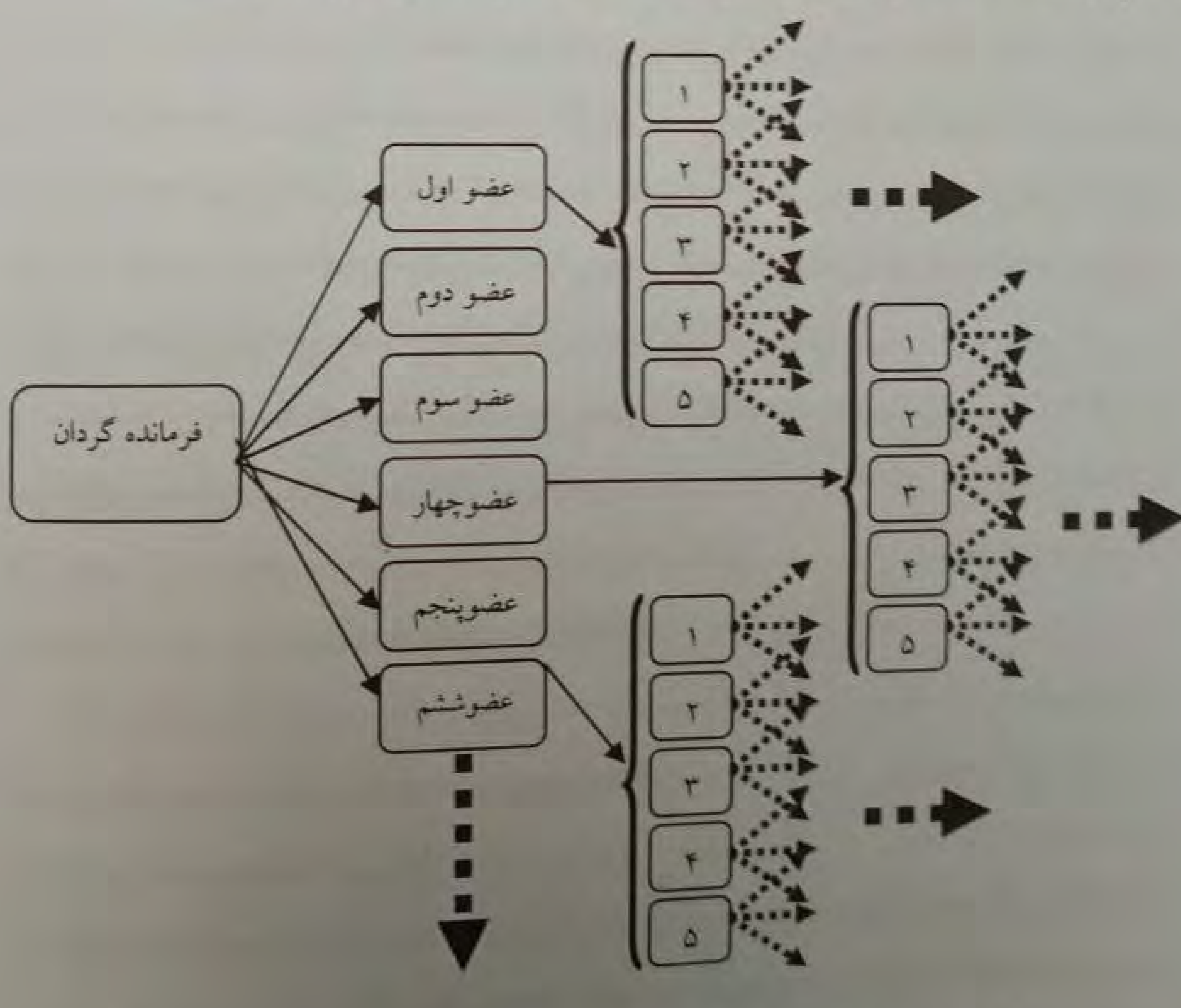
(۴) هنگامی‌که نیازی به فراخوانی همه‌ی نیروهای گردان نیست، فراخوانی تعداد مناسبی از **بسیجیان** دارای **انگیزه و روحیه** با **تجهیزات کامل** در **اولویت** بوده و بهتر از فراخوانی تمامی نیروها می‌باشد.

(۵) **ارتباط مداوم و مستمر فرمانده گردان با نیروهای تحت امر:** تقویت ارتباط‌گیری با بسیجیان حداقل **یک روز در هفته** در قالب برنامه‌ی **یاد یاران**، کلاس‌های

آموزشی و ... موجب **انسجام** و **آمادگی نیروها** گردیده و باعث **تسهیل** و **تسریع** در انجام فراخوانی می‌شود.

(۶) ارتباط **شبکه‌ای مستقیم** و مستمر بین فرمانده گردان، ارکان و سایر نیروها به‌صورت **زنجیره‌ای**، به این شکل که هرکدام از اعضای گردان با تعدادی از سایر اعضا **در ارتباط مستقیم** و **رابطه‌ی نزدیک** داشته باشند تا موجب **سهولت** و **تسریع** در فراخوانی شود.

فرمانده گردان به‌صورت شبکه‌ای با **حداقل ۱۰ نفر ارتباط مستمر و تنگاتنگ** داشته باشد و آن ۱۰ نفر نیز به‌نوبه‌ی خود با **تعدادی** از **افراد گردان** مرتبط باشند تا هنگام ابلاغ فراخوانی توسط فرمانده گردان، **پیام** توسط این افراد نیز **منتشر** شود. البته **لازم نیست** حتماً تمامی این **۱۰ نفر** از **ارکان** و یا **فرماندهی گروهان** باشند.

نمودار ۱-۲- ارتباط شبکه‌ای فرمانده و اعضای گردان در فراخوانی

۳- جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

۱-۳- آگاه‌سازی نیروهای گردان در خصوص اهمیت فراخوانی

با عنایت به موضوعات طرح‌شده، لازم است تا **فرمانده گردان**، عناصر کلیدی، ارکان و سایر نیروهای تحت امر را نسبت به **اهمیت** موضوع **فراخوانی** و نقش مؤثر آن در **اجرای موفق مأموریت امنیتی** توجیه و **تصریح** نماید که هرگونه **سهل‌انگاری** و **بی‌توجهی** در این امر موجب **گسترش** و **شیوع** بحران می‌شود و **کنترل** و **مقابله** با آن نیازمند **صرف توان** و هزینه‌های فراوان **مادی** و **معنوی** خواهد بود. برخی اوقات **حضور پیش‌دستانه نیروها** در کانون‌های بحران، موجب **بازدارندگی** و **سلب فرصت از اغتشاش‌گران** می‌شود. بنابراین حضور نیروهای بسیجی در این‌گونه فراخوانی‌ها بسیار **مؤثر** بوده و لازم است مورد **اهتمام** و **توجه** قرار گیرد. بدیهی است اگر نیروهای گردان اهمیت فراوان این موضوع را درک نمایند، نهایت سعی و تلاش لازم را به‌عمل خواهند آورد.

۲-۳- شناسایی نقاط ضعف و قوت در فراخوانی و اتخاذ تدابیر لازم

برای اجرای مناسب، صحیح و به‌موقع فراخوانی، لازم است تا فرماندهی گردان **روش‌های مناسب فراخوانی** را به‌همراه **ارکان** و **عناصر کلیدی** بررسی و در برنامه‌های **حفظ انسجام** و **آمادگی رزم** تمرین نموده و ضمن برگزاری جلسه با حضور **اعضای مؤثر** در **گردان**، پس از انجام بررسی‌های لازم، نقاط ضعف و قوت نیروهای گردان در فراخوانی را **شناسایی** و تدابیر و اقدام‌ها لازم را به‌منظور **برطرف نمودن** نقاط **ضعف** و تقویت **نقاط قوت** اتخاذ نماید. البته **مشورت** با **فرماندهان سایر گردان‌ها** و استفاده از **تجربیات موفق** و یا **ناموفق** آنان در موضوع فراخوانی نیز در این رابطه بسیار **مؤثر** خواهد بود.

۳-۳- نوآوری و خلاقیت در فراخوانی نیروهای تحت امر

با عنایت به اینکه موارد ذکرشده در این نوشتار حاصل **تجارب** برخی از مسئولین و فرماندهان مأموریت مقابله با اغتشاش در طول زمان‌های گذشته به‌ویژه **فتنه‌ی سال۱۳۸۸** می‌باشد، قطعاً در مورد موضوع فراخوانی تجارب، نوآوری‌ها و خلاقیت‌هایی دیگری نیز وجود دارد که تاکنون **ثبت** و **ضبط نگردیده است** و یا ممکن است در مأموریت‌های آتی با توجه به **مقتضیات زمان، روش‌های** مؤثر **جدیدی** ابداع و به‌کارگیری شود. بنابراین لازم است تا فرمانده گردان با استفاده از **دانش** و **تجارب** موجود و ضمن بهره‌گیری ازنظرات نیروهای بسیجی، **خلاقیت‌ها** و **نوآوری‌های** مؤثر در فراخوانی را **به‌صورت گردانی تمرین** و **اجرایی** نماید.

فصل دوم

جابه‌جایی و انتقال نیرو در صحنه اغتشاش

۱- هدف
۲- منظور
۳- انواع جابه‌جایی
٤- انواع جابه‌جایی از دیدگاه متفاوت
۵- ملاحظات اساسی در جابه‌جایی نیروها
٦- مشکلات موجود در جابه‌جایی نیروها
۷- محاسن جابه‌جایی نیروها با خودروهای جمعی
۸- محاسن جابه‌جایی نیروها با وسایل نقلیه انفرادی
۹- اقدام‌های لازم در انجام یک جابه‌جایی و انتقال مناسب
۱۰- وضعیت و تمرین پاسگاهی

شکل ۱-۲

۱- هدف

جابه‌جایی سریع و ایمن نیروها به صحنه عملیات و هدایت نیروهای امنیتی بـرای مقابله با اغتشاش‌گران.

۲- منظور

آشنایی با شیوه ایمن و سریع جابه‌جایی نیروها به صحنه درگیری و صحنه عملیات می‌باشد که این جابه‌جایی شامل بخش‌های مختلفی اعم از اعزام نیرو به صحنه، خروج نیروها از صحنه و یا تعویض نیروها به‌منظور حفظ توان نیروهای عمل‌کننده باشد.

۳- انواع جابه‌جایی

(۱) جابه‌جایی و انتقال نیروها از محل فراخوانی به منطقه اجرای عملیات (معمولاً فراخوانی نیروها در محل مقر گردان انجام‌شده و سپس نیروها به محل اجرای مأموریت منتقل می‌شوند)؛

(۲) جابه‌جایی نیروها در منطقه عملیاتی (در تجارب گذشته به‌دلیل حضور و استفاده مستمر از نیروهای بسیجی معمولاً این نیروها در صحنه‌های مختلف وارد عمل می‌شدند و مرتباً لازم بود که این نیروها از یک صحنه وارد صحنه دیگری شوند)؛

(۳) جابه‌جایی نیروها از منطقه عملیاتی به عقب (بعد از اجرای عملیات و بازگشت آرامش به صحنه لازم است این نیروها ضمن ترک محل اجرای مأموریت به مقر اصلی خود بازگردند).

۴- انواع جابه‌جایی از دیدگاه متفاوت

(۱) جابه‌جایی پنهان (در تجارب فتنه ۱۳۸۸ مواردی شاهد بودیم که نیاز بوده نیروهای امنیتی از یک صحنه درگیری با عبور از میان اغتشاش‌گران خود را به محل دیگری برسانند، بنابراین در چنین مواردی ابتکار عمل در خصوص انتقال پنهان نیروها و رعایت اصل غافلگیری خود را نشان می‌داد)؛

(۲) جابه‌جایی آشکار (در تجارب فتنه ۱۳۸۸ بارها شاهد نمایش اقتدار و قدرت نیروهای امنیتی به‌منظور بازدارندگی و اجرای عملیات روانی بوده‌ایم که بسیار مؤثر و مفید واقع‌شده است).

۵- ملاحظات اساسی در جابه‌جایی نیروها

(۱) انتخاب بهترین مسیر (با ملاحظه نوع جابه‌جایی، ترافیک، زمان، مسافت و ... بهترین مسیر انتخاب شود)؛

(۲) شناخت جغرافیای محل (در یکی از مأموریت‌های امنیتی سال ۱۳۸۹، مقابله با اغتشاشات باوجود فاصله ۵دقیقه‌ای یکی از یگان‌ها با اغتشاش‌گران، به‌علت شناخت ناکافی جغرافیایی شهری حدود یک ساعت طول کشید تا یگان مذکور به محل اعلام‌شده برسد)؛

(۳) استفاده از وسایل مناسب با توجه به مسیر فاصله، شرایط آب و هوایی، وجود دشمن و ... ؛

(۴) تأمین امنیت نیروها در حین جابه‌جایی (در اغتشاشات سال ۱۳۸۸، چندین بار شاهد غافل‌گیری نیروهای خودی در حین اعزام به مأموریت و صدمات ناشی از این غافلگیری بودیم)؛

(۵) سرعت مناسب وسیله نقلیه (در اغتشاشات سال ۱۳۸۸، به‌دلیل استفاده از موتور سکلیت)؛

(۶) امنیت وسیله نقلیه (یک وسیله نقلیه باید علاوه بر سلامت فنی از نظر تاکتیکی و عملیاتی نیز واجد امنیت لازم بوده و از سرعت مناسب در جابه‌جایی برخوردار باشند. برخی از بسیجیان از موتورهای شخصی در مأموریت‌ها استفاده می‌نمایند که به‌دلیل متفاوت بودن این وسایل بارها شاهد عقب ماندن بعضی از آن‌ها در حین جابه‌جایی و ستون‌کشی بودیم که این خود مشکلات مختلفی را در پی داشت)؛

(۷) نمایش اقتدار موردنیاز (در بسیاری مواقع حرکت مقتدرانه نیروها به‌منظور اعزام به محلی خاص موجب رعب در دل اغتشاش‌گران و ممانعت از بروز هرگونه ناامنی می‌شود؛ بنابراین در این‌خصوص زمان و مسیر و حفظ آرایش و اقتدار از اهمیت خاصی برخوردار است)؛

(۸) کیفیت جابه‌جایی (مخفی، آشکار و...)؛

(۹) کمیت موردنیاز در جابه‌جایی (با توجه به نوع وسایل و تعداد نیرویی که نیاز به جابه‌جایی می‌باشد، باید ملاحظاتی همچون ترافیک و مشکلات احتمالی و ... در نظر گرفت و تدابیر لازم اتخاذ شود).

۶- مشکلات موجود در جابه‌جایی نیروها

۱- ۶- وسایل نقلیه جمعی(عمومی و سپاه)

(۱) کمبود وسایل ترابری جمعی در سازمان (در اغتشاشات سال ۱۳۸۸، اغلب نیروهای بسیجی از موتورها و خودروهای شخصی خود استفاده می‌کردند)؛

(۲) ترافیک و راه‌بندان معابر عمومی؛

(۳) مشکلات مربوط به هماهنگی و تأمین این وسایل؛

(۴) قابل اعتماد نبودن رانندگان این وسایل؛

(۵) خطرات ناشی از جابه‌جایی نیروها به‌صورت منسجم؛

(۶) آسیب‌پذیری بالای این وسایل؛

(۷) کندی حرکت وسایل نقلیه عمومی؛

(۸) امکان بهره‌برداری ضعیف از این وسایل در منطقه عملیات.

۶-۲- وسایل نقلیه انفرادی

(۱) کمبود وسایل نقلیه موتوری و خودرو سواری؛

(۲) تأمین امنیت ستون کشی نیروها؛

(۳) افزایش احتمال خرابی این وسایل و معطلی ستون؛

(۴) متحدالشکل نبودن این وسایل و ایجاد بی‌نظمی ظاهری و بی‌نظمی در ستون کشی؛

(۵) تأمین امنیت این وسایل در محل اجرای مأموریت (در اغتشاشات سال ۱۳۸۸ و همچنین در مأموریت‌های سال ۱۳۸۹ بارها شاهد وارد آمدن خسارت به وسایل نقلیه بوده‌ایم که ازجمله می‌توان به آتش گرفتن موتورهای سپاه سیدالشهدا هنگام انتقال آن‌ها با کامیون به پادگان مربوطه اشاره نمود).

۷- محاسن جابه‌جایی نیروها با خودروهای جمعی

(۱) جابه‌جایی منسجم نیروها و حضور دفعی در محل اجرای مأموریت؛

(۲) رهایی از مشکلات ناشی از تأمین امنیت وسایل ترابری انفرادی در محل اجرای مأموریت (در تجارب ۱۳۸۸ بارها شاهد آتش‌سوزی و وارد آمدن خسارت به موتورهای پارک شده در کنار خیابان بوده‌ایم)؛

(۳) امکان بهتر در برقراری امنیت نیروها در حین جابه‌جایی؛

(۴) رهایی از مشکلات ناشی از تأمین ستون موتوری؛

(۵) کاهش احتمال خرابی وسیله نقلیه؛

(۶) کاهش تصادفات رانندگی موتوری (در اغلب مأموریت‌ها و تجارب گذشته ما شاهد تصادف نیروهای موتوری و تلفات و خسارات ناشی از آن بوده‌ایم).

۸- محاسن جابه‌جایی نیروها با وسایل نقلیه انفرادی

(۱) چابکی و چالاکی در جابه‌جایی نیروها با کمک موتورسیکلت؛

(۲) رهایی از گره‌های ترافیکی و حضور به‌موقع در محل مأموریت؛

(۳) امکان حرکت در معابر تنگ و... ؛

(۴) امکان جابه‌جایی نیروها با تعداد موردنظر و یا تقسیم نیروها؛

(۵) امکان انتقال سریع نیروها از یک محل به محل دیگری برای اجرای مأموریت؛

(۶) اقتدار و عظمت انتقال نیرو با موتورسیکلت؛

(۷) امکان اجرای عملیات روانی و اقتدار در منطقه.

شکل ۲-۲

۹- اقدام‌های لازم در انجام یک جابه‌جایی و انتقال مناسب

(۱) بهره‌گیری از امکانات موجود به بهترین شکل؛

(۲) برنامه‌ریزی مناسب به‌منظور اجرای یک انتقال مناسب (در یک برنامه‌ریزی خوب مواردی چون زمان انتقال و ترتیب توالی آن موردبررسی و تجزیه‌وتحلیل قرار می‌گیرد)؛

(۳) انجام اقدامات کنترلی و تأمینی؛

(۴) شناسایی مسیر و وضعیت موجود هنگام انتقال؛

(۵) هدف‌گذاری مناسب در عملیات انتقال.

۱۰- وضعیت و تمرین پاسگاهی

وضعیت مأموریت: گردان یکم امام علی(ع) مأموریت دارد از ساعت «س» روز «ر» نسبت به اجرای مأموریت مقابله با اغتشاش و ناامنی در میدان امام(ره) اقدام نماید.

در اطلاعیه‌هایی که در سطح شهر توزیع‌شده آمده که در روز «ر» بار دیگر همدل و هم‌صدا ضمن حضور در میدان «م» حقوق تضعیف‌شده خود را از چپاولگران و ایادی آن‌ها مطالبه خواهیم کرد (وعده ما ساعت ۱۶۰۰ میدان امام(ره)).

همچنین پیامک‌هایی به شهروندان مبنی بر حضور در میدان «م» ساعت ۱۵۰۰ ارسال‌شده است.

شبکه‌های ضدانقلاب اقدام به فراخوانی عمومی از بعدازظهر روز «ر» در میدان مذکور نموده‌اند.

گردان یکم امام علی(ع) باید ضمن فراخوانی نیروها در محل اصلی خود (ناحیه مقاومت بسیج مالک اشتر) در زمان مقرر ضمن حضور در محل موردنظر نسبت به اجرای مأموریت اقدام نماید.

با توجه به موارد فوق نسبت به پاسخ‌گویی به خواسته‌های زیر اقدام نمایید:

(۱) با توجه به مسیر و امکانات موجود، بهترین وسیله نقلیه به‌منظور انتقال نیروها به محل مأموریت چه خواهد بود؟

(۲) بهترین مسیر از نظر شما کدام مسیر خواهد بود و چه ملاحظاتی را به‌منظور اجرای یک انتقال مناسب و خوب در نظر خواهید گرفت؟

(۳) در حین اجرای مأموریت در میدان امام(ره)، به شما مأموریت داده می‌شود تا ضمن انتقال به میدان فردوسی نسبت به اجرای مأموریت در محل مذکور اقدام نمایید. بنابراین به‌منظور رسیدن به محل جدید چه ملاحظاتی را مدنظر قرارداده و از چه وسیله استفاده خواهید کرد؟

(۴) بعد از پایان مأموریت به شما دستور ترک منطقه و عزیمت به مقر داده می‌شود، بنابراین به‌منظور حفظ آرامش صحنه و عدم جلب‌توجه در خصوص خروج نیروها از صحنه چه مواردی را مدنظر قرار خواهید داد.

فصل سوم

حفاظت از اماکن در اغتشاشات

۱- هدف

۲- منظور

۳- اهمیت و ضرورت

٤- طرح تحقیق

۵- سؤال‌های تحقیق

٦- تعاریف

۷- وظایف سازمان‌ها در راستای حفاظت از اماکن تابعه

۸- تبیین وظایف عملیاتی گردان در راستای محافظت از اماکن

۹- تبیین زمینه‌های آسیب‌پذیری اماکن و تأسیسات

۱۰- اقدام‌های عملیاتی گردان برای حفاظت از اماکن در صحنه‌ی عملیات مقابله با اغتشاشات شهری

شکل ۱-۳

۱- هدف

تبیین ویژگی‌ها، اهمیت و چگونگی حفاظت از اماکن حیاتی، حساس و مهم در عملیات مقابله با اغتشاشات.

۲- منظور

آشنایی فرماندهان گردان‌های امنیتی با اماکن حیاتی، حساس و مهم و وظایف یگان‌های امنیتی در حفاظت از آن اماکن.

۳- اهمیت و ضرورت

تجربه‌ی بحران‌های امنیتی سنوات گذشته بیانگر آن است که، سرکردگان اغتشاش‌گر، همیشه با رویکردهای راهبردی و تاکتیکی، به‌دنبال تصرف، تخریب و آسیب بر اماکن حیاتی، حساس و مهم موجود درصحنه‌های امنیتی می‌باشند. بر این اساس، آشنایی فرماندهان گردان‌های امنیتی و مدیران بحران (سطح تاکتیکی) با اماکن حیاتی، حساس و مهم و وظایف یگان‌های امنیتی در حفاظت از آن‌ها ضرورتی اجتناب‌ناپذیر بوده و عملاً موجب افزایش توانمندی گردان‌های مزبور در انجام مأموریت‌های مرتبط خواهد بود.

۴- طرح تحقیق

در قالب این تحقیق ضمن ارائه‌ی تعاریف اماکن حیاتی، حساس و مهم، با بیان آسیب‌پذیری‌های این اماکن، تاکتیک‌های عملیاتی گردان در راستای حفاظت از این‌گونه اماکن در قالب تجارب عینی صحنه‌های عملیاتی تبیین خواهد شد.

۵- سؤال‌های تحقیق

(۱) در حوزه‌ی سرزمینی گردان چه اماکن و تأسیسات قابل حفاظت می‌تواند وجود داشته باشد؟

(۲) در ضمن فرآیند مقابله با اغتشاشات شهری، نقش گردان در حفاظت از اماکن و تأسیسات طبقه‌بندی شده چه می‌تواند باشد؟

(۳) راه‌های افزایش آشنایی نیروهای گردان با اماکن مهم و قابل حفاظت و... حوزه‌ی سرزمینی چیست؟

(۴) در صحنه‌های عملیات مقابله با اغتشاشات شهری آسیب‌ها و تهدیدات متصور برای اماکن موصوف کدامند؟

(۵) برای کاهش آسیب‌پذیری‌ها و حفاظت از اماکن موصوف در صحنه‌های عملیات مقابله با اغتشاشات شهری چه تاکتیک‌هایی می‌تواند مدنظر باشد؟

(۶) در راستای کاهش آسیب‌پذیری‌ها و حفاظت از اماکن موصوف در صحنه‌های عملیات مقابله با اغتشاشات شهری چه مشکلاتی متصور می‌باشد؟

(۷) راه‌کارهای تأمین و نیز ارتقای ضریب حفاظتی اماکن دارای طبقه‌بندی کدامند؟

۶- تعاریف

(۱) اماکن حیاتی: اماکنی و تأسیساتی می‌باشند که از نقطه‌نظر راهبردی چنان حائز اهمیتی است که اگر تمام و یا قسمتی از آن مورد تعرض و یا تخریب واقع‌شده و یا به اشغال و کنترل دشمن در آیند خسارات کلی به امنیت کشور واردشده و یا زندگی عادی مردم را برای مدت مدیدی دچار اختلال نمایند.

(۲) اماکن حساس: اماکنی و تأسیساتی می‌باشند که اگر تمام و یا قسمتی از آن مورد تعرض و یا تخریب واقع‌شده و یا به اشغال و کنترل دشمن در آیند، زیان کلی به امنیت منطقه‌ای از کشور واردشده و یا زندگی عادی مردم را برای مدتی مختل نمایند.

(۳) اماکن مهم: اماکنی و تأسیساتی می‌باشند که اگر تمام و یا قسمتی از آن مورد تعرض و یا تخریب واقع‌شده و یا تحت اشغال و یا کنترل دشمن در آیند، مشکلات امنیتی برای قسمتی از منطقه‌ای از کشور، ایجادشده و یا زندگی عادی گروهی از مردم برای مدت محدودی مختل گردد.

(۴) اماکن قابل حفاظت: اماکنی و تأسیساتی می‌باشند که در رده‌های فوق قرار نگرفته، اما لطمه به آن‌ها می‌تواند وقفه‌ای در بخشی از امور یک شهر ایجاد نموده و حفاظت از آن‌ها لازم باشد.

(۵) اغتشاش: هرگونه اقدام شدید تعداد یا گروه‌هایی از جمعیت ناراضی و فاقد رفتار عقلانی، که به‌وسیله‌ی افرادی خاص تحریک گردیده و مبادرت به برهم زدن نظم و آرامش عمومی به‌منظور رسیدن به اهدافی در مغایرت با قوانین جاری کشور نمایند را اغتشاش گویند.

(۶) نیروی انتظامی ج.ا.ا: نیروی انتظامی مصرح در قانون که مسئولیت برقراری امنیت در وضعیت انتظامی را بر عهده دارد.

(۷) وضعیت انتظامی: وضعیتی است که نظم عمومی جامعه روند عادی دارد و یا بر اثر برخی حوادث و مسائل، آرامش روانی و امنیت اجتماعی و نظم عمومی دچار اختلال گردیده و ناآرامی‌هایی در جامعه پدیدار گشته است، اما اقدام قابل ملاحظه‌ای برای مقابله با دولت و تضعیف حاکمیت مشاهده نمی‌گردد.

(۸) وضعیت امنیتی: وضعیتی است که در آن اقدامات و تلاش‌هایی در داخل یا خارج از کشور به‌منظور مقابله با نظام و براندازی حکومت صورت بگیرد.

۷- وظایف سازمان‌ها در راستای حفاظت از اماکن تابعه

(۱) انتخاب مناسب مکان و فضا (سازمان‌ها به‌عنوان متولیان برقراری امنیت اماکن و تأسیسات تابعه موظفند در انتخاب مکان برای اجرای پروژه‌های ابنیه و تأسیسات مهم، اصول پدافند غیرعامل را در همه‌ی مراحل مدنظر قرار دهند تا امکان تأمین و حفاظت از آن‌ها با صرفه‌ی انسانی، اقتصادی و فنی مناسب ایجاد شود)؛

(۲) طراحی مناسب سازه‌ها و ابنیه (سازمان‌ها به‌عنوان متولیان برقراری امنیت اماکن و تأسیسات تابعه موظفند در طراحی سازه‌ها، ابنیه و تأسیسات مهم، اصول پدافند غیرعامل را در همه‌ی مراحل مدنظر قرار دهند تا امکان تأمین و حفاظت از آن‌ها با صرفه‌ی انسانی، اقتصادی و فنی مناسب ایجاد شود)؛

(۳) حفاظت فیزیکی و انسانی (سازمان‌ها موظفند پس از اتمام مراحل ساخت، با ایجاد موانع فیزیکی و الکترونیکی، نسبت به ایجاد بازدارندگی لازم اقدام نمایند. علاوه

بر این، با به‌کارگیری عوامل انسانی در برجک‌های دیدبانی بصری و... نسبت به افزایش ضریب حفاظتی اماکن تابعه اقدام نمایند)؛

(۴) عوامل کنترلی (به‌کارگیری سامانه‌های الکترونیکی و پست‌های کنترل تردد نیز در راستای تأمین اماکن و تأسیسات حائز اهمیت بوده و قابلیت اقدام دارد)؛

(۵) برقراری سامانه‌های تصویری و دوربین‌های مداربسته (سازمان‌ها موظفند پس از اتمام مراحل ساخت و در راستای بازدارندگی و نیز شناسایی موارد مشکوک، نسبت به برقراری سامانه‌های تصویری و دوربین‌های مداربسته با کیفیت بالای تصاویر در اماکن تابعه اقدام نمایند)؛

(۶) تقویت سامانه‌های دفاع و حفاظت از اسناد، مدارک و لوازم (در مراکز امنیتی اولویت با دفاع و حراست از اسناد و لوازم می‌باشد و در این راستا انتقال اسناد به مراکز امن‌تر پیش‌بینی شود و در غیر مراکز امنیتی اولویت به‌دفاع از ساختمان معطوف خواهد بود)؛

(۷) تعیین متولی مشخص یا فرماندهی واحد برای حفاظت و حراست از اماکن (این امر دارای اهمیت ذاتی بوده و اجرای آن موجب وحدت تلاش‌ها و پرهیز از اقدامات موازی و نیز پر کردن خلأهای حفاظتی و امنیتی خواهد بود)؛

(۸) تدوین طرح حفاظت و دفاع از اماکن (این امر با احصاء آسیب‌پذیری‌ها و با تعیین وظایف هر یک از اجزا و استقرار سامانه‌های پدافند عامل و غیرعامل صورت می‌گیرد)؛

(۹) شناسایی دائمی حوزه‌ی سرزمینی و استمرار اشراف اطلاعاتی (با اجرای گشت‌های اطلاعاتی مستمر و نیز کسب اخبار و اطلاعات لازم از مجاری ممکن انجام می‌گیرد).

(۱۰) سازمان‌دهی و به‌کارگیری عوامل انسانی بااستعداد لازم در قالب طرح‌های حفاظت و دفاع از اماکن (در این مقوله کیفیت و کمیت نیروی انسانی برای افزایش کارآیی و نیز افزایش اثربخشی در راستای ممانعت از نفوذ و... حائز اهمیت می‌باشد)؛

(۱۱) مدیریت مناسب و مستمر موادی که آسیب‌پذیری اماکن را بالا می‌برد (مانند مواد منفجره، مواد اشتعال‌زا و...).

۸- تبیین وظایف عملیاتی گردان در راستای محافظت از اماکن

(۱) کسب اشراف اطلاعاتی لازم بر محدوده‌ی سرزمینی (بدون اشراف اطلاعاتی بر محدوده‌ی سرزمینی و شناسایی میدانی اماکن قابل حفاظت، تأمین امنیت و حفاظت از آن‌ها در صحنه‌ی عملیات مقابله با اغتشاشات شهری و ناآرامی‌های اجتماعی ممکن نمی‌باشد. ای‌بسا فرمانده صحنه‌ی عملیاتی به‌دلیل فقدان اطلاعات و آگاهی لازم اغتشاش‌گران را در صحنه‌ی عملیاتی به سمت یک مکان قابل حفاظتی مانند پمپ‌بنزین کیش دهد و یا به‌دلیل عدم آشنایی جغرافیایی و نیز فقدان اطلاعات علی‌رغم امکان دسترسی، گردانی نتواند به کمک نیروهای محافظ و مدافع از یک مکان قابل حفاظت در صحنه‌ی عملیاتی بشتابد و آن مقر و مکان محاصره‌شده و در آستانه‌ی سقوط و آسیب قرار گیرد)؛

(۲) داشتن طرح مناسب بر اساس طرح‌ها و اسناد بالادستی (حسب مورد داشتن و تدوین طرح مناسب عملیاتی با به‌روزرسانی برآوردها، تعیین سازمان رزم مناسب، تبیین تاکتیک‌های عملیاتی، تعیین سلاح و تجهیزات لازم، پیش‌بینی پشتیبانی‌های گردان و... در کمک به محافظت از اماکن حیاتی و حساس حائز اهمیت بسیار می‌باشد و توجه به این مهم اجتناب‌ناپذیر است)؛

(۳) تأمین امکانات، سلاح، تجهیزات و مهمات موردنیاز برابر طرح‌های دفاعی (پشتیبانی سخت‌افزاری از عملیات گردان و تأمین ملزومات فیزیکی عملیات مانند سلاح‌های متناسب، مهمات موردنیاز مانند اشک‌آور و... قطعاً بر سرنوشت عملیات دفاعی و مقابله با مهاجمین تأثیری حیاتی خواهد داشت)؛

(۴) اجرای تمرین تاکتیکی بر اساس طرح‌های مصوب (اجرای تمرین‌های تاکتیکی در محیط، جغرافیا و سرزمین اصلی و یا مشابه ضمن حفظ و تقویت ارتباط مستمر با مسئولین مربوطه، آشنایی و تسلط نیروها بر محیط عملیات را افزایش خواهد داد)؛

(۵) اتخاذ تاکتیک‌های عملیاتی مناسب متناسب با تغییرات صحنه‌های عملیاتی (باتوجه به تغییر مکرر شرایط و ویژگی‌های صحنه‌های عملیاتی، اتخاذ تاکتیک مناسب در راستای مقابله با اغتشاش‌گران با مدنظر قرار دادن امنیت اماکن حائز اهمیت می‌باشد)؛

(۶) پیش‌بینی نیروی احتیاط و تأمین مناسب متناسب با تغییرات صحنه‌های عملیاتی (با توجه به تغییر مکرر شرایط و ویژگی‌های صحنه‌های عملیاتی، پیش‌بینی تأمین مناسب در حفاظت از اماکن در راستای اجتناب از غافلگیری، محاصره شدن نیروها و نیز پشتیبانی به‌موقع عملیاتی نیروها دارای اهمیت ذاتی است)؛

(۷) تعیین اولویت اقدامات متناسب با تغییرات صحنه‌های عملیاتی (با توجه به تغییر مکرر شرایط و ویژگی‌های صحنه‌های عملیاتی، تعیین اولویت در برخورد با اغتشاش‌گران، اقدامات عملیاتی و حفاظت از اماکن و در ادامه اتخاذ تاکتیک مناسب در راستای مقابله با اغتشاش‌گران با مدنظر قرار دادن امنیت اماکن حائز اهمیت می‌باشد)؛

(۸) مستندسازی وضعیت عملیاتی (با توجه به اهمیت حمله‌ی اغتشاش‌گران به اماکن و تأثیر آن بر روند عملیات مقابله، فرمانده صحنه حتماً باید نسبت به گماردن عنصر مناسب برای مستندسازی تصویری وقایع اقدام نماید).

۹- تبیین زمینه‌های آسیب‌پذیری اماکن و تأسیسات

(۱) عدم وجود فضای تأخیری و حریم در اطراف ساختمان و دسترسی ساده به آن؛

(۲) امکان اشغال و گروگان‌گیری و ضعف در شرایط حفاظت فیزیکی؛

(۳) امکان شنود و جاسوسی توسط همسایگان هم‌جوار با ساختمان؛

(۴) فرسودگی تأسیسات و امکان آتش‌سوزی؛

(۵) پراکندگی ساختمان‌ها و تأسیسات؛

(۶) امکان انجام عملیات انتحاری نسبت به اماکن؛

(۷) فقدان سامانه نمایشگرهای(مانیتورینگ) فعال؛

(۸) فقدان گشت محیطی و پیرامونی؛

(۹) فقدان نظارت و کنترل بصری بر محوطه‌ی اماکن؛

(۱۰) امکان هجوم سازمان‌یافته به اماکن در پوشش تقابل گروه‌های مردمی به‌منظور تصرف و یا خرابکاری؛

(۱۱) فقدان اشراف اطلاعاتی متولیان دفاع و حفاظت از اماکن نسبت به شعاع مطمئنه‌ی پیرامونی؛

(۱۲) فقدان طرح عملیاتی دفاعی مناسب و به‌روز شده برای دفاع و حفاظت از اماکن؛

(۱۳) کمبود و نیز فقدان امکانات تأخیری و سد و موانع در راستای حفاظت از اماکن؛

(۱۴) کمبود و نیز فقدان امکانات پدافندی (مانند مهمات بازدارنده و اشک‌آور) در راستای حفاظت از اماکن؛

(۱۵) استقرار نامناسب عوامل و امکانات و جانمایی نامناسب ابنیه‌ی حساس.

۱۰- اقدام‌های عملیاتی گردان برای حفاظت از اماکن در صحنه‌ی عملیات مقابله با اغتشاشات شهری

(۱) برقراری گشت‌های اطلاعاتی و عملیاتی (برای افزایش ضریب حفاظتی اماکن و کسب اشراف اطلاعاتی از آخرین وضعیت تهدیدات متصور برعلیه اماکن، برقراری گشت‌های اطلاعاتی و نیز عملیاتی با پوشش مناسب مورد تأکید می‌باشد)؛

(۲) به‌روزرسانی طرح حفاظتی (تدوین و یا حداقل طراحی ذهنی طرح‌های دفاعی و حفاظتی برای حفاظت از اماکن مهم و قابل حفاظت در حوزه‌ی سرزمینی، محدوده‌ی عمل و صحنه‌ی عملیات و نیز توجیه نیروهای مؤثر گردان نسبت به آن، کمک شایانی به کاهش آسیب‌پذیری‌های اماکن خواهد نمود)؛

(۳) تاکتیک سد و موانع کلاسیک (منظور انسداد یا کانالیزه کردن مسیرهای دسترسی به مکان موردنظر با به‌کارگیری موانع مصنوعی مانند نرده‌ها و شبکه‌های فلزی، انواع سیم‌های خاردار و... می‌باشد)؛

(۴) تاکتیک سد و موانع ابداعی (منظور انسداد یا کانالیزه کردن مسیرهای دسترسی به مکان موردنظر با به‌کارگیری موانع در دسترس مانند پارک کردن اتوبوس، کامیون و... در ورودی به محوطه‌ی اماکن خاص و یا مثلاً آتش زدن چند سطل زباله و... در مسیر منتهی به یک مکان قابل حفاظت می‌باشد)؛

(۵) گماردن نگهبان و انسداد انسانی (منظور انسداد یا کانالیزه کردن مسیرهای دسترسی به مکان موردنظر با گماردن نگهبان بااستعداد لازم و حسب مورد تشکیل لایه‌های حفاظتی متعدد در قالب چیدمان عوامل انسانی می‌باشد)؛

(۶) تاکتیک فریب (منظور انحراف ذهنی و تغییر هدف اغتشاش‌گران از توجه به مکان خاص با روش‌های فریبکارانه می‌باشد)؛

(۷) گماردن تأمین مسلح (آشکار یا پنهان) در ساختمان‌ها و نقاط مشرف (منظور حسب مورد تقویت، تأمین و برقراری امنیت مکان موردنظر به‌وسیله‌ی استقرار عوامل مسلح در ساختمان‌های مجاور و نقاط مشرف می‌باشد که این امر عملاً آسیب‌پذیری نیروهای خودی را به حداقل می‌رساند)؛

(۸) تغییر هدف اغتشاش‌گران از حمله به مکان خاص با اقدامات اطلاعاتی (منظور نفوذ در جمعیت اغتشاش‌گر، به‌دست گرفتن رهبری آن‌ها در صحنه و انحراف هدف عملیاتی آن‌ها از هجوم و آسیب به یک مکان خاص به سمت‌های کم‌خطر و کم‌اهمیت‌تر است)؛

(۹) تغییر هدف اغتشاش‌گران از حمله به مکان خاص با انجام عملیات روانی (منظور نفوذ در جمعیت اغتشاش‌گر، استفاده از تاکتیک‌های عملیات روانی (ترساندن و...) در صحنه و انصراف آن‌ها از هجوم و آسیب به یک مکان خاص می‌باشد)؛

(۱۰) تعطیل نمودن و بستن مکان موردنظر (هماهنگی با متولیان و مسئولین اماکن موردنظر مانند بانک‌ها، جایگاه‌های سوخت، شرکت‌ها، فروشگاه‌ها، مغازه‌ها و... حسب مورد برای تعطیلی موقت فعالیت‌های آن و تقویت حفاظت فیزیکی مجموعه با به‌کارگیری کارکنان همان امکان)؛

(۱۱) استقرار واحد آتش‌نشانی در محل (هماهنگی با واحد آتش‌نشانی محدوده‌ی عملیات و استقرار تیم آتش‌نشانی به‌همراه خودرو و امکانات لازم در راستای مقابله با آتش‌سوزی احتمالی اماکن)؛

(۱۲) پیش‌بینی کپسول اطفاء حریق (همراه داشتن کپسول اطفاء حریق پرتابل در گردان و نیز استفاده از امکانات اطفاء حریق موجود در اماکن موردنظر و ساختمان‌های هم‌جوار در راستای مقابله با آتش‌سوزی احتمالی اماکن)؛

(۱۳) **تخلیه‌ی و یا جابه‌جایی اسناد، مدارک و...** (درصورت احتمال بالای حمله، انتقال اسناد، مدارک و اموال کم‌حجم باارزش به مکان امن از آسیب‌پذیری آن‌ها می‌کاهد)؛

(۱۴) **تقویت درب‌های ورودی** (در صورت احتمال بالای حمله، با قرار دادن اجسام سنگین پشت درب‌های ورودی می‌توان نسبت به تقویت آن‌ها کمک نمود مثلاً در زمان حمله‌ی اغتشاش‌گران به حوزه‌ی ۱۱۷ تهران و زمانی که اغتشاش‌گران قصد داشتند با شکستن درب ورودی وارد حوزه شده و آن را تصرف نمایند، فرمانده حوزه با قرار دادن و تکیه دادن خودروی تویوتا به پشت درب خودرویی حوزه، ضمن افزایش مقاومت درب، از شکستن آن و ورود اغتشاش‌گران جلوگیری نمود)؛

(۱۵) **به‌کارگیری نماینده‌ی اماکن** (در صورت احتمال حمله، به‌ویژه زمانی که احتمال همکاری کارکنان امکان مورد تهدید با اغتشاش‌گران وجود دارد، می‌توان با احضار، مسئول و...، این اماکن ضمن اتمام حجت و گوشزد کردن مسئولیت آن‌ها در حفاظت از اماکن‌شان، با توجه به اینکه هیچ‌کس بهتر از کارکنان آن مکان از آسیب‌پذیری‌های این اماکن آگاهی ندارند، کارکنان را در راستای تقویت حفاظت از مکانشان به‌کارگیری نمود؛ مانند آتش زدن برنامه‌ریزی‌شده‌ی جایگاه سوخت وردآورد در زمان اغتشاشات توسط کارکنان آنجا، برای دریافت غرامت از بیمه!)؛

(۱۶) **استقرار نیروی تأمین در نقاط سرکوب اماکن** (در صورت احتمال حمله، حتی‌الامکان باید با مستقر نمودن نیروی ورزیده‌ی با توجه به وضعیت ساختمان و تهدیدات متصور، نسبت به برقراری تأمین اقدام نمود)؛

(۱۷) **استقرار عکاس و فیلم‌بردار در نقاط سرکوب اماکن** (درصورت احتمال حمله، با مستقر نمودن عکاس و فیلم‌بردار گردان، نسبت به مستندسازی اقدام نمود که این امر به‌نوبه‌ی خود دارای خاصیت بازدارندگی خواهد بود).

فصل چهارم

گشت شهری در اغتشاشات

۱- هدف
۲- منظور
۳- حدود و شمول
٤- تعاریف
۵- مشخصات و ویژگی‌های افراد گشت
٦- گشت عملیاتی از نظر زمان
۷- گشت عملیاتی از لحاظ شکل زمین
۸- وظایف فرماندهی و ستاد در عملیات گشت شهری
۹- مواردی که گشتی را تهدید می‌کند
۱۰- روش‌های برای بهتر انجام دادن مأموریت گشتی
۱۱- بیان برخی از تجارب

شکل ۱-۴

۱- هدف

آشنا نمودن فرماندهان یگان‌های رزم با اصول و روش‌های به‌کارگیری گشت شهری در عملیات آرام‌سازی و برنامه‌ریزی برای آموزش، طرح‌ریزی، تمرین و استفاده‌ی به‌جا و مناسب از گشتی شهری می‌باشد.

این جزوه راهنمایی کلی، برای به‌کارگیری گشتی در شهر برای آن دسته از یگان‌های امنیتی است که در منطقه‌ی تحت مسئولیت خود، عملیات آرام‌سازی را به‌منظور کنترل و مهار اغتشاش و آشوب‌های شهری به‌مورد اجرا می‌گذارند.

۲- منظور

(۱) به‌وسیله‌ی اعزام گشتی، نظارت و کنترل مؤثر و مستمر خود را بر صحنه و منطقه‌ی عملیات آرام‌سازی به حداکثر برسانند.

(۲) با به اجرا گذاشتن انواع گشت در شهر، با ایجاد بازدارندگی در منطقه‌ی آشوب‌زده یا مستعد آشوب، فعالیت و اقدامات بالفعل و بالقوه‌ی عوامل اغتشاش‌گر را خنثی و مهار نمایند.

(۳) تلفات و خسارات یگان‌های خودی را با ایجاد تأمین و مراقبت مؤثر به‌وسیله‌ی گشتی به حداقل برسانند.

۳- حدود و شمول

مطالب این جزوه نحوه‌ی به‌کارگیری و استفاده از گشتی را در شهر برای یگان‌های امنیتی تشریح می‌کند. این جزوه حاوی نکات مهمی در مورد انواع گشتی، مقدورات و محدودیت‌ها، سازمان، تجهیزات، فرماندهی، طرح‌ریزی، به‌کارگیری و هدایت آن در عملیات آرام‌سازی است.

مطالب این جزوه در همه‌ی مراحل مقابله با خشونت‌های جمعی و شهری که به‌صورت اغتشاش و آشوب‌های خیابانی بروز می‌کند، قابل طرح‌ریزی و اجرا است.از آموزه‌های این جزوه در مقابله با آن دسته از آشوب‌های شهری که بر اثر افزایش حجم خشونت به جنگ مسلحانه تبدیل می‌شوند نیز می‌توان استفاده کرد.

جمع‌آوری اخبار و اطلاعات است، دارای استعداد سازمانی کوچک بوده و از تماس و درگیری با جمعیت اغتشاش‌گر پرهیز می‌کنند. در صورت نیاز و موافقت فرمانده، می‌توان با استفاده از لباس‌های مبدل غیرمتعارف و انواع پوشش‌ها از قبیل: پوشش افراد خدماتی، امدادی، فرهنگی و...، مأموریت گشتی اطلاعاتی را به‌صورت نامحسوس به اجرا گذاشت. عناصر گشتی اطلاعاتی فقط در صورت اجبار و برای حفظ جان خود و یا همکارانشان با جمعیت درگیر شده و برای دفاع از خود، از سلاح‌های ناتوان‌کننده استفاده می‌نمایند.

۲-۲-۴-گشت عملیاتی: مأموریت‌های گشت عملیاتی عبارت است از: حمله و هجوم؛ دستگیری و بازداشت؛ تأمین و حفاظت؛ مراقبت و نگهبانی و ایجاد پوشش و مراقبت، برای انجام اقدامات امدادی، خدماتی و اطفاء حریق توسط متصدیان امر و در صورت امکان کمک به تخلیه مجروحین و کشته‌شدگان.

(۱) حمله و هجوم: یکی از مأموریت‌های گشت عملیاتی، حمله و هجوم به دسته‌جات کوچک اغتشاش‌گران به‌منظور متفرق ساختن و جلوگیری از تجمع و سازمان‌یابی آنان می‌باشد. این وظیفه در دو وضعیت متفاوت به اجرا گذاشته می‌شود.

• وضعیت اول: با توجه به اطلاعات به‌دست‌آمده از سوی مبادی ذی‌صلاح، چنانچه شرایط اجتماعی و سیاسی یک منطقه، مستعد و آماده‌ی اغتشاش تشخیص داده شود، اعزام گشت عملیاتی به این‌گونه مناطق و محلات می‌تواند از تشکیل و انعقاد هسته و کانون‌های اولیه‌ی اجتماعات غیرقانونی مخرب جلوگیری نموده و آن‌ها را پراکنده سازد.

• وضعیت دوم: در مناطقی که جمعیت اصلی اغتشاش‌گران توسط عمده قوای یگان ضد اغتشاش متلاشی و پراکنده می‌شوند، گروه و دسته‌جات کوچک و پراکنده‌ای از عناصر اخلالگر سعی می‌کنند، حضور خود را در منطقه‌ی آشوب‌زده حفظ نموده و اقدامات غیرقانونی را ادامه دهند. در این شرایط نیز اعزام گشت عملیاتی موجب پراکنده شدن تجمعات و دسته‌جات کوچک و آرام شدن کامل منطقه‌ی اغتشاش شود.

(۲) دستگیری و بازداشت: اقدام‌های خشونت‌آمیز جمعیت اغتشاش‌گر مخل نظم و امنیت عمومی بوده و از اعمال مجرمانه محسوب می‌شود، از سوی مراجع انتظامی و قضایی پیگرد قانونی دارد. بنابراین دستگیری و بازداشت افراد قانون‌شکن در برخی

مواقع الزامی و ضروری می‌باشد. در این‌گونه موارد مـی‌تـوان از گـشت‌هـای عملیـاتی به‌منظور دستگیری و بازداشت قانون‌شکنان استفاده نمود. این مأموریت ممکن است در دو حالت متفاوت انجام گیرد:

• حالت اول: هنگام حمله و هجوم به گروه و دسته‌جات کوچک اغتشاش‌گران که اقدامات غیرقانونی خـود را بـه‌صـورت پراکنـده در سـطح منطقـه‌ی آشـوب‌زده ادامـه می‌دهند، اقدام به دستگیری و بازداشت تعدادی از آنان می‌نمایند.

• حالت دوم: پس از دریافت گزارش از محل تجمع یا اختفا عوامل آشوب‌طلب، به محل موردنظر اعزام و مبادرت به دستگیری و بازداشت آنان می‌نمایند.

(۳) تأمین و حفاظت: منظور از تأمین و حفاظت، پشتیبانی واحد گشت عملیـاتی از عمده قوای یگان کنترل‌کننده در برابر حملات غافلگیرانه به آن در حین اجرای عملیات ضد اغتشاش می‌باشد.

در آغاز عملیات آرام‌سازی، گـشت عملیـاتی موظـف بـه اجـرای تـأمین و حفاظـت، براساس طرح از پیش ریخته شده در مـسیر میـان پادگـان تـا منطقـه آشـوب‌زده مـی‌شـود. به‌عبارتی زمانی‌که یگان ضد اغتشاش برای مأموریت اعزام مـی‌شـود، گـشت عملیـاتی ایـن ستون را همراهی نموده تا چنانچه نیروهای یگان ضد اغتـشاش در بـین مـسیر بـا حمـلات ایذایی تعدادی از عوامل اغتشاش‌گر روبه‌رو شدند، با اقدام بـه‌موقـع و مناسـب، بـا عوامـل اخلالگر مقابله نموده تا عمده قـوای خـودی بـه دور از درگیـری‌هـای فرسایـشی و فرعـی حرکت خود را برای رسیدن به منطقه اصلی اغتشاش ادامه دهـد. پـس از وارد عمـل شـدن عمده قوا در کانون اصلی اغتشاش و پراکنده شدن جمعیت نیز، گشت عملیاتی باید با ایجاد چتر تأمینی و حفاظتی این نیروها از حملات غیرمنتظـره محافظـت نمایـد. داشـتن تـأمین و حفاظت به‌وسیله گشت عملیاتی، از یک‌سو از نظر روانـی، توانـایی مـضاعفی را بـه‌منظـور اجرای عملیات ضد اغتشاش برای نیروهای یگان کنتـرل‌کننـده فـراهم مـی‌آورد و از سـوی دیگر تهدیداتی که می‌توانند برای یگان خطرساز باشد را به نحو چشمگیری کاهش می‌دهد.

(۴) مراقبت و نگهبانی: در آشوب‌های خیابانی، عده‌ای از اغتشاش‌گـران خـشمگین به‌دنبال رفتارهای غیرعقلانی خود، معمولاً اماکن و اشخاص ویژه‌ای را مـورد حملـه و

تعرض قرار می‌دهند. در چنین شرایطی، بهره‌جویی از گشت عملیاتی به‌منظور مراقبت و نگهبانی از این اهداف، مانع از این خواهد بود که اغتشاش‌گران به‌راحتی بتوانند به این اهداف حمله نمایند. مراقبت و نگهداری از اماکن، تأسیسات ویژه و... می‌تواند خسارات مادی و انسانی این نوع حملات را به میزان قابل توجه‌ای کاهش داده و همچنین مانع غارت، آتش‌سوزی و سایر صدمات و خسارات در مراکز تجاری، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و... شود.

(۵) **ایجاد پوشش و مراقبت، برای انجام اقدامات امدادی و خدماتی:** در اغتشاش‌ها و آشوب‌های خیابانی، ممکن است اقدامات خشونت‌آمیز، به مصدومیت و مجروحیت افرادی بیانجامد و یا در وضعیت حادتر باعث کشته شدن افراد شود. کشته‌شدگان و مجروحین احتمالی ممکن است افرادی از جمعیت آشوب‌طلب، عناصری از نیروهای انتظامی و امنیتی و یا افرادی که کاملاً به‌طور اتفاقی در مهلکه قرار گرفته‌اند را شامل شود. در چنین شرایطی، سازمان‌ها و نهادهای امدادی و درمانی به دو دلیل نمی‌توانند به‌خوبی وظیفه تخلیه مجروحین و کشته‌شدگان را به‌خوبی انجام دهند:

• دلیل اول به‌شدت اعمال و اقدامات خشونت‌آمیزی باز می‌گردد که در صحنه و منطقه آشوب‌زده جریان دارد. شدت اقدامات خشونت‌آمیز خطرات قابل ملاحظه‌ای را متوجه عوامل امدادی نموده و در نتیجه باعث کاهش حضور مؤثر آن‌ها در منطقه آشوب‌زده می‌شود.

• دلیل دوم به مدت زمان انتظار برای تخلیه و انتقال مجروحین توسط سازمان‌های امدادی و درمانی باز می‌گردد، این امر ممکن است باعث به خطر افتادن زندگی مصدومین شده و آمار کشته‌شدگان را افزایش دهد.

با توجه به موارد فوق گشت عملیاتی به دو منظور مأموریت تخلیه مجروحین و کشته‌شدگان را در عملیات آرام‌سازی به اجرا می‌گذارد:

- انگیزه‌های انسانی و بشردوستانه موجب می‌شود تا نیروهای یگان ضد اغتشاش با استفاده از واحد گشت عملیاتی، به امر تخلیه و انتقال مجروحین و کشته‌شدگان مبادرت نموده و در این امر خطیر، به کمک نهادها و سازمان‌های امدادی و درمانی بشتابند.

- باقی ماندن پیکر مجروحین و کشته‌شدگان در منطقه آشوب‌زده تـأثیرات روانـی نامطلوبی را به‌دنبال خواهد داشت. این تـأثیرات ممکـن اسـت روال منطقـی عملیـات آرام‌سازی را مختل نموده زمان و شدت آن را نیز افزایش دهد.

تصور میزان خشم و نفرت مردمی که پیکر غرق به خون کشته یا مجروحی را بر روی دست تظاهرکنندگان می‌بینند، چندان مشکل نیست و افزایش خشم و حتی تـرس از دیـدن چنین صحنه‌هایی باعث تولید خشم فزاینده شده و اقدامات خشونت‌بار را تشدید می‌نماید.

از سوی دیگر مشاهده‌ی تلفات انسانی خون‌بار موجب تضعیف روحیـه نیروهـای ضد اغتشاش شده و روند موفقیت‌آمیز عملیـات آرام‌سـازی را بـرای یگـان‌هـای ضـد اغتشاش با مشکل روبه‌رو می‌سازد. ازاین‌رو ضروری است واحدهای گشت عملیاتی در چنین وضعیت‌هایی با رعایت دقیق نکات تـأمینی و حفـاظتی اقـدام بـه تخلیـه سـریع مجروحین و کشته‌شدگان از صحنه و انتقال آنان به مراکز امدادی و درمانی نمایند.

۵- مشخصات و ویژگی‌های افراد گشت

(۱) ولایت‌مدار باشد.
(۲) دارای نظم و انضباط خوبی باشد.
(۳) با قدرت و صلابت باشد.
(۴) آموزش‌های لازم را طی کرده باشد.
(۵) از لحاظ روحی و روانی آماده باشد.
(۶) نسبت به مأموریت توجیه کامل شده باشد.
(۷) برقراری ارتباط با مافوق را در طی عملیات حفظ کند.
(۸) آمادگی لازم برای مقابله با هرگونه حادثه را داشته باشد.
(۹) تجهیزات مناسب آن مأموریت را همراه داشته باشد.
(۱۰) نظم عمومی جامعه را به هم نریخته و مردم یار نیز باشد.

۶- گشت عملیاتی از نظر زمان

(۱) قبل از بحران؛

(۲) حین بحران؛

(۳) بعد از بحران.

۷- گشت عملیاتی از لحاظ شکل زمین

۱-۷- گشت عملیاتی نقطه‌ای

۱-۱-۷- قبل از بحران: با توجه به اینکه در هر شهری نقاطی وجود دارد که دارای ویژگی‌های خاصی می‌باشند و مورد توجه گروه‌های مختلف نیز می‌باشد، بنابراین این‌گونه اماکن به‌صورت بالقوه به‌عنوان کانون‌های اولیه شکل‌گیری اغتشاش به‌حساب می‌آیند. در این‌صورت برای تأمین امنیت و جلوگیری از تشکیل هسته اولیه ناامنی می‌توان از گشتی عملیاتی استفاده کرد و وظیفه گشتی عملیاتی در این زمان برقراری امنیت آن نقطه و جلوگیری از تشکیل هسته اولیه اغتشاش و دستگیری افراد مشکوک و مراقبت و نگهبانی می‌باشد.

به‌طور مثال در فتنه سال ۱۳۸۸با اعلام اینکه در فلان نقطه، ساعت حاضر شوید برای اغتشاش، نیروهای عملیاتی قبل از آن ساعت، در آن نقطه مستقر بودند و از شکل‌گیری اغتشاش جلوگیری می‌نمودند و با مراقبت و دستگیری افراد مشکوک و لیدرها باعث شدند تا کسی نتواند اخلال کند.

۲-۱-۷- حین بحران: در این وضعیت یک نقطه از شهر دچار اغتشاش شده و اخلالگران مشغول برهم زدن نظم جامعه در آن نقطه هستند در این‌صورت گشت عملیاتی با اتخاذ تدابیر لازم به آن نقطه رسیده در صورت داشتن توان با آن نقطه درگیر شده و پاک‌سازی می‌نماید، در غیر این‌صورت در اطراف آن نقطه مشغول گشت‌زنی

می‌نماید تا از سرایت آن به‌جاهای دیگر جلوگیری نماید و یا از ورود بعضی از عناصر یا لیدرها به آن نقطه جلوگیری نموده تا نیروهای ضد اغتشاش بتوانند راحت‌تر مأموریت خود را انجام داده و اغتشاش را مهار کنند و در این میان دستگیری افراد مشکوک و خارجی و لیدرها و آن‌هایی که با رنگ نشانه‌گذاری شده‌اند از مأموریت‌های گشت عملیاتی محسوب می‌شود، همچنین برقراری تأمین منطقه و پوشش آن‌هم از مأموریت‌های گشت عملیاتی محسوب می‌شود.

۳-۱-۷- بعد از بحران: در این وضعیت اخلالگران پراکنده‌شده و نیروهای ضداغتشاش توانسته‌اند امنیت را برقرار کنند. تیم‌های گشتی در این وضعیت با گشت‌زنی حول آن نقطه و دستگیری و بازداشت اخلالگران فراری و یا ایجاد پوشش برای انجام اقدامات خدماتی شامل: اطفاء حریق، تخلیه مجروحین و کشته‌شدگان، مراقبت و نگهبانی آن منطقه، انجام مأموریت نموده تا وضعیت آن نقطه کاملاً عادی شود.

۲-۷- گشت عملیاتی خطی

۱-۲-۷- قبل از بحران: گشت عملیاتی خطی غالبا منطبق بر مسیر خطی و طولی خیابانی و بزرگراه‌های داخل شهر می‌باشد. حرکت و جابه‌جایی به‌صورت طولی امکان‌پذیر بوده ولی مانور عرضی در آن با محدودیت مواجه می‌شود میزان تهدیدپذیری گشتی در عرض افزایش می‌یابد.

معمولاً در همه شهرها، وجود یک خیابان مهم و حساس، موجب می‌شود تا همه نگاه‌ها جلب آن خیابان شود و یا آن خیابان یک نماد باشد و اغتشاش و اخلال در آن خیابان بیشترین ضربه را وارد می‌کند. مثل خیابان انقلاب و آزادی که تمام راهپیمایی‌های مهم کشور نیز در آن انجام می‌شود و میدان آزادی هم سنبل تهران و ایران است. بنابراین بهترین جا برای اغتشاش می‌باشد در این‌صورت ما تیم‌های عملیاتی خود را در این خیابان به مأموریت فرستاده تا با توجه به مأموریت‌هایی که دارد از جمله: دستگیری، پوشش، مراقبت و... از تشکیل هسته‌های اولیه اغتشاش جلوگیری نموده و با حضور به‌موقع باعث امنیت آن خیابان شوند.

۲-۲-۷- حین بحران: در این وضعیت در خیابان اغتشاش صورت گرفته، تیم‌های گشتی در این مرحله در صورت داشتن توان برای برخورد با اغتشاش‌گران وارد عمل می‌شوند و در صورت نداشتن توان لازم، در اطراف خیابان مشغول گشت‌زنی می‌شوند و با ورود افراد لیدر و خارجی‌ها به آن خیابان برخورد کرده و یا افراد فراری که در حین عملیات ضد اغتشاش از خیابان فرار کرده برخورد لازم را صورت می‌دهند. فقط باید دقت کند که در عملیات خطی از عرض دچار ضعف هستند و زود آسیب می‌بینند، مثل روز عاشورا که یک گروهان موتورسوار وقتی از داخل خط ویژه حرکت می‌کرد در سر خیابان خوش راه آن‌ها را با موانع بستند و سپس از اطراف چون نرده داشت به‌راحتی نزدیک آن‌ها شدند و با سنگ و چوب به آن‌ها حمله کرده و تعدادی را زخمی و موتورها را آتش زدند.

۳-۲-۷- بعد از بحران: در این وضعیت نیروهای ضد اغتشاش کار خود را تمام کرده و امنیت نسبی را به خیابان بازگردانده، ولی تعدادی از اخلالگران به خیابان‌ها اطراف فرار کرده و قصد تشکیل هسته اولیه برای اغتشاش دیگری را دارند. در این وضعیت نیروهای گشتی با حضور به‌موقع و انجام وظایف خود، جلوگیری از این‌کار را کرده و یا با ایجاد پوشش مناسب برای انجام امور خدماتی مثل اطفاء حریق، تخلیه مجروحین و یا تأمین منطقه اقدام به انجام مأموریت نموده.

۳-۷- گشت عملیاتی منطقه‌ای

۱-۳-۷- قبل از بحران: منظور از منطقه‌ای یعنی منطقه اغتشاش تشکیل‌شده از چندین نقطه حساس و خیابان‌های مهم و دارای وسعت زیادی می‌باشد. در این‌صورت گشت عملیاتی باید از چندین تیم تشکیل‌شده تا بتوانند در کل منطقه مشغول گشت‌زنی باشند و با هرگونه افراد مشکوک و اخلالگر برخورد لازم را نماید. در این وضعیت تیم‌های گشتی از خیابان‌های مختلف حرکت کرده و یکدیگر را پوشش می‌دهند و هماهنگی بین یکدیگر نیز امری ضروری است. در این‌صورت می‌توان یک نقطه را به‌عنوان پاسگاه و مقر کمکی در نظر گرفت که تیم‌های گشتی بعد از گشت‌زنی به آنجا رفته و گزارش کار خود را ارائه نموده و از طرفی اگر در قسمتی از منطقه شلوغ شده سریع می‌توانند به آن منطقه رسیده و اوضاع را کنترل نمود.

۲-۳-۷- حین بحران: در این زمان اغتشاش وسعت پیدا نموده و اخلالگران مشغول برهم زدن منطقه می‌باشند، تیم‌های عملیاتی به دو صورت وارد عمل می‌شوند:

(۱) در حاشیه منطقه اغتشاش: در این وضعیت تیم‌های گشتی در حاشیه منطقه شروع به گشت‌زنی نموده و از گسترش آن به‌جاهای دیگر جلوگیری نموده و از ورود و خروج افراد مشکوک جلوگیری نموده و با دستگیری آن‌ها به مأموریت خود ادامه می‌دهند.

(۲) در داخل منطقه: که از حساسیت مضاعفی برخوردار است و در داخل و میان افراد قرار دارند که این گروه‌ها دو مأموریت اطلاعاتی و عملیاتی را بنابر نیاز انجام می‌دهند. معمولاً بیشترین مأموریت آن‌ها اطلاعاتی است، ولی با حضور در کنار لیدرها و محرک‌ها و شناسایی آن‌ها در زمان حمله، آن‌ها را دستگیر نموده و به سمت نیروهای خودی برده و یا با شناسایی آن‌ها و گرفتن عکس و فیلم از آن‌ها بعد از خاتمه پیدا کردن اغتشاش سراغ آن‌ها رفته و آن‌ها را دستگیر نموده.

۳-۳-۷- بعد از بحران: در این وضعیت اغتشاش‌گران در کوچه‌پس‌کوچه‌ها پراکنده‌شده و امنیت نسبی در منطقه حاکم است. در این موقع تیم‌های گشتی در داخل منطقه شروع به انجام مأموریت نموده و گشت‌زنی در تمام نقاط نسبت به دستگیری افراد مشکوک و یا برخورد با تجمعات کوچک در حال شکل‌گیری و یا با مراقبت و نگهبانی از نقاط مختلف و یا پوشش به عملیات امدادی و خدماتی به وظایف خود عمل نموده و از بین رفتن توان عمده قوا جلوگیری نموده.

۸- وظایف فرماندهی و ستاد در عملیات گشت شهری

تعیین خط‌مشی کلی عملیات گشت‌زنی در منطقه تحت مسئولیت هر یگان به‌عهده فرمانده یگان مربوطه بوده و ممکن است به یکی از افسران ستاد یا فرمانده گردان مربوطه تفویض شود.

۱-۸- وظایف فرمانده گردان و گروهان در ارتباط با گشتی‌ها

(۱) تعیین و ابلاغ مأموریت گشتی‌ها؛

(۲) صدور دستورهای لازم به فرماندهان واحدهای گشتی؛

(۳) انجام اقدامات کنترلی مناسب؛

(۴) دریافت گزارش و اطلاعات و اخبار به‌دست‌آمده؛

(۵) ارسال گزارش، اخبار و اطلاعات به‌دست‌آمده به مبادی ذی‌صلاح.

فرمانده گردان، مأموریت و وظایف گشتی‌ها از قبیل، مسیر رفت‌وبرگشت، محدودیت‌های خاص، نحوه پشتیبانی و... که در مأموریت واحدهای گشتی مؤثر می‌باشد را مشخص نموده و به فرماندهان گروهان ابلاغ می‌نماید. این موضوع معمولاً با هماهنگی فرماندهان گروهان‌ها انجام می‌پذیرد. در صورت ضرورت فرمانده گردان، افسر عملیات و افسر اطلاعات می‌توانند به‌منظور مشخص کردن محل هدف، تعیین محل گروه و تیم‌های گشتی، روش اجرای مأموریت و... منطقه موردنظر را شناسایی نمایند.

در اجرای مأموریت گشتی‌ها، وظایف گشتی‌های شناسایی توسط افسر اطلاعات و وظایف گشتی‌های عملیاتی توسط افسر عملیات تعیین می‌شود. بدیهی است پس از تعیین مأموریت گشتی از سوی افسران اطلاعات و عملیات، این مأموریت باید به‌تصویب فرمانده گردان رسیده و سپس برای اجرا به گروهان‌ها ابلاغ شود.

۲-۸- وظایف افسر اطلاعات در ارتباط با گشت اطلاعاتی

(۱) بازجویی اولیه دستگیرشدگان و تحویل متهمین به مبادی ذی‌ربط به همراه گزارش مربوطه؛

(۲) توجیه سایر افسران و فرماندهانی که بنا به‌ضرورت ممکن است امر بازجویی را به‌عمل آورند؛

(۳) تهیه و تأمین نقشه و کالک‌های موردنیاز گشتی‌ها؛

(۴) جمع‌آوری اسناد و مدارک مکشوفه و ارسال به مبادی ذی‌ربط؛

(۵) ارائه اطلاعات جدید و موردنیاز به فرماندهان گشتی؛

(۶) تهیه و تنظیم برنامه و جدول زمان‌بندی اعزام گشتی‌های اطلاعاتی؛

(۷) هماهنگی و ارتباط مستمر با افسر عملیات؛

(۸) آموزش اطلاعاتی عناصر گشتی؛

(۹) تهیه و تنظیم گزارش‌های نوبه‌ای اطلاعاتی از فعالیت گشتی‌ها و ارسال به مبادی ذی‌ربط.

۳-۸- وظایف افسر عملیات در ارتباط با گشت عملیاتی

(۱) توجیه و تعیین محدوده عمل گشتی‌های عملیاتی؛

(۲) تهیه نقشه وضعیت؛

(۳) تهیه و تنظیم گزارش‌های نوبه‌ای عملیاتی از فعالیت گشتی‌ها و ارسال آن به مبادی ذی‌ربط؛

(۴) هماهنگی با گشتی‌های محلی و یگان‌های هم‌جوار؛

(۵) هماهنگی و ارتباط مستمر با افسر اطلاعات؛

(۶) آموزش عملیاتی عناصر گشتی؛

(۷) تهیه و تنظیم برنامه و جدول زمان‌بندی اعزام گشتی‌های عملیاتی.

فرمانده گردان ممکن است به‌منظور ارتقا و نظارت دقیق بر کیفیت اجرای مأموریت گشتی‌ها، قرارگاه گشت تاکتیکی در محدوده تحت مسئولیت خود ایجاد نموده و مسئولیت آن را به یکی از افسران عملیات و یا حتی یکی از فرماندهان گروهان‌ها واگذار نماید. در این‌صورت تمام امور و فعالیت‌های مربوط به گشتی‌ها در این قرارگاه متمرکز خواهد شد.

۹- مواردی که گشتی را تهدید می‌کند

(۱) شناسایی شدن افراد گشت اطلاعاتی؛

(۲) اسیر شدن نیروهای گشتی؛

(۳) محاصره شدن نیروهای گشتی؛

(۴) کشته یا مجروح شدن نیروهای گشتی؛

(۵) قطع شدن ارتباط گشتی‌ها با مرکز؛

(۶) خراب شدن وسیله نقلیه گشتی؛

(۷) اتمام مهمات نیروهای گشتی؛

(۸) تمام شدن سوخت خودروها؛

(۹) عدم وجود امکانات اولیه؛

(۱۰) عدم کنترل تمام خیابان‌ها به علت نداشتن مسیر حرکت و کروکی گشتی؛

(۱۱) حمله به نقاط مشخص‌شده و استقراریافته نیروهای خودی توسط اغتشاش‌گران؛

(۱۲) مسدود بودن خیابان‌ها و بن‌بست بودن آن‌ها و گرفتار شدن نیروها.

۱۰- روش‌های برای بهتر انجام دادن مأموریت گشتی

(۱) ایجاد پوشش مناسب برای نیروها؛

(۲) استفاده از سامانه‌های ارتباطی معمولی جامعه که باعث شک نشود؛

(۳) استفاده از چند تیم گشتی در یک منطقه؛

(۴) مشخص شدن خیابان‌ها برای تیم‌های گشتی‌ها تا تمام منطقه تحت پوشش گشتی‌ها قرار گیرد؛

(۵) هماهنگی با نیروهای گشتی هم‌جوار؛

(۶) تحت پوشش قرار دادن همدیگر توسط گشت مداوم؛

(۷) تعیین چند دستگاه ارتباطی که در صورت از بین رفتن یکی، دیگری فعال باشد؛

(۸) تعیین فرکانس ارتباطی خاص برای گشتی که سایر یگان‌ها از آن استفاده نکنند تا خط شلوغ نباشد؛

(۹) همراه داشتن مدارک جعلی و شخصی تا در صورت دستگیر شدن به‌جای فرد دیگری خود را معرفی نماید؛

(۱۰) تعیین جداول کد و رمز دقیق و مطمئن؛

(۱۱) برقراری تأمین محسوس و نامحسوس در هنگام استقرار؛

(۱۲) عدم استفاده از خودروهایی که شناخته شده‌اند؛

(۱۳) رعایت اصول حفاظت اطلاعاتی و حفاظت گفتاری؛

(۱۴) پیگیری و گرفتن اطلاعات داخل منطقه از وضعیت منطقه و جمعیت؛

(۱۵) تعیین مسیرهای کمکی و یدکی و اصلی تا در بروز حادثه بتوان از آن‌ها کمک گرفت؛

(۱۶) آشنایی کامل با منطقه مأموریت و کوچه و خیابان‌های آن؛

(۱۷) همراه داشتن نقشه منطقه، محله و مشخص کردن کوچه‌های بن‌بست؛

(۱۸) هماهنگی با یگان‌های هم‌جوار برای تهیه مهمات، آب، غذا و امکانات جانبی؛

(۱۹) عدم حرکت در مسیرهای ویژه و شاخص؛

(۲۰) آماده به‌کار بردن تجهیزات و بازدید منظم آن؛

(۲۱) دقت در سوخت خودروها و پر بودن باک آن‌ها و چگونگی تهیه سوخت در منطقه؛

(۲۲) بررسی مسیرهای حرکت عمده نیرو قبل از حرکت آن‌ها و امنیت آن و اطلاع به یگان؛

(۲۳) حرکت چند تیم گشتی جهت پوشش همدیگر در خیابان‌های پر خطر؛

(۲۴) عدم حرکت در خیابان‌های پر خطر با تعداد افراد کم؛

(۲۵) همراه داشتن تجهیزات لازم و ضروری همراه گشتی.

۱۱- بیان برخی از تجارب

(۱) در فتنه ۱۳۸۸ تیم‌های گشتی اطلاعاتی تیپ امنیتی در سطح شهر و در بین اغتشاش‌گران بودند؛ اما با ظاهری مناسب و با پوششی هم‌شکل با اغتشاش‌گران که شناسایی نشوند و در این میان با فعالیت در بین اغتشاش‌گران خود را به لیدرها و

سردسته‌ها نزدیک کرده و آن را شناسایی نموده و بعد از پایان اغتشاش نیز آن‌ها را تعقیب کرده و محل آن را شناسایی نموده و به یگان گزارش کرده و سپس تیم گشت عملیاتی به آن محل رفته و آن لیدر را دستگیر نموده و یا نیروهای اطلاعاتی که در حال شناسایی لیدرها بودند، با مشاهده زمان مناسب و یا حمله نیروهای خودی سریع آن لیدر را دستگیر کرده و به سمت نیروهای خودی انتقال داده.

(۲) در روزهای اغتشاش چند تیم عملیاتی در میدان کاج مستقر بودند و چون مدت طولانی شد، نیاز به آب و غذا پیدا کردند که برای انتقال آب و غذا از پادگان تا میدان کاج و با توجه به احتمال اینکه شاید ماشین به‌دست اغتشاش‌گران بیافتد، آب و غذا را داخل ماشین حمل مرغ قرار داده و به بهانه حمل مرغ غذا و آب را به‌راحتی تا میدان کاج برده و آن را بین نیروها تقسیم نمودند.

(۳) در روز عاشورای سال ۱۳۸۸ یکی از تیم‌های گشتی در محاصره دشمن قرار گرفت که با توجه به نزدیک بودن یک تیم گشتی دیگر در منطقه، سریع خودش را به آن‌ها رسانده و با پوشش همدیگر و حمله به سمت نقطه ضعیف‌تر اغتشاش‌گران توانستند از محاصره خارج شوند.

(۴) در روز عاشورا دو نفر از موتورسواران گشتی از نیروها جامانده و با دیدن اغتشاش‌گران سریع موتور را در جایی پارک و مخفی نموده و با لباس شخصی و هم‌شکل با اغتشاش‌گران توانستند از آن منطقه خارج شوند.

(۵) دریکی از روزهای اغتشاش یکی از تیم‌های گشتی با اغتشاش‌گران برخورد نموده و باهم درگیر شدند که با کمک چند تیم دیگر توانستند اغتشاش‌گران را فراری دهند، ولی مهمات خود را تمام کردند که برای شارژ مهمات از پیک موتوری استفاده شد به این شکل که در پشت یک موتور شخصی، جعبه حمل غذا بسته و در آن مهمات حمل شد و به منطقه برده و تحویل تیم گشتی داده شد.

فصل پنجم

نمایش اقتدار

۱- سؤال‌های تحقیق
۲- هدف
۳- منظور
٤- اهمیت و ضرورت
٥- نمایش قدرت از دیدگاه قرآن
٦- نمایش قدرت در صدر اسلام
۷- تعاریف
۸- انواع قدرت
۹- اهمیت نمایش قدرت
۱۰- ارتباط نمایش قدرت (قدرت نرم) و تاکتیک‌های مقابله (قدرت سخت)
۱۱- کنش متقابل نمایش قدرت (قدرت نرم) و تاکتیک‌های مقابله (قدرت سخت)
۱۲- سطوح مختلف نمایش اقتدار (قدرت)
۱۳- نمایش قدرت از نظر زمان
١٤- عوامل ظاهری و نظم و انضباط
۱۵- تأثیر تکنیک‌های فردی بر تاکتیک‌های گروهی در نمایش قدرت
١٦- رابطه سرعت عمل و نمایش اقتدار یگان
۱۷- جنبه‌های معنوی نمایش اقتدار

۱۸- رابطه عملیات روانی و نمایش قدرت یگان
۱۹- مصادیق خاص نمایش قدرت در مأموریت‌های پس از انتخابات سال ۱۳۸۸
۲۰- ملاحظات فرمانده در نمایش اقتدار یگان
۲۱- موانع و مشکلات در اجرای نمایش قدرت در سطح شهر
۲۲- نمایش قدرت نیروهای ضد شورش در سایر کشورها
۲۳- نتیجه‌گیری

شکل ۱-۵

۱- سؤال‌های تحقیق

(۱) نمایش اقتدار (قدرت) در مأموریت‌های کنترل اغتشاش را توضیح دهید.

(۲) جنبه‌های مختلف نمایش اقتدار یگان‌های امنیتی را در سطوح مختلف بیان نمایید.

(۳) انواع نمایش قدرت توسط یگان‌های امنیتی را نام برده توضیح دهید.

(۴) اجرای تاکتیک نمایش اقتدار در چه زمانی مؤثرتر خواهد بود(قبل، حین و یا بعد از اغتشاش)؟ توضیح دهید.

(۵) مصادیق مختلف نمایش اقتدار یگان‌های عمل‌کننده در فتنه ۱۳۸۸ را نام ببرید.

(۶) تأثیر تکنیک‌های فردی بر تاکتیک‌های گروهی به‌ویژه نمایش اقتدار را بیان نمایید.

(۷) عوامل مؤثر در تأثیرگذاری نمایش قدرت در مأموریت‌های آرام‌سازی را بیان فرمایید.

(۸) رابطه نمایش قدرت و نظم و انضباط یگان امنیتی را بیان نمایید.

(۹) اجرای نمایش قدرت توسط گروهان‌های ستاد، نفوذ و تعقیب به صورت جداگانه به چه روش‌هایی می‌تواند اجرا شود؟

(۱۰) رابطه تاکتیک نمایش قدرت و عملیات روانی چیست؟

(۱۱) وضعیت ظاهری، جثه نیرو، نوع تجهیزات، وحدت فرماندهی و روحیه شهادت‌طلبی چه تأثیراتی بر نمایش اقتدار یگان خواهد داشت؟

(۱۲) مشکلات و موانع احتمالی در اجرای تاکتیک نمایش قدرت در مأموریت‌های کنترل اغتشاش را بیان نمایید.

۲- هدف

تبیین ویژگی‌ها، اهمیت و چگونگی اجرای نمایش قدرت توسط یگان‌های امنیتی و گردان‌های امام علی(ع) در مأموریت‌های کنترل اغتشاشات شهری.

۳- منظور

آشنایی فرماندهان یگان‌های امنیتی و گردان‌های امنیتی امام علی(ع) با تاکتیک‌های نمایش اقتدار در کنترل اغتشاشات شهری.

۴- اهمیت و ضرورت

اهمیت اجرای تاکتیک نمایش اقتدار در کنترل اغتشاشات و ناآرامی‌های شهری، گاهی از تاکتیک‌های اصلی مقابله با اغتشاشات مهم‌تر می‌باشد. در سال ۱۳۸۸ و در

جریان اغتشاشات پس از انتخابات تجربه شده که معمولاً اجرای تاکتیک نمایش قدرت توسط یک یگان موجب جلوگیری از بروز تجمع و اغتشاش در یک نقطه شده است.

به‌دلیل اینکه نمایش قدرت توسط یک یگان و گردان امنیتی باعث جلوگیری از بروز اغتشاش با کمترین هزینه و برخورد فیزیکی صورت می‌گیرد این تاکتیک از اهمیت بالایی برخوردار است.

بر این اساس آشنایی فرماندهان یگان‌های امنیتی و گردان‌های امنیتی امام علی(ع) با تاکتیک نمایش اقتدار در کنترل اغتشاشات یکی از تاکتیک‌های مؤثر در این‌گونه ماموریت‌ها تلقی می‌شود.

۵- نمایش قدرت از دیدگاه قرآن

خداوند در قرآن کریم در آیه ۶۰ از سوره انفال می‌فرماید: «و اعدوا لهم ما استطعتم من قوه و من رباط الخیل ترهبون به عدو الله و عدوکم و آخرین من دونهم لاتعلمونهم الله یعلمهم»؛ «و تا می‌توانید در برابر آن‌ها نیرو و اسب‌های آماده بسیج کنید تا با آن، دشمن خدا و دشمن خودتان و دیگر دشمنان که آن‌ها را نمی‌شناسید و خدا می‌شناسد بترسانید.»

۶- نمایش قدرت در صدر اسلام

یکی از تاکتیک‌های نمایش قدرت در جنگ‌های اعراب خصوصاً صدر اسلام، رجزخوانی بود.

از اهداف مهم رجزخوانی، تقویت روحیه خود و یاران خویش و نیز تضعیف روحی لشکر مقابل بود.

۷- تعاریف

۱-۷- تعریف قدرت

(۱) قدرت یعنی توانایی تأثیرگذاری بر رفتار دیگران به‌گونه‌ای که موجب اتفاق افتادن آن چیزی باشد که ما می‌خواهیم.

(۲) قابلیت نفوذ در رفتار دیگران به‌منظور حصول نتایج دلخواه.

۲-۷- تعاریف نمایش قدرت

(۱) به سلسله اقدامات منسجم، هماهنگ و مقتدرانه برای ایجاد هماهنگی در نیروهای خودی، سلب روحیه تهاجمی و پرخاشگری اغتشاش‌گران باهدف بازدارندگی در قبل، حین و یا بعد از بروز اغتشاش را نمایش قدرت می‌گویند.

(۲) نمایش توانمندی‌های تجهیزاتی و استعداد نیروهای خودی در راستای افزایش روحیه نیروهای عمل‌کننده و اثربخشی روی اغتشاش‌گران به‌منظور جلوگیری از بروز هرگونه اغتشاش را نمایش اقتدار می‌نامند.

(۳) به مجموعه اقداماتی که یگان با به نمایش گذاشتن قدرت خود، برای ایجاد رعب و وحشت میان اغتشاش‌گران بدون هرگونه تماس فیزیکی انجام می‌دهد که در نهایت منجر به جلوگیری از بروز تجمع و اغتشاش و یا تفکیک جمعیت‌های غیرفعال (بی‌انگیزه) از فعال (باانگیزه) می‌شود را نمایش قدرت می‌نامند.

۸- انواع قدرت

۱-۸- قدرت سخت

بهره‌گیری از زور (توان نظامی و جز آن) برای تحمیل اراده خویش به دیگران است.

۸-۲- قدرت نیمه سخت

شامل قدرت اقتصادی است، کشور برخوردار از آن با سازوکارهایی نظیر محاصره اقتصادی، تطمیع، رشوه دادن، انعقاد قرارداد و امثال آن، اراده خود را به‌دیگران تحمیل می‌نمایند.

۸-۳- قدرت نرم

شامل تحمیل اراده خود بر دیگران از طریق «جاذبه» و «قابلیت شکل دادن به علائق دیگران» است.

قدرت نرم عبارت است از کسب مطلوب از طریق جاذبه؛ نه از طریق اجبار یا تطمیع».

جدول ۱-۵- مقایسه قدرت نظامی، اقتصادی و نرم

نوع قدرت	عناصر اولیه	سیاست‌های حکومت	رفتارها
نظامی	اجبار، ارعاب تهدید	تهدیدات، نیروی نظامی	دیپلماسی تهدید- اجبار جنگ، پیمان رابطه
اقتصادی	انگیزه، اجبار	پرداخت پول، تحریم	کمک، رشوه، تحریم
نرم	جذب و تنظیم اولویت‌ها	ارزش‌ها، فرهنگ سیاست‌ها، نهادها	دیپلماسی عمومی،دیپلماسی دوجانبه و چندجانبه

۹- اهمیت نمایش قدرت

(۱) بازدارندگی و پیشگیری؛

(۲) عدم درگیری فیزیکی و مستقیم؛

(۳) پایین آوردن هزینه‌ها، تلفات و خسارات؛

(۴) اثربخشی سریع؛

(۵) اثربخشی در طولانی‌مدت؛

(۶) بالا بردن روحیه نیروهای عمل‌کننده.

۱۰- ارتباط نمایش قدرت (قدرت نرم) و تاکتیک‌های مقابله (قدرت سخت)

(۱) قدرت سخت و نرم با یکدیگر در ارتباط می‌باشند؛ زیرا هر دو، جنبه‌هایی از قابلیت دست‌یابی به هدف، به‌وسیله تأثیرگذاری در رفتار دیگران می‌باشند. تمایز آن‌ها در ماهیت رفتار و در غیر محسوس بودن منابع قدرت می‌باشند.

(۲) گاهی اوقات منابع قدرت نرم می‌توانند بر طیف وسیعی از رفتارها از اعمال زور تا جذب، مؤثر باشند. هنگامی‌که قدرت نظامی و اقتصادی کشوری کاهش می‌یابد در واقع آن کشور نه‌تنها منابع قدرت سخت خود را از دست می‌دهد، بلکه قابلیت‌های شکل‌دهی به اولویت‌های بین‌المللی و برخی جذابیت‌هایش را نیز از دست می‌دهد.

(۳) نمایش قدرت می‌تواند تاکتیک‌های مقابله با اغتشاشات را تقویت نماید.

(۴) نمایش قدرت بدون اجرای تاکتیک‌های مقابله نیز می‌تواند اجراشده و مؤثر نیز باشد؛ اما اجرای تاکتیک‌های مقابله بدون در نظر گرفتن نمایش قدرت ممکن است تأثیر کمتری داشته باشد.

۱۱- کنش متقابل نمایش قدرت (قدرت نرم) و تاکتیک‌های مقابله (قدرت سخت)

قدرت نرم و قدرت سخت گاهی اوقات یکدیگر را تقویت می‌کنند و گاهی هم در تعارض با یکدیگر قرار می‌گیرند. یگان کنترل اغتشاش می‌تواند بدون هیچ‌گونه دغدغه‌ای قدرت نرمش را در مورد اغتشاش‌گران به‌کار گیرد، درحالی‌که برای به‌کارگیری قدرت سختش ممکن است موانعی بر سر راه باشد. قدرت سخت همچنین می‌تواند باعث به‌وجود آمدن اسطوره شکست‌ناپذیری (قدرت نرم) شود که در جذب دیگران مؤثر است.

۱۲- سطوح مختلف نمایش اقتدار (قدرت)

به‌طورکلی نمایش قدرت در عملیات کنترل اغتشاشات در دو سطح قابل‌اجرا و برنامه‌ریزی می‌باشد:

۱-۱۲- نمایش قدرت در سطح یگان‌ها و گردان‌های امنیتی

به‌طورکلی، هدف اصلی از ارائه موضوع نمایش قدرت در دوره‌های آموزشی گردان‌های امنیتی، نمایش اقتدار نیروهای کنترل‌کننده اغتشاش در سطح گردان در مأموریت‌ها به‌منظور کاهش و یا پیشگیری از هرگونه اغتشاش می‌باشد.

نمایش قدرت در سطح گردان می‌تواند توسط نیروهای ذیل انجام گیرد:

(۱) نیروهای موتورسوار؛

(۲) نیروهای پیاده؛

(۳) توسط خودرو؛

(۴) نمایش قدرت ترکیبی.

البته با توجه به اینکه گردان‌های امنیتی امام علی(علیه‌السلام) تقریباً همگی موتورسوار هستند، موضوع را حول محور نمایش اقتدار نیروهای موتورسوار معطوف نموده و به سایر جنبه‌ها به‌طور اجمالی می‌پردازیم:

۱-۱-۱۲- نمایش قدرت نیروهای موتورسوار: روش‌های مختلف نمایش قدرت نیروهای موتورسوار به شرح ذیل می‌باشد:

رژه موتوری در سطح معابر و خیابان‌ها: در مأموریت‌های کنترل اغتشاشات در سال‌های ۱۳۸۸ به بعد، یگان‌های موتورسوار به‌منظور جلوگیری از بروز تجمع و اغتشاش در سطح شهر اقدام به ستون‌کشی موتوری می‌نمودند. همان‌طور که اشاره شد، این رژه بیشتر قبل از بروز هرگونه ناآرامی انجام می‌شود که نوعی عامل بازدارنده می‌باشد.

لازم به‌ذکر است عزیمت گردان از محل استقرار تا محل مأموریت و یا دپوی نیرویی در شهر نیز خود یک نمایش قدرت محسوب می‌شود.

نکات قابل‌توجه در خصوص انجام این تاکتیک به شرح ذیل می‌باشد:

(۱) سرعت موتورسیکلت‌ها: در هنگام انجام رژه موتوری باید همه موتورسیکلت‌ها با سرعت یکسان حرکت نمایند. در این تاکتیک باید سرعت حرکت ستون کم باشد تا زمان بیشتری ستون در معرض دید عموم قرار گیرد. سرعت بالا در ستون‌کشی باعث به هم ریختن ستون، احتمال تصادف موتورسیکلت‌ها و کاهش زمان نمایش قدرت در سطح معابر می‌شود.

(۲) آرایش حرکت موتورسیکلت‌ها: بهترین آرایش در هنگام رژه موتوری برای نمایش اقتدار گردان، آرایش دو ستونی می‌باشد. هرقدر طول ستون بیشتر باشد، حجم نیرویی گردان بیشتر نشان داده‌شده و نظم ستون نیز بهتر خواهد بود. البته در این حالت ممکن است بستگی به شرایط ترافیکی، بین ستون فاصله افتاده و در اصطلاح ستون بریده شود.

شکل ۲-۵

(۳) کمیت رژه موتوری: در انجام تاکتیک رژه موتوری، نباید بیش از اندازه در یک مکان خاص نسبت به انجام رژه موتوری اقدام نمود. در این حالت تاکتیک فوق لوث شده و ممکن است با رخ دادن حادثه‌ای، در انجام رژه خللی ایجاد شود.

(۴) مدت زمان انجام رژه: مدت زمان انجام رژه موتوری نباید زیاد باشد. این امر باعث ایجاد خستگی در نیروها، احتمال معیوب شدن موتورسیکلت‌ها و به‌هم ریختن نظم ستون خواهد شد.

(۵) روشن نمودن چراغ‌ها در هنگام حرکت: یکی از روش‌هایی که در بالا بردن اقتدار گردان در هنگام رژه موتوری نقش دارد، روشن کردن چراغ‌های موتورسیکلت‌ها بوده که ایجاد جنگ روانی در بین اغتشاش‌گران می‌کند.

(۶) استعداد: هرچه تعداد افراد گردان رژه رونده بیشتر باشد مسلماً، اقتدار گردان بالاتر می‌رود؛ اما باید به این نکته توجه نمود درصورتی‌که استعداد گردان بیش از اندازه باشد، ممکن است ستون بریده شده و دچار بی‌نظمی شود که این امر باعث ایجاد خلل در این مأموریت خواهد شد.

در مأموریت‌های سال‌های اخیر نمایش قدرت یک گردان در چند نقطه و چند گردان در یک نقطه یکی از روش‌های مؤثر در اجرای مأموریت‌ها بود که خود سیالیت، سرعت عمل و قدرت عمل گردان‌ها را نیز به رخ می‌کشید.

(۷) تأمین و یا جلودار: به‌منظور حرکت ستون در سطح معابر، باید یک یا دو دستگاه موتورسیکلت با پوشش به‌عنوان جلودار و تأمین جلوتر از گردان حرکت نموده و با حفظ ارتباط با فرمانده گردان به‌صورت مداوم شرایط را به ایشان گزارش نماید. در این حالت از گرفتار شدن گردان در ترافیک‌های سنگین و مواجه‌شدن ناگهانی با اغتشاش‌گران جلوگیری به‌عمل می‌آید.

(۸) طریقه حمل تجهیزات توسط ترک‌سوارها: در برخی موارد نیاز است که ترک‌سوارها با به نمایش گذاشتن تجهیزات موجود مثل لانچر، پینت بال، سلاح ساچمه‌زن و حتی باتوم و تونفا، قدرت خود و یگان خود را به نمایش بگذارند. البته هماهنگی در طریقه دست گرفتن این تجهیزات نیز بسیار اهمیت دارد.

(۹) مسیر حرکت: در انجام این تاکتیک باید قبلاً مسیر انجام رژه مشخص‌شده و از تغییر مسیر ناگهانی در حین رژه خودداری شود. عدم رعایت این موضوع ممکن است مشکلات ذیل را به‌وجود آورد:

- گرفتار شدن ستون در ترافیک؛
- تداخل با مأموریت سایر گردان‌ها و یگان‌ها؛
- ایجاد تجمع نیرویی در برخی نقاط و معابر و ایجاد ترافیک؛
- کاهش سرعت عمل در هنگام عزیمت به محل‌های درگیری.

شکل ۳-۵- نمونه‌ای از یک ستون‌کشی نامنظم با موتور و لباس شخصی

(۱۰) استقرار گردان‌های موتورسوار در میدان‌ها: یکی دیگر از روش‌های نمایش اقتدار توسط گردان‌های موتورسوار، استقرار در نقاط و یا میدان‌ها می‌باشد. در این حالت در نقاطی که احتمال بروز تجمع و اغتشاش وجود دارد، با استقرار موتورسیکلت‌ها در آنجا و ایجاد نمایش قدرت، احتمال بروز هرگونه اغتشاش را تا حد زیادی کاهش خواهد داد.

در اجرای این تاکتیک موارد ذیل باید موردتوجه قرار گیرد:

- چینش موتورسیکلت‌ها: موتورسیکلت‌ها را می‌بایست در ضلعی از میدان که دید بیشتری دارد به‌صورت صفی با نظم و انضباط خاصی مستقر کرد. فاصله

موتورسیکلت‌ها باید طوری باشد که در صورت افتادن یک دستگاه موتورسیکلت باعث آسیب رسیدن به بقیه موتورسیکلت‌ها نشده و در هنگام سوار شدن نیز راکبین بتوانند در کمترین زمان ممکن محل را ترک نمایند.

شکل ۴-۵- استقرار یگان ویژه در نقطه‌ای از شهر

• نحوه ایستادن راکبین و ترک‌سوارها: بستگی به نوع وضعیت و شرایط متفاوت می‌باشد. به‌طور مثال:

- راکب پشت فرمان و ترک‌نشین کنار موتور بایستند.
- راکب و ترک‌نشین هردو در کنار موتور بایستند.

«در حوادث سال ۱۳۸۸ در یک مورد در میدان ونک یک گردان از بسیج و یک گروهان از یگان ویژه ناجا مستقر شده بودند. نیروهای ناجا در آن زمان بیش از ۱/۵ساعت با نظم خاصی در کنار موتورسیکلت‌هایشان مستقر بودند که این نظم هیچ‌گاه از نیروهای بسیج در آن زمان دیده نشد.» البته بیش از اندازه سخت‌گیری در این موارد باعث تضعیف روحیه و ایجاد خستگی در نیروها خواهد شد.

• دور اقتدار قبل از استقرار در میدان‌ها: معمولاً با ورود گردانی موتورسوار به یک میدان قبل از استقرار، بستگی به شرایط و وضعیت محل با در نظر گرفتن اوضاع

ترافیکی، یک یا دو مرتبه با نظم و انضباط در میدان دور اقتدار زده سپس در محل موردنظر مستقر می‌شوند.

شکل ۵-۵

(۱۱) ایجاد سرو صدا توسط موتورسیکلت: یکی از عواملی که می‌توان توسط موتورسیکلت برای ایجاد جنگ روانی انجام داد ایجاد سرو صدا توسط موتورسیکلت می‌باشد:

- گاز دادن‌های درجا توسط موتورسیکلت‌ها به‌صورت هماهنگ؛

شکل ۶-۵

• ایجاد صدای مصنوعی (شبیه صدای شلیک پینت بال و یا کلت) توسط موتورسیکلت‌های موجود در یگان ویژه ناجا؛

• صدای اگزوز موتورسیکلت؛

• به‌کارگیری موتورسیکلت‌هایی که تولید صدای بیشتری می‌کنند از عوامل مؤثر در نمایش اقتدار گردان می‌باشد. به‌طور مثال در فتنه سال ۱۳۸۸، گردان‌های یگان ویژه صابرین سپاه با به‌کارگیری موتورسیکلت‌های یک دست هوندا ۲۵۰xr که صدای بسیار زیادتری نسبت به سایر موتورسیکلت‌های موجود از جمله هوندا ۲۰۰xl، هوندا۲۵۰ ناجا و ... داشتند، ابهت و قدرت بیشتری را به نمایش می‌گذاشتند.

شکل ۷-۵

(۱۲) مهارت در رانندگی: مهارت راکبین موتورسیکلت‌ها در رانندگی یکی از عوامل مهم در نمایش قدرت می‌باشد. درصورتی‌که موتورسوارها از مهارت کافی در رانندگی برخوردار نباشند، ممکن است در هنگام اجرای ستون‌کشی هم برای خود و هم برای سایر موتورسواران مشکل ایجاد نموده و در اجرای مأموریت خلل ایجاد نمایند.

۲-۱-۱۲- نمایش قدرت نیروهای پیاده: بیشترین و بهترین زمان برای نمایش نیروهای پیاده دقیقه قبل از درگیری آن‌هم با استفاده از آرایشات مناسب به‌ویژه خط و زنجیر می‌باشد. ایجاد سرو صدای هماهنگ با استفاده از ضربه پای چپ، بیان خطابه توسط

فرمانده و اذکار حیدر و ...، ضربه باتوم به کف دست و یا سپر باعث ایجاد عملیات روانی و نمایش اقتدار گردان خواهد شد.

شکل ۸-۵

۳-۱-۱۲- نمایش قدرت خودرویی: نمایش قدرت توسط خودروهای ضد شورش، بیشتر در هنگام استقرار گردان در یک نقطه کارایی دارد. البته این خودروها در هنگام ستون‌کشی‌ها می‌تواند با استفاده از آژیر خود ایجاد جنگ روانی نماید. با توجه به عدم کارایی خودرو در کنترل اغتشاشات در شهرهای بزرگ و پرترافیک به‌ویژه در تهران، خودروهای کنترل اغتشاش عملاً به‌تنهایی نمی‌توانند نسبت به اجرای نمایش قدرت اقدام نماید.

۴-۱-۱۲- نمایش قدرت ترکیبی: منظور از این نوع نمایش قدرت، استفاده از موتورسیکلت و خودرو به‌طور هم‌زمان می‌باشد. با توجه به مطالبی که در قسمت نمایش قدرت خودرویی بیان شد، این نوع تاکتیک بیشتر هنگام عزیمت گردان از محل استقرار (پادگان) به محل دپو و مأموریت در شهر مفید می‌باشد.

شکل ۹-۵

۲-۱۲- نمایش قدرت در سطح کلان و ملی

در سطح کلان و ملی، نمایش قدرت از روش‌های زیر قابل اجرا می‌باشد:

(۱) از طریق رسانه‌ها، مطبوعات و ...؛

(۲) نمایش قدرت مردمی در غالب راهپیمایی‌ها و ...؛

(۳) از طریق رزمایش‌های کنترل اغتشاشات و رژه‌های سراسری؛

(۴) از طریق به‌کارگیری یگان‌های کنترل اغتشاش زرهی.

نظام برای به رخ کشیدن قدرت خود در راستای کنترل اغتشاشات شهری از طریق رسانه‌ها، مطبوعات و فضای مجازی، اقداماتی انجام می‌دهد که توده‌های مردم (جمعیت غیرفعال) را از اغتشاش‌گران و معاندین با نظام (جمعیت فعال) جدا می‌نماید. این اقدامات علاوه بر این جداسازی اغتشاش‌گران از مردم عادی و تماشاچیان، گاهاً باعث ایجاد رعب و وحشت در اغتشاش‌گران شده و تجمعات را تحت‌الشعاع قرار می‌دهد.

حضور قشرهای مختلف مردم در غالب انجام راهپیمایی‌ها مثل ۹ دی سال ۱۳۸۸، ۲۲ بهمن هر سال و ... نیز نوعی نمایش قدرت می‌باشد که تأثیرات بسزایی در وضعیت آتی در کشور داشته و خواهد داشت.

همچنین انجام رزمایش‌های مختلف کنترل اغتشاش و رژه‌های سراسری مثل

۳۱شهریور و ۲۹ فروردین خود یکی از روش‌های به رخ کشیدن قدرت نیروها در سطح کلان و ملی می‌باشد.

به‌کارگیری یگان‌های زرهی کنترل اغتشاش در تاکتیک نمایش قدرت کنترل اغتشاشات شهری: منظور از به‌کارگیری زرهی در برخی صحنه‌های کنترل اغتشاشات شهری به‌ویژه نمایش قدرت در سطح کلان و ملی، به‌کارگیری تانک و یا خودروهای زرهی عظیم‌الجثه مدنظر نیست؛ بلکه به‌کارگیری نفربرهای چرخ‌دار فوق سبک برای کاربردهای خاص در چنین مأموریت‌هایی موردنظر می‌باشد.

استفاده زودهنگام و نابه‌جا از یگان‌های زرهی کنترل اغتشاش نه‌تنها موجب نمایش قدرت نمی‌شود، بلکه در سطح کلان و ملی بازتاب منفی ایجاد می‌کند؛ اما حضور به‌جای این یگان‌ها در زمان بحران، مؤید این مطلب است که نظام درصدد برخورد جدی با اغتشاشگران و پایان دادن به هرگونه ناامنی در کمترین زمان ممکن می‌باشد؛ که خود نمونه‌ای از نمایش اقتدار در سطح کلان محسوب می‌شود.

حضور خودروی زرهی در شهر علاوه بر سردرگمی اغتشاش‌گران در نحوه مقابله با آن باعث تضعیف روحیه آنان شده و افراد بی‌انگیزه را از جمعیت فعال و باانگیزه جدا می‌کند.

به‌هرحال معایب نمایش قدرت در این سطح و استفاده از خودروهای خاص زرهی کنترل اغتشاش از محاسن آن بسیار بیشتر است.

۱۳- نمایش قدرت از نظر زمان

نمایش قدرت یگان‌ها و گردان‌های امنیتی از نظر زمان را می‌توان در سه بخش زیر مورد بررسی قرار داد:

۱-۱۳- قبل از بروز اغتشاش

با توجه به اینکه نمایش قدرت یک تاکتیک بازدارنده می‌باشد، بهترین زمان برای به‌کارگیری نمایش قدرت، قبل از بروز هرگونه تجمع و اغتشاش می‌باشد.

با توجه به تجربیات سال ۱۳۸۸ در خصوص دفع فتنه و مقابله با اغتشاش در سطح شهر تهران، زمانی که موج فتنه برای تجمع در نقطه‌ای از شهر بیانیه می‌دادند، در برخی مأموریت‌ها یگان‌های امنیتی بنا به دستور به دو روش زیر برای پیشگیری از بروز تجمع و اغتشاش، نسبت به نمایش قدرت اقدام می‌نمودند:

(۱) نمایش قدرت در غالب رژه موتوری در سطح شهر، به‌ویژه نقاط از پیش تعیین‌شده توسط موج فتنه؛

(۲) نمایش قدرت به‌صورت استقرار یک یا چند گردان در میدان‌ها اصلی و یا نقاط از پیش تعیین‌شده.

دو روش فوق در بسیاری از موارد باعث جلوگیری از بروز تجمع و هرگونه اغتشاش در سطح شهر شده که در نهایت موجب حفظ امنیت و آرامش در سطح جامعه می‌شد.

البته در مواردی نیروهای یگان ویژه ناجا چند روز قبل از برخی مأموریت‌های خاص مثل ۲۲ بهمن، روز قدس و ... اقدام به نمایش قدرت در سطح شهر با انجام ستون‌کشی‌های موتوری می‌نمایند.

معایب نمایش قدرت در دو روش فوق: باید به این نکته مهم توجه نمود که ممکن است در برخی موارد، استقرار گردان‌ها در میدان‌ها شهر و یا سایر نقاط و ستون‌کشی‌های موتوری در سطح شهر، خود باعث بر هم زدن نظم عمومی، ایجاد ترافیک در معابر و ایجاد دلهره در شهروندان از بروز مجدد اغتشاش می‌شود.

یکی از معایب دیگر این تاکتیک، این است که رسانه‌های بیگانه با هر بار حضور نیروها به‌صورت آشکار در شهر، آماده‌اند تا علیه نظام جوسازی نموده و شهر را در شرایط امنیتی جلوه دهند.

استفاده بیش از اندازه از یک تاکتیک خاص در مأموریت‌ها بدون رعایت اصول و طرح‌ریزی‌های مناسب، باعث لوث شدن آن شده و اغتشاش‌گران ممکن است در برابر آن تاکتیک مقاومت نمایند.

۲-۱۳- حین درگیری و اغتشاش

در زمان شروع درگیری‌ها و اغتشاش در سطح شهر، توجه یگان امنیتی بیشتر معطوف به کنترل اغتشاش با تاکتیک‌های خاص خود بوده و زیاد قادر به نمایش قدرت نمی‌باشد. البته نظم و انضباط، سرعت عمل، نوع پوشش و تاکتیک‌های به‌کارگیری شده توسط یگان امنیتی هنگام عملیات مقابله با اغتشاشات خود به‌گونه‌ای نمایش اقتدار گردان می‌باشد.

شکل ۱۰-۵

۳-۱۳- بعد از بروز اغتشاش

در اینجا شاید این نکته به ذهن خطور نماید که چه لزومی‌دارد، هنگامی‌که اغتشاشات در سطح شهر کنترل‌شده و فضا آرام می‌باشد، یگان امنیتی نسبت به نمایش قدرت اقدام نماید؟

پاسخ این است: در موارد بسیاری در اغتشاشات سال‌های گذشته مشاهده شده است که آرام شدن اغتشاشات در برخی نقاط موقتی بوده و ممکن است ساعتی بعد، اغتشاش‌گران با پیدا کردن عوامل خود، نسبت به سازمان‌دهی مجدد نیروها و ایجاد اغتشاش در نقاطی دیگر از شهر اقدام نمایند.

البته می‌توان این حالت را جزء نمایش قدرت قبل از بروز اغتشاش نیز لحاظ نمود.

به‌هرحال نمایش قدرت عاملی است بازدارنده که با ایجاد عملیات روانی و اضطراب در بین اغتشاشگران، باعث جلوگیری از تجمع و ناآرامی خواهد شد.

۱۴- عوامل ظاهری و نظم و انضباط

شکل ۱۱-۵

۱-۱۴- عوامل ظاهری و تأثیر آن در نمایش قدرت

یکی از عوامل مهم در نشان دادن قدرت یگان‌های امنیتی از لحاظ روانی عوامل ظاهری می‌باشد. این عوامل شامل:

۱-۱-۱۴- جثه و هیکل نیروها: جثه و هیکل نیروهای عمل‌کننده در یگان امنیتی نقش بسزایی در بالا بردن قدرت دارد. در فتنه سال ۱۳۸۸ به‌کارگیری برخی بسیجیان با جثه‌ای بسیار ریز و سن و سال پایین تأثیر خوبی در گردان عمل‌کننده نداشت.

گردان امنیتی یکدست با اندام‌های ورزیده مسلماً هم روحیه نیروهای گردان را بالا برده هم روحیه حریف را تخریب می‌نماید.

همان‌طور که در شکل(۱۱-۵) مشاهده می‌کنید برخی تجهیزات کنترل اغتشاشات خود باعث قوی هیکل نشان دادن نیروها می‌شود.

۲-۱-۱۴- نوع تجهیزات: نوع تجهیزاتی که در یک یگان کنترل اغتشاش به‌کار گرفته می‌شود از اهمیت بالایی برخوردار است. به‌طور مثال در فتنه ۱۳۸۸، گردان‌هایی از بسیج با توجه به کمبود تجهیزات ضد شورش، از موتورسیکلت‌های شخصی، چوب، زنجیر و ... استفاده می‌نمودند. این وسایل و تجهیزات علاوه بر اینکه جلوه خوبی در

بین مردم نداشت، باعث می‌شود گردان از انسجام خوبی برخوردار نباشد. امروز با تجهیز گردان‌های امنیتی امام علی(ع) به موتورسیکلت‌های تریل، خودروهای ضد شورش با قابلیت‌های مختلف، تجهیزات مناسب کنترل اغتشاش، ضمن بالا بردن انسجام گردان، باعث افزایش اقتدار شده و بسیجیان با استفاده از این تجهیزات و با روحیه شهادت‌طلبانه، قدرتی وصف‌نشدنی را در مأموریت‌های امنیتی به نمایش می‌گذارند.

شکل ۱۲-۵

۳-۱-۱۴- رنگ تجهیزات: رنگ تجهیزات یکی از عوامل روانی است که نقش بسزایی در تضعیف روحیه فتنه‌گران و نمایش اقتدار یک یگان دارد. اکثر نیروهای ضد شورش در دنیا از تجهیزاتی با رنگ مشکی استفاده می‌نمایند. رنگ مشکی از رنگ‌های خشن بوده و استفاده آن در تجهیزات نیروهای ضد شورش به‌وفور مشاهده شده است. یگان ویژه پاسداران نیروی انتظامی با استفاده از تجهیزات و خودرو و موتورسیکلت‌های مشکی نسبت به سایر یگان‌های ناجا از جمله یگان امداد و کلانتری‌ها از قدرت و ابهت بیشتری برخوردار است.

شکل ۱۳-۵

۴-۱-۱۴-یک دست بودن تجهیزات گردان: یک دست بودن و هماهنگ بودن تجهیزات از دیگر عوامل بالا بردن انسجام و در نهایت اقتدار یگان می‌باشد.

به‌طور مثال استفاده گردان از موتورسیکلت‌های هم نوع، تجهیزات متناسب و یک دست نیروها، لباس‌های هماهنگ و یک‌دست و سایر تجهیزات، تأثیر بالایی در نمایش اقتدار گردان دارد.

۵-۱-۱۴- نوع پوشش نیروهای گردان: پوشش از مهم‌ترین عوامل در بالا بردن روحیه نیروهای خودی، انسجام و اقتدار گردان می‌باشد. در گردان‌های عمل‌کننده در سال ۱۳۸۸ و بعد از آن به‌وفور استفاده بسیجیان از لباس‌های شخصی، کفش، دمپایی و ... مشاهده می‌شد؛ که جلوه مناسبی در اذهان عمومی نداشت. این نیروها هرچند از تجهیزات یک‌دست، جثه و هیکل مناسب برخوردار باشند؛ اما این بی‌نظمی در پوشش هیچ تأثیری در نمایش قدرت یگان نخواهد داشت.

شکل ۱۴-۵- نیروهای بسیج با لباس شخصی

۲-۱۴- رابطه نظم و انضباط و نمایش قدرت

به‌طورکلی می‌توان نمایش قدرت نیروهای کنترل اغتشاش را در نظم و انضباط خلاصه نمود. یگانی که از نظم و انضباط بالایی در اجرای مأموریت‌ها برخوردار است خودبه‌خود تاکتیک قدرت را به نمایش می‌گذارد. شاید در اینجا به این نکته بیندیشیم که گردان‌های بسیج را می‌توان با نظم و انضباط وارد میدان نمود؟ آری، چرا ما هرگاه حرف از گردان‌های امنیتی بسیج می‌زنیم، نظم را از آن مجزا می‌دانیم؟ گردان‌های امنیتی بسیج درصورتی‌که با نظم و انضباط وارد میدان شوند، با به رخ کشیدن قدرت خود، کارایی بیشتری در کنترل صحنه خواهند داشت.

مصادیق: هم‌اکنون تیپ امنیتی آل محمد(ص) در سپاه تهران بزرگ پس از فتنه سال ۱۳۸۸ با تشکیل ۱۳ گردان امام علی(ع) از یگان‌های پیشرو در این خصوص می‌باشد. گردان‌های امام علی(ع) این تیپ در هنگام مأموریت‌ها از نظم و انضباط بسیار بالایی برخوردار هستند که همین امر، این یگان را در بین نیروهای خودی و چه در بین معاندین نظام زبان زد مقابله با تهدیدات امنیتی در سطح تهران بزرگ نموده است.

شکل ۱۵-۵

۱۵- تأثیر تکنیک‌های فردی بر تاکتیک‌های گروهی در نمایش قدرت

نیروهای حاضر در یک گردان، باید از مهارت‌های کافی و آموزش‌های متناسب با مأموریت برخوردار باشند. عدم فراگیری برخی آموزش‌ها توسط نیروها، ممکن است در هنگام اجرای مأموریت و نمایش قدرت گردان تأثیر منفی ایجاد نموده و موجب ایجاد خلل و مشکلات اساسی در مأموریت‌ها شود.

برخی تکنیک‌های فردی مؤثر بر تاکتیک‌های گروهی عبارت است از:

(۱) مهارت در رانندگی با موتورسیکلت و خودرو؛

(۲) مهارت در تیراندازی با لانچر پرتاب اشک‌آور، پینت بال و سلاح ساچمه‌زن؛

(۳) مهارت در به‌کارگیری تونفا و باتوم؛

(۴) آمادگی جسمانی.

۱۶- رابطه سرعت عمل و نمایش اقتدار یگان

۱۶-۱- سرعت عمل در فراخوان نیروها

به‌طورکلی یکی از جنبه‌های نمایش قدرت یگان‌های کنترل اغتشاشات به‌ویژه در سال ۱۳۸۸ در جریان فتنه، سرعت عمل فراخوان، سازمان‌دهی و به‌کارگیری نیروهای بسیج در کنترل ناآرامی‌ها بود.

شکل ۱۶-۵

۱۶-۲- سرعت عمل در اجرای مأموریت‌های محوله

با توجه به گستردگی اغتشاشات سال ۱۳۸۸ در تهران بزرگ، سرعت عمل یگان‌های کنترل اغتشاش از اهمیت بالایی برخوردار بود. سرعت عمل در اجرای مأموریت‌های محوله خود یک نمایش قدرت نه‌تنها در سطح گردان بلکه در سطح کلان و ملی می‌باشد. در فتنه سال ۱۳۸۸ در تهران، ۷۵ نقطه به‌صورت هم‌زمان دچار اغتشاش

و ناآرامی بود. بنابراین در این شرایط سرعت عمل گردان‌های امام علی(ع) از اهمیت بالایی برخوردار بود.

۱۷- جنبه‌های معنوی نمایش اقتدار

(۱) اتحاد بین نیروهای عمل‌کننده؛

(۲) روحیه شهادت‌طلبی و ایثار؛

(۳) ایمان به خدا و التزام به ولایت‌فقیه؛

(۴) وحدت فرماندهی.

۱۸- رابطه عملیات روانی و نمایش قدرت یگان

در یک جمله می‌توان گفت نمایش قدرت خود یک عملیات روانی می‌باشد.

۱۹- مصادیق خاص نمایش قدرت در مأموریت‌های پس از انتخابات سال ۱۳۸۸

(۱) در اکثر مأموریت‌های مقابله با اغتشاشات در سال‌های اخیر، اعزام گردان‌های موتورسوار برای گشت‌زنی و یا استقرار در میدان‌ها، هنگامی‌که احتمال ملتهب شدن منطقه وجود داشت، بسیار مفید و کارآمد بود. بیشترین استقرار نیروها در میدان‌ها هفت‌تیر، ولی‌عصر، ونک، چهارراه ولی‌عصر، انقلاب، جمهوری و امام حسین(ع) بود. مسیر گشت‌زنی‌ها توسط گردان‌ها طوری انتخاب می‌شد که چندین گردان هم‌زمان در چندین نقطه بدون هرگونه تداخلی اجرای مأموریت کنند.

(۲) در مأموریت ۱۳آبان ۱۳۸۸، بیش ۱۵۰۰نفر از دانشجویان دانشگاه امام حسین(ع) با لباس شخصی در کنترل عملیاتی قرارگاه آل‌محمد(ص) قرار گرفته بودند. در آن روز

میدان هفت‌تیر ملتهب شده بود. با تدبیر فرمانده محترم قرارگاه، دانشجویان در غالب نیروهای مردمی با انجام یک راهپیمایی از محل دپو(ورزشگاه شهید شیرودی) به سمت میدان هفت‌تیر حرکت نموده و در میدان هفت‌تیر نماز ظهر و عصر را اقامه نمودند. همین حضور که مسلماً برای اغتشاش‌گران محرز بود که سازمان‌یافته می‌باشند، باعث آرام شدن میدان و در اختیار قرار گرفتن جو توسط نیروهای امنیتی شد. در این مأموریت ایجاد عملیات روانی با نمایش قدرت در پوشش مردم عادی به‌صورت ایجابی یکی از موارد منحصربه‌فرد در مأموریت‌های سال‌های گذشته بود.

(۳) یکی از عوامل وقوع حادثه عاشورای سال ۱۳۸۸، عدم حضور به‌موقع نیروهای امنیتی به‌صورت مقتدرانه در سطح شهر بود. اغتشاش‌گران از همین خلأ موجود استفاده نموده و توانستند با بی‌حرمتی به مقدسات، تخریب اموال عمومی و اغتشاش و ناآرامی حادثه دردناک عاشورا را رقم زنند.

۲۰- ملاحظات فرمانده در نمایش اقتدار یگان

۱-۲۰- در نظر گرفتن شرایط و وضعیت منطقه اجرای مأموریت

فرمانده باید قبل از اجرای تاکتیک نمایش قدرت در یک منطقه، وضعیت مکان و مسیرهای موردنظر را مورد بررسی قرارداده و سپس اجرای مأموریت نماید. اطلاع از شرایط معابر، راه‌های مواصلاتی و مسیرهای یدکی از اهمیت بالایی برخوردار است.

۲-۲۰- در نظر گرفتن روحیه و توان نیروهای خودی

یکی از آثار نمایش قدرت، تقویت روحیه نیروهای خودی می‌باشد. البته در شرایطی که توان جسمی نیروها کاهش‌یافته است، ممکن است به‌کارگیری آن‌ها در اجرای تاکتیک‌هایی که شاید ضرورت خاصی ندارد تأثیر منفی در آن‌ها ایجاد نموده و حتی باعث اختلال در مأموریت‌های آتی شود.

۳-۲۰- آگاهی از شرایط ترافیکی

یکی از مهم‌ترین ملاحظاتی یک فرمانده قبل از ستون‌کشی‌های موتوری و یا استقرار در نقاط باید بدان توجه ویژه داشته باشد، آگاهی از شرایط ترافیکی می‌باشد. گرفتار شدن ستون در ترافیک از معضلاتی بود که در سال‌های گذشته نیز یگان‌ها امنیتی با آن مواجه می‌شدند.

بریده شدن ستون، به‌هم ریختن نظم، جا ماندن نیروها از ستون، درگیری‌های لفظی و حتی فیزیکی با رانندگان خودروها، به خطر افتادن جان راکبین و ... همگی از عواقب ناشی از گرفتار شدن در ترافیک می‌باشد.

۴-۲۰- آگاهی از وضعیت آماده به‌کار بودن تجهیزات گردان

آماده به‌کار بودن تجهیزات به‌ویژه موتورسیکلت‌ها و خودروها قبل از اجرای این‌گونه مأموریت‌ها اهمیت بالایی دارد. در این مأموریت‌ها آگاهی از وضعیت سوخت خودروها و موتورسیکلت‌ها نیز باید در نظر گرفته شود.

۵-۲۰- در نظر گرفتن وضعیت اغتشاشات در ساعات آتی

اجرای نمایش قدرت نباید در اجرای مأموریت‌های آتی کنترل اغتشاش تأثیر منفی ایجاده نموده و باعث کاهش قدرت و روحیه نیروها شود.

درصورتی‌که یک گردان بنا به دستور قبل از بروز اغتشاشات اقدام به نمایش قدرت می‌نماید، باید آمادگی خود را برای مقابله با اغتشاشات احتمالی در هر نقطه مسئولیتی حفظ نماید.

۶-۲۰- پیش‌بینی انتقال موتورهای آسیب‌دیده در طول مسیر

در طول اجرای ستون‌کشی‌ها ممکن است موتورسیکلت‌ها دچار نقص فنی شده و از ستون جا بمانند. فرمانده باید از قبل تدابیری را برای انتقال موتورسیکلت‌ها و یا تعمیر در محل اتخاذ نماید.

شکل ۱۷-۵-کفی مخصوص حمل موتورسیکلت

۷-۲۰- پیش‌بینی و ایجاد آمادگی در گردان برای اجرای نمایش قدرت در غالب واحدهای کوچک‌تر

فرمانده باید آمادگی تقسیم گردان به واحدهای کوچک‌تر به‌ویژه در غالب گروهان برای اجرای نمایش قدرت و سایر مأموریت‌ها در گردان ایجاد نماید. انتخاب فرماندهان گروهان زبده و توجیه، سازمان‌دهی منسجم از اصول مهم در این شرایط می‌باشد.

شکل ۱۸-۵- آتلیه تعمیر موتورسیکلت

۲۱- موانع و مشکلات در اجرای نمایش قدرت در سطح شهر

(۱) ایجاد ترافیک در هنگام ستون‌کشی‌های موتوری و استقرار در سطح شهر؛

(۲) احتمال فیلم‌برداری و عکس‌برداری توسط مردم از نیروهای عمل‌کننده و انتشار در فضای مجازی اینترنت و بروز مشکل برای آن‌ها؛

(۳) احتمال به‌هم ریختن جو منطقه با حضور ستون در هنگام نمایش قدرت و نتیجه معکوس دادن تاکتیک؛

(۴) احتمال ایجاد سد و موانع عمدی توسط اغتشاش‌گران در مسیر حرکت ستون (ریختن میخ، شیشه، بستن خیابان با استفاده از گاردریل و نرده‌ها، بستن طناب در مسیر حرکت برای زمین زدن موتورسیکلت‌ها، آتش زدن سطل زباله و ...)؛

شکل ۱۹-۵- انتشار تصاویر بسیجیان در اینترنت

۲۲- نمایش قدرت نیروهای ضد شورش در سایر کشورها

در برخی کشورها نیروهای ضد شورش به‌منظور نمایش قدرت خود و تأثیر روانی بیشتر روی اغتشاش‌گران از ابزارها و تجهیزات زیر استفاده می‌کنند:

۱-۲۲- استفاده از اسب‌های قوی هیکل (توسط پلیس ضد شورش انگلیس)

استفاده از اسب دارای مزیت‌های زیر می‌باشد:

(۱) ترس و وحشت انسان از جثه و هیکل اسب؛

(۲) قابلیت مانور بسیار بالا در معابر؛

(۳) قابلیت عبور از موانع مختلف؛

(۴) اشرافیت بیشتر راکب اسب در کنترل اغتشاشات و درگیری‌ها؛

(۵) عدم ایجاد نقص فنی در مقایسه با استفاده از انواع خودرو.

شکل ۲۰-۵- استفاده اسب توسط پلیس ضد شورش انگلیس

۲-۲۲- استفاده از سگ‌های آموزش‌دیده (توسط پلیس ضد شورش انگلیس)

سگ‌های آموزش‌دیده در اغتشاشات علاوه بر ایجاد ترس در مردم، قادرند یک‌سوژه خاص را به‌سرعت مورد حمله قرارداده و دستگیری آن را آسان نماید.

شکل ۲۱-۵- استفاده از سگ

۳-۲۲- استفاده از شتر (در ناآرامی‌ها و در جریان انقلاب اخیر مصر)

استفاده از شتر فقط در مصر و در جریان انقلاب اخیر آن توسط مزدوران حسنی مبارک در مقاطعی به‌کارگیری شد.

شکل ۲۲-۵- به‌کارگیری شتر در مصر

۴-۲۲- خودروهای زرهی ضد شورش چرخ‌دار و شنی دار (برخی کشورها)

برخی کشورها از خودروهای زرهی چرخ‌دار سبک و گاهاً شنی‌دار در صحنه استفاده نموده و حتی واحدهای زرهی کنترل اغتشاش نیز در سازمان نیروهای آن‌ها تعریف‌شده است.

۵-۲۲- تانک‌ها و نفربرهای رزمی (توسط رژیم اشغالگر قدس علیه مردم بی‌دفاع فلسطین)

رژیم اشغالگر قدس برای مقابله با مردم بی‌دفاع فلسطین پا را فراتر گذاشته و از تانک‌های مرکاوا، خودروهای سنگین زرهی با تغییرات اعمال‌شده برای استفاده در شهر بهره می‌برد.

۶-۲۲- خودروهای آب‌پاش و رنگ‌پاش (اکثر کشورها)

در سازمان نیروهای ضد شورش اکثر کشورها، استفاده از خودروهای آب‌پاش و رنگ‌پاش موجود می‌باشد.

۷-۲۲- خودروهای مولد الکترو مغناطیسی(توسط امریکا)

در برخی کشورها مثل امریکا، از خودروهای مولد و امواج الکترو مغناطیسی آزاردهنده برای مقابله استفاده می‌شود.

شکل ۲۳-۵- خودروی مولد و امواج الکترو مغناطیسی آزاردهنده

۸-۲۲- استفاده از بالگردهای کوچک و یا هواپیماهای جنگی

به‌کارگیری بالگردهای کوچک برای کنترل و یا فیلم‌برداری از اغتشاشات و گاهاً استفاده از هواپیماهای جنگی برای شکاندن دیوار صوتی در برخی کشورها مشاهده شده است.

۹-۲۲- پخش تصاویر اغتشاش‌گران از تلویزیون‌های سطح شهر و سایر رسانه‌ها (اغتشاشات اخیر انگلیس)

در اغتشاشات اخیر انگلیس، دولت برای ایجاد رعب و وحشت در مردم، اقدام به پخش تصاویر مردم به‌صورت گسترده در سطح رسانه‌ها نمود تا با این‌کار حضور آنان را در تجمعات بعدی تحت‌الشعاع قرارداده و در نهایت کاهش دهد.

برخی از تجهیزات فوق از نوع نامتعارف می‌باشند. به‌طور مثال کشور سوریه در اغتشاشات اخیر خود از تانک و نفربرهای رزمی با به‌کارگیری ارتش درصدد مقابله با اغتشاشات برآمد؛ اما به‌دلیل عدم آموزش ارتشیان در خصوص اغتشاشات و استفاده از خودروهای عظیم‌الجثه بیش از ۸۰۰ کشته برجای گذاشت. این امر نه‌تنها ناآرامی‌ها را به‌صورت طولانی‌مدت کنترل نمی‌کند، بلکه اغتشاش‌گران را همچون آتشی زیر خاکستر برای اقدامات آتی آماده‌تر می‌کند.

۲۳- نتیجه‌گیری

در پایان این نتیجه حاصل می‌شود که نمایش قدرت یکی از اصول و تاکتیک‌های مفید پیشگیری از بروز اغتشاش و ناآرامی‌ها بوده که با ایجاد جنگ روانی نوعی عمل بازدارنده می‌باشد.

بهترین نوع نمایش قدرت، توسط نیروهای موتورسوار بوده که با تحرک و سرعت عمل بالای خود می‌توانند در جلوگیری از بروز اغتشاشات در سطح شهر بسیار مفید باشند.

بهترین روش نمایش قدرت یگان‌های موتورسوار، رژه موتوری در سطح معابر و استقرار در میدان‌ها و نقاط می‌باشد که در ایجاد بازدارندگی و جلوگیری از بروز هرگونه تجمع کارایی بالایی دارند.

نمایش قدرت یگان‌های امنیتی در سال‌های گذشته با به رخ کشیدن توان مقابله سازمان‌دهی نیروها به‌ویژه سازمان‌دهی بسیجیان در قالب گردان‌های امام علی(ع) باعث کاهش چشمگیر حضور معاندین نظام در فراخوان‌های دوره‌ای ضدانقلاب شده است.

امید است با استعانت از الطاف الهی و حضرت بقیه‌الله الأعظم(عج) و در سایه پربرکت رهبر فرزانه انقلاب، هرگونه فتنه و فتنه‌گری در نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران خنثی شود(إن‌شاءالله).

فصل ششم

موانع و سد موانع در مقابله با اغتشاشات

۱- کلیات

۲- آشنایی با موانع شهری

۳- عملیات رفع موانع توسط نیروهای کنترل اغتشاش

٤- اقدام‌های عناصر آشوب‌گر در ایجاد موانع

شکل ۱-۶

۱- کلیات

۱-۱- اهمیت و ضرورت

بررسی عملکرد نیروهای خودی و تجارب اغتشاشات گذشته به‌ویژه فتنه‌ی سال ۱۳۷۸ و نیز فتنه‌ی عمیق سال ۱۳۸۸ و ۱۳۸۹، بیانگر آن است که، هرقدر توجه فرماندهان سطوح تاکتیکی و کف خیابانی به استفاده از ابزار و تجهیزات سد و موانع در صحنه‌های مقابله با اغتشاشات شهری بیشتر باشد، میزان، شدت و دوام زمانی اغتشاشات نیز قابل کنترل می‌گردد. به‌عبارت دیگر، با توجه به‌ضرورت برخورد پلیس و نیروهای امنیتی با اغتشاش‌گران، عملاً یگان عملیاتی را به سمت پرهیز از تلفات انسانی سوق داده و این امر نیز به شکلی در بهبود وجهه‌ی نیروها و ممانعت از شناخته شدن به‌عنوان نیروهای خشونت‌طلب، مؤثر خواهد بود و این مهم به مدیریت صحنه با به‌کار

بردن حداقل خشونت کمک خواهد کرد. بر این اساس، آشنایی با ابزار و تجهیزات سد و موانع، ارائه‌ی روش‌های به‌کارگیری آن، تبیین محاسن و معایب، احصاء و بهبود دیدگاه فرماندهان صحنه در راستای فرهنگ‌سازی مناسب و تدوین و ابلاغ اسناد بالادستی لازم، اهمیت ذاتی داشته و ضرورتی اجتناب‌ناپذیر خواهد بود.

۲-۱- هدف

تبیین چیستی، چرایی استفاده، محاسن و معایب و انواع تجهیزات سد و موانع در راستای مقابله با اغتشاشات شهری.

۳-۱- منظور

آشنایی فرماندهان گردان‌های امنیتی با چیستی، چرایی استفاده و انواع تجهیزات سد و موانع در راستای مقابله با اغتشاشات شهری.

۴-۱- طرح تحقیق

در قالب این طرح ضمن ارائه‌ی تعریف مشخص و عملیاتی از ابزار و تجهیزات سد و موانع و تاکتیک‌های سد در کنترل اغتشاشات، تبیین اهمیت و ضرورت موضوع، نسبت به شناسایی انواع ابزار و تجهیزات سد و موانع اقدام و در ادامه به تبیین و ارائه‌ی ابزار و تاکتیک‌های مورداستفاده در گردان‌های عملیاتی و امنیتی پرداخته و در نهایت با تبیین دیدگاه فرماندهان سطوح تاکتیکی در خصوص ابزار و تجهیزات سد و موانع، پیشنهادها عملیاتی ارائه خواهد شد.

۵-۱- سؤال‌های پژوهشی

(۱) تعریف رایج در یگان شما از ابزار و تجهیزات سد و موانع در عملیات مقابله با اغتشاشات چیست؟

(۲) آیا پیشینه‌ای در خصوص استفاده از موانع در عملیات مقابله با اغتشاشات در یگان شما وجود دارد؟

(۳) به نظر شما چه از ابزار و امکاناتی برای ناتوان کردن رهبران اغتشاش‌گران و نیز عوامل کف خیابانی آن‌ها می‌توان استفاده کرد؟

(۴) به نظر جنابعالی محاسن و معایب موانع موجود چیست؟

(۵) به نظر جنابعالی تاکتیک‌های به‌کارگیری موانع چیست؟

(۶) نمونه‌ای از موانع را که جنابعالی در سنوات گذشته در مقابله با اغتشاش‌گران به‌کار برده‌اید، تبیین فرمایید.

(۷) مشکلات به‌کارگیری موانع چیست(مربوط به یگان) و چه راه‌حلی را پیشنهاد می‌کنید؟

(۸) محدودیت‌های به‌کارگیری موانع چیست(مربوط به ابزار و محیط)؟

(۹) به نظر شما از این ابزار استفاده نمایم بهتر است یا برخورد خشن و سخت؟

(۱۰) چه پیشنهادهایی در راستای استفاده‌ی بهینه، مناسب و به‌موقع از موانع دارید؟

۶-۱- تعاریف

۱-۶-۱- تعریف سد موانع: عبارت است از به‌کارگیری موانع طبیعی و مصنوعی به‌منظور کانالیزه کردن، متوقف کردن و کند کردن حرکت‌ها در مقابله با اغتشاشات سیاسی و اجتماعی.

۲-۶-۱- سپرهای محافظ: این سپرها عموماً از جنس طلق شیشه‌ای بوده و در برابر ضربه بسیار مقاوم می‌باشند، از سپر برای حفاظت بدن در مقابله با پرتاب اشیا استفاده می‌شود.

۳-۶-۱- نارنجک اشک‌آور: با ایجاد سوزش و آبریزش در چشم‌ها و اختلال در دید و ایجاد حالت تهوع اغتشاش‌گران را متفرق می‌کند.

۴-۶-۱- افشانه اشک‌آور: این افشانه‌ها حاوی مواد اشک‌آور بوده و در درگیری‌های نزدیک به‌ویژه هنگام دستگیری علیه اغتشاش‌گران استفاده می‌شود

۵-۶-۱- تفنگ‌های ساچمه‌زنی: سلاحی است که در برابر حملات عناصر اغتشاشی و در هم شکستن صفوف آن‌ها، استفاده می‌شود. که یک نمونه آن سلاح وینچستر می‌باشد که به‌جای یک نقطه یک صفحه را مورد اصابت قرار می‌دهد.

۶-۶-۱- موانع متحرک: موانعی که برای متوقف کردن، کانالیزه کردن و کند کردن حرکات به‌کار می‌رود و عبارت است از: موانع نرده‌ای شکل، خرک، میخ فرش، نیوجرسی پلاستیکی و... .

۷-۱- منظور از ایجاد موانع

منظور از ایجاد موانع عبارت است از به‌دست آوردن زمان و شرایط مساعد به‌منظور زیر:

(۱) به تأخیر انداختن و برهم زدن پیشروی اغتشاش‌گران؛

(۲) کانالیزه کردن، محدود کردن حرکات و به تأخیر انداختن جابه‌جایی نیروهای اغتشاش‌گر؛

(۳) صرفه‌جویی در قوا؛

(۴) کمک به تأمین جناحین و قرق منطقه؛

(۵) متراکم نمودن اغتشاش‌گران؛

(۶) بالا بردن توان رزمی نیروهای خودی؛

(۷) حفاظت از مراکز طبقه‌بندی شده؛

(۸) تضعیف نمودن روحیه نیروهای اغتشاش‌گر؛

(۹) ایجاد نقش بازدارندگی در نیروهای اغتشاش‌گر؛

(۱۰) جداسازی منطقه شورش و اغتشاش از سایر مناطق.

۸-۱- عوامل مؤثر در عملیات موانع و سد موانع

(۱) مأموریت؛

(۲) معابر وصولی؛

شکل ۲-۶

(۳) زمین؛

(۴) آرایش، مقدورات و محدودیت‌های اغتشاش‌گران؛

(۵) محدودیت‌ها و مقدورات خودی؛

(۶) زمان، حمل‌ونقل، تجهیزات و امکانات.

۹-۱- شرایط و ویژگی‌های یک مانع خوب

(۱) مانع باید بازدارنده و مؤثر باشد.

(۲) باید حتی‌الامکان ترکیبی باشد.

(۳) با نیروی انسانی محافظت شود.

(۴) باید به هم‌پیوستگی داشته باشد.

(۵) در برابر ضربات و هجوم اغتشاش‌گران مقاوم و بادوام باشد.

(۶) غیرقابل نفوذ باشد(به‌راحتی نتوان از آن عبور کرد).

شکل۳-۶

(۷) مشخصات مطلوب یک مانع طبیعی: آن است که بتواند در زمان کوتاه با حداقل تلاش و مصالح، آن را با یک مانع مؤثر مقاوم و غیرقابل نفوذ تبدیل کرد.

شکل ۴-۶

شکل ۵-۶

شکل ۶-۶

۲- آشنایی با موانع شهری

سد و موانع را به‌عنوان یک مانع فیزیکی برای جلوگیری از ورود و خروج عابرین و خودروها در منطقه آشوب‌زده به‌کار می‌برند. موانع را در خیابان‌ها می‌توان به‌گونه‌ای به‌کار برد که کاملاً جلوی رفت‌وآمد سواره و پیاده را سد نموده و یا اینکه تردد افراد و خودروهای مجاز امکان‌پذیر باشد. البته نباید از نظر دور داشت که در بیشتر مواقع به‌دلیل شرایط مکانی، مسدود کردن منطقه به‌وسیله موانع امکان‌پذیر نیست؛ مانند محوطه دانشگاه‌ها و ... .

۱-۲- انواع موانع و ملاحظات ساخت و به‌کار گیری آن‌ها

موانع خیابانی را می‌توان با ابزار و وسایل موجود از قبیل اتوبوس، کامیون و سایر خودروها، خاک، کیسه شن، تنه درخت، گالن آب، سیم‌های معمولی و خاردار و وسایل از این قبیل ساخته و مورد بهره‌برداری قرار دارد.

۱-۱-۲- موانع کنترل نفر: در موقع برنامه‌ریزی برای مقابله با اغتشاش داخلی باید موانع قابل حمل را که برای مسدود کردن تردد عابرین می‌باشد در نظر گرفت. استفاده از موانع قابل حمل و سیم‌های خاردار تاشونده در این مواقع مناسب است. اگرچه از طناب و سایر ابزاری که به‌فوریت تهیه می‌شوند نیز می‌توان استفاده کرد...هر مانع سیم‌خاردار باید حداقل در حدود ۱۲ تا ۱۵متر طول داشته باشد. برای پوشاندن عرض یک خیابان ۲۵ تا ۳۰ متری با به‌کارگیری ۲ یا ۳ عدد از آن‌ها سد جاده‌ای را عملی می‌کنیم. می‌توان برای بیشتر نمودن ارتفاع سد جاده ۲ یا ۳ طبقه سیم‌خاردار حلقوی را بر روی هر قرارداد در حدود ۲۵ الی ۳۰ متر (البته به‌موقعیت) جلوی سد جاده تهیه شده باید یک رشته سیم در سراسر عرض خیابان کشیده و تابلویی برای اعلام خطر به آن نصب شود و در هنگام شب تابلوی اعلام خطر باید با استفاده از وسایلی روشن گردد.

شکل ۷-۶

۲-۱-۲- موانع کنترل خودرو: بر پا کردن موانع در خیابان‌ها به‌طوری‌که به‌آسانی نشود به‌وسیله خودروها در آن نفوذ کرد احتیاج به مصالح زیاد و سنگینی دارد. گالن‌های پر از آب، موانع آهنی غیرقابل عبور توسط خودرو، کیسه‌ی شن، تپه‌های خاک، درخت یا خودروهای سنگین ازجمله اقلامی هستند که برای این منظور به‌کار می‌روند. مواد سازنده سنگرها بر روی کامیون‌های مستقر در پایگاه، برای جایگزینی سریع بارگیری می‌شوند. یکی از موانعی که به‌سرعت علم می‌شود از طریق پارک سپر به سپر خودروها ایجاد می‌شود. با این‌وجود ممکن است خودروها به‌وسیله گروه متخاصم خراب شوند. موانعی که بر روی خودروها سوار می‌شوند هم به‌عنوان مانع و هم به‌عنوان بخشی از یک آرایش نظامی مؤثرند. مانع می‌تواند در محل ساخته شود بدین ترتیب که چوب پوشیده شده با سیم و یا چهارچوب آهنی را بر روی سپر خودرو نصب می‌کنند. موانع دائمی‌تر می‌توانند از گالن‌های استوانه‌ای شکل پر شده از آب و خاک پر شوند. به‌علاوه کیسه‌های شن،

خاک‌ریزها و درختان به‌منظور مسدود کردن راه‌ها استفاده شده‌اند. وجود چنین مانع جاده‌ای باعث می‌شوند که به‌وسیله خودروهای سنگین یا با سرعت بالا شکسته نشوند.

شکل ۸-۶

علائم باید در جلوی محل گذاشته شود تا به افراد غیرقانونی هشدار داده شود که نزدیک نشوند. برای متوقف ساختن خودروهایی که با سرعت زیاد حرکت می‌کنند می‌توان از چند موانع به فواصل ۱۰ تا ۱۵متر از یکدیگر استفاده نمود.

گشت‌های اطراف که برای جلوگیری از ورود افراد و گروه‌هایی که سعی دارند با دور زدن سنگرها و موانع جاده‌ای به محل اغتشاش وارد یا از آن خارج شوند، مؤثر است. این گشت‌ها که در طول مرزهای بیرونی محل اغتشاش عمل می‌کنند مسیرشان می‌تواند با مسیرهای گشت‌زنی که در داخل محل اغتشاش است، یکی شود.

۲-۲- موانع تأمین و حفاظت از ساختمان‌ها، اماکن حساس، حیاتی و مهم

در اکثر شورش‌های داخلی، پلیس شهری مجری قوانین محل اغتشاش به‌شمار می‌رود و نیروهای نظامی از هدف‌های احتمالی محافظت می‌کنند. ساختمان‌های مهم، بخش خدمات شهری و سرویس‌هایی که در عملکرد یک جامعه، حیاتی به‌شمار می‌رود باید حفظ شوند به‌علاوه افراد کلیدی و کارکنان بسیار مهم می‌توانند هدف شورشیانی واقع شوند که از سیاست دولت به خشم آمده‌اند.

شکل ۹-۶

ساختمان‌ها به‌ویژه ساختمان‌های وابسته به ادارات دولتی، سرویس‌های خدمات شهری و شرکت‌ها و سازمان‌هایی که عهده‌دار تهیه امکانات رفاهی عام می‌باشند حائز

اهمیت بوده و برای جلوگیری از انهدام باید توسط عناصر تأمینی تحت حفاظت قرار گیرند. به‌علاوه ساختمان‌های ویژه‌ای وجود دارند که هدف‌های اصلی و سمبلیک و منحصربه‌فرد برای اغتشاش‌گران می‌باشند و برای حفاظت باید در ارجعیت قرار گیرند. با توجه به‌علت بروز اغتشاش و شدت بروز آن این هدف‌ها متفاوت می‌باشند. از جمله هدف‌های احتمالی اغتشاش‌گران می‌تواند پست فرماندهی نیروهای کنترل‌کننده، اماکن استقرار عناصر انتظامی، محل اقامت عناصر کنترل اغتشاش، پارک‌های موتوری و ... را نام برد.

ممکن است کارکنان در سرکار، خانه و یا محل‌های عمومی در معرض خطر قرار بگیرند. احتمال می‌رود اعضای نیروی کنترل که در مرخصی به‌سر می‌برند، مشغول انجام وظیفه نباشند. در صورت شناسایی به‌وسیله تظاهرات‌کنندگان که با آن‌ها در ستیزاند مورد هدف واقع شوند.

۳-۲- درجه و مقدار ایجاد سد و موانع

درجه و مقدار موردنیاز ایجاد سد و موانع برای تأسیسات و اماکن به موارد زیر بستگی دارد:

۱-۳-۲- میزان اهمیت اماکن و تأسیسات: تأسیسات از این لحاظ تأسیساتی که احتیاجات ضروری مردم را برطرف می‌کنند. دارای درجه اهمیت بیشتری هستند. مثلاً قطع آب و برق و تلفن یا مرکز کنترل مترو باعث مختل شدن بسیاری از امور جامعه شده و ترس و اضطراب را بر عامه مردم مستولی می‌سازد. همچنین تخریب ساختمان‌های دولتی باعث وقفه در کار مجریان دولت می‌شود.

۲-۳-۲- میزان آسیب‌پذیری در مقابل اغتشاش: این موضوع در مورد میزان ظرافت و حساسیت وسایل و موارد موجود در تأسیسات در مقابل آسیب‌پذیری است. برای مثال مخازن آب، سوخت و مواد منفجره از حساسیت بالایی برخوردار است.

۳-۳-۲- هدف و مقدورات اغتشاش‌گران: این امر شامل تجزیه‌وتحلیل هدف‌های مخرب و مقدورات و امکاناتی است که اغتشاش‌گران برای نیل به اهداف مذکور در اختیار دارند.

۴-۲- روش‌های برقراری سد و موانع در عملیات کنترل اغتشاشات:

۱-۴-۲- استفاده از نیروی انسانی: این روش شامل استفاده از نگهبان ثابت، نگهبان متحرک و نقاط بازرسی می‌باشد. در صورتی‌که تأسیسات مذکور خود دارای عناصر تأمینی باشند در این‌صورت عناصر کنترل‌کننده اغتشاش با آن‌ها همکاری نموده و از وجود آن‌ها برای تقویت بیشتر امنیت و حفاظت استفاده خواهد کرد. تعداد افراد تیم‌های برقراری تأمین باید به‌حدی باشند که بتوانند مأموریت را انجام داده و تا رسیدن نیروهای کمکی تاب مقاومت در برابر هجوم اغتشاش‌گران را داشته باشند. به‌دلیل اینکه احتمال وقوع حوادث غیرمترقبه می‌باشد. بنابراین نیروهای ذخیره را هم برای این امر باید در نظر گرفت. مثال : صداوسیما. خودش نیروی حراست دارد + مجموعه فرماندهی دفاعی ولیعصر (عج) + حضور نیروهای گردان‌های رزم، عاشورا و امام علی(ع) در صداوسیما برای تأمین امنیت آنجا.

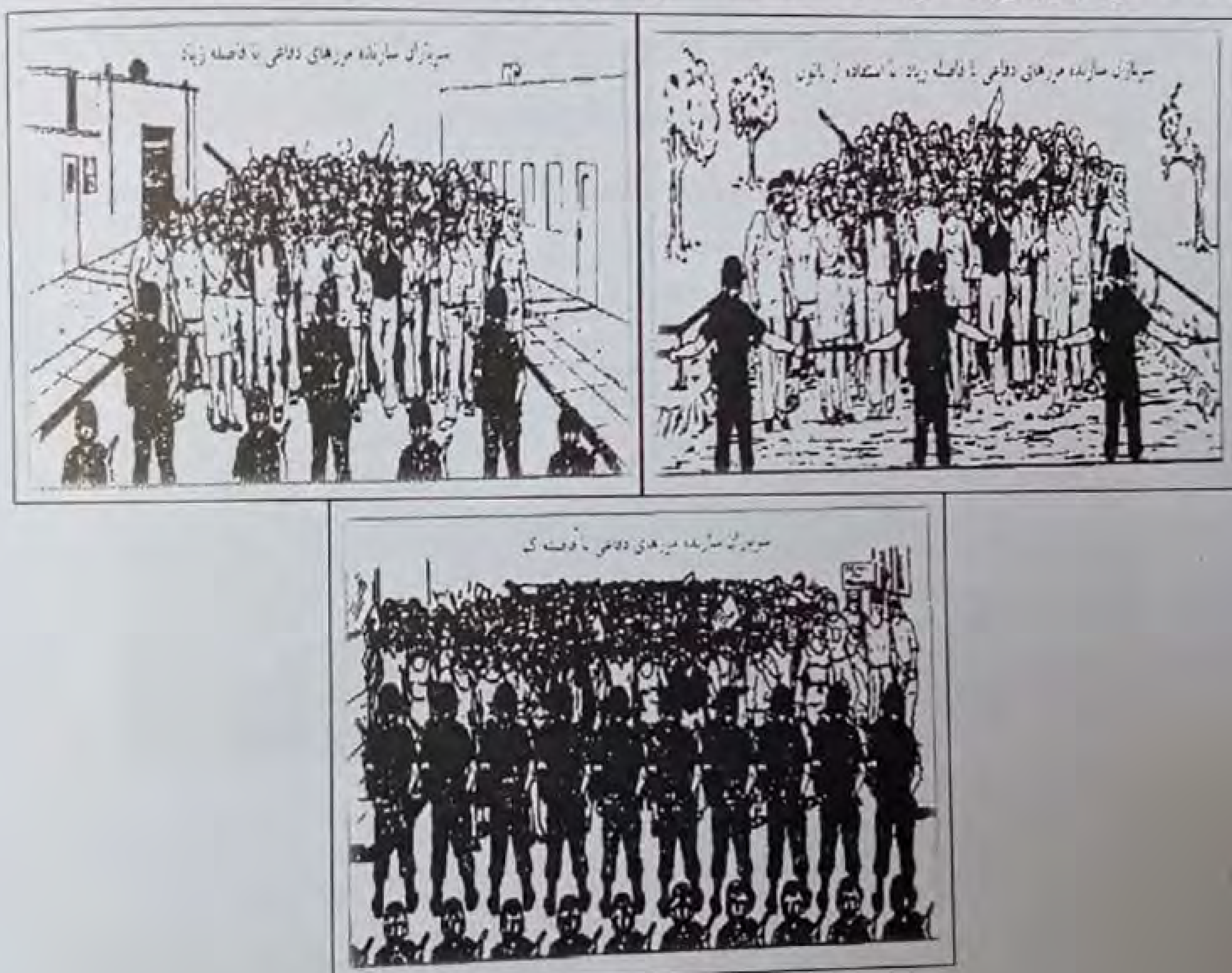

شکل ۱۰-۶

برخی مواقع برای ساخت موانع دائمی ابتدا از نیروی انسانی برای ایجاد مانع استفاده می‌نمایند تا مانع شکل گرفته و مقدمات ساخت موانع دائمی برپا شود. وقتی از نیروی انسانی که مرز دفاعی می‌سازند برای جداسازی منطقه استفاده می‌شود نیروهای کنترل‌کننده سرحد درونی و بیرونی را می‌سازند. سربازانی که سرحدهای دفاعی درونی را می‌سازند ناحیه آشوب‌زده را محاصره می‌کنند و از گسترش بی‌نظمی جلوگیری می‌کنند و آنان‌که مرز بیرونی را می‌سازند از ورود افراد بیرونی به محل آشوب جلوگیری می‌کنند.

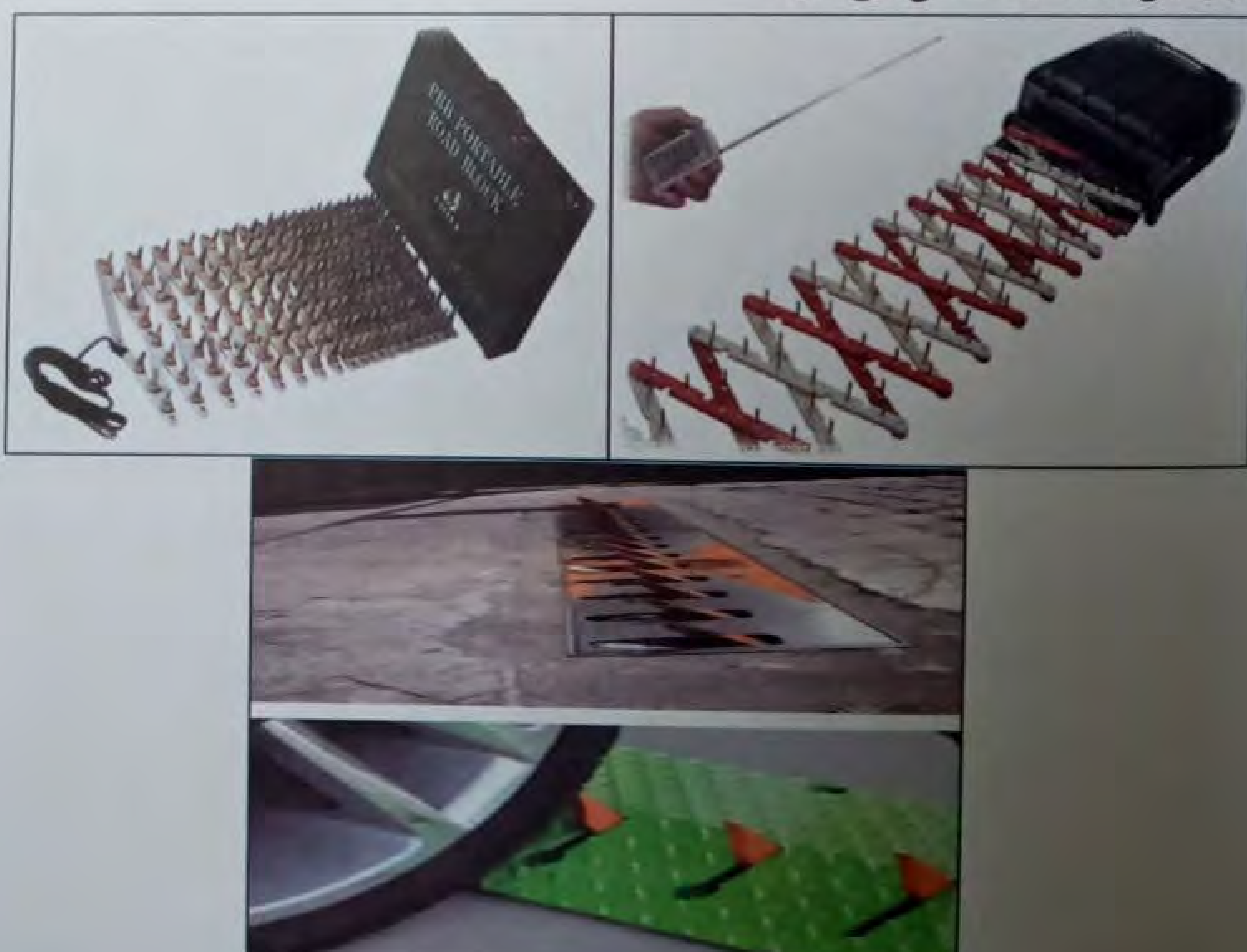

شکل ۱۱-۶

به‌کارگیری دو ردیف نیروی انسانی که هرکدام از آن‌ها در یک خط قرار گرفته‌اند و از پشت حمایت می‌شوند فضای بازی را ایجاد می‌کند که امکان توقف مردمی را که با شکستن یکی از این خطوط، قصد ورود به محدوده موردنظر را دارند از بین می‌برد. اگر انبوه عظیمی از مردم وجود داشته باشند نیروهای کنترل شانه‌به‌شانه می‌ایستند و اگر

تعداد آن‌ها کم باشد نیروها به فاصله دو برابر عرض سرشانه از یکدیگر قرار می‌گیرند. اگر نیاز شود که سربازان به فاصله کمی از یکدیگر قرار بگیرند می‌توانند خودشان را به یکدیگر از طریق باتون‌هایی که علیه شورش‌گران به‌کار می‌برند، متصل کنند.

۲-۴-۲- استفاده از وسایل و امکانات مکانیکی: این روش شامل استفاده از موانع دور تا دوری که دست‌یابی اغتشاش‌گران را به تأسیسات مشکل می‌کند، می‌شود. موانعی از قبیل سنگرها و یا موانع جاده‌ای می‌توانند برای متوقف کردن عبور و مرور افراد و خودروها به داخل محوطه و یا خروج از آن مورداستفاده قرار گیرد. یا آنکه آن‌ها باید ساخته شوند تا افراد و خودروهای خاصی به محوطه عبور و مرور داشته باشند. اغلب مسدود کردن یک محوطه با توجه به محدودیت‌های فیزیکی و جغرافیایی آن به نظر غیر عملی می‌رسد. برای مثال محوطه‌های دانشگاه و نواحی حومه که اغلب زمین‌های باز و بیشه‌زار دارند. کار بستن آن‌ها را مشکل می‌سازد.

شکل ۱۲-۶

۳- عملیات رفع موانع توسط نیروهای کنترل اغتشاش

تجهیزات رفع موانع توسط نیروهای کنترل اغتشاش عبارت است از: به‌کارگیری خودروهای رفع موانع، به‌کارگیری تجهیزات رفع موانع سبک.

۱-۳- به‌کارگیری خودروهای رفع موانع

خودروهایی که قابلیت نصب تجهیزات بر روی سطح جانبی آن‌ها برای رفع موانع را دارا می‌باشند و انواع آن کمپرسورهای تک و دو محور و سایر خودروهای سبک و سنگین عملیاتی، جرثقیل و... می‌باشد.

شکل ۱۳-۶

۲-۳- به‌کارگیری تجهیزات رفع موانع سبک

استفاده از این تجهیزات در گردان‌های رزم و یا گردان‌های امام علی(علیه‌السلام) که دارای سیالیت و تحرک بالا می‌باشند و برای رفع موانع احتمالی از جمله لاستیک‌های آتش زده، سطل‌های زباله و سایر موانع سبک به‌کار گرفته می‌شود.

لازم به‌ذکر است این تجهیزات توسط رزمندگان تیپ امنیتی آل محمد(ص) طراحی و در مأموریت‌های فتنه سال‌های ۱۳۸۸و ۱۳۸۹ مورد استفاده قرار گرفت. از جمله ویژگی‌های این تجهیزات سبک و قابل حمل بودن توسط موتورسیکلت می‌باشد و شامل موارد ذیل می‌باشد:

(۱) یک زنجیر به‌طول تقریبی سه‌متر که در یک سر آن یک قلاب چهار شاخه نصب شده است.

(۲) دیلم که از آن برای اهرم نمودن و جابه‌جایی موانع استفاده می‌شود.

شکل ۱۴-۶

۴- اقدام‌های عناصر آشوب‌گر در ایجاد موانع

۴-۱- مقابله با موتورسواران

شکل۱۵-۶

(۱) ریختن روغن موتور یا روغن سوخته ماشین بر روی سطح آسفالت خیابان باعث لیز شدن خیابان شده و این موتورسواران هنگام عبور از این سطح لیز کنترل خود را از دست می‌دهند و بدین ترتیب احتمال زمین خورده.

(۲) ترکیب مقداری روغن با بنزین یا گازوئیل و سپس ریختن آن بر کف خیابان و سپس آتش زدن آن.

(۳) بستن عرض خیابان با زنجیر یا طناب مقاوم و بالا آوردن آن هنگام نزدیکی موتورسواران باعث واژگونی آن‌ها خواهد شد.

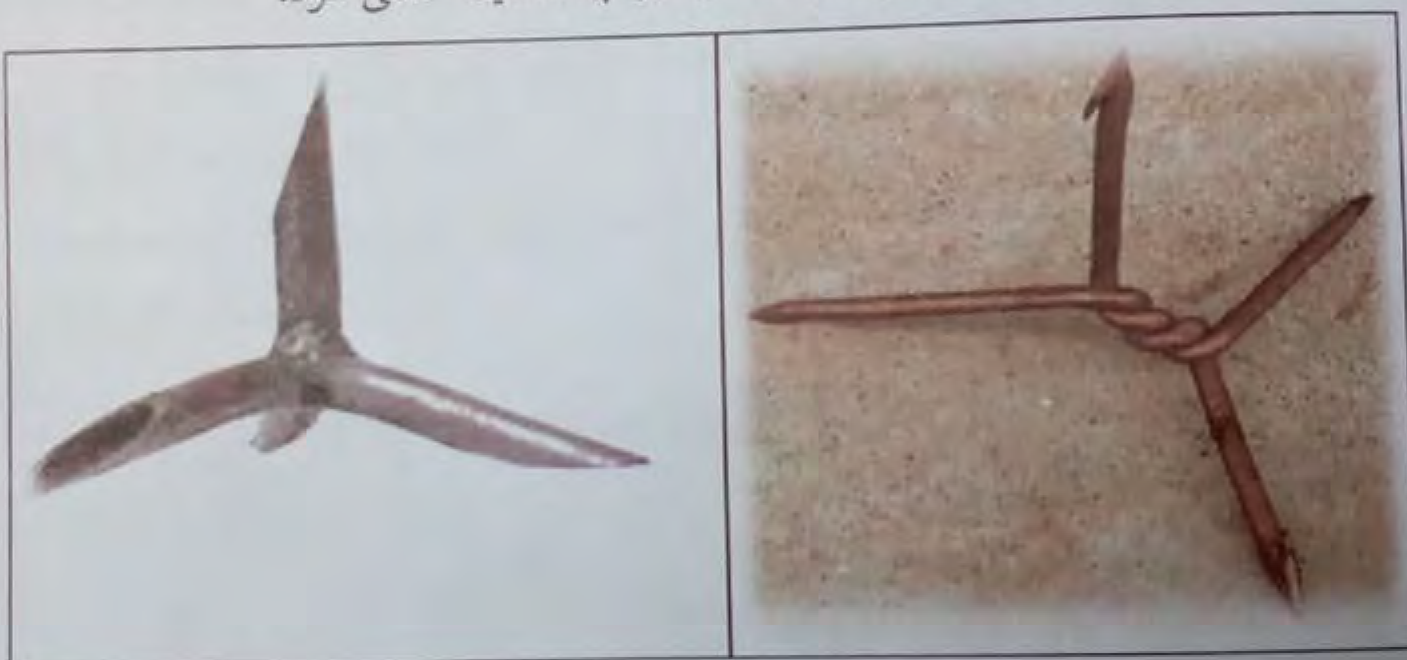
(۴) وارد کردن ضربه محکم و برق‌آسا با کف دست و سپس حمله گروهی.

(۵) حمله از پشت سر و قلاب کردن دست در زیر گلوی فرد دوم و کشیدن آن به سمت زمین به‌طور معکوس.

(۶) تورا انداختن (شبیه تور ماهی‌گیری) بر روی آن‌ها.

(۷) استفاده از کوکتل مولوتف(بمب دستی آتش‌زا).

(۸) مؤثرترین راه برای از کار انداختن موتورسیکلت‌ها استفاده از میخ لاستیک است. آسان‌ترین راه برای میخکوب کردن لاستیک‌های استفاده از دستگاه میخ لاستیک ساده‌ای است که خار آهنی Iron Caltrop نامیده می‌شود. این ابزار ساده می‌تواند در چند دقیقه با استفاده از پیچیدن دو قطعه میخ به یکدیگر با زاویه ۶۵ درجه درست شود. میخ‌ها از وسط به دور همدیگر حلقه می‌خورند. با ریختن مشتی از خارهای آهنی روی زمین، می‌توانید باد لاستیک موتورسیکلت را در چند دقیقه خالی کرد.

شکل ۱۶-۶

و به‌سادگی می‌شود تمام وسایل موتوری را از کار انداخت.

۲-۴- لوازم موردنیاز

(۱) میخ‌های ۶ یا ۷ سانتی‌متری که ترجیحاً قسمت تخت میخ‌ها با انبر بریده شود تا دو سر آن‌ها تیز باشند؛

(۲) درب بطری نوشابه یا شیلنگ یا لوله پلاستیکی؛

(۳) انبر؛

شکل ۱۷-۶

درست نمودن با میخ فرش با درب بطری نوشابه، البته اگر قسمت تخت میخ‌ها را با انبر ببرید تا دو سر آن‌ها تیز باشند بهتر است.

درست نمودن میخ فرش با شیلنگ، البته اگر قسمت تخت میخ‌ها را با انبر ببرید تا دو سر آن‌ها تیز باشند بهتر است.

درست نمودن با لوله پلاستیکی، البته اگر قسمت تخت میخ‌ها را با انبر ببرید تا دو سر آن‌ها تیز باشند بهتر است.

شکل ۱۸-۶

فصل هفتم

تأمین و پشتیبانی یگان امنیتی در عملیات مقابله با اغتشاشات

۱- تأمین تجهیزات موردنیاز
۲- تأمین مهمات موردنیاز
۳- تأمین خوراک و تغذیه
٤- تأمین سوخت موردنیاز
۵- برقراری ارتباط مناسب
٦- امدادرسانی
۷- اقدام‌های روحی روانی
۸- اقدام‌های لازم برای خروج از پادگان
۹- اقدام‌های گردان حین درگیری
۱۰- اقدام‌های گردان حین محاصره
۱۱- اقدام‌های گردان حین استقرار
۱۲- اقدام‌های گردان در زمان ضد استقرار
۱۳- اقدام‌های گردان در مواجه با بسته‌های مشکوک
١٤- اقدام‌های گردان در مواجه با تهدید مسلحانه
۱۵- اقدام‌های گردان در راستای تخلیه اطلاعاتی

۱- تأمین تجهیزات موردنیاز

شکل ۱-۷

۱-۱- روش تأمین تجهیزات قبل از بحران

با توجه به اینکه وجود تجهیزات در هر عملیات، یکی از مؤلفه‌های برتری به‌حساب می‌آید یک فرمانده باید قبل از هرکاری نسبت به تأمین تجهیزات اتمام لازم را داشته باشد و از سلامت و کارآیی آن تجهیزات اطمینان کافی داشته باشد و همچنین نیروها با روش به‌کارگیری تجهیزات آشنایی کافی را داشته باشند و سپس وارد مأموریت شوند.

در این راستا تهدیداتی که ممکن است باعث عدم استفاده مطلوب از تجهیزات در اجرای مأموریت شود شامل:

(۱) دپو نکردن تجهیزات به‌اندازه کافی؛

(۲) تجهیزات فرسوده و معیوب؛
(۳) تجهیزات تاریخ گذشته؛
(۴) نوع تجهیزات با نوع مأموریت همخوانی نداشته باشد؛
(۵) نبود تجهیزات به‌اندازه کافی؛
(۶) مفقود شدن تجهیزات.

در مقابل باید با این روش‌ها تجهیزات را حفظ کرد:

(۱) به‌روز کردن تجهیزات؛
(۲) بازدید عملیاتی و آمادی از تجهیزات؛
(۳) بازدید از تاریخ مصرف تجهیزات شهری(گاز اشک‌آور)؛
(۴) در اختیار گذاشتن تجهیزات یدکی به نیروها؛
(۵) استفاده از تجهیزات نو و تاریخ مصرف بالا؛
(۶) تفکیک تجهیزات آموزشی و عملیاتی؛
(۷) مانور و تست تجهیزات برای مناسب بودن آن‌ها؛
(۸) دپو کردن تجهیزات به‌اندازه کافی.

۲-۱- در حین بحران

در هر مأموریتی و یا عملیاتی احتمال از بین رفتن امکانات و تجهیزات در حین عمل وجود دارد و یک فرمانده باید دقت کافی را در حفظ امکانات در حین درگیری را داشته باشد. ازاین‌رو تهدیداتی که در حین درگیری می‌تواند باعث آسیب رساندن به امکانات ما شود شامل:

(۱) مفقود شدن تجهیزات نیرو؛
(۲) شکستگی یا از کارافتادگی تجهیزات؛
(۳) به‌دست اخلال‌گران افتادن تجهیزات؛
(۴) عدم همخوانی تجهیزات با مأموریت.

در مقابل این تهدیدات یک فرمانده باید روش‌هایی را برای تأمین امکانات مدنظر داشته باشد که شامل:

(۱) همراه داشتن تجهیزات یدکی برای نیروها؛

(۲) توجیه نیروها نسبت به حفظ تجهیزات در صحنه؛

(۳) استفاده از تجهیزات مقاوم و نو؛

(۴) آمادگی تأمین تجهیزات در صحنه توسط آماد؛

(۵) دپو کردن تجهیزات در خودروهای سیار در نقاط نزدیک به صحنه درگیری؛

(۶) ارسال فهرست نوع تجهیزات به بالا؛

(۷) مراقبت دقیق از تجهیزات.

۳-۱- بعد از بحران

بعد از هر درگیری و عملیات تعدادی از امکانات و تجهیزات از بین رفته و یک فرمانده باید تدابیری برای جایگزینی این تجهیزات داشته باشند و لازمه آن این است که فرمانده بداند علت کسری تجهیزات چیست که علت آن یکی از دلایل زیر می‌تواند باشد:

(۱) عدم عودت تجهیزات توسط نیروهای بسیج و مأمور؛

(۲) از بین رفتن تجهیزات گردان‌ها؛

(۳) عدم وجود تجهیزات لازم برای جایگزینی؛

(۴) نرسیدن و یا کمبود تجهیزات برای شارژ.

در مقابل باید چه تدابیری داشته باشند که نیروها تجهیزاتشان مهیا و آماده باشد تا در مأموریت‌های دیگر شرکت کنند که می‌توان به:

(۱) جمع‌بندی و ارسال آمار تجهیزات ناپدیدشده به مراجع ذی‌صلاح؛

(۲) درخواست تجهیزات از آماد؛

(۳) تحویل دادن تجهیزات توسط آماد به یک فرد مشخص؛

(۴) جایگزین کردن تجهیزات نو به‌جای تجهیزات معیوب؛

(۵) پیگیری از رده بالا برای گرفتن تجهیزات؛
(۶) بازدید از تجهیزات و آمادگی آن.

۲- تأمین مهمات موردنیاز

هر فرماندهی قبل از اینکه حرکتی را آغاز نماید باید یکسری امکاناتی را فراهم نموده و با توجه به آن تصمیم لازم را اتخاذ نماید که یکی از آن امکانات مهمات موردنیاز است که باید قبل از هرکاری آن‌ها را بنابر نوع نیاز تهیه نمود و از سلامت آن و نوع کارآیی آن اطمینان حاصل نموده و باید بداند که این مهمات دارای یک‌سری تهدیدات می‌باشد که شامل:

(۱) مفقود شدن مهمات نیروها؛
(۲) دیر رسیدن مهمات و نرسیدن به نیروها؛
(۳) خراب بودن مهمات و فاسد بودن آن‌ها؛
(۴) نامتناسب بودن مهمات با نوع کار گردان؛
(۵) کمبود مهمات.

برای برطرف کردن خطرات و موانع موجود باید راهکارهای مناسبی را مدنظر قرار دهد که شامل:

(۱) ذخیره کردن مهمات از قبل؛
(۲) تهیه طرح تقسیم مهمات؛
(۳) درخواست مهمات از آماد برای مأموریت؛
(۴) پیگیری برای دریافت مهمات و توزیع بین نیروها؛
(۵) استفاده از نیروی باتجربه در تهیه و خرید مهمات؛
(۶) تهیه فهرست مهمات موردنیاز و مقدار آن.

با توجه به اینکه یک فرمانده باید از ابزار و تجهیزات و مهمات خود به نحو احسن استفاده برده و از آن ها در زمان مناسب استفاده نماید، از بین رفتن مهمات و یا اتمام آن نیمی از توانایی فرمانده را از بین برده و لازم است که فرماندهان در تمام

شرایط، مهمات خود را کامل و دقیق حفظ نموده چه در حین درگیری و چه در بعد از درگیری که در این رابطه تهدیدات زیر را می‌توان ذکر کرد:

(۱) نرسیدن مهمات در صحنه؛

(۲) احتمال به دام افتادن خودروی حمل مهمات به‌دست اغتشاش‌گران؛

(۳) خرابی وسیله حمل مهمات؛

(۴) آتش گرفتن خودروی حمل مهمات؛

(۵) نامتناسب بودن مهمات آورده شده؛

(۶) عدم جایگزینی مهمات مصرفی در موقع مناسب؛

(۷) مفقود شدن مهمات؛

(۸) فاسد بودن مهمات.

با توجه به اینکه نیروها باید همیشه آماده مقابله با تهدیدات باشند تا مهمات خود را بتوانند حفظ کنند و از آن در مواقع لزوم استفاده کنند می‌توان به‌موارد زیر اشاره کرد:

(۱) همراه داشتن مهمات به‌اندازه کافی؛

(۲) دپوی مهمات در نزدیک‌ترین جای ممکن به صحنه درگیری؛

(۳) حمل مهمات با خودروهای پوششی(خودروی حمل گوشت، موتوری که صندوق پخش غذا دارد)؛

(۴) استفاده از تاکتیک‌های فریب برای حمل مهمات؛

(۵) همراه داشتن کپسول اطفاء حریق همراه مهمات؛

(۶) جدا کردن مهمات قابل اشتعال از دیگر مهمات؛

(۷) استفاده به‌موقع از مهمات و عدم اسراف در شلیک مهمات؛

(۸) عدم شتاب‌زدگی در استفاده از مهمات؛

(۹) استفاده از نیروی باتجربه برای تهیه مهمات؛

(۱۰) پیش‌بینی نوع مهمات مصرفی و موردنیاز؛

(۱۱) پیگیری سریع برای جایگزینی مهمات؛

(۱۲) ارسال آمار مهمات مصرفی و مهمات درخواستی؛

(۱۳) تحویل دادن مهمات به افراد و چک کردن آن‌ها؛

(۱۴) حفظ آمادگی برای مأموریت آتی.

۳- تأمین خوراک و تغذیه

یکی از موارد مهمی که باید فرماندهان قبل از حرکت موردنظر و توجه خود قرار دهند، بحث خوراک و تغذیه مناسب نیروهاست. به‌طوری‌که اگر در این امر دقت لازم را انجام ندهند، صدمات زیادی به نیروهای نظامی وارد می‌شود؛ چون تمام فعالیت‌های نیروهای نظامی که انجام می‌گیرد لازمه آن داشتن انرژی کافی برای افراد می‌باشد. هر نوع تغذیه باید با نظارت پزشک و یا یک فرد متخصص علوم تغذیه صورت بگیرد تا مشخص شود که با توجه به فعالیت زیاد نیروها از چه نوع غذاهایی استفاده کنند و بهتر است در این میان تهدیدات کرد و این حوزه می‌باشد شامل:

(۱) فاسد بودن مواد غذایی؛

(۲) پایین بودن کیفیت و کمیت مواد غذایی؛

(۳) دیر رسیدن مواد غذایی؛

(۴) مسمومیت مواد غذایی؛

(۵) نامتناسب بودن غذای تهیه شده با شرایط فعلی؛

(۶) احتمال آلودگی مواد غذایی و آب.

در مقابل این تهدیدات باید نیروها نسبت به موارد زیر توجیه شوند تا کم‌ترین آسیب و خطری متوجه نیرو شود و نیرو بتواند مأموریت خود را به طور کامل به انجام رساند که می‌توان موارد زیر را اشاره کرد:

(۱) نظارت بهداشت بر تهیه مواد اولیه و طبخ غذا؛

(۲) نظارت مسئول آشپزخانه بر نحوه طبخ و توزیع غذا؛

(۳) داشتن کارت سلامت افراد آشپزخانه؛

(۴) پیگیری از آماد برای دریافت آذوقه در وقت مناسب؛

(۵) جلوگیری از ورود افراد مشکوک در آشپزخانه؛

(۶) استفاده از مواد اولیه تازه و مرغوب در غذا؛

(۷) پخت غذا با کالری بالا برای تقویت نیروها؛

(۸) توزیع انواع دسرها بنا بر شرایط زمانی؛

(۹) استفاده از آب‌های معدنی پلمپ شده برای نیروها؛

(۱۰) بسته‌بندی غذا در شرایط مناسب و تحویل به نیرو.

بعدازاینکه نیروها از مکان خود خارج شدند و در محل مأموریت حاضر شدند و به‌علت طولانی شدن مأموریت و کار جسمی سخت و دشوار انجام شده نیاز به تجدید انرژی دارند و این میسّر نمی‌شود مگر با انجام تغذیه مناسب و کافی و باید این نکته را دقت کرد که تغذیه در زمان مأموریت امری است بسیار مهم و حساس که دارای تهدیدات فراوانی از جمله:

(۱) نرسیدن یا دیر رسیدن غذا و آب به نیروها؛

(۲) به دام افتادن ماشین غذا توسط اغتشاش‌گران؛

(۳) فاسدشدن غذا؛

(۴) خرابی یا به آتش کشیده شدن ماشین غذا؛

(۵) مسمومیت غذایی نیروها؛

(۶) نامناسب بودن غذای تهیه شده با شرایط حاضر؛

(۷) پایین بودن کیفیت و کمیت غذای تهیه شده؛

(۸) تهیه مواد خوراکی از محل‌های غیر معتبر؛

(۹) نامناسب بودن غذای تهیه شده از لحاظ کیفیت و کالری.

فرماندهان و نیروها باید دقت لازم را برای خنثی نمودن این تهدیدات انجام دهند؛ چون دشمن در حال ضربه زدن به نیروها است و می‌خواهد هر طوری نیروها را از صحنه خارج نماید و برای مقابله با این تهدیدات می‌توان موارد زیر را لحاظ کرد:

(۱) استفاده از آب و غذای بسته‌بندی‌شده با تاریخ مصرف بالا؛

(۲) همراه داشتن جیره‌ی غذایی ۲۴ یا ۴۸ ساعته؛

(۳) خرید از مغازه‌های مطمئن در صحنه؛

(۴) هماهنگی با رستوران‌های نزدیک به صحنه برای تهیه غذا؛

(۵) استفاده از خودروی پوششی برای حمل غذا با استفاده از تاکتیک‌های فریب؛

(۶) عدم استفاده از غذاهای تاریخ گذشته و یا با بوی بد و تاریخ گذشته؛

(۷) جوشاندن غذاهای کنسروی؛

(۸) عدم استفاده از غذاهایی که توسط مردم در صحنه بین نیروها توزیع می‌شود؛

(۹) تهیه غذا به مقدار بیشتر از آمار موجود؛

(۱۰) نظارت بر تهیه مواد و پخت آن؛

(۱۱) پیگیری از آماد برای دریافت غذا در وقت مقرر؛

(۱۲) هماهنگی با آماد برای دریافت غذا و ارسال آمار نیروها؛

(۱۳) عدم استفاده از غذاهای مانده از روزهای قبل؛

(۱۴) نظارت بر بهداشت بر طبخ و توزیع غذا؛

(۱۵) نظارت بر توزیع غذا از لحاظ کمی و کیفی؛

(۱۶) دپو کردن غذاهای کنسرو با تاریخ مصرف بالا در محل گردان.

۴- تأمین سوخت موردنیاز

یکی دیگر از مواردی که باید فرماندهان مدنظر خود قرار دهند سوخت است. چراکه امروزه تمام مسائل به این بستگی دارد که نیروها در وقت لازم در جای لازم باشد؛ یعنی ترابری نیروها امری مهم می‌باشد. چه این ترابری موتوری باشد، چه خودرویی و اینکه خیلی از خودروهای لازم در منطقه هستند مثل خودروی آب‌پاش، آمبولانس، آتش‌نشان، پرتاب گاز و ... که اگر سوخت این خودروها تأمین نشود، این خودروها در صحنه دیگر کارآیی لازم را ندارند و از طرفی این سوخت خود دارای یک سری خطرات می‌باشد که باید مدنظر قرارداد که شامل:

(۱) کمبود سوخت یا نبود سوخت؛

(۲) دیر رسیدن سوخت؛

(۳) آتش گرفتن پمپ‌بنزین؛

(۴) آتش گرفتن سوخت دپو شده؛

(۵) نرسیدن سوخت به یگان؛

(۶) افتادن سوخت به‌دست اغتشاش‌گران؛

(۷) منفجرشدن تانکر حمل سوخت؛

(۸) نامناسب بودن سوخت؛

(۹) کمبود سوخت

(۱۰) خالی بودن مخازن سوخت؛

(۱۱) قطع بودن برق در پمپ‌بنزین؛

یک فرمانده موفق چه در قبل، چه در حین و چه در بعد از درگیری به فکر سوخت برای امکانات خودش می‌باشد و یک برنامه‌ریزی دقیق برای شارژ سوخت در نظر دارد و همچنین با توجه به تهدیدات پیش‌رو باید دقت لازم را داشته باشد و با روش‌های مختلف بتواند تهدیدات را از بین ببرد که می‌توان روش‌های ذیر را مدنظر قرار داد:

(۱) چک کردن باک‌پری خودروها؛

(۲) برآورد میزان لازم سوخت برای انجام مأموریت؛

(۳) اطمینان از مناسب بودن نوع سوخت؛

(۴) قرار دادن نگهبان در محل دپوی سوخت؛

(۵) نظارت بر ورود و خروج افراد به محل جایگاه؛

(۶) ایجاد سامانه اطفای حریق مناسب در محل دپوی سوخت؛

(۷) برقراری آژیر خطر در محل دپوی سوخت؛

(۸) پیگیری از آماد برای دریافت سوخت موردنیاز مأموریت؛

(۹) جلوگیری از حرکت بی‌مورد وسایل نقلیه قبل از رفتن به مأموریت؛

(۱۰) گماردن نگهبان برای جلوگیری از تخلیه سوخت خودروها؛

(۱۱) جداسازی دپوی سوخت از تجهیزات دیگر دپوی سوخت در نزدیک‌ترین محل مأموریت؛

(۱۲) استفاده از تاکتیک فریب و پوشش برای محل سوخت؛

(۱۳) استفاده از تاکتیک فریب و پوشش برای دپوی سوخت؛

(۱۴) در صورت امکان استفاده از پمپ‌بنزین‌های سالم منطقه؛

(۱۵) استفاده از پمپ‌بنزین سیار همراه با پوشش؛

(۱۶) هماهنگی با یگان‌های هم‌جوار برای دریافت سوخت(رفتن به نواحی مقاومت هم‌جوار)؛

(۱۷) ارسال فهرست مقدار مصرفی و مقدار موردنیاز گردان؛

(۱۸) پیش‌بینی تانکر سیار در صورتی‌که برق پمپ‌بنزین قطع باشد؛

(۱۹) هماهنگی با نزدیک‌ترین پمپ‌بنزین محل برای سوخت‌رسانی؛

(۲۰) درخواست سوخت از آماد و پیگیری آن؛

(۲۱) برقراری تأمین در محل سوخت و سوخت‌گیری.

۵- برقراری ارتباط مناسب

ارتباطات در هر مأموریت‌ها یکی از عوامل بسیار مهم در پیروزی است. یک فرمانده قبل از هر تصمیمی باید اطلاعات دقیقی از اوضاع و شرایط داشته و همچنین باید با دیگر رده‌های اطراف هماهنگ باشند و این امر میسّر نمی‌شود، مگر با داشتن یک ارتباط خوب و قوی و یک فرمانده باید قبل از حرکت دستگاه ارتباطی خود را با رده بالا و پایین چک نماید. هر ارتباطی یک سری تهدیدات دارد که شامل:

(۱) شنود دستگاه‌های ارتباطی؛

(۲) نبود دستگاه ارتباطی مناسب برای مأموریت؛

(۳) کمبود دستگاه ارتباطی برای نیروها؛

(۴) مفقود شدن دستگاه ارتباطی ؛

(۵) خرابی دستگاه ارتباطی ؛

(۶) تداخل فرکانس‌ها.

یک فرمانده باید برای از بین بردن این تهدیدات از روش‌های زیر استفاده کند:

(۱) تجهیز نیروها به دستگاه‌های مطمئن؛

(۲) استفاده از کد و رمز برای جلوگیری از شنود؛

(۳) تجهیز نیروها به تعداد کافی به بی‌سیم؛

(۴) اجرای مانور مخابراتی برای ورزیدگی کاربران بی‌سیم؛

(۵) استفاده از موبایل VIP برای ارتباط دائم؛

(۶) استفاده از فرکانس‌های مختلف برای خلوت نمودن شبکه؛

(۷) تست امکانات در شرایط مختلف؛

(۸) توجیه نیروها برای حفظ امکانات؛

(۹) داشتن چندین جدول کد و رمز.

در حین درگیری کار ارتباطات حرف اول و آخر را می‌زند و عدم ارتباط یعنی عدم اطلاع از اوضاع و شرایط در درگیری، اگر ما اطلاع کافی از شرایط و امکانات و رده‌های دیگر نداشته باشیم، نمی توانیم تصمیم درست گرفته و همچنین نمی‌توانیم خود را با دیگران‌هماهنگ کنیم و از طرفی به‌علت شلوغی کار و درگیری‌های زیاد و علاقه دشمن به مختل کردن ارتباط ما دست به اقدام‌هایی می‌زند که شامل:

(۱) قطع شدن ارتباط تلفن ثابت و همراه؛

(۲) شنود مکالمات فرماندهان در صحنه؛

(۳) اخلال در فرکانس بی‌سیم‌ها؛

(۴) شلوغی فرکانس‌ها و تداخل در ارتباط؛

(۵) مفقود شدن بی‌سیم نیروها؛

(۶) افتادن بی‌سیم به‌دست اغتشاش‌گران؛

(۷) آنتن ندادن بی‌سیم در منطقه نقطه کور؛

(۸) خراب شدن و آسیب‌دیدگی بی‌سیم‌ها؛

(۹) لو رفتن جدول کد و رمز؛

(۱۰) کمبود وسایل ارتباطی در سطح گردان.

یک فرمانده باید در همه حال مواظب ارتباط خود با دیگران باشد و برای حفظ ارتباط باید موارد زیر را رعایت و انجام دهد:

(۱) همراه داشتن بی‌سیم یدکی؛

(۲) استفاده از بی‌سیم‌های نو و مطمئن؛

(۳) استفاده از جدول و کد رمز؛

(۴) نوشتن چندین جدول کد و رمز برای تغییرات احتمالی در مواقع لزوم؛

(۵) داشتن فرکانس‌های مختلف و تغییر فرکانس در مواقع لزوم؛

(۶) استفاده از موبایل VIP در زمان قطع تلفن همراه؛

(۷) قطع کردن خطوط تلفن همراه برای جلوگیری از قطع تماس با لیدرها یا اغتشاش‌گران؛

(۸) استفاده از دستگاه‌های رله در نقاط مختلف برای ارتباط بین نیروها (تحت پوشش قرار دادن نقاط کور)؛

(۹) استفاده از بی‌سیم‌های کوچک با برد زیاد؛

(۱۰) استفاده از ابزارهای جانبی بی‌سیم از قبیل گوشی، هندفری و... ؛

(۱۱) استفاده از دستگاه جنگال برای مقابله با اقدام‌های دشمن؛

(۱۲) تهیه و توزیع بی‌سیم نو و جایگزین کردن با بی‌سیم‌های شکسته و معیوب؛

(۱۳) تهیه و توزیع جدول کد و رمز جدید در بین نیروها؛

(۱۴) تغییر فرکانس‌های قدیم و انتخاب فرکانس جدید؛

(۱۵) ارسال گزارش مفقودی بی‌سیم‌ها به رده بالا.

۶- امدادرسانی

یکی دیگر از موضوعاتی که باید از قبل برای آن طرح و برنامه‌ریزی مناسب کرد امدادرسانی است. با توجه به وجود اتفاقات فراوانی که در صحنه به‌وجود می‌آید امدادرسانی و کمک به مجروحان امری ضروری است؛ چون از طرفی وجود مجروحان در صحنه باعث تضعیف روحیه نیروها و از طرفی باعث تبلیغات سوء دشمن می‌شود.

پس باید برای امدادرسانی چه قبل از درگیری و چه حین درگیری برنامه ریزی مناسبی انجام داد و از طرفی تهدیداتی را می‌توان برای امدادرسانی مدنظر قرارداد که شامل:

(۱) جا ماندن نیروهای زخمی در صحنه درگیری؛

(۲) نداشتن آمار کافی از مجروحین و یا کشته‌شدگان احتمالی نیروهای خودی؛

(۳) ضعیف شدن روحیه نیروها و قوای جسمانی نیروها؛

(۴) گرمازدگی و یا سرمازدگی نیروها؛

(۵) افتادن اجساد به‌دست اخلال‌گران؛

(۶) عدم در دسترس بودن آمبولانس برای حمل مجروحین؛

(۷) مسمومیت نیروها در حین مأموریت؛

(۸) دیر رسیدن نیروهای امدادگر در صحنه؛

(۹) مجروح شدن تعدادی از نیروها به‌دست اخلال‌گران؛

(۱۰) عدم همکاری پزشکان بیمارستان سوءاستفاده بعضی از فرصت‌طلبان در ربودن اشیای همراه اجساد و مجروحین؛

(۱۱) تحریک خانواده‌های کشته‌شده؛

(۱۲) گرفتن فیلم و عکس از کشت‌ها و سوءاستفاده از آن؛

(۱۳) استفاده از افراد غیرمتخصص برای حمل مجروح؛

(۱۴) سوءاستفاده بیگانگان از حوادث و مجروحان و نبود پزشک مجرب در یگان؛

(۱۵) کمبود دارو و تجهیزات؛

(۱۶) مسمومیت نیروها قبل از مأموریت؛

(۱۷) آماده نبودن روحیه و داشتن استرس فراوان؛

(۱۸) خرابی خودرو حمل مجروح.

برای اینکه به نیروهای حاضر و مجروحان داخل منطقه کمک نمود و هرچه سریع‌تر به وضعیت آن‌ها رسیدگی نمود باید طرح و برنامه مناسبی را پیش‌بینی نمود که می‌توان از راهکارهای زیر استفاده‌های لازم را برد:

(۱) توجیه نیروها نسبت به مجروحین و برگرداندن آن‌ها به پادگان؛

(۲) اطلاع به فرمانده در مورد وضعیت انتقال مجروحین به مراکز درمانی؛

(۳) ارائه آمار مجروحین و کشته‌شدگان احتمالی به رده بالا؛

(۴) درخواست دارو و تجهیزات از رده بالا؛

(۵) ارسال آمار مجروحین به ایثارگران؛

(۶) تجهیز کیف امداد نیروها؛

(۷) تجهیز کوله امداد گردانی؛

(۸) رسیدگی به مجروحان سرپایی حاضر؛

(۹) مشخص کردن محلی نزدیک درگیری و انتقال مجروحان و کشته‌شدگان به آن محل برای انتقال به عقب؛

(۱۰) مشخص کردن بیمارستان برای انتقال مجروحین اغتشاشی در یک بیمارستان تحت مراقبت؛

(۱۱) جلوگیری از استفاده از غذاها و یا نوشیدنی‌هایی که مردم هدیه می‌دهند؛

(۱۲) نظارت بر نوع غذا و سلامت آن؛

(۱۳) داشتن یک نفر ناظر در بیمارستان برای نظارت بر روند رسیدگی به مجروحین؛

(۱۴) وجود نیروی امدادگر به تعداد کافی؛

(۱۵) استفاده از موتورسیکلت‌های حمل مجروح؛

(۱۶) رسیدگی به مجروحین بر اساس شدت جراحت؛

(۱۷) استفاده از خودروهای شخصی؛

(۱۸) استفاده از آمبولانس هلال‌احمر؛

(۱۹) کنترل دقیق افراد در برای عدم فیلم‌برداری و عکاسی؛

(۲۰) هماهنگی قبلی با مراکز مختلف برای انتقال سریع اجساد و مجروحین؛

(۲۱) مشخص کردن افرادی برای شناسایی اموات؛

(۲۲) حفاظت از مصدومین در برابر اغتشاش‌گران درخواست پزشک از بهداری رده بالا؛

(۲۳) دپو کردن دارو به مقدار کافی و تجهیزات پزشکی در یگان؛

(۲۴) هماهنگی با مراکز درمانی هم‌جوار با نقطه درگیری؛
(۲۵) کنترل کردن داروها از لحاظ تاریخ مصرف؛
(۲۶) کنترل تجهیزات پزشکی گردان‌ها(کوله امداد گردانی)؛
(۲۷) بازدید آمبولانس قبل از مأموریت؛
(۲۸) آموزش نیروها برای خود امدادی؛
(۲۹) نظارت برکیفیت غذا تا باعث مسمومیت نشود؛
(۳۰) برگزاری کلاس‌های توجیهی روحی روانی و از بین بردن استرس نیروها؛
(۳۱) چکاب نیروها و اطمینان از سلامتی آن‌ها در طی سال.

۷- اقدام‌های روحی روانی

هر فرمانده باید بداند که شرایط روحی‌روانی نیروهایش چه‌طور است و تا چه میزان توان استقامت دارد. چون هرچه روحیه نیروها بالاتر باشد توان تحمل سختی کار و مشکلات را بیشتر دارد و با توان بالاتری مقابله می‌کند. به‌طور مثال هر وقت مسئله‌ای پیش‌آمده و آقا بعد از آن سخنرانی نموده، نیروهای حزب‌الله با توان چند برابر در مقابل دشمن ایستاده و دشمن را به‌زانو کشانده.

بحث روحی‌روانی یکی از بحث‌های مهمی است که فرمانده باید در نظر داشته باشد و همیشه در حال افزایش روحیه نیروها باشد و باید بداند که چه تهدیداتی می‌تواند این روحیه را از بین ببرد و یا کم‌رنگ کند که می‌توان به تهدیدات زیر اشاره کرد:

(۱) پایین آمدن روحیه نیروها با شهادت و یا مجروح شدن دوستان و همکاران؛
(۲) پایین آمدن روحیه نیروها به علت دور بودن طولانی‌مدت از خانواده؛
(۳) برخورد نامناسب فرماندهان بعد از مأموریت؛
(۴) احساس گناه در خود بعد از مأموریت تضعیف شدن نیروهای خودی با جنگ روانی دشمن؛
(۵) تضعیف روحیه نیروها به‌علت جمعیت زیاد اغتشاش‌گران؛

(۶) ایجاد حس ناامیدی و ناتوانی در بین نیروها؛

(۷) پایین آمدن روحیه نیروها از شایعات متناقض که در منطقه پراکنده است؛

(۸) به‌علت کم بصیرتی و همدردی نشان دادن با فتنه‌گران؛

(۹) مرعوب تبلیغات دشمن شدن.

در مقابل باید فرماندهان دست به تدابیری بزنند تا اینکه روحیه نیروهای خودی بالا رفته و تقویت شود و در مقابل روحیه و انگیزه دشمن ضعیف شود و از بین رود که می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

(۱) استفاده از سرودهای حماسی و خطابه‌های عاشورایی؛

(۲) برگزاری کلاس‌هایی برای بالا بردن بصیرت نیروها؛

(۳) توجیه عنوان شیوه‌های عملیات روانی فتنه‌گران؛

(۴) توجیه نیروها و صحبت کردن فرماندهان برای بالا بردن روحیه نیروها؛

(۵) دیدار با رهبری، علما و مراجع برای بالا بردن روحیه نیروها؛

(۶) وارد نکردن استرس بی‌مورد به نیرو؛

(۷) صحبت کردن و توجیه نیروها در حین مأموریت؛

(۸) اجرای نمایش قدرت و صلابت نیروها که باعث تضعیف روحیه اغتشاش‌گران و قوی شدن روحیه نیروهای ضد اغتشاش می‌شود؛

(۹) حضور فرماندهان رده بالا در صحنه برای تقویت روحیه نیروها؛

(۱۰) کوچک شمردن اغتشاش‌گران در دیدگان نیروهای ضد اغتشاش؛

(۱۱) جلوگیری از رسیدن خبرهای ضدونقیض به نیروهای عمل‌کننده؛

(۱۲) پخش خبرهای پیروزی نیروهای خودی در سایر نقاط اغتشاش؛

(۱۳) مقابله با عملیات روانی دشمن و شعارهای آنان؛

(۱۴) ایجاد روحیه تکلیف‌گرایی در بین نیروها؛

(۱۵) بالا بردن آستانه صبر، تحمل و روحیه شهادت‌طلبی؛

(۱۶) جداسازی نیروهای ضعیف و کم روحیه؛

(۱۸) دادن مرخصی تشویقی به نیروها برای رسیدگی به اوضاع خانه و خانواده؛

(۱۹) سرکشی به وضعیت مجروحان و شهدا احتمالی؛
(۲۰) بردن نیروها به سفرهای زیارتی تفریحی؛
(۲۱) تقدیر و تشکر و ابراز خرسندی فرمانده از نیروها؛
(۲۲) انتخاب نیروهای نمونه و سخت‌کوش در مأموریت و تشویق آن‌ها.

۸- اقدام‌های لازم برای خروج از پادگان

در مرحله قبل از حرکت، در خصوص پشتیبانی لازم و امکانات و تجهیزات لازم و تهیه امکانات در هنگام خروج از پادگان باید دقت لازم را داشته باشند، چون در هنگام خارج شدن و یا حرکت در مسیر تا رسیدن به صحنه تهدیداتی در رابطه با نیروها وجود دارد که شامل:

(۱) بسته شدن مسیر حرکت توسط اغتشاش‌گران و ترافیک خیابان؛
(۲) پرتاب اشیای مختلف از ساختمان‌ها به موتورسواران؛
(۳) انفجار در طی مسیر در بین ستون؛
(۴) وجود استرس برای انجام مأموریت؛
(۵) ریختن گازوئیل و میخ‌های چند پر در سطح خیابان؛
(۶) جدا شدن نیروها و بریده شدن ستون؛
(۷) خراب شدن و یا خاموش شدن موتور؛
(۸) به اتمام رسیدن سوخت موتور؛
(۹) انجام حمله انتحاری بر علیه ستون.

با توجه به تهدیدات ذکرشده یک فرمانده باید اقدام‌های لازم را برای این تهدیدات پیش‌بینی نماید تا بتواند نیروهای خود را سالم از منطقه عبور داده، بنابراین می‌توان اقدام‌های زیر را مدنظر قرارداد:

(۱) توجیه نمودن نیروها در خصوص مسیر حرکت؛
(۲) تعیین مسیرهای اصلی، فرعی و یدکی برای استفاده در زمان مقرر؛

(۳) حرکت به‌صورت ایستگاهی به‌منظور جا نماندن نیروها در طی مسیر؛

(۴) ستون‌کشی موتوری(حداقل به‌صورت دو ستون) با رعایت فاصله عرضی و طولی مناسب؛

(۵) برقراری ارتباط بین سر ستون و آخر ستون و افراد داخل ستون؛

(۶) حضور نیروهای اطلاعاتی با پوشش مناسب همراه ستون؛

(۷) به‌کار بردن تأمین در هنگام جابه‌جایی ستون؛

(۸) وجود تعمیرکار در بین ستون؛

(۹) توجیه نیروها و تقسیم آن‌ها برای مقابله با هرگونه تهدید احتمالی در حین حرکت؛

(۱۰) توجیه روانی نیروها و حفظ آرامش در حین حرکت؛

(۱۱) توجیه نیروها برای اجتناب از حرکات مخاطره‌آمیز و نمایشی در داخل ستون؛

(۱۲) پیش‌بینی وسیله‌ای برای حمل موتورهای معیوب و خراب‌شده؛

(۱۳) در صورت امکان از حرکت در کوچه‌های با عرض کم خودداری شود؛

(۱۴) هماهنگی با راهور برای سبز نمودن چراغ‌ها و استفاده از مانیتورینگ خیابان‌ها؛

(۱۵) تمرین نیروها برای حرکت در شرایط مختلف از قبیل یخ‌زدگی سطح خیابان، ریختن میخ چند پر و گازوئیل؛

(۱۶) بازدید از وسایل نقلیه و اطمینان از پاک‌پری قبل از حرکت؛

(۱۷) اعزام تیم‌های گشتی در مسیر قبل از حرکت.

۹- اقدام‌های گردان حین درگیری

یک فرمانده باید بداند که در حین درگیری برای نیروهایش چه تهدیداتی وجود دارد و چه اقدام‌هایی باید انجام داد تا بتواند نیروهایش را در صحنه حفظ کند. این تهدیدات شامل:

(۱) پرتاب اشیا از ساختمان‌های مشرف؛

(۲) در محاصره قرار گرفتن نیروها؛

(۳) انجام حملات انتحاری توسط برخی عناصر فریب‌خورده؛

(۴) پرتاب کوکتل و سنگ توسط اغتشاش‌گران؛

(۵) حمله تعدادی از اراذل‌واوباش با سلاح سرد(قمه و چوب)؛

(۶) گروگان گرفته شدن نیروها توسط اغتشاش‌گران؛

(۷) مرعوب شدن نیروها به‌علت تعداد زیاد اغتشاش‌گران؛

(۸) محاصره شدن نیروها؛

(۹) تجزیه شدن نیروها؛

(۱۰) شهید یا مجروح شدن نیروها؛

(۱۲) ریختن روغن و یا میخ برای جلوگیری حرکت موتورسواران؛

(۱۳) احتمال استفاده دشمن از سلاح گرم؛

(۱۴) پراکندگی و کانالیزه شدن نیروها؛

(۱۵) بمب‌گذاری توسط عناصر فریب‌خورده؛

(۱۶) بر هم خوردن آرایش نیروها هنگام هجوم؛

(۱۷) خود سر عمل کردن نیروها؛

(۱۸) ایجاد موانع در مسیر حرکت؛

(۱۹) پرتاب کوکتل و آتش گرفتن خودروها و موتورسیکلت‌ها؛

(۲۰) پایین آمدن توان جسمی و روحی نیروها؛

(۲۱) کسری استعداد سازمان گردان؛

(۲۲) از بین رفتن تجهیزات همراه نیروها؛

(۲۳) تمام شدن مهمات، سوخت و مواد غذایی نیروها؛

در مقابل این تهدیدات که در حین درگیری نیروها را تهدید می‌کند باید اقدام‌های زیر را فرماندهان انجام دهد:

(۱) تمرین صورت‌بندی و آرایشات با نبردهای گردان؛

(۲) حفظ روحیه نیروها برای اجرای مأموریت؛

(۳) استفاده از آرایش مناسب برای هجوم؛

(۴) استفاده از نیروی احتیاط نزدیک؛

(۵) استفاده از تجهیزات مناسب(لباس، کلاه، سپر، تونفا)؛
(۶) مرحله‌بندی کردن عملیات و اجرای عملیات گام به گام؛
(۷) صدور دستور از یک فرمانده واحد؛
(۸) همراه داشتن دسته چک و خنثی؛
(۹) تمرین نیروهای موتورسوار برای بالا بردن توانایی رانندگی؛
(۱۰) همراه داشتن یدک‌کش برای حمل موتورهای معیوب؛
(۱۱) جلوگیری از ورود نیروها به کوچه‌های فرعی و خلوت؛
(۱۲) برقراری تأمین مناطق پاک‌سازی‌شده؛
(۱۳) هماهنگی با رده‌های هم‌جوار در حال مأموریت؛
(۱۴) مستقر شدن تیم‌های ویژه بر روی ساختمان‌های مشرف به منطقه درگیری؛
(۱۵) تخلیه سریع شهدا و یا مجروحین و استفاده از ناوگان‌های عمومی؛
(۱۶) دستگیری لیدرهای اغتشاش‌گران برای از بین بردن سازمان آن‌ها؛
(۱۷) استفاده از تجهیزات مناسب اطفا حریق همراه نیروها؛
(۱۸) استفاده از آتش‌نشان‌های داخل منطقه؛
(۱۹) توجیه نیروها برای پوشش دادن به همدیگر در زمان حمله؛
(۲۰) استفاده از آب‌پاش و گاز اشک‌آور برای بر هم زدن انسجام اغتشاش‌گران؛
(۲۱) فیلم‌برداری کردن از صحنه برای شناسایی لیدرها و مستندسازی؛
(۲۲) همراه داشتن نیروی کافی برای جایگزینی؛
(۲۳) استفاده از روش‌های غیر برخوردی برای متفرق کردن زنان و کودکان؛
(۲۴) برقراری تأمین در جهات مختلف؛
(۲۵) جلوگیری از اقدام‌های انفرادی و یا به تعداد کم؛
(۲۶) اجرای عملیات روانی علیه اغتشاش‌گران؛
(۲۷) مستقر شدن در منطقه و توجیه نسبت به مأموریت و منطقه؛
(۲۸) توجیه عملیاتی و نسبت به منطقه نیروها ؛
(۲۹) قرائت اعلامیه و دادن هشدار به اغتشاش‌گران برای انجام اعمال ناشایست؛

(۳۰) پخش اعلامیه و عملیات روانی برای تضعیف روحیه اغتشاش‌گران؛

(۳۱) جداسازی تماشاگران از اغتشاش‌گران؛

(۳۲) اجرای نمایش قدرت، باصلابت نیروها برای تضعیف روحیه اغتشاش‌گران؛

(۳۳) سازمان‌دهی نیروها و چک کردن نهایی تجهیزات برای مأموریت؛

(۳۴) فرستادن تیم‌های اطلاعاتی در داخل اغتشاش‌گران با پوشش مناسب برای شناسایی و دستگیری لیدرها در زمان حمله یا هجوم؛

(۳۵) تعیین کردن نقاطی برای پست امداد، بازداشت‌شدگان و نقطه آمادی؛

(۳۶) قرار دادن نیروها در نقطه‌ای نزدیک به مأموریت که از امکانات رفاهی مناسبی برخوردار باشد؛

(۳۷) اتخاذ آرایش مناسب برای اجرای هجوم یا حمله؛

(۳۸) قرق کردن منطقه تا از ورود و خروج لیدرها و افراد جلوگیری شود؛

(۳۹) دریافت آخرین اطلاعات از وضعیت اغتشاش‌گران در صحنه؛

(۴۰) هماهنگی با یگان‌های هم‌جوار برای اجرای مأموریت؛

(۴۱) استفاده از تجهیزات مناسب شهری (سپر، لباس ضدضربه و...)؛

(۴۲) همراه داشتن تجهیزات مناسب برای اطفای حریق؛

(۴۳) بررسی سازمان گردان و جایگزینی نیروها و تکمیل سازمان؛

(۴۴) شارژ مهمات مصرفی گردان؛

(۴۵) جایگزینی تجهیزات سالم به‌جای تجهیزات از بین رفته؛

(۴۶) برقراری تأمین در کل منطقه؛

(۴۷) استفاده از گشت های عملیاتی در منطقه برای دستگیری لیدرها و جلوگیری از تشکیل هسته اولیه اغتشاش؛

(۴۸) جایگزینی نیروهای تازه‌نفس به‌جای نیروهای خسته؛

(۴۹) رساندن آب و غذا به نیروها برای تقویت جسمی و برگشت انرژی مجدد؛

(۵۰) پاک‌سازی کامل منطقه از لوث اغتشاش‌گران؛

(۵۱) ایجاد پست‌های ایست و بازرسی در منطقه؛

(۵۲) بررسی وضعیت مجروحین و نظارت بر روند درمان آن‌ها؛

(۵۳) از تجمع گردان در یک نقطه خودداری شود؛

(۵۴) استفاده از نیروهای تأمین برای تأمین منطقه استقرار گردان.

۱۰- اقدام‌های گردان حین محاصره

یکی از شرایطی که معمولاً براثر بی‌توجهی و بی‌دقتی پیش می‌آید محاصره شدن نیروها در بین جمعیت است که این وضعیت بسیار خطرناک است و می‌تواند باعث تلفات شدیدی گردد. بنابراین فرماندهان و نیروها باید در این‌خصوص دقت لازم را داشته باشد و از تمام توان خود برای خروج از محاصره استفاده کنند که در این زمینه می‌توان به تهدیداتی که در زمان محاصره وجود دارد به شرح زیر:

(۱) مجروح و یا شهید شدن نیروها؛

(۲) گروگان گرفتن نیروها توسط اغتشاش‌گران؛

(۳) از بین رفتن تجهیزات نیروها؛

(۴) از بین رفتن انسجام نیروها؛

(۵) به یغما بردن امکانات و تجهیزات نیروها؛

(۶) قطع ارتباط با رده بالا؛

(۷) جلوگیری از ورود وسایل امدادی؛

(۸) جلوگیری از ورود نیروهای کمکی؛

(۹) نرسیدن مهمات و وسایل موردنیاز؛

(۱۰) پرتاب اشیا خطرناک.

در مقابل باید فرماندهان با اتخاذ تدابیر زیر خود و نیروها را از محاصره خارج کنند:

(۱) اتخاذ آرایش دایره برای پوشش همدیگر در تمام جهات؛

(۲) حمله به اغتشاش‌گران از سمتی که قدرت کمتری دارند؛

(۳) رفتن به سمت ساختمان و پناه گرفتن درون آن؛

(۴) مراقبت شدید افراد از تجهیزات خود؛

(۵) بالا بردن روحیه نیروها برای توان مقابله؛

(۶) استفاده بهینه و مناسب از امکانات و تجهیزات و مهمات باقی‌مانده؛

(۷) استفاده سریع از نیروهای کمکی و احتیاط برای تأمین؛

(۸) حفظ آرامش و خونسردی؛

(۹) ایجاد عملیات روانی علیه دشمن؛

(۱۰) درخواست کمک از رده بالا؛

(۱۱) تمرکز تمام توان برای حمله به یک نقطه برای خروج از محاصره؛

(۱۲) استفاده از گازهای مختلف و آلوده کردن محیط برای خروج نیروها از یک‌سو؛

۱۱- اقدام‌های گردان حین استقرار

یکی دیگر از مواردی که باید فرماندهان در حین مأموریت دقت نمایند در زمان استقرار گردان در یک نقطه است. در این زمان شاید به دلیل طولانی شدن زمان، نیروها دیگر آن هشیاری اولیه را نداشته باشند و بی‌توجه شوند. در این زمان احتمال بروز هر حادثه امکان دارد. بنابراین فرماندهان باید دقت و هوشیاری لازم را داشته و از انواع تهدیداتی که امکان دارد نیروها را تهدید نماید آگاه باشد که می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

(۱) بمب‌گذاری؛

(۲) عملیات انتحاری و یا تیراندازی به‌سوی نیروها؛

(۳) پرتاب مواد آتش‌زا به‌سوی محل استقرار؛

(۴) پرتاب سنگ و اشیا دیگر از روی ساختمان‌های مشرف بر محل استقرار؛

(۵) فیلم‌برداری از نیروها و پخش آن در سایت‌های مختلف؛

(۶) ایجاد ترافیک و نارضایتی مردم؛

(۷) کمبود امکانات (دست‌وشویی، آب و مواد غذایی)؛

(۸) مسموم شدن نیروها توسط افراد ناشناس؛

(۹) مفقود و یا سرقت تجهیزات و امکانات؛

(۱۰) خسته شدن و پایین آمدن روحیه نیروها به‌علت طولانی بودن استقرار.

بعد از اینکه فرماندهان آشنایی کامل به تهدیدات پیدا کردند باید برای امنیت و از بین بردن تهدیدات اقدام‌هایی را انجام دهند که شامل مورد زیر می‌باشد:

(۱) برقراری تأمین ساختمان‌های مشرف بر محل استقرار؛

(۲) انجام کارهای اطلاعاتی در پیرامون محل استقرار؛

(۳) استفاده از نیروها تأمین برای برقراری تأمین محل استقرار گردان؛

(۴) ممانعت از حضور افراد مشکوک در محل استقرار؛

(۵) جلوگیری از فیلم‌برداری نیروها توسط مردم؛

(۶) تقسیم‌بندی نیروها و استفاده بهینه از توان نیروها برای جلوگیری از خستگی نیروها؛

(۷) هماهنگی با مراکز دولتی و یا عمومی برای استفاده از سرویس‌های بهداشتی آب و ... ؛

(۸) عدم استفاده از مواد غذایی و یا نوشیدنی که توسط مردم اهدا می‌شود؛

(۹) جلوگیری از تجمع نیروها در معابر و جاهای شلوغ؛

(۱۰) استفاده از فضاهای مناسب که دارای امکانات رفاهی مناسب باشد برای استقرار گردان؛

(۱۱) هماهنگی با یگان‌های هم‌جوار و بررسی وضعیت منطقه؛

(۱۲) همراه داشتن کپسول اطفا حریق برای مقابله با هرگونه حادثه؛

(۱۳) پارک کردن موتورها و خودروها در محلی که بتوان در اسرع وقت از پارک خارج کرد؛

(۱۴) پذیرایی مناسب از نیروها برای حفظ توان جسمی؛

(۱۵) برقراری تأمین محل استقرار در خیابان‌های مختلف.

۱۲- اقدام‌های گردان در زمان ضد استقرار

در این زمان مأموریت نیروها به اتمام رسیده و نیروها آماده حرکت به سمت عقب می‌باشد در این زمان نیروها به‌علت خستگی و شوق برگشت با بی‌دقتی کارها را انجام داده و احتمال بروز هر حادثه‌ای وجود دارد که می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

(۱) عدم رعایت دقیق ستون‌کشی؛

(۲) جا ماندن تعدادی از نیروها؛

(۳) جا ماندن تجهیزات و امکانات؛

(۴) عجله نیروها در رسیدن به پادگان که باعث حادثه می‌شود؛

(۵) احتمال بمب‌گذاری در مسیر برگشت؛

(۶) احتمال وجود بی‌نظمی در زمان برگشت که باعث بروز حادثه می‌شود؛

(۷) ایجاد تصادف ساختگی و ایجاد راه‌بندان؛

(۸) احتمال تمام شدن سوخت نیروها؛

(۹) اتمام مهمات و سرقت سلاح.

در مقابل این تهدیدات فرماندهان باید دقت لازم را به خرج داد و با صبر و شکیبایی عملیات عقب‌روی را انجام داده و با رعایت نکات زیر از بروز حادثه جلوگیری نماید:

(۱) گرفتن آمار از همه نیروها؛

(۲) بررسی سازمان و چک نمودن آن؛

(۳) توجیه نیروها و حفظ خونسردی در زمان بازگشت؛

(۴) شناسایی مسیر برگشت؛

(۵) حرکت گشت عملیاتی جلوتر از عمده قوا؛

(۶) حفظ ارتباط با رده بالاتر؛

(۷) حرکت ستون به‌صورت ایستگاهی تا کسی جانماند؛

(۸) پیش‌بینی خودروهای یدک‌کش برای حمل وسایل نقلیه خراب؛

(۹) همراه داشتن یک نفر تعمیرکار در ستون؛

(۱۰) برقراری تأمین در ستون هنگام بازگشت؛

(۱۱) استفاده از افراد اطلاعاتی با پوشش در مسیر حرکت؛

(۱۲) توجیه نیروها و سازمان دادن آن‌ها برای مقابله با هرگونه حادثه در زمان برگشت؛

(۱۳) عدم حرکت در مسیرهای خلاف و حرکت در مسیرهای مجاز؛

(۱۴) بازدید و پاک‌سازی منطقه استقرار نیروها؛

(۱۵) بازدید از میزان باک‌پری خودروها و توجه به سوخت؛

(۱۶) دادن روحیه و انگیزه به نیروها و حفظ روحیه شهادت‌طلبی آن‌ها؛

(۱۷) پیش‌بینی راه‌های فرعی و یدکی برای حرکت به عقب؛

(۱۸) شارژ مهمات مصرفی در هنگام بازگشت.

۱۳- اقدام‌های گردان در مواجه با بسته‌های مشکوک

در هر نقطه از شهر و مکانی امکان وجود بسته‌های مشکوک و خطرآفرین وجود دارد. دشمنان با بمب‌گذاری در پی ایجاد رعب و وحشت در بین مردم و نظامیان هستند، پس یک فرمانده باید در مرحله اول خودش، سپس نیروهایش را توجیه نماید و اقدام‌های لازم را نسبت به بسته‌های مشکوک را انجام دهد و خطراتی که می‌تواند شامل آن شود فراموش نکند که می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد:

(۱) انفجار بسته مشکوک؛

(۲) آلوده بودن بسته مشکوک به انواع ویروس‌های کشنده؛

(۳) تله‌گذاری شدن بسته مشکوک؛

(۴) کشته و زخمی شدن تعدادی از هموطنان؛

(۵) احتمال انفجار در هنگام حرکت دادن.

بعد از آشنایی با تهدیدات و توجیه نیروها باید اقدام‌های مفیدی در این خصوص انجام گیرد که شامل موارد زیر می‌باشد:

(۱) قرق کردن منطقه اطراف بسته مشکوک؛

(۲) تخلیه ساکنین و خودروهای اطراف منطقه بسته مشکوک؛

(۳) جلوگیری از حرکت دادن بسته مشکوک توسط افراد غیر مجرب؛

(۴) درخواست تیم چک و خنثی برای بررسی بسته مشکوک؛

(۵) درخواست دیگ انفجار برای حمل بسته مشکوک؛

(۶) آماده کردن خودروهای امدادی برای اعزام مجروحین؛

(۷) آوردن خودروهای آتش‌نشانی به منطقه برای اطفای حریق؛

(۸) عدم خنثی‌سازی بسته در منطقه؛

(۹) جلوگیری از نزدیک شدن افراد بیش‌ازحد نیاز؛

(۱۰) پناه گرفتن نیروها حاضر در منطقه.

۱۴- اقدام‌های گردان در مواجه با تهدید مسلحانه

یکی دیگر از تهدیداتی که در حین مأموریت امکان دارد نیروهـا را تهدیـد کنـد و جـان آن‌ها را به خطر بیاندازد، تهدیدات مسلحانه است و باید تمام نیروها در ایـن‌خـصوص توجیه شوند و بدانند که باید چه اقدام‌هایی را انجام دهند. تهدیداتی که ممکن است بروز کند شامل:

(۱) تیراندازی مستقیم به سمت نیروها؛

(۲) کشته و مجروح شدن تعدادی از نیروها؛

(۳) کمین خوردن نیروها؛

(۴) به‌وجود آمدن رعب و وحشت در نیروها؛

(۵) ضعیف شدن روحیه نیروها؛

(۶) گروگان‌گیری.

در مقابل این تهدیدات نیروها باید دقت لازم را داشته باشند تا خطری آن ها را تهدید نکند که می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

(۱) همراه داشتن تیم عملیات ویژه؛

(۲) استقرار بر روی نقاط سرکوب منطقه؛
(۳) ایجاد تأمین برای نیروها؛
(۴) حفظ آمادگی برای برخورد با هرگونه اتفاق یا تهدید؛
(۵) توجیه نیروها و شرح وظایف آن‌ها و تقسیم‌کار برای مقابله با هرگونه تهدید؛
(۶) داشتن طرح‌های عملیاتی از قبل آماده‌شده؛
(۷) استفاده از گشتی‌های اطلاعاتی و عملیاتی در منطقه مأموریت؛
(۸) هماهنگی با بیمارستان‌های هم‌جوار برای انتقال مجروحین؛
(۹) هماهنگی با خودروهای امدادی داخل منطقه برای انتقال مجروحین؛
(۱۰) استفاده از تجهیزات ضدگلوله(جلیقه ضدگلوله و سپر ضدگلوله)؛
(۱۱) استقرار عمده قوا در یک نقطه امن و جلوگیری از ورود افراد مشکوک به آن نقطه.

۱۵- اقدام‌های گردان در راستای تخلیه اطلاعاتی

در تمام مأموریت‌ها حفظ اسرار در درجه اول است، نیروها باید بدانند که حفظ اسرار دارای چه اهمیتی است. بزرگ‌ترین عملیات‌های رزمندگان اسلام در هشت سال دفاع مقدس مدیون حفظ اسرار آن عملیات بوده، چرا که با این‌کار دشمن بی‌اطلاع و بی‌خبر بوده و نیروها می‌توانند ضربه نهایی را بر دشمن وارد کنند. یک فرمانده خوب باید بداند که چه‌طور در مقابل تخلیه اطلاعاتی دشمن نیروها را توجیه نموده تا مبادا از سادگی نیروها، دشمن استفاده کرده و دست به تخلیه اطلاعاتی بزند. بنابراین باید به موارد زیر دقت لازم را داشته باشد:

(۱) تخلیه اطلاعاتی نیروها توسط تلفن؛
(۲) شنود بی‌سیم توسط فتنه‌گران و گرفتن اطلاعات؛
(۳) لو رفتن تاکتیک‌ها و شیوه‌های عملیات نیروها؛
(۴) افتادن اسناد و مدارک به‌دست فتنه‌گران ؛
(۵) امکان درز اطلاعات توسط سربازان پادگان؛

(۶) درز اطلاعات زمان و مکان عملیات؛

(۷) آماده شدن فتنه‌گران برای مقابله؛

(۸) تهیه تجهیزات مناسب برای مقابله؛

(۹) به‌وجود آمدن فضای مناسب برای مانور دادن اخلال‌گران؛

(۱۰) احتمال غافلگیر شدن توسط اغتشاش‌گران.

بعد از آشنایی با تهدیدات اطلاعاتی باید نیروها را توجیه نموده و برای جلوگیری از تخلیه اطلاعاتی نیروها اقدام‌های امنیتی خاصی را انجام داد که می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

(۱) توجیه نیروها در برخورد با افراد غیرخودی؛

(۲) توجیه نیروها در خصوص طبقه‌بندی اطلاعات؛

(۳) استفاده از جداول کد و رمز در مکالمات؛

(۴) همراه داشتن افرادی در گردان از نیروها حفاظتی؛

(۵) عدم دسترسی افراد غیرمجاز به اسناد طبقه‌بندی شده؛

(۶) انتقال اسناد و یا طرح‌ها به‌وسیله پیک‌های امن و یا حضوری؛

(۷) جلوگیری از صحبت مردم یا افراد شخصی با نیروهای حاضر در منطقه؛

(۸) داشتن طرح‌های مختلف برای جابه‌جایی آن‌ها با طرح لو رفته؛

(۹) استفاده از نیروهای مورد تأیید حفاظت در مسائل امنیتی.

فصل هشتم

تاکتیک‌های یگان امنیتی و گردان امام علی(ع) در مقابله با اغتشاشات

شکل ۱-۸

۱- روش‌ها و تاکتیک‌های مورد استفاده در اغتشاشات

در زمانی که مأموریت مقابله با یک اغتشاش شهری به یگان‌های امنیتی واگذار می‌شود؛ فرمانده یگان امنیتی با توجه به مسایل زیر باید بهترین نوع تاکتیک را انتخاب می‌نماید:

(۱) شدت اغتشاش؛

(۲) مکان اغتشاش؛

(۳) آخرین وضعیت نیروهای مقابله‌کننده قبلی.

بر همین مبنای تاکتیک‌های یگان امنیتی که با توجه به‌وضعیت ذکر شده می‌تواند اتخاذ نماید عبارت است از:

- تاکتیک سد، هجوم و تعقیب؛
- تاکتیک سد و نفوذ؛

- تاکتیک محاصره؛
- اقدام‌های تاکتیک درجلوگیری از تجمع اغتشاش‌گران.

۲- تاکتیک سد، هجوم و تعقیب

در اجرای این تاکتیک نیاز به سه گروه از افراد می‌باشد: گروه سد، گروه هجـوم و تعقیب. البته ممکن است کار هجوم و تعقیب را یک گروه انجام دهد.

۱-۲- سد نمودن

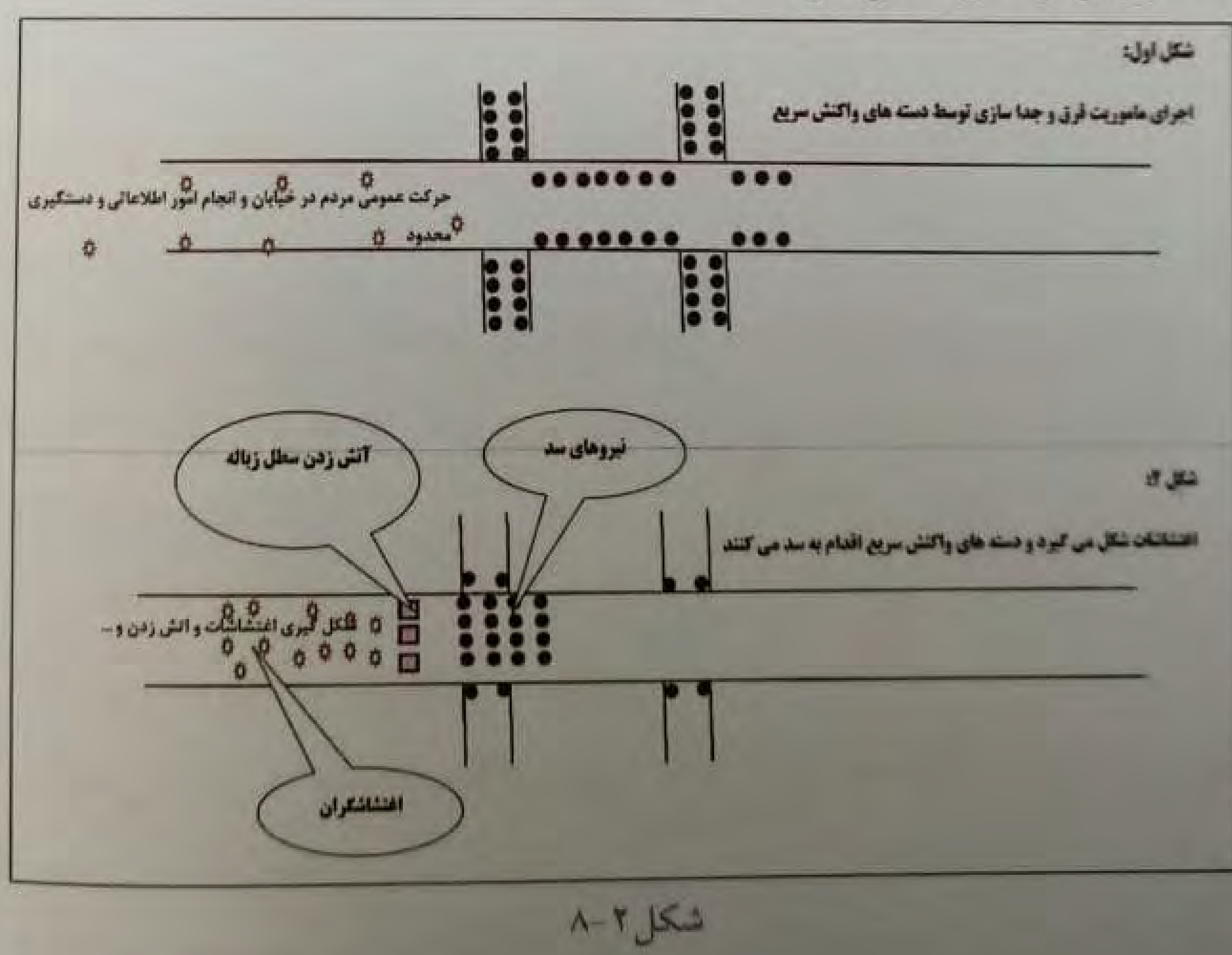
آرایش و نحوه عمل گروهان سد عبارت است از :

(۱) استقرار در محل با ضربه چهار و نمایش قدرت؛

(۲) استقرار در محل و آرایش سد؛

(۳) سد نمودن در مقابل اغتشاش‌گران و جلوگیری از گسترش و نفوذ آن‌ها به سمت جلو؛

(۴) آرایش و نحوه عمل گروهان سد.

شکل ۲-۸

۲-۲- هجوم نمودن

آرایش و نحوه عمل گروهان هجوم عبارت است از:

(۱) استقرار پشت گروهان سد؛

(۲) پیاده شدن ترک‌سوارها؛

(۳) به خط شدن و ضربه چهار زدن و حرکت به پشت گروهان سد؛

(۴) بیان خطابه و اخطار؛

(۵) شلیک اشک‌آور؛

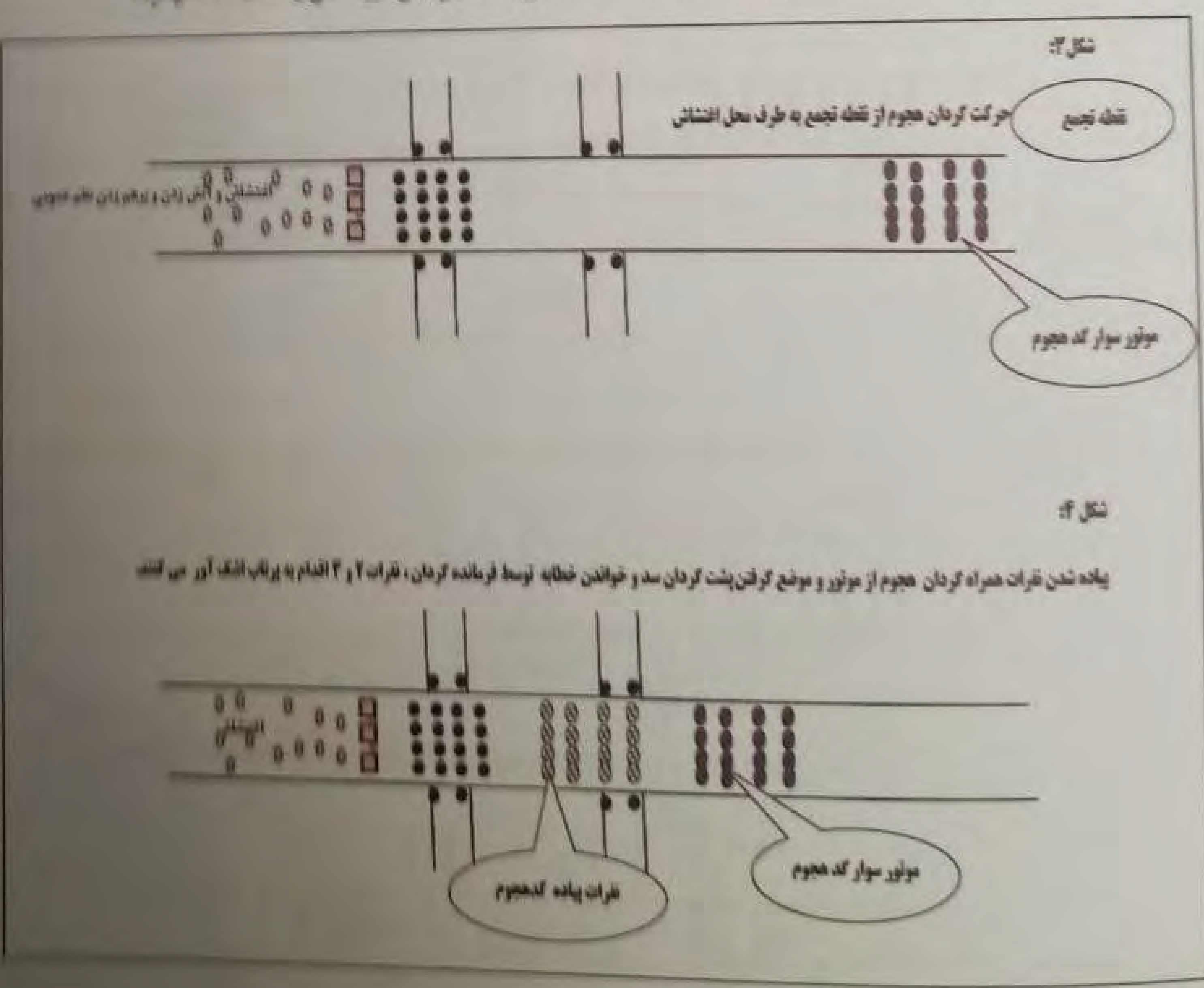
(۶) باز شدن گروهان سد به سمت داخل؛

(۷) هجوم افراد پیاده گروهان هجوم؛

(۸) حرکت موتورسیکلت‌ها پشت سر افراد پیاده؛

(۹) پس از پایان مأموریت هجوم سوار شدن افراد پیاده و انتقال دستگیرشده؛

(۱۰) استقرار در کنار خیابان و باز گذاشتن مسیر برای گروهان تعقیب.

۳-۲- تعقیب نمودن

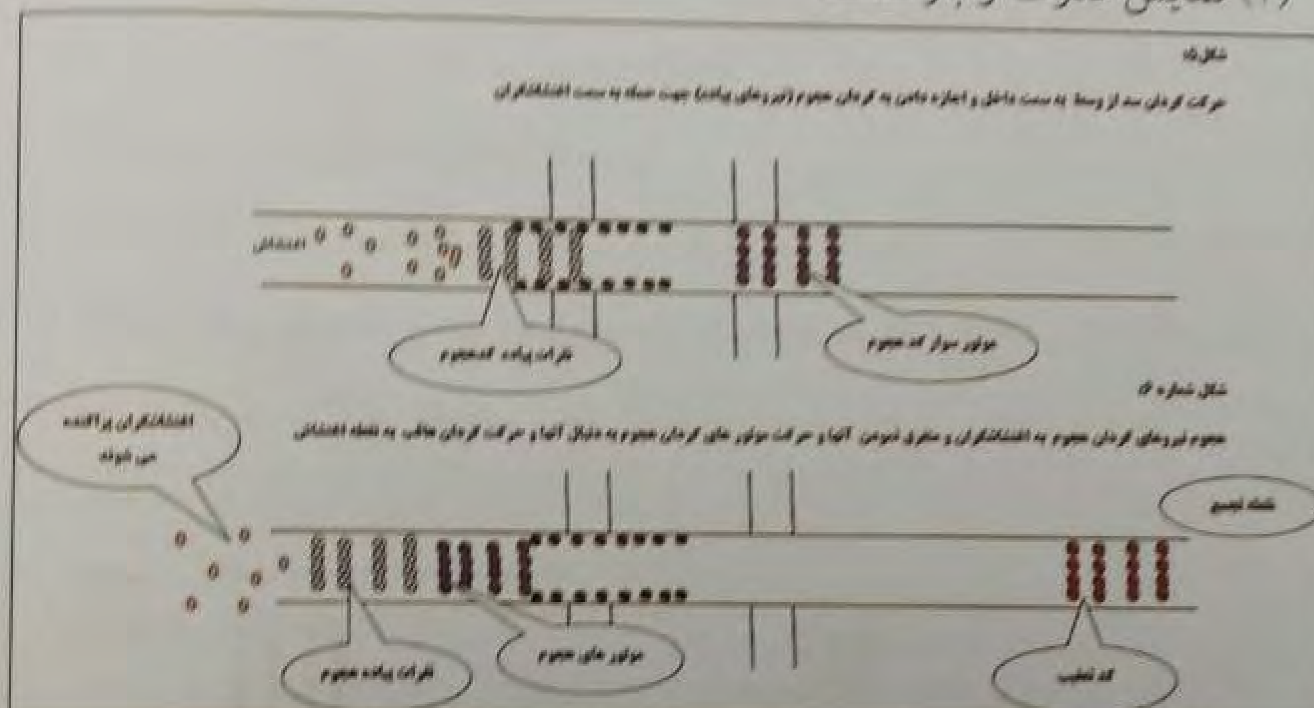
آرایش و نحوه عمل گروهان تعقیب عبارت است از:

(۱) استقرار در پشت گروهان سد؛

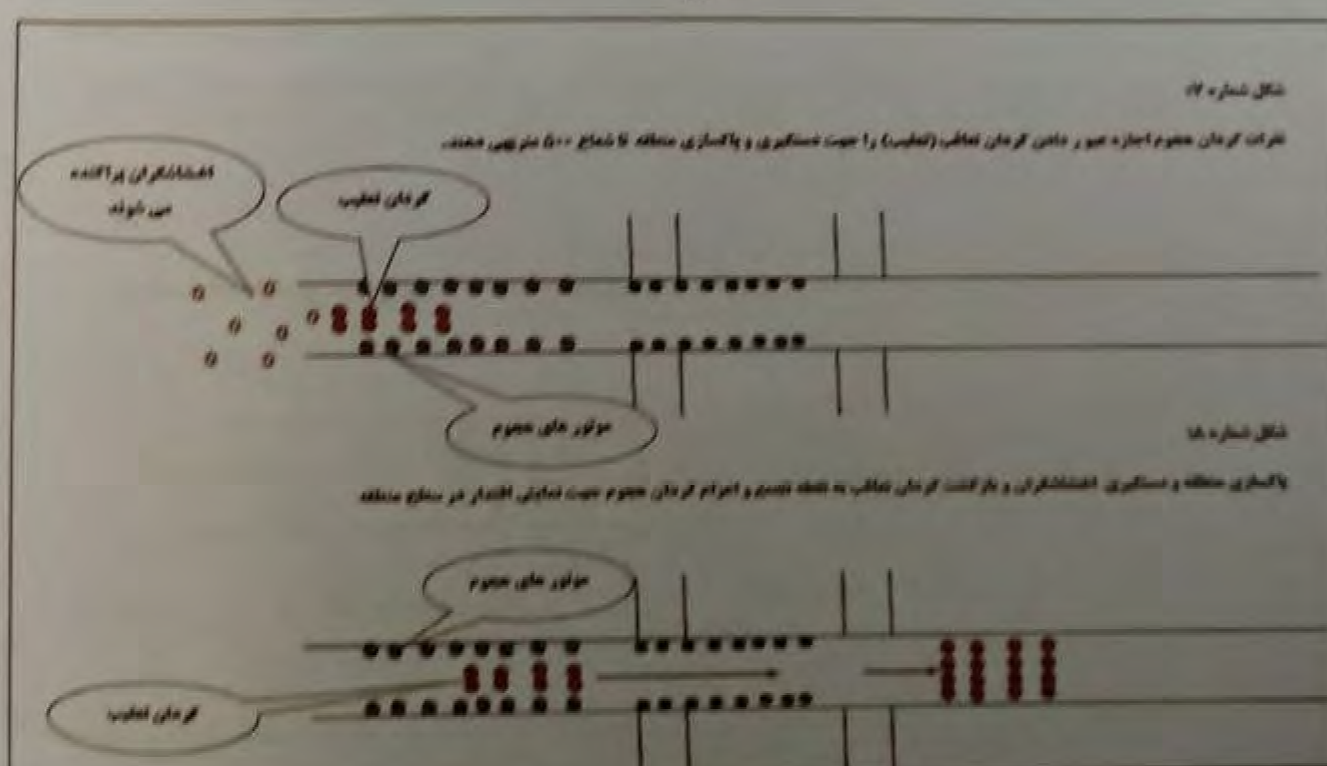
(۲) اعزام موتورها به‌صورت گروه‌گروه به کوچه‌ها و خیابان‌های اطراف با رعایت مسایل ایمنی و شعاع مناسب؛

(۳) دستگیری و تعقیب اغتشاش‌گران؛

(۴) نمایش قدرت و بازگشت.

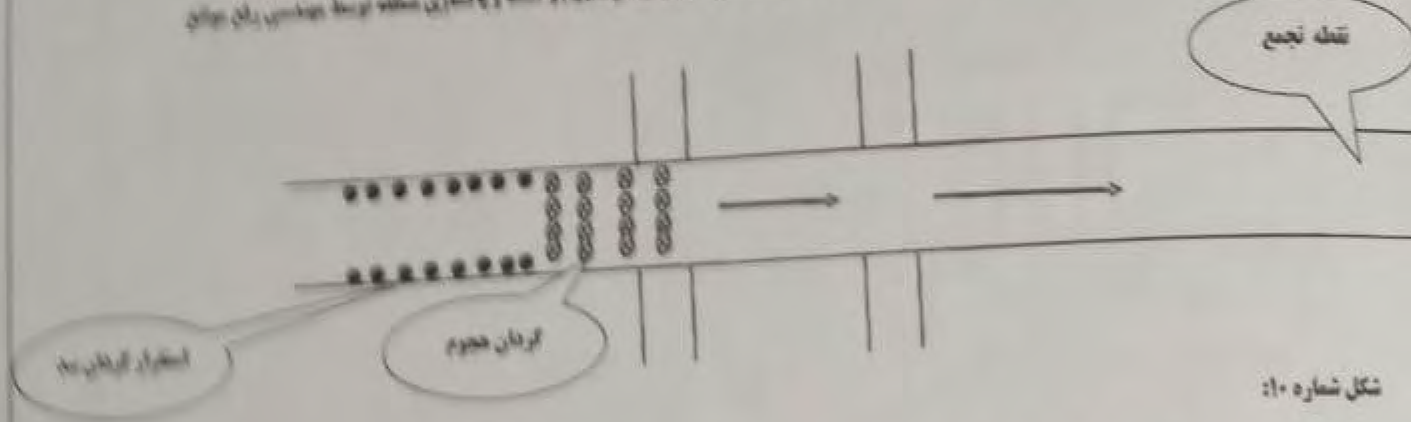
شکل ۴-۸

شکل ۵-۸

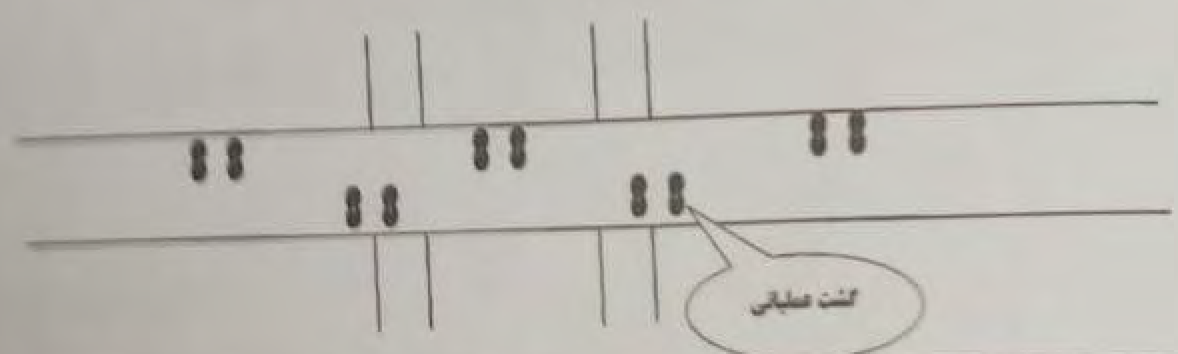
شکل شماره ۹:

حرکت گردان هجوم به طرف نقطه تجمع با اجرای نمایش اقتدار و حرکت گردان سد به جای گردان هجوم و کمک و پاکسازی منطقه توسط مهندسی رزمی موانع

شکل شماره ۱۰:

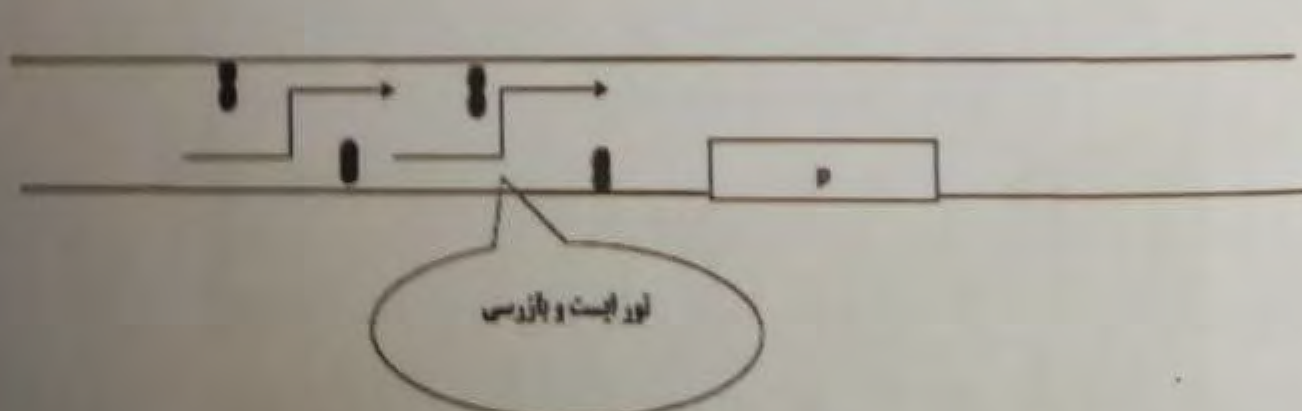
اجرای گشت عملیاتی و کمک به عادی سازی منطقه توسط دسته های واکنش سریع

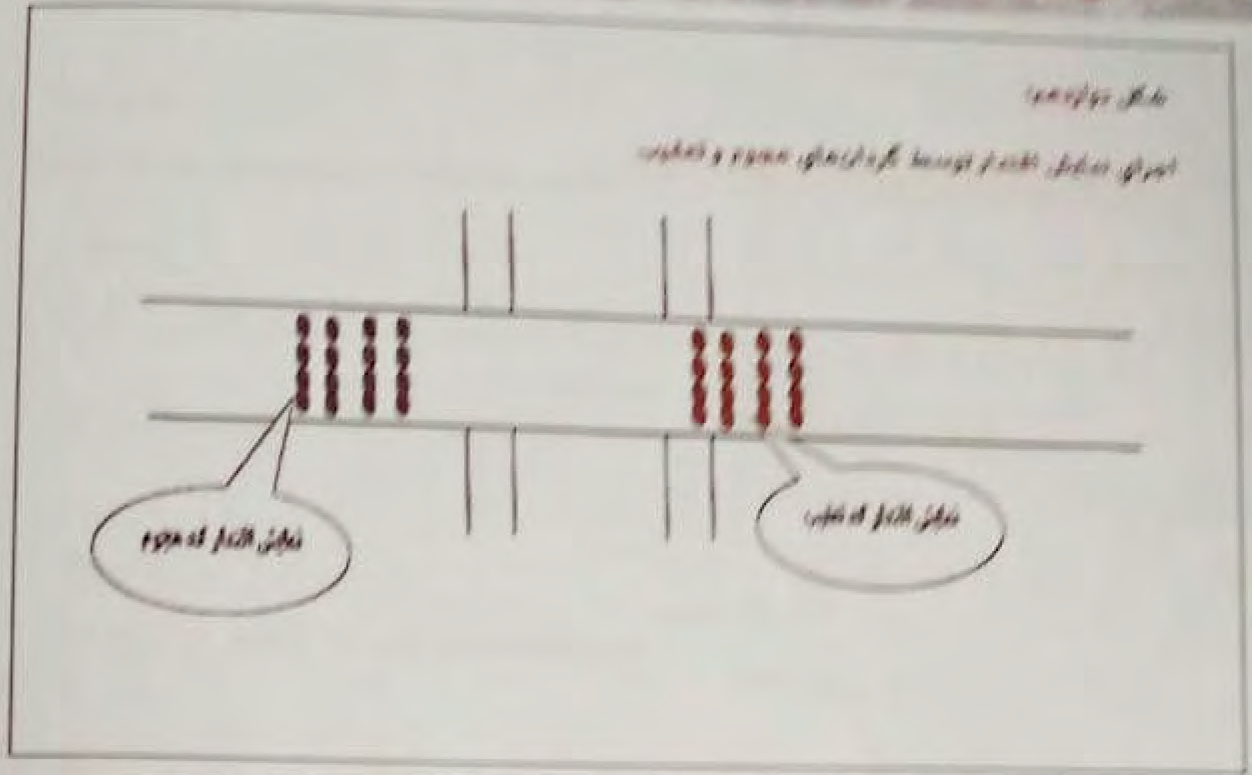
شکل ۶-۸

شکل یازدهم:

اجراي تور ايست و بازرسي

شکل ۷-۸

شکل ۸-۸

۴-۲- سایر اقدام‌ها

سایر اقدام‌های تکمیلی در اجرای این تاکتیک عبارت است از:

(۱) استقرار تک‌تیرانداز برای زدن لیدرها؛

(۲) رفع موانع؛

(۳) نمایش قدرت؛

(۴) پوشش اطلاعاتی؛

(۵) گشت‌های عملیاتی.

شکل ۹-۸

شکل ۱۰-۸

۳- تاکتیک سد و نفوذ

این تاکتیک در زمانی مورد استفاده قرار می‌گیرد که هجوم سریع موردنظر نباشد. تاکتیک سد و نفوذ یکی از روش‌های مقابله با اغتشاشات سیاسی و اجتماعی با ماهیت غیرمسلحانه می‌باشد؛ تجربه‌ی غائله‌ی تیر ماه سال ۱۳۷۸ و ۱۳۸۸ در تهران؛ در خصوص چگونگی مقابله با این‌گونه اغتشاشات؛ درس‌های مهمی برای نیروهای توانمند جمهوری اسلامی ایران داشت که روش مقابله‌ی بالا بر اساس گوشه‌ای از تجارب فتنه شکل گرفته است.

ملاحظات اساسی در این تاکتیک شامل مسایل زیر می‌شود:

(۱) نیروهای عمل‌کننده؛

(۲) اطلاعات؛

(۳) زمان و مکان؛

(۴) اسناد و مدارک.

۱-۳- نیروهای عمل‌کننده

۱-۱-۳- نیروی سد:

(۱) فرماندهان گردان و گروهان؛

(۲) نیروی تکور.

نقطه سد: باید حداقل دارای شرایط زیر باشد:

- مکان سد باید در جایی پیش‌بینی شود که نیروی اغتشاش‌گر نتواند آن را شکسته و از آن عبور نماید.
- در این مکان باید آن‌قدر گنجایش داشته باشد که نیروی سد بتواند به‌خوبی این معبر را بپوشاند و غیرقابل عبور نماید.
- فاصله‌ی نیروی سد با نیروهای اغتشاش‌گر حداکثر باید در حدود ۱۰۰ تا ۲۰۰ متر باشد. فاصله‌ی طولانی‌تر از آن، تاکتیک را ناقص می‌کند.
- اگر نیروی اغتشاش‌گر در فاصله‌ی دورتری ایستاد؛ فرمانده صحنه باید نیروهای سد را (به‌نحوی‌که باعث فرار نیروهای اغتشاش‌گر نشود) به آرامی و کند به جلو آورده تا به فاصله‌ی موردنظر برسد.
- مکان سد باید در جایی انتخاب شود که در موقع اجرای تاکتیک؛ نیروهای اغتشاش‌گر در محاصره کامل قرار نگیرند (محاصره‌ی کامل در این تاکتیک موردنظر نیست؛ بلکه دستگیری افراد با نفوذ و رهبران مد نظر می‌باشد).
- زمان وارد عمل شدن (اجرای تاکتیک) باید دقیق و مناسب انتخاب شود.
- این زمان نه آن‌قدر طولانی (که نیروی اغتشاش‌گر صحنه را ترک و یا سد خودی را بشکند) و نه آن‌قدر سریع که نیروی نفوذ هنوز مستقر نشده باشد) باشد.
- زمان مناسب؛ زمانی است که نیروی نفوذ بتواند با محمل مناسب در جای سازمانی و مطلوب خود مستقر شده باشد. عناصر اصلی را شناسایی کرده و آماده اجرای عمل باشد.
- فرمانده صحنه نباید تابع احساسات بشود؛ در این‌صورت، زمان دستور اجرای تاکتیک به‌طور مناسبی انتخاب نمی‌شود.

• به مانند زمان جنگ، شاید لازم باشد فرمانده گردان یک ساعت در پشت سیم خاردار و میدان مین بماند؛ ولی دستور تک را ندهد (علی‌رغم اینکه زیر شدیدترین آتش دشمن نیز باشد).

• فرمانده صحنه باید نسبت به نیروی اغتشاش‌گر اطلاعات صحیح و به‌موقع داشته باشد.

• تظاهرکنندگان چه کسانی هستند؟ دانشجو، محصل، کارمند و بیکار؟

• علت تظاهرات چیست؟ آیا صنفی است؟ مثلاً به‌دلیل حقوق عقب افتاده یا مشکلات مالی و رتبه‌بندی در صنف مربوطه یا اینکه سیاسی است؟ اگر سیاسی است، مطالباتشان در چه حدی است؟

• ساختار سنی آنان به چه صورتی است؟ آیا اکثرا جوانند؟ یا اینکه در سنین میان سالی و یا ترکیبی از سنین مختلف چه نوع شعاری را سر می‌دهند؟ آیا همه این شعار را تکرار می‌کنند؟ آیا شعارهای انحرافی و خارج از تریبون اصلی نیز داده می‌شود؟

• رهبران تظاهرات چه کسانی هستند؟ نوع عمل آن‌ها چگونه است؟ سابقه تظاهرات چیست؟

• افراد ذی‌نفوذ در تظاهرات چه کسانی هستند (اجراکنندگان دستورهای رهبران)؟

• مسیر تظاهرکنندگان به کجا ختم می‌شود؛ از کجا شروع شده؟ چه اهدافی را برای تخریب فیزیکی در نظر گرفته‌اند؟

۲-۱-۳- نیروی نفوذ:

(۱) این نیروها باید از افراد پایور انتخاب گردند.

(۲) همه‌ی آموزش‌های مربوط به نیروهای سد کننده را فرا گرفته باشند.

(۳) آموزش رزم انفرادی، دستگیری و آشنایی کامل با فنون درگیری نزدیک را باید کاملا فرا گرفته و به‌طور مستمر تمرین نمایند.

(۴) هر تیم چهار نفره مأمور دستگیری یکی از افراد با نفوذ و یا رهبران تظاهرات می‌شوند.

(۵) یک نفر از افراد بالا، فرمانده تیم نیز می‌باشد. او مشخص می‌کند که چه کسی باید دستگیر شود.

(۶) افراد هر تیم باید از نظر نوع لباس و پوشش ظاهری و وسایل همراه، خود را کاملاً هم رنگ گروه‌های اغتشاش‌گر نمایند.

(۷) به مانند افراد اغتشاش‌گر مبادرت به دادن شعار علیه و یا ... نمایند.

(۸) حضور این تیم‌ها باید کاملاً غیرمحسوس و به‌صورت انفرادی با دو نفره و از جهات مختلف باشد.

(۹) این تیم‌ها هیچ‌گونه سلاح سرد، دستبند، بی‌سیم، تلفن همراه (حتی‌الامکان) و ... نباید به‌همراه داشته باشند.

(۱۰) این تیم باید به صورت پراکنده و با ظاهری کاملاً همخوان با بقیه به فرد موردنظر نزدیک و در طرفین او قرار گیرند.

(۱۱) به محض این که زمان هجوم شروع شد (طبق علامت قراردادی و پرتاب اولین گاز اشک‌آور) هر تیم به سرعت سوژه‌ی مورد نظر را در بر می‌گیرند.

(۱۲) سه نفر از افراد هر تیم، فرد مورد را به‌سرعت به زمین زده و دستگیر می‌نمایند و نفر چهارم، نقش تأمین تیم را به‌عهده می‌گیرد.

(۱۳) افراد هر تیم (چهار نفره) فرد دستگیر شده را به افراد گروه سد تحویل می‌دهند.

(۱۴) افراد تیم‌های نفوذ به‌سرعت صحنه را ترک می‌کنند (برای ممانعت از شناسایی).

(۱۵) نیروهای نفوذ باید از قبل از نقطه‌ی سد، همراه با تظاهرکنندگان باشند و در کنار افراد سوژه به ارزیابی مورد نظر بپردازند.

(۱۶) تعدادی از افراد نفوذ می‌توانند در زمان شروع سد نمودن، به تظاهرکنندگان بپیوندند(برای ممانعت از شناسایی قبلی به توسط تظاهرکنندگان).

۲-۳- شرح تاکتیک سد و نفوذ

(۱) فرمانده صحنه مأموریت را دریافت و نیروهای موردنظر را در نقطه‌ی انتخابی برای سد، آرایش می‌دهد.

(۲) افراد اغتشاش‌گر در جلوی نیروهای سد؛ مجتمع و انباشته می‌شوند.

(۳) عملیات نفوذ به درون جمعیت به توسط افراد گروه نفوذ (که از مدتی قبل نیز شروع شده است) شدت می‌یابد.

(۴) فرمانده صحنه از استقرار نیروهای نفوذ در اطراف سوژه‌های اصلی مطمئن می‌شود.

(۵) با پرتاب اولین گاز اشک‌آور از طرف نیروهای سد؛ دستگیری افراد توسط تیم‌های نفوذ، اجرا می‌شود.

(۶) نیروهای سد به‌سرعت خود را به اغتشاش‌گران می‌رسانند و ضمن درگیری، افراد دستگیر شده را تحویل می‌گیرند (نیروهای نفوذ به‌سرعت منطقه را ترک می‌کنند).

(۷) نیمی از نیروهای هجوم به تعقیب مختصر پرداخته (برای به‌وجود آوردن فضای کافی برای انتقال دستگیرشدگان به عقب) و مابقی افراد دستگیر شده را به عقب انتقال می‌دهند.

(۸) تمامی افراد سد به‌سرعت سازماندهی مجدد شده و آماده می‌گردند تا بلافاصله در نزدیک‌ترین نقاط؛ اجرای تاکتیک نمایند.

(۹) افراد دستگیر شده؛ همراه با مدارک و برگه‌ها به عقب منتقل می‌گردند (برای بازجویی‌های تکمیلی).

(۱۰) فرمانده صحنه، محل اجرای تاکتیک بعدی را به فرمانده نیروهای نفوذ اعلام می‌نماید و نیروهای نفوذ آماده اجرای مأموریت بعدی می‌گردند و... .

۴- اقدام‌های تاکتیکی درممانعت از تجمع و اغتشاش

۱-۴- هدف

ارائه اقدام‌های تاکتیکی گردان در ممانعت از شکل‌گیری تجمع و اغتشاش در صحنه و خط حد مسئولیتی گردان به‌منظور پیشگیری، جلوگیری و خنثی‌سازی تجمع اغتشاش‌گران.

۲-۴- منظور

شناخت فراگیران از اقدام‌های تاکتیکی گردان در ممانعت از شکل‌گیری تجمع و اغتشاش در صحنه به‌منظور به‌کارگیری این تاکتیک‌ها در شرایط اغتشاش و خنثی‌سازی بحران‌های متصور در منطقه مسئولیتی.

۳-۴- سؤال‌های قابل طرح به‌منظور جلوگیری از شکل‌گیری تجمع و اغتشاش

(۱) اقدام‌های تاکتیکی حریف به‌منظور ایجاد اغتشاش چیست؟

(۲) با چه اقدام‌هایی می‌توان مانع از حضور مؤثر اغتشاش‌گران در صحنه شد؟

(۳) اقدام‌های تاکتیکی گردان به‌منظور خنثی‌سازی اقدام‌های تاکتیکی حریف و ممانعت از اغتشاش کدام است؟

(۴) با چه آرایشی بهتر می‌تواند مانع از شکل‌گیری تجمع و اغتشاش شد؟

(۵) اقدام‌های تاکتیکی گردان در حفظ آرامش صحنه کدام است؟

(۶) اقدام‌های تاکتیکی گردان در پراکنده نمودن اغتشاش‌گران کدام است؟

۴-۴- اهمیت پیشگیری از اغتشاش

(۱) کاهش هزینه‌ها (هزینه‌های سیاسی و اجتماعی)؛

(۲) کاهش تبعات ناشی از سرکوب اغتشاش‌گران (زخمی و کشته)؛

(۳) ایجاد امنیت پایدار (در صورت ممانعت از شکل‌گیری تجمع و اغتشاش، امنیت پایدار در سطح شهر حکم‌فرما خواهد شد)؛

(۴) تضعیف روحیه اغتشاش‌گران با عدم موفقیت اغتشاش‌گران در خودنمایی و انجام اقدام‌های مخل امنیت؛

(۵) تضعیف جرأت و جسارت اغتشاش‌گران (در اغتشاشات اولین حرکت «ایراد اولین شعار، پرتاب اولین سنگ و...» سرنوشت‌ساز و محرک است)؛

(۶) جلوگیری از گسترش ناامنی (مهیا نشدن شرایط برای افراد سودجو و شرور)؛

(۷) اثبات اقتدار نیروهای امنیتی؛

(۱۰) اجرای عملیات روانی به‌منظور سوق دادن جمعیت به محلی خاصی (فراخوان جمعیت به‌منظور اجرای برنامه در محلی خاص): در فتنه ۱۳۸۸با پخش شایعه حضور آقای موسوی با تنی چند از همراهان خود در ساعت ۲۰۰۰ مقابل سازمان ملل عده‌ای در این محل تجمع می‌نمایند؛

(۱۱) ایجاد دعوای ساختگی؛

(۱۲) ایجاد تصادف ساختگی؛

(۱۳) آتش زدن سطل زباله، خودروهای پارک شده و...؛

(۱۴) شکستن شیشه مغازه‌ها و ...؛

(۱۵) سوء استفاده حریف از نقاط ضعف نیروهای خودی:

• ناهماهنگی یگان‌های مستقر در محل در اغتشاشات سال ۱۳۸۸، بارها شاهد ناهماهنگی بین نیروهای بسیجی و ناجا بوده‌ایم که متأسفانه در مواردی این ناهماهنگی‌ها موجب نزاع و درگیری شده است.

• انجام برخوردهای نسنجیده؛ در اغتشاشات سال ۱۳۸۸، در مواردی به‌دلیل برخورد نامناسب نیروهای خودی با مردم عادی موجبات عصبانیت و نارضایتی آن‌ها را فراهم نموده‌ایم.

• ایجاد سد و معبر توسط نیروهای عمل‌کننده؛ در اغتشاشات ۱۳۸۸ و مأموریت‌های ۱۳۸۹، اغلب مواقع شاهد بی‌نظمی در نیروهای استقراری بوده‌ایم که با سد معبر در مسیرهای تردد و یا حرکت در خلاف جهت خیابان‌ها موجب ترافیک و راه‌بندان شده‌اند.

(۱۶) کشته‌سازی(کشته شدن ندا آقاسلطان و مسائل حاشیه‌ای آن)؛

(۱۷) مظلوم‌نمایی.

۷-۴- اقدام‌های تاکتیکی گردان به‌منظور ممانعت از حضور اغتشاش‌گران

(۱) تصرف پیش‌دستانه: در شب عاشورای ۱۳۸۸در حسینیه مکتب الزهرا(س) (اوین) با حضور پیش‌دستانه نیروهای بسیجی، نقشه اغتشاش‌گران و سران آن‌ها مبنی بر

حضور در محل مذکور و سخنرانی و موضع‌گیری علیه نظام شکست خورد. به‌طوری‌که مسئولین حسینیه از بازگشایی آن خودداری نموده و اعلام کردند امشب مراسمی در حسینیه برگزار نمی‌شود و نیروهای بسیجی تا پاسی از شب در خیابان‌های اطراف حسینیه به عزاداری پرداختند.

(۲) ایجاد حلقه‌های حفاظتی؛

(۳) تصرف ساختمان‌های بلند و مشرف؛

(۴) کنترل معابر ورودی و خروجی (ایست و بازرسی و ...)؛

(۵) رسد اغتشاش‌گران و شناسایی رهبران آن‌ها و دستگیری هدفمند؛

(۶) حضور سازمان‌دهی شده به‌منظور بازدارندگی؛

(۷) اجرای عملیات روانی؛

(۸) پخش شایعه؛

(۹) فیلم‌برداری و عکاسی از اغتشاش‌گران؛

(۱۰) گشت شهری و نمایش اقتدار؛

(۱۱) آگاه‌سازی و پراکنده نمودن جمعیت.

۸-۴- اقدام‌های تاکتیکی گردان به‌منظور خنثی‌سازی اقدام‌های فتنه‌گران

(۱) هماهنگی با یگان‌های هم‌جوار؛

(۲) هماهنگی با پلیس راهور و انجام پیش‌بینی‌های لازم به‌منظور حل مشکلات ترافیکی و راه‌بندان؛

(۳) رسد منطقه مسئولیتی و کنترل اوضاع؛

(۴) جدا کردن مردم از اغتشاش‌گران؛

(۵) دستگیری هدفمند و خروج سریع و بی‌سروصدای آن‌ها از صحنه؛

(۶) خارج نمودن عوامل ایجاد ناآرامی(عواملی که با سروصدا و دعوا قصد ایجاد آشوب دارند و یا افراد معلوم‌الحلال) از صحنه؛

(۷) پیش‌بین سناریوهای احتمالی دشمن به‌منظور ایجاد التهاب و آشوب؛

(۸) هماهنگی به‌منظور عدم اجرای هرگونه برنامه و نمایش در منطقه؛

(۹) هماهنگی به‌منظور رفع موانع احتمالی در پیاده‌روها؛

(۱۰) هماهنگی محلی به‌منظور تذکر و جمع‌آوری دست‌فروشان؛

(۱۱) رسد و کنترل مسیر ویژه اتوبوس‌رانی و همچنین هماهنگی با آن‌ها به‌منظور جلوگیری از هرگونه خراب‌کاری در تردد آن‌ها و رفع مشکلات احتمالی؛

(۱۲) هماهنگی و همکاری با مترو به‌منظور خنثی‌سازی توطئه‌های احتمالی در این محدوده؛

(۱۳) شناسایی نقاط حساس و مهم؛

(۱۴) رسد زمان تعطیلی مراکز و مدارس موجود در منطقه و اخذ تمهیدات لازم؛

(۱۵) توجیه نیروهای تحت امر به‌منظور جلوگیری از هرگونه اقدام ملتهب‌کننده شرایط؛

(۱۶) استقرار نیروها در محل‌هایی از پیش تعیین‌شده به‌منظور جلوگیری از مزاحمت عمومی برای مردم؛

(۱۷) در نظر گرفتن خودروهایی به‌منظور انتقال سریع دستگیرشدگان و خروج آن‌ها از محل؛

(۱۸) تعیین محل‌هایی در نزدیک به منطقه به‌منظور نگهداری دستگیرشدگان؛

(۱۹) استفاده از نیروهای آموزش‌دیده؛

(۲۰) خویشتن‌داری نیروهای عمل‌کننده؛

(۲۱) نشان ندادن رفتار خصمانه؛

(۲۲) هوشمندانه عمل کردن؛

(۲۳) مردم‌داری؛

(۲۴) اجرای عملیات روانی مقابله‌به‌مثل.

۹-۴- اقدام‌های تاکتیکی گردان در حفظ آرامش صحنه

(۱) جلوگیری از هرگونه اقدامی که موجب نارضایتی عمومی شود؛

(۳) دپو و یا آرایش نیروها در محل‌هایی که مزاحمتی برای عموم نداشته باشد؛

(۴) ممانعت از تردد بی‌مورد نیروها؛

(۵) عدم تردد بی‌مورد نیروها در پیاده‌روها، مسیرهای ویژه، حرکت در خلاف جهت و... که موجب نارضایتی و راه‌بندان می‌شود؛

(۶) اجرای عملیات روانی به‌منظور حفظ آرامش عمومی؛

(۷) دستگیری هدفمند بی‌سروصدا و سریع؛

(۸) انتقال سریع دستگیرشدگان به خارج از صحنه؛

(۹) انتقال سریع زخمی شدگان و ... به خارج از صحنه؛

(۱۰) پرهیز از خشونت بی‌مورد و بی‌حساب؛

(۱۱) مردمداری و رعایت حقوق آن‌ها.

۱۰-۴- اقدام‌های تاکتیکی گردان در پراکنده نمودن اغتشاش‌گران

(۱) هماهنگی با یگان‌های هم‌جوار در اجرای تاکتیک (تاکتیک کیش دادن یا محاصره و دستگیری)؛

(۲) کنترل معابر ورودی و خروجی؛

(۳) شناخت جغرافیای شهری (در تاکتیک کیش دادن اغتشاش‌گران را باید به یک منطقه وسیع کیش داد)، در تجارب فتنه ۱۳۸۸ مواردی شاهد بودیم که یگان موتورسوار به‌دلیل عدم شناخت دقیق از منطقه از محلی وارد صحنه درگیری می‌شد که به‌دلیل وجود گاردریل دچار مشکل ورود به صحنه می‌شد؛

(۴) دستگیری هدفمند (در تجارب فتنه ۱۳۸۸ شناسایی رهبران اغتشاش و دستگیری هدفمند آن‌ها، یک از تجارب خوب و موفق در راستای به‌هم زدن انسجام اغتشاش‌گران و پراکنده نمودن آن‌ها بوده است)؛

(۵) ایجاد عملیات روانی (عملیات روانی در ابعاد مختلف به‌منظور فریب اغتشاش‌گران و پراکنده و یا منحرف کردن مسیر جمعیت یکی از تاکتیک‌های موفق می‌باشد)؛

(۶) آگاه‌سازی عمومی؛

(۷) نمایش اقتدار (در تجارب فتنه ۱۳۸۸ نمایش اقتدار اعم از حضور مقتدرانه و پیش‌دستانه نیروهای خودی و اجرای رژه و گشت‌های عملیاتی یکی از تاکتیک‌های موفق در ممانعت از حضور اغتشاش‌گران و پراکنده نمودن آن‌ها بوده است)؛

(۸) جدا کردن مردم از اغتشاش‌گران (به‌منظور اجرای یک عملیات موفق لازم است مردم عادی از اغتشاش‌گران تفکیک و جداسازی شوند، بنابراین بر اساس تجارب فتنه ۱۳۸۸، به‌نظر می‌رسد که قبل از اجرای عملیات فرمانده میدان ضمن معرفی خود هدف از اجرای عملیات را مشخص نموده و از مردم عادی، خردسالان و کهن‌سالان بخواهد صحنه را در مدت‌زمانی مشخص ترک نمایند و سپس مبادرت به اجرای عملیات نماید)(دقیقه ۵۰ ، مصاحبه ۸)؛

(۹) ایجاد حلقه‌های حفاظتی (ایست و بازرسی در شعاع دور)؛

(۱۰) معرفی مدیر صحنه و عملیات؛

(۱۱) فیلم‌برداری (بر اساس تجارب فتنه ۱۳۸۸، بارها شاهد آن بودیم که با حرکت دوربین (حتی دوربین گوشی تلفن همراه) به‌سمت جمعیت اغتشاش‌گر موجب پراکنده شدن آن‌ها می‌شدیم)؛

(۱۲) مدیریت منسجم، یکپارچه و حساب‌شده (مدیریت‌های خودسر و بی‌تدبیری موجب گرفتار شدن نیروهای خودی و جسور شدن اغتشاش‌گران می‌شود. به‌طوری‌که در تجارب ۱۳۸۸، بارها شاهد نسنجیده عمل کردن نیروهای بسیجی و ورود آن‌ها به صفوف اغتشاش‌گران بوده‌ایم که این عمل موجب ضرب‌وشتم نیروهای بسیجی شده است)؛

(۱۳) اجرای عملیات حساب‌شده:

- در تجارب فتنه ۱۳۸۸، در خیابان خوش یک از یگان‌ها با شلیک یک گلوله پلاستیکی و افتادن یک نفر موجب فرار بقیه اغتشاش‌گران شد.
- در تجارب فتنه ۱۳۸۸، یک یگان ضمن دویدن هماهنگ به‌سمت صفوف اغتشاش‌گران و فریاد زدن موجب ترس و فرار آن‌ها از صحنه شد.

۵- تاکتیک محاصره اغتشاش‌گران

۵-۱- ملاحظات مربوط به محاصره عناصر اغتشاش‌گران

(۱) کانالیزه نمودن اغتشاش‌گران با طرح‌های از پیش تعیین‌شده؛

(۲) شناسایی معابر و مسیرهای منتهی به محل اغتشاش؛

(۳) مسدود کردن مسیرهای منتهی به محل اغتشاش و استقرار نیرو در نقطه مقابل این مسیرها به‌عنوان رینگ دوم؛

(۴) تدبیر برای خروج تماشاگران و رهگذران و سیاهی لشکر؛

(۵) شناسایی لیدرها و عناصر اصلی اغتشاش‌گر؛

(۶) پیش‌بینی خودروهای سنگین مانند اتوبوس، مینی‌بوس، ون و ... برای دستگیری انبوه؛

(۷) پیش‌بینی دستبند، چشم‌بند، کیسه حمل وسایل متهم، فرم اولیه و ...؛

(۸) اقدام هم‌زمان و هجوم یکپارچه توأم با هماهنگی نیروهای عمل‌کننده، عناصر و تیم‌های اطلاعاتی؛

(۹) انتقال سریع متهمان به خودروهای مخصوص حمل متهم؛

(۱۰) پیش‌بینی‌های لازم برای تعقیب عناصر فراری.

۵-۲- روش‌های محاصره اغتشاش‌گر

(۱) یک‌طرف نیروی سد و طرف دیگر مانع؛

(۲) دو طرف نیروی سدکننده؛

(۳) دو طرف مانع؛

(۴) محاصره دورادور اغتشاش‌گران.

فصل نهم

حفظ و تقویت روحیه‌ی نیروهای بسیجی در مأموریت‌های امنیتی

۱- کلیات

۲- سؤال‌های اساسی

۳- جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

شکل ۱-۹

۱- کلیات

۱-۱- بیان اهمیت و ضرورت پرداختن به موضوع روحیه

یکی از **عوامل مؤثر** در **موفقیت** نیروهای عملیاتی در درگیری‌ها (اعم از سخت، نیمه‌سخت و نرم) مسئله‌ی **روحیه** می‌باشد که از دیر باز در اقوام مختلف موردتوجه قرارگرفته و در عملکرد **پیشوایان دینی** و **حاکمان الهی** نیز اهمیت آن مشهود و همواره مورد تأکید بوده است. بدیهی است که مقوله‌ی روحیه در موفقیت هر یگان، سازمان، گروه، جمعیت و ... تأثیر فراوان داشته و اثبات آن نیاز به **استدلال پیچیده‌ای** ندارد. همچنین در **قواره‌های کلاسیک نظامی**، بخشی از **عوامل مؤثر** در توان و

آمادگی‌رزم به مسائل **غیر فیزیکی** مربوط می‌شود که روحیه از **مهم‌ترین ارکان** آن بوده و در این بحث جایگاه خاصی دارد.

بالطبع در **مأموریت‌های امنیتی** و به‌ویژه **مقابله با اغتشاشات** که نمود بارز آن در **فتنه سال ۱۳۸۸** می‌باشد عامل روحیه با توجه به ویژگی‌های خاص نیروهای خودی و **پیچیدگی‌های صحنه‌ی** درگیری از **اهمیت بسیار بالایی** برخوردار است. موضوع روحیه صرفاً مربوط به **صحنه‌ی مقابله** با اغتشاش‌گران نیست و در **تمامی مراحل اجرای مأموریت گردان** از هنگام فراخوانی تا زمان اعلام پایان مأموریت به‌صورت **جمعی و فردی** به‌منظور کسب **موفقیت** نقش **اساسی** و **تأثیرگذار** دارد که باید موردتوجه **جدی فرمانده گردان** باشد. بنابراین **شناسایی** عوامل **مثبت** و **منفی** مؤثر در روحیه‌ی نیروهای **خودی** و **دشمن**، به‌منظور حفظ و **تقویت نقاط قوت** و **برطرف نمودن نقاط ضعف** ضروری می‌باشد.

۲-۱- ارائه‌ی تعریف عملیاتی روحیه

عاملی درونی است که بر اساس **اعتقادات**، باورها و **شناخت** افراد از **جریانات اطراف**، به‌وجود آمده و موجب شکل‌گیری **عزم** و **اراده‌ای** برای انجام **کاری در فرد و یا یگان می‌شود** که معمولاً با نمودهای عینی از قبیل **شور و نشاط**، **افزایش قدرت فکری و بدنی و همبستگی و تعاون** و ....، ظهور و بروز یافته و در **کسب موفقیت** در انجام مأموریت یگان بسیار **مؤثر** است.

۳-۱- موارد موردانتظار در خصوص روحیه‌ی فرمانده و نیروهای گردان

فرمانده و **اعضای گردان** روحیه و انگیزه‌ی بالایی در **تمامی مراحل** اجرای **مأموریت** مقابله با اغتشاش (۲۱ گام اجرای مأموریت) **داشته باشند. یعنی** از هنگام **فراخوانی** تا زمان اعلام **پایان مأموریت** با اشتیاق و علاقه **حضور مؤثر** داشته باشند.

(۲) در مراحل مختلف اجرای مأموریت و هنگام **مواجه با عملیات روانی دشمن**، روحیه‌ی فرمانده و اعضای گردان **تضعیف نشود**. درواقع تمهیدات لازم را برای **خنثی‌سازی** عملیات روانی دشمن **پیش‌بینی و اجرا** نمایند.

(۳) با عنایت به اینکه ممکن است **مشکلات و موانع** گوناگونی در **طول** زمان **انجام مأموریت** به‌وجود آید، **انتظار می‌رود** روحیه‌ی فرمانده و اعضای گردان **حفظ** و **تضعیف** نشود.

۴-۱- ارتباط موضوع روحیه با عملیات روانی

روحیه‌ی گردان در اجرای مأموریت، **متأثر** از **میزان، چگونگی و کیفیت انجام عملیات روانی** توسط نیروهای **خودی** و **دشمن** می‌باشد.

در صورت **موفقیت نیروهای خودی** در انجام عملیات روانی **به‌موقع و مناسب**، روحیه‌ی گردان **افزایش** می‌یابد و در صورت **عدم موفقیت نیروهای خودی** در انجام عملیات روانی و یا **تحت تأثیر** قرار گرفتن **در مقابل عملیات روانی دشمن** باعث **کاهش** و یا **از بین رفتن** روحیه‌ی نیروهای گردان خواهد شد.

به‌طور کلی، عملیات روانی از دو جنبه بر وضعیت مطلوب روحیه‌ی نیروها مؤثر است:

۱-۴-۱- میزان موفقیت عملیات روانی نیروهای خودی: درصورتی‌که نیروهای خودی **هنگام مواجه** با **اغتشاش‌گران** و عناصر دشمن، ضمن استفاده **مناسب** و **تأثیرگذار** از **توانایی‌ها، امکانات** و **تجهیزات** موجود، **شیوه‌های** انجام **عملیات روانی** را با **موفقیت** انجام دهند و توان و **اقتدار بالای** خود را به **نمایش** بگذارند، قطعاً **روحیه‌ی** نیروهای گردان **افزایش‌یافته**، در صفوف اغتشاش‌گران خلل ایجاد می‌شود و جمعیت آنان کاهش می‌یابد. لذا در صورت بروز اغتشاش و انجام **مأموریت مقابله**، احتمال **موفقیت** یگان **افزایش فراوانی** خواهد داشت.

۲-۴-۱- میزان موفقیت در خنثی نمودن عملیات روانی دشمن: **تجارب** موجود از ناآرامی‌ها و **اغتشاشات گذشته** نشان می‌دهد که اغتشاش‌گران و عناصر ضدانقلاب، **اهمیت** فراوانی برای انجام **عملیات روانی** علیه نیروهای خودی قائل هستند و با استفاده از

شیوه‌های گوناگون مانند **سردادن شعارهای تحریک‌کننده، اهانت به مقدسات دینی و مسئولین نظام، تمسخر و اهانت** به نیروهای **بسیجی** و **پاسدار**، نمایش دادن **مجروحین احتمالی**، مظلوم‌نمایی و ... اقدام به انجام **عملیات روانی** به‌منظور **تضعیف روحیه‌ی** نیروهای ضد اغتشاش می‌نمایند، درصورتی‌که فرمانده و اعضای گردان ضمن **پیش‌بینی** این حوادث، با **برنامه‌ریزی‌های قبلی**، بتوانند **آثار** عملیات روانی دشمن را **خنثی** نمایند، روحیه‌ی نیروهای خودی **حفظ** و از **تضعیف** آن **جلوگیری** خواهد شد.

هرچند **اهمیت روحیه در هر یگان نظامی** مطرح و موردتوجه همه‌ی فرماندهان می‌باشد، ولیکن با عنایت به اینکه حضور **نیروهای بسیجی** به‌صورت **غیرموظفی**، بدون هیچ‌گونه **چشم‌داشت مادی**، بر اساس اعتقادات و باورهای دینی و مذهبی و تبعیت از ولایت‌فقیه می‌باشد. بنابراین فرمانده گردان و سایر مسئولین باید هنگام **ارتباطات مستمر سالیانه** و در **تجمعات**، مأموریت‌ها و **تمامی برنامه‌هایی** که بسیجیان حضور دارند، به‌گونه‌ای **رفتار** نمایند که باعث **افزایش انگیزه** و **روحیه‌ی** آنان شود. برای این منظور می‌توان از **آیات قرآنی** و روایات ائمه‌ی اطهار(علیهم‌السلام) و همچنین از فرمایشات امام راحل(ره) و مقام معظم رهبری(مدظله العالی) که سرشار از **جملات ناب، محبت‌آمیز** و **عاشقانه** خطاب به بسیجیان است، بهره‌برداری نمود.

۲- سؤال‌های اساسی

۱-۲- عوامل مؤثر بر حفظ و تقویت روحیه‌ی نیروهای خودی قبل، حین و بعد از اجرای مأموریت را بیان نمایید؟

(۱) واگذاری **لباس متحدالشکل** و **تجهیزات** مناسب **ضد اغتشاش**، در **افزایش** روحیه و انگیزه‌ی نیروهای گردان به‌منظور انجام مأموریت‌های محوله **مؤثر** می‌باشد و درصورتی‌که نیروهای بسیجی **بدون تجهیزات** و امکانات لازم اجرای مأموریت نمایند، امکان ایجاد **خسارات** و در نهایت **تضعیف روحیه** وجود دارد.

(۲) نوع **رفتار** و **عملکرد** فرمانده گردان **نقش بسیار زیادی** در افزایش و یا کاهش **روحیه** و انگیزه‌ی نیروهای بسیجی دارد. درصورتی‌که فرمانده در **مراحل مختلف** اجرای مأموریت **حضور مستمر** و **مؤثری** داشته و در صحنه‌های درگیری **پیشاپیش** نیروها باشد، باعث **افزایش روحیه‌ی** نیروها خواهد شد.

(۳) یکی از عوامل **مؤثر** و **مهم** برای **جلوگیری از تضعیف** روحیه و انگیزه‌ی نیروهای گردان، وجود **وحدت فرماندهی** در اجرای مأموریت می‌باشد. به‌این‌ترتیب که از قبل **هماهنگی‌های** لازم بین **فرمانده‌ی گردان** با **فرمانده‌ی ناحیه، معاون عملیات ناحیه** و... صورت گرفته باشد تا در زمان اجرای مأموریت **وحدت فرماندهی** وجود داشته باشد.

(۴) **نظم** و **انضباط** مسئولین بالاتر در **سلسله‌مراتب فرماندهی** شامل **نواحی**، سپاه‌ها، قرارگاه و ... در **افزایش روحیه‌ی** نیروهای گردان بسیار **مؤثر** است. به‌این‌صورت که **سلسله‌مراتب** فرماندهی در **ابلاغ** دستورها رعایت شود و رده‌های مافوق **به‌صورت مستقیم** به فرمانده گردان دستور اجرایی ندهند. عدم رعایت این اصل و **ابلاغ** دستورهای **مختلف** و بعضاً **متناقض**، باعث **کاهش روحیه** و **انگیزه‌ی** نیروها خواهد شد.

(۵) پشتیبانی **مناسب** و **به‌موقع** از نیروهای گردان در مراحل مختلف اجرای مأموریت از لحاظ **توزیع وعده‌های غذایی** و **خوراکی**، پیش‌بینی محل اقامه‌ی **نماز** و استراحت، سرویس بهداشتی و ... باعث **حفظ روحیه** و **افزایش توانایی** آنان می‌شود و در صورت **عدم** انجام برنامه‌ریزی‌های قبلی و **پیش‌بینی امکانات لازم**، امکان **اختلال** در انجام موفق **مأموریت** و **کاهش روحیه‌ی** نیروهای بسیجی وجود دارد.

(۶) ممکن است برخی از نیروهای گردان در طول اجرای مأموریت به‌دلایل مختلف دچار **صدمه‌ی جانی** و یا **خسارت مالی** شوند. بنابراین فرمانده‌ی گردان و مسئولین مربوطه باید پس از پایان مأموریت، امور **پزشکی، درمانی، مشکلات اداری** و ... مربوط به نیروهای بسیجی را پیگیری نمایند. بدیهی است توجه و پیگیری این امور، باعث **افزایش روحیه‌ی** نیروهای گردان و **ترغیب** آنان برای حضور فعال در **مأموریت‌های آینده** خواهد شد.

۲-۲- آثار منفی اقدام‌های فتنه‌گران در روحیه‌ی نیروهای خودی را بیان نمایید؟

(۱) معمولاً هنگامی‌که بر اساس برآوردهای اطلاعاتی، نیروهای گردان **به‌صورت متناوب (روزانه یا هفتگی)** برای **اشغال پیش‌دستانه‌ی** نقاط بحران **فراخوانی** شده و در صحنه‌ی عملیات نیز **هیچ‌گونه عملیات مقابله** و یا درگیری صورت نمی‌گیرد، به‌دلیل **فرسایشی** شدن **مأموریت‌ها**، حضور پی‌درپی نیروهای بسیجی موجب **تضعیف روحیه‌ی** آنان می‌شود.

(۲) یکی از **شیوه‌های عملیات روانی** دشمن برای **کاهش و تضعیف روحیه** و از بین بردن **عزم** و **انگیزه‌ی** نیروهای خودی، **انتشار تصاویر** و **مشخصات** نیروهای بسیجی در **اماکن عمومی** و **فضاهای مجازی** و **تخریب شخصیت** آن‌ها همراه با **تهدید** خود و **خانواده** می‌باشد. هماهنگی با حفاظت اطلاعات رده برای توجیه و آموزش نیروهای گردان و اتخاذ تدابیر حفاظتی لازم به‌ویژه در هنگام اجرای مأموریت، می‌تواند از بروز مشکلات بعدی برای نیروها جلوگیری نماید.

(۳) درصورتی‌که یکی از **نیروهای گردان** توسط اغتشاش‌گران **گروگان** گرفته شده و یا برخی از **نیروهای بسیجی** مورد ضرب و **شتم** قرار گیرند و یا **حوادث منفی مشابه** اتفاق بیفتد، **روحیه‌ی** نیروها **کاهش** خواهد یافت. نکته‌ی قابل‌توجه اینکه **انتشار اخبار** این رویدادها نیز ممکن است موجب **تضعیف روحیه** نیروهای **سایر گردان‌ها** شود.

۳-۲- چه‌راه‌کارهای مؤثری را برای تقویت روحیه‌ی نیروهای خودی و تضعیف روحیه‌ی نیروهای مقابل تجربه نموده‌اید؟

(۱) یکی از وظایف **مهم** و **اساسی فرمانده‌ی گردان** این است که با ایراد سخنرانی **به‌موقع** و **مناسب** به‌منظور ایجاد **معرفت**، شناخت، **بصیرت‌افزایی** و در نهایت **افزایش روحیه** و **انگیزه‌ی** نیروهای گردان تلاش نماید که این موضوع از **اهمیت فوق‌العاده‌ی** برخوردار می‌باشد. معمولاً سخنرانی **منطقی** و **استدلالی** در طول سال و **قبل** از زمان فرارسیدن **مأموریت** ضرورت دارد و در **آستانه‌ی** اجرای **مأموریت** لازم است تا فرمانده با **شور و نشاط انقلابی** و به‌صورت **حماسی** سخنرانی نماید.

(۲) بیان فضیلت‌های دنیوی و اخروی مجاهدت در راه خدا به استناد آیات قرآن و روایات اهل‌بیت(علیهم‌السلام) و بیان ایثار و از خودگذشتگی‌های شهدای هشت سال دفاع مقدس توسط فرمانده‌ی گردان و برگزاری مراسم‌های توسل و ذکر مصائب اهل‌بیت(علیهم‌السلام) هنگام تجمع نیروهای بسیجی در طول سال و یا در حد امکان قبل از اجرای مأموریت، بدون تردید باعث افزایش فراوان روحیه‌ی نیروهای گردان می‌شود.

لازم به‌ذکر است که استفاده از توان و ظرفیت هیئت‌های مذهبی برای این منظور بسیار مفید بوده و با عنایت به اینکه هیئت‌های مذهبی معمولاً محل تجمع نیروهای بسیجی بوده و حضور آنان در این مجالس آمیخته و سرشار از عشق و محبت و ارادت خالصانه به اهل‌بیت عصمت و طهارت(علیهم‌السلام) است، بنابراین با اجرای برنامه‌های متنوع فوق، می‌توان رضایت پروردگار متعال را جلب و معنویت و روحیه‌ی نیروهای بسیجی را افزایش داد.

۴-۲- شیوه‌های افزایش روحیه‌ی نیروهای خودی در مأموریت‌های امنیتی

برای افزایش روحیه‌ی نیروهای خودی در مأموریت‌های امنیتی می‌توان از شیوه‌های تهییج، ترغیب و تشویق به شرح زیر استفاده نمود:

۱-۲-۴- تهییج: عبارت است از ایجاد شور و نشاط انقلابی در نیروهای گردان که یک عامل درونی بوده و از درون نیرو را برای انجام عمل بر می‌انگیزد که البته این موضوع در نیروهای بسیجی برخاسته از ایمان و اعتقاد به خداوند متعال و پیروی از اهل‌بیت(علیهم‌السلام) و تبعیت از ولایت‌فقیه بوده و کاملاً آگاهانه و از روی اختیار است.

۲-۲-۴- ترغیب: ایجاد رغبت و سوق دادن به شور و نشاط و هیجان درونی نیروها برای انجام مأموریت که منشأ این عمل بیرونی است. درواقع شور و نشاط و هیجان نیروهای گردان باید باتدبیر فرمانده، کنترل و در مسیر صحیح قرار گیرد تا باعث انجام موفق مأموریت شود. در غیر این‌صورت اگر هیجانات موجود در مسیر اشتباه قرار گیرد ممکن است صدمات جبران‌ناپذیری به‌وجود آید.

۳-۴-۲- تشویق: در لغت به معنای ایجاد شوق و در اصطلاح عبارت است از اینکه در حین اجرای مأموریت یا پس‌ازآن عملکرد نیرو تحسین شود و یا اینکه مورد تقدیر و تشکر قرار گیرد. این امر یک عامل بیرونی است که در ایجاد انگیزش عوامل درونی بسیار مؤثر است. با عنایت اینکه نیروهای بسیجی به‌صورت غیرموظفی حاضر و اجرای مأموریت می‌نمایند، بنابراین قدردانی، تشکر و تشویق آنان به اشکال مختلف ضروری می‌باشد.

قابل‌توجه اینکه شیوه‌های تهییج، ترغیب و تشویق در نیروهای بسیج با سایر نهادها و سازمان‌ها متفاوت است. حتی در بین گردان‌های بسیج نیز از قاعده‌ی یکسانی پیروی نمی‌کند و این وظیفه‌ی فرمانده‌ی گردان را دشوارتر می‌سازد که او باید با کسب شناخت لازم از روحیات نیروهای گردان، روش مناسب را اتخاذ نماید. برای مثال برابر اظهار تعداد قابل‌توجهی از فرماندهان گردان‌ها، انجام تشویقات مادی نظیر پرداخت پول و هدایا در روحیات نیروهای بسیجی نوعاً اثر منفی دارد، ولی انجام تشویقات معنوی مانند سفرهای زیارتی، دیدار با رهبر معظم انقلاب، دادن هدایای متبرک از جانب ایشان مانند چقیه و ... تأثیر فراوانی دارد.

۳- جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

۱-۳- اهمیت روحیه

با توجه به موضوعات طرح‌شده در این نوشتار، بدیهی است که روحیه و انگیزه‌ی نیروهای خودی و دشمن در تمامی مراحل اجرای مأموریت، نقش اساسی داشته و لازم است تا فرمانده‌ی گردان و سایر مسئولین امر در نحوه‌ی برخورد، رفتار، تدابیر و دستورهای خود، همواره برای تقویت این عامل توجه لازم را داشته و از اقدام‌های که موجب تضعیف روحیه‌ی نیروهای خودی می‌شود، اجتناب نمایند. همچنین تدابیر و اقدام‌های لازم را برای خنثی نمودن عملیات روانی دشمن و تضعیف روحیه‌ی آنان به‌کار گیرند.

۲-۳- شناسایی عوامل تأثیرگذار بر روحیه

با عنایت به اهمیت موضوع روحیه، لازم است تا فرمانده گردان و سایر مسئولین مربوطه ضمن برگزاری جلسات مختلف و با توجه به تجارب مأموریت‌های مقابله با اغتشاشات در سال‌های گذشته، نقاط ضعف و قوت تأثیرگذار بر روحیه‌ی نیروهای خودی و دشمن را شناسایی و به‌منظور برطرف نمودن نقاط ضعف و تقویت نقاط قوت، تدابیر لازم را در مراحل گوناگون اجرای مأموریت اتخاذ نماید. البته مشورت با فرماندهان سایر گردان‌ها و استفاده از تجربیات موفق و یا ناموفق آنان در این‌خصوص بسیار مؤثر خواهد بود.

۳-۳- ایجاد نوآوری و خلاقیت

این نوشتار حاصل تجارب برخی از مسئولین و فرماندهان مأموریت مقابله با اغتشاش در طول زمان‌های گذشته به‌ویژه فتنه‌ی عمیق سال ۱۳۸۸ می‌باشد. قطعاً تجارب، نوآوری‌ها و خلاقیت‌هایی دیگری نیز وجود دارد که تاکنون ثبت و ضبط نگردیده است و یا ممکن است در مأموریت‌های آتی با توجه به مقتضیات زمان، روش‌های مؤثر جدیدی ابداع و به‌کارگیری شود. بنابراین فرمانده گردان و سایر مسئولین مربوطه باید از آخرین اطلاعات موجود در این زمینه استفاده نمایند.

فصل دهم

حفاظت اطلاعات در مأموریت‌های امنیتی

۱-کلیات

۲- تعاریف و اصطلاحات

۳- ملاحظات مربوط به حفاظت اطلاعات در قبل از اجرای مأموریت (دریافت مأموریت، فراخوانی، جابه‌جایی و ...) چیست؟

٤- ملاحظات مربوط به حفاظت اطلاعات در حین اجرای مأموریت چیست؟

٥- ملاحظات مربوط به حفاظت اطلاعات بعد از اجرای مأموریت (انتقال دستگیرشدگان، انتقال نیروهای خودی، مستندسازی) چیست؟

٦- جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

شکل ۱-۱۰

۱-کلیات

مقوله‌ی حفاظت اطلاعات از دوجنبه بسیار مهم می‌باشد:

(۱) حفاظت اطلاعات یکی از شئون فرماندهی در هر یگان بوده و رعایت آن منجر به موفقیت یگان در مأموریت‌های محوله است.

(۲) موضوع حفاظت اطلاعات یک مسئله‌ی فراگیر و همه‌جانبه می‌باشد به‌نحوی‌که تمام مراحل اجرای مأموریت را در بر می‌گیرد و می‌توان گفت در ۴۰عنوان که برای تدوین این راهنمای عمل موردنظر قرارگرفته، هرکدام از آن‌ها دارای ملاحظات حفاظتی خاص خود می‌باشد.

۲- تعاریف و اصطلاحات

تعریف عملیاتی واژه‌ی حفاظت اطلاعات: عبارت است از اتخاذ تدابیر و انجام مجموعه‌ی اقدام‌های که در مراحل مختلف اجرای مأموریت امنیتی توسط فرمانده و اعضای گردان اعمال می‌شود تا ضمن افزایش ضریب ایمنی و امنیتی در گردان، از دست‌یابی دشمن به اخبار و اطلاعات موردنظر، جلوگیری می‌نماید.

۳- ملاحظات مربوط بـه حفاظـت اطلاعـات در قبـل از اجـرای مأموریـت (دریافت مأموریت، فراخوانی، جابه‌جایی و ...) چیست؟

(۱) در فراخوانی نیروها از دستگاه‌هـای فراخـوانی انبـوه (مانـند اس‌ام‌اس سنتر، تماس یک نفر با تعداد زیاد نیروها و ...) جلوگیری و به‌جای آن ضمن حفاظـت گفتار از دستگاه‌های بی‌سیم دارای رمز کننده و یا شبکه‌ی ارتباط سلولی استفاده شود(فرمانده گردان، فرماندهان گروهان، فرمانده دسته، ارکان و ...).

(۲) به‌منظور جلوگیری از تلفات نیروهای خودی و ایجـاد اخـتلال در مأموریـت، انتقال و جابه‌جایی نیروها برای انجام مأموریت باید دارای پوشـش‌هـای حفـاظتی لازم باشد (پلاک خودروها، لباس نیروها، تأمین خودروها و نیروها و ...).

(۳) نیروهای گردان آموزش و توانایی بـه‌کـارگیری و حفـظ تجهیـزات مقابلـه بـا اغتشاش در اختیار خود داشته باشـند تـا در هنگـام درگیـری، ایـن تجهیـزات توسـط اغتشاش‌گران تصاحب نشود.

(۴) گوشی‌های تلفن همراه نیروهای عمل‌کننده در مأموریت نباید حاوی اطلاعات طبقه‌بندی، شماره‌ی تلفن مـسئولین و یـا مراکـز سـپاه و ... بـوده و حـداقل اطلاعـات موردنیاز را داشته باشد.

(۵) هنگام فراخوانی و اجرای مأموریت فرصت کافی برای توجیه حفاظتی وجود ندارد، بنابراین باید از قبل ضمن آموزش کامل نکات حفاظتی، فرهنگ خود حفاظتی بین نیروهای گردان به‌وجود آید تا در تمامی مراحل مأموریت ملاحظات حفاظتی لازم را مدنظر قرارداده و رعایت نمایند.

(۶) فرمانده گردان حتی‌الامکان نیروهای تحت امر را بشناسد و با آن‌ها از قبل ارتباطات لازم را داشته باشد تا در هنگام اجرای مأموریت با سهولت و از طریق صدا و حرکات بتواند موقعیت آنان را تشخیص و تصمیم لازم را بگیرد.

۴- ملاحظات مربوط به حفاظت اطلاعات در حین اجرای مأموریت چیست؟

(۱) در صورت عدم رعایت حفاظت ارتباطات و حفاظت گفتار، دشمن در اجرای مأموریت گردان اختلال ایجاد خواهد نمود(مثال: ایجاد راه‌بندان و تصادف ساختگی).

(۲) برای استقرار خودروهای انتقال‌دهنده‌ی نیروهای گردان مکان‌های امن و تأمین مناسب پیش‌بینی شود تا از انجام اقدام‌های تخریبی، بمب‌گذاری، نصب ردیاب و ... جلوگیری شود.

(۳)ملاحظات حفاظتی لازم به‌منظور جلوگیری از شناسایی نیروهای عمل‌کننده گردان در عملیات مقابله با اغتشاشات به عمل آید(استفاده از عینک، ماسک، کوتاه کردن محاسن و ...).

(۴) در هنگام انجام عملیات مقابله با اغتشاشات نیروهای گردان اسامی یکدیگر را به‌صورت آشکار به‌کار نبرند و در صورت لزوم از اسامی مستعار و یا رمزهای قراردادی استفاده کنند تا هویت آنان توسط اغتشاش‌گران افشا نشود(افشای هویت پیامدهای بعدی از قبیل قرار گرفتن عکس نیروها در اینترنت، ایجاد مزاحمت برای خانواده، سعی برای گرفتن انتقام توسط اغتشاش‌گران و ... را به‌دنبال خواهد داشت).

(۵) هنگام انجام مأموریت از به‌همراه داشتن هرگونه سندی که افشا کننده‌ی هویت شخصی، سازمانی و یا مأموریت می‌باشد، خودداری نمایید(کارت شناسایی، آدرس منزل، فهرست اسامی گردان و ...).

(۶) نیروهای عمل‌کننده در صحنه‌ی اغتشاش مراقب باشند تا افراد نفوذی با تحریک احساسات و ایجاد هیجان کاذب، آنان را به سمت صحنه‌های دلخواه و موردعلاقه‌ی خود سوق ندهند.

(۷) فرمانده گردان ضمن هدایت هوشمندانه و متمرکز صحنه عملیات، مراقب باشد تا در زمان گرفتن تصمیم و ابلاغ آن، مشورت افراد نفوذی را نپذیرد.

(۸) درصورتی‌که یکی از نیروهای گردان فردی از اغتشاش‌گران را می‌شناسد برای برخورد یا دستگیری فرد موردنظر از این بسیجی استفاده نشود تا از پیامدهای منفی بعدی مانند ایجاد مزاحمت و گرفتن انتقام جلوگیری شود.

(۹) به‌هنگام دستگیری اغتشاش‌گران اموال و وسایل همراه آنان (وجه نقد، تلفن همراه و ...) به‌نحوی ثبت و ضبط شود تا اولاً از سرقت اموال جلوگیری و ثانیاً امکان ادعاهای واهی برای دستگیرشدگان وجود نداشته باشد.

(۱۰) فرماندهان گردان‌ها نظارت و دقت لازم را به‌عمل آورند تا از برخوردهای شخصی و مغرضانه‌ی برخی از نیروهای گردان در جریان مقابله با اغتشاشات جلوگیری شود.

(۱۱) فرماندهان گردان‌ها نیروهای تحت امر را نسبت به نحوه‌ی برخورد با سایر نیروهای نظامی، انتظامی و امنیتی که در صحنه مأموریت دارند، توجیه نموده و از درگیری با آنان اجتناب نمایند.

(۱۲) نیروهای عمل‌کننده از محدوده‌ی مأموریتی خود بدون مجوز خارج نشوند و در محدوده‌ی سرزمینی خود انجام مأموریت نمایند.

(۱۳) هنگام مواجه با نیروهای امنیتی و اطلاعاتی از آن‌ها حکم مأموریت و کارت شناسایی مطالبه نمایند و در صورت مشاهده‌ی سوءاستفاده از عناوین نظامی و امنیتی آن‌ها را به فرماندهی و رده‌های مربوطه معرفی نمایند.

۵- ملاحظات مربوط به حفاظت اطلاعات بعد از اجرای ماموریت (انتقال دستگیرشدگان، انتقال نیروهای خودی، مستندسازی) چیست؟

(۱) نیروهای گردان از بازگو نمودن و انتشار ابعاد مختلف مأموریت‌های صورت گرفته، استعداد نیروهای خودی و اغتشاش‌گران، نوع وسایل و تجهیزات مقابله با اغتشاش و ... در سطح خانواده، دوستان، جامعه، رسانه‌ها و ... خودداری نمایند.

(۲) هنگام بازگشت نیروهای گردان از محل مأموریت باید ملاحظات امنیتی و پوشش‌های حفاظتی لازم به‌منظور جلوگیری از تلفات و خسارات به نیروهای خودی رعایت و مدنظر قرار گیرد.

(۳) هنگام انتقال دستگیرشدگان از محل مأموریت به نقاط تعیین‌شده ترتیبی اتخاذ شود تا ملاحظات حفاظتی لازم در خصوص نوع خودرو، تأمین، مسیر انتقال و ... به‌عمل آید تا از امکان فراری دادن و گریختن آنان جلوگیری شود.

(۴) هنگام تنظیم گزارش و مستندسازی وقایع مأموریت ملاحظات حفاظتی مدنظر قرار گیرد.

۶- جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

برای انجام موفقیت‌آمیز مأموریت گردان، نقش حفاظت اطلاعات در تمامی مراحل مأموریت دارای اهمیت فوق‌العاده مهم و تأثیرگذار بوده و عدم توجه به تدابیر و دستورها حفاظتی، موجب ایجاد تلفات و خسارات غیرقابل جبرانی برای نیروهای خودی در ابعاد مختلف مادی و معنوی خواهد شد. بنابراین لازم است تا فرمانده و اعضای گردان با درک حساسیت این موضوع، برخی از دیدگاه‌های منفی که حفاظت اطلاعات را به‌عنوان مانع و مشکل در اجرای مأموریت فرض می‌نماید، اصلاح و برای اجرا و پیاده‌سازی تدابیر حفاظتی نهایت تعامل و همکاری را داشته باشند.

فصل یازدهم

آشنایی با قوانین قضایی موردنیاز در عملیات کنترل اغتشاشات

۱- آشنایی با سازمان قضایی
۲- ضابطین دادگستری و تکالیف آنان
۳- تفتیش و بازرسی منازل و اماکن و کشف آلات و ادوات جرم
٤- بازجویی از متهم
٥- قانون مجازات اسلامی
٦- قوانین براندازی
۷- قانون به‌کارگیری سلاح

شکل ۱-۱۱

۱- آشنایی با سازمان قضایی

۱-۱- دادگاه‌های عمومی

پیش از تصویب قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی انقلاب در سال ۱۳۷۳ رسیدگی به شکایات در دستگاه قضایی با دادسرا آغاز می‌گردید، لیکن در سال ۱۳۷۳ به‌دلایل عدیده‌ای ازجمله کاهش زمان رسیدگی و دسترسی مستقیم به قاضی، دادسراها از دستگاه قضایی حذف و دادگاه‌های عمومی جایگزین آن گردید. دادگاه‌های عمومی در بدو امر باهدف رسیدگی قضات به همه دعاوی اعم از حقوقی و کیفری بدون تفکیک نوع آن بود، لکن در عمل به لحاظ وجود مشکلاتی به‌ناچار دادگاه‌های عمومی به دادگاه‌های عموی حقوقی و دادگاه‌های عمومی کیفری تقسیم و شعب ویژه‌ای تخصیص داده شد.

۱-۱-۱- دادگاه عمومی حقوقی: رسیدگی در دادگاه حقوقی با تقدیم دادخواست آغاز و همه مراحل رسیدگی از بدو تا ختم تحت حمایت قانون آیین دادرسی مدنی مصوب سال ۱۳۷۹ می‌باشد. احکام صادره از محاکم عمومی حقوقی با رعایت شرایط مقرر در قانون فوق‌الذکر قابل‌تجدید نظر در دادگاه‌های تجدیدنظر استان و عندالاقتضا قابل فرجام‌خواهی در دیوان عالی کشور می‌باشند.

۲-۱-۱- دادگاه عمومی کیفری: بر اساس قانون اصلاح قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب مصوب ۱۳۸۱، رسیدگی مقدماتی به جرائم در دادسراها به عمل می‌آید و پس از صدور کیفرخواست، پرونده در دادگاه عمومی کیفری مطرح و آراء صادره از محاکم مذکور عندالاقتضا با رعایت قانون آیین دادرسی کیفری قابل اعتراض در دادگاه تجدیدنظر استان مربوطه می‌باشد.

۲-۱- دادسراهای عمومی

در کنار هر دادگاهی، دادسرایی قرار دارد که بر اساس قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب و اصلاحیه‌های بعدی و قانون آیین دادرسی کیفری موظف به کشف جرم و تعقیب متهم و تحقیقات و تهیه مدارک و در نهایت صدور کیفرخواست یا قرار منع تعقیب می‌باشد.

تشکیلات قضایی دادسرا مشتمل بر دادستان و معاونین وی، دادیاران و بازپرسان و دادیاران اظهارنظر و قضات اجرای احکام کیفری می‌باشد. شکایات مردم بدواً در این مرجع مطرح و شروع به رسیدگی می‌شود، بازپرس در مقامی بالاتر از دادیار قرار دارد و بعضاً حق مخالفت با دادستان را دارد که حل اختلاف این دو، در دادگاه صورت می‌پذیرد، لیکن دادیار به‌طور کامل تابع نظر دادستان است که پس از صدور کیفرخواست یا قرار منع تعقیب به‌مقتضای مقررات مربوطه موضوع در دادگاه کیفری مطرح و منجر به صدور حکم می‌شود.

دادسراها و دادگاه‌های انقلاب نیز به‌ترتیب فوق تشکیل و تابع مقررات آیین دادرسی مربوطه می‌باشند لیکن صلاحیت دادسراها و دادگاه‌های انقلاب محدود به موارد مندرج در ماده ۵ قانون اصلاح قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب ازجمله

جرائم مربوط به امنیت داخلی و محاربه و افساد فی‌الارض و توهین به مقام بنیان‌گذار جمهوری اسلامی ایران و مقام معظم رهبری و ... می‌باشد.

۳-۱- شوراهای حل اختلاف

به‌منظور کاهش دعاوی مطروحه در دادگاه و کاهش تراکم پرونده‌ها و پیشگیری از اطاله دادرسی، بعضاً دعاوی و شکایات در شوراهای حل اختلاف فعلی که جانشین اتاق‌های انصاف سابق گردیده‌اند مطرح و منجر به صدور حکم می‌شود.

شوراهای حل اختلاف تابع مقررات آیین دادرسی مدنی از حیث ابطال تمبر و ابلاغ و... نمی‌باشند.

احکام صادره از شوراهای حل اختلاف در مهلت قانونی ۲۰ روزه قابلیت اعتراض را داشته و تجدیدنظر از احکام مذکور در دادگاه‌های عمومی مطرح و احکام صادره از مراجع اخیرالذکر قطعی و لازم‌الاجرا بوده و مشمول اعتبار قضیه محکوم بها نیز می‌باشد.

۴-۱- سایر مراجع قضایی

۱-۴-۱- دادگاه کیفری استان: وفق تبصره یک، ماده ۲۰ ؛ تبصره سه، ماده ۳ و تبصره یک، ماده ۴ و قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب مصوب ۱۵ تیرماه سال ۱۳۷۳ با اصلاحی بعدی آن در تاریخ ۱۳۸۱/۷/۲۸، رسیدگی به جرائمی که مجازات قانونی آن‌ها قصاص نفس یا قصاص عضو یا رجم یا صلب یا اعلام یا حبس ابد است و همچنین رسیدگی به جرائم مطبوعاتی و سیاسی در دادگاه کیفری استان به عمل خواهد آمد و همچنین رسیدگی به همه اتهامات اعضای مجمع تشخیص مصلحت نظام، شورای نگهبان، نمایندگان شورای اسلامی وزرا و معاونین آن‌ها، معاونان و مشاوران رؤسای سه قوه و ... جرائم عمومی افسران نظامی ... در صلاحیت دادگاه کیفری استان است. آرای صادره از دادگاه کیفری استان قابل رسیدگی فرجامی در دیوان عالی کشور می‌باشد.

۲-۴-۱- دادگاه رسیدگی به امور صغار و مجانین: برای رسیدگی به وضعیت صغار،

مجانین و محجورینی که ولی قهری ندارند، همچنین اموال بلاصاحب و بلا وارث، اداره سرپرستی تحت نظر دادستان تشکیل می‌شود و در صورت لزوم دارای شعب دادیاری و بازپرسی خواهد بود.

۳-۴-۱- دادسرا و دادگاه ویژه روحانیت: دادسرای ویژه روحانیت در بدو امر صرفاً در محدوده عنوان و در ردیف بودجه پیش‌بینی گردید، لیکن در تاریخ ۱۳۶۹/۵/۱۴ رسماً به شکل آیین‌نامه مورد تصویب مقام رهبری رسید که دارای صلاحیت رسیدگی به همه جرائم ارتکابی توسط روحانیون می‌باشد.

۴-۴-۱- دادسرا و دادگاه انتظامی قضات: دادسرای مذکور برای پیشگیری از تخلفات ارتکابی به‌صورت عمد و سهو قضات بوده و در صورت احراز ارتکاب جرم توسط قاضی مورد شکایت، از وی سلب مصونیت قضایی شده و مراتب برای رسیدگی به دادسرای صالح ارجاع می‌شود و در صورت صدور کیفرخواست علیه قاضی، مراتب در دادگاه انتظامی مطرح و رأی صادره در دادگاه عالی قضات که هم‌عرض شعب دیوان عالی کشور است، قابل اعتراض می‌باشد.

لازم به ذکر اینکه به جرائم عمومی قضات در دادگاه‌های عمومی، رسیدگی می‌شود.

۵-۴-۱- دادسرا و دادگاه ویژه رسیدگی به جرائم کارکنان دولت: نسبت به جرائم ارتکابی توسط کارمندان دولت در ارتباط به شغل خویش از قبیل ارتشاء و اختلاس و ...، صرفاً به لحاظ تقسیم کار و سهولت در رسیدگی در دادسرا و دادگاه ویژه کارکنان دولت یا دادگاه استان رسیدگی می‌شود.

۶-۴-۱- سازمان قضایی نیروهای مسلح: این سازمان که تشکیلات آن علی‌رغم حذف مقطعی دادسرا، دستخوش تغییر نگردید، شامل دادسرا و دادگاه نظامی ۱ و ۲ می‌باشد که صرفاً صلاحیت رسیدگی به جرائم خاص نظامی و انتظامی افراد کادر وظیفه و کارمندان غیرنظامی نیروهای مسلح را دارد.

۷-۴-۱- دادگاه رسیدگی به جرائم اطفال: جهت جلوگیری از آشنایی و مواجهه اطفال با مرتکبین جرائم دارای مجازات سنگین در هر حوزه قضایی و در صورت نیاز چند شعبه از دادگاه‌های عمومی برای رسیدگی به کلیه جرائم اطفال که منظور کسانی است که به

حد بلوغ شرعی نرسیده باشند و اشخاص بالغ کمتر از ۱۸ سال تمام، اختصاص می‌یابد. رسیدگی به جرائم اطفال دارای شرایط خاصی ازجمله حضور ولی یا سرپرست قانونی در زمان رسیدگی و لزوم تعیین وکیل تسخیری در صورت عدم امکان حضور ولی، نگهداری طفل در کانون اصلاح و ترتیب یا محل مناسب دیگری در صورت نیاز به‌حضور وی برای انجام تحقیقات، غیرعلنی بودن رسیدگی و ... می‌باشد.

۸-۴-۱- دادگاه خانواده: همان‌گونه که شعب دادگاه‌های عمومی در عمل به دادگاه‌های حقوقی و کیفری تقسیم شده بود، رسیدگی به دعاوی خانوادگی نیز به بعضی از شعب اختصاص یافت که شعب مذکور با رعایت همه قوانین تصویب‌شده در حمایت از خانواده که طی قوانین لاحق نسخ ضمنی یا صریح نشده باشد مبادرت به حل اختلافات خانوادگی می‌نمایند.

۹-۴-۱- دیوان عدالت اداری: در خاتمه جا دارد راجع به دیوان عدالت اداری که مرجع تظلمات و شکایات مردم نسبت به مأمورین یا واحدها و یا آیین‌نامه‌های دولتی است و بر اساس اصل ۱۷۳ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و زیر نظر رئیس قوه قضاییه تشکیل گردیده و از شمول مصادیق مراجع قضایی و اداری خارج است نیز یاد کرد.

۲- ضابطین دادگستری و تکالیف آنان

ماده ۱۵ - ضابطین دادگستری مأمورانی هستند که تحت نظارت و تعلیمات مقام قضایی در کشف جرم و بازجویی مقدماتی و حفظ آثار و دلایل جرم و جلوگیری از فرار و مخفی شدن متهم و ابلاغ اوراق و اجرای تصمیمات قضایی به‌موجب قانون اقدام می‌نمایند و عبارت است از:

(۱) نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران؛

(۲) رؤسا و معاونین زندان نسبت به امور مربوط به زندانیان؛

(۳) مأمورین نیروی مقاومت بسیج سپاه پاسداران انقلاب اسلامی که به‌موجب قوانین خاص و در محدوده وظایف محوله ضابط دادگستری محسوب می‌شوند؛

(۴) سایر نیروهای مسلح در مواردی که شورای عالی امنیت ملی تمام یا برخی از وظایف ضابط بودن نیروی انتظامی را به آنان محول کند؛

(۵) مقامات و مأمورینی که به‌موجب قوانین خاص در حدود وظایف محوله ضابط دادگستری محسوب می‌شوند.

تبصره - گزارش ضابطین در صورتی معتبر است که موثق و مورد اعتماد قاضی باشند.

ضابطین دادگستری در انجام وظایف خود دارای اختیاراتی هستند که می‌توانند حتی منجر به سلب آزادی شهروندان شود. به‌همین دلیل ضروری است که افرادی که ضابط محسوب می‌شوند و این اختیارات را دارند به‌موجب قانون مشخص شوند. با نگاهی به‌موقعیت و مسئولیت اشخاصی که به‌عنوان ضابط معرفی شده‌اند، می‌توان گفت که ضابطین دادگستری بر دو دسته‌اند یک دسته ضابط عام هستند و دستهٔ دیگر ضابط خاص محسوب می‌شوند.

۱-۲- ضابطین عام

ضابطین عام ضابطینی هستند که در مورد همه جرائم، صلاحیت اقدام دارند و وظایف و اختیارات آن‌ها محدود به جرائمی معین یا شرایط خاصی نیست.

ضابطین عام عبارت است از:

نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران: مطابق بند ۸، ماده ۴ قانون نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۹/۴/۲۷، اهم وظایفی که نیروی انتظامی به‌عنوان ضابط قوهٔ قضاییه دارد عبارت است از:

مبارزه با مواد مخدر، مبارزه با قاچاق، مبارزه با منکرات و فساد، پیشگیری از وقوع جرائم، کشف جرائم، بازرسی و تحقیق، حفظ آثار و دلایل جرم، دستگیری متهمان و بزهکاران و جلوگیری از فرار و مخفی شدن آنان و اجرا و ابلاغ احکام قضایی.

۲-۲- ضابطین خاص

ضابطین خاص ضابطینی هستند که صلاحیت دخالت آن‌ها محدود به جرائم خاص یا شرایطی معین است و در غیر از آن جرائم یا بدون تحقق آن شرایط، حق مداخله و اقدام

ندارند. حال این سؤال به ذهن می‌آید که آیا ضابط شناخته شدن این افراد در زمینه خاص، صلاحیت دخالت و اقدام ضابطین عام در این حوزه را نفی یا محدود می‌کند یا خیر؟ در پاسخ باید گفت که ضابطین عام در همه حال ضابط دادگستری محسوب می‌شوند و ضابطین خاص دخالت و اقدام ضابطین عام را محدود یا نفی نمی‌کنند.

انواع ضابطین خاص عبارت است از:

در ق. آ.د.ک ۱۲۹۰ ضابطین خاص بر شمرده نشده بودند و برای شناخت آن‌ها باید به قوانین خاص مراجعه می‌شد. در ق. آ.د.ک ۱۳۷۸، ماده ۱۵، سه دسته از ضابطین خاص را در بندهای ۲، ۳ و ۴ خود نام برده و در بند ۵، به قوانین خاصی که برخی مقامات و مأموران را در حدود وظایف خود را ضابط دادگستری شناخته، اشاره کرده است که انواع ضابطین خاص عبارت است از:

(۱) رؤسا و معاونین زندان نسبت به امور مربوط به زندانیان؛

(۲) مأمورین نیروی مقاومت بسیج سپاه پاسداران: البته تذکر این نکته مفید به نظر می‌رسد که بر طبق ماده یک قانون حمایت قضایی از بسیج مصوب ۱۳۷۱/۱۰/۱ و نظریه شماره ۷/۷۹۷۹-۱۳۸۰/۸/۲۱، اداره حقوقی قوه قضاییه به نیروی مقاومت بسیج تنها در صورتی اجازه داده است که به‌عنوان ضابطین قوه قضاییه عمل نماید که اولاً جرم از جرائم مشهود باشد و ضابطین دیگر دادگستری حضور نداشته باشند.

ثانیاً ضابطین دیگر به‌موقع اقدام ننمایند و یا به‌منظور جلوگیری از امحاء آثار جرم و فرار متهم و تهیه و ارسال گزارش ضابطین دیگر به نیروی مقاومت بسیج نیاز داشته باشند.

همچنین تبصره یک، ماده یک آیین‌نامه اجرایی قانون حمایت قضایی از بسیج مصوب ۱۳۷۲/۳/۳۰ فرمانده کل قوا، شرایطی برای ضابطان مزبور پیش‌بینی کرده است:

- گذراندن دورهٔ آموزش لازم به تشخیص رده ذی‌ربط بسیج؛
- دارا بودن سلامت جسمی در حد اجرای مأموریت‌های محوله و دارا بودن سلامت روانی؛
- مجوز مخصوص.

(۳) نیروهای مسلح با تصویب شورای عالی امنیت ملی: عبارت نیروهای مسلح در این بند به‌موجب ماده ۴ قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران؛

مصوب ۱۳۷۱/۵/۱۸ شامل ارتش، سپاه پاسداران، بسیج مستضعفان، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح می‌باشند.

(۴) مقامات مأمورین به‌موجب قوانین خاص در محدوده وظایف محوله ضابط دادگستری محسوب می‌شوند که ذیلاً به‌عنوان نمونه به چند مورد اشاره می‌شود.

• مأموران وصول عایدات و کشف، قاچاق [ماده ۱۸ قانون مجازات مرتکبین قاچاق مصوب ۱۳۱۲]؛

• فرمانده هواپیما نسبت به جرائم ارتکابی درون هواپیما [ماده ۳۲ قانون هواپیمایی کشوری مصوب ۱۳۲۸]؛

• مأموران جنگل‌بانی [ماده ۵۴ قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع مصوب ۱۳۴۶]؛

• مأموران شکاربانی[ماده ۱۹ قانون شکار و صید مصوب ۱۳۴۶/۳/۱۶]؛

• مأموران سازمان بنادر و کشتیرانی [ماده ۱۲ قانون حفاظت دریا و رودخانه‌های مرزی از آلودگی با مواد نفتی،۱۳۵۴]؛

• مأموران شهرداری [ماده ۱۹ قانون حفظ و گسترش فضای سبز در شهرها مصوب ۱۳۵۹]؛

• مأموران سازمان آب و برق [تبصره ۲ ماده ۱۰ قانون سازمان آب و برق مصوب ۱۳۴۶]؛

• سپاه پاسداران انقلاب اسلامی [تبصره ماده ۵ اساسنامه سپاه پاسداران و ماده ۱۱ لایحه قانون تشکیل دادگاه‌های فوق‌العاده رسیدگی به جرائم ضدانقلاب مصوب ۱۳۵۸/۴/۱۳]؛

• بازرسان مخصوص وزارت بهداری [ماده ۲۰ قانون اصلاح منع کشت خشخاش مصوب ۱۳۳۸]؛

• بخشداران که در گذشته از آن‌ها به‌عنوان «نایب الحکومه» تعبیر می‌شده است فقط در صورت اعطای سمت ضابطی از سوی قوه قضاییه واجد اختیارات و تکالیف ضابطان دادگستری هستند؛

• مأموران گارد صنعت نفت [ماده ۷ قانون ایمنی راه‌ها مصوب ۱۳۵۱]؛

• پلیس انتظامی راه‌آهن [ماده ۷ قانون ایمنی راه‌های مصوب ۱۳۴۹]؛

• مأموران سازمان حفاظت محیط‌زیست [ماده ۱۵ قانون حفاظت و بهسازی محیط‌زیست مصوب ۱۳۵۳/۳/۱۸]؛

• مأموران وزارت پست و تلفن و تلگراف [ماده ۱۵ قانون تأسیس شرکت مخابرات ایران مصوب ۱۳۵۰].

حال این سؤال به ذهن می‌رسد که آیا مأموران وزارت اطلاعات ضابط دادگستری محسوب می‌شوند یا خیر؟ با توجه به قانون تأسیس وزارت اطلاعات جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۲ معلوم می‌شود که هیچ‌یک از نیروهای این وزارتخانه در انجام مأموریت‌های خود، ضابط دادگستری محسوب نمی‌شوند و درنتیجه در جرائم مشهود فاقد اختیارات ضابطین دادگستری هستند و در جرائم غیر مشهود نیز مراجع قضایی نمی‌توانند انجام بازجویی و دیگر تحقیقات لازم را به آن‌ها محول نماید. بااین‌همه باید افزود که قانون‌گذار در بند ب ماده ۱۲۴ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۳/۶/۱۱، مأموران این وزارتخانه را به‌طور محدود و در امور خاص، یعنی در انجام تحقیقات لازم در کشف «مفاسد کلان، اقتصادی و سرقت میراث فرهنگی» ضابط تلقی کرده است؛ اما بااین‌حال، بخشنامه شماره ۳/۱۳۱/۷۳ مورخ ۱۳۷۳/۱/۲۳ رئیس قوه قضاییه اجازه پیگری فسادهای مالی در ادارات دولتی را به این وزارتخانه داده است.

۳-۲- ضابطین نظامی

در مورد جرائم ارتکابی از سوی کارکنان نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران [کادر و وظیفه] مأموران زیر به‌عنوان ضابط نظامی عهده‌دار جمع‌آوری دلایل ارتکاب جرم، جلوگیری از فرار متهم، بازجویی‌ها و سایر اقدام‌های قانونی هستند:

مأموران دژبان ارتش و سپاه، مأموران حفاظت و اطلاعات یگان‌ها، برخی از مأموران وزارت اطلاعات، کارکنان بازرسی یگان‌ها، افسران قضایی یگان‌ها، مأموران انتظامی و بازپرسان و داد یاران نظامی که همگی تحت نظارت دادستان نظامی انجام وظیفه می‌کنند.

ماده ۱۶ - ضابطین دادگستری مکلفند دستورهای مقام قضایی را اجرا کنند. در صورت تخلف به سه‌ماه تا یکسال انفصال از خدمت دولت و یا از یک تا شش‌ماه حبس محکوم خواهند شد.

ماده ۱۷ - ریاست و نظارت بر ضابطین دادگستری از حیث وظایفی که به‌عنوان ضابط به‌عهده دارند با رئیس حوزه قضایی است

ماده ۱۸ - ضابطین دادگستری به‌محض اطلاع از وقوع جرم، در جرائم غیر مشهود مراتب را برای کسب تکلیف و اخذ دستور لازم به مقام ذی‌صلاح قضایی اعلام می‌کنند و در خصوص جرائم مشهود، تمامی اقدام‌های لازم را به‌منظور حفظ آلات و ادوات و آثار و علائم و دلایل جرم و جلوگیری از فرار متهم و یا تبانی، معمول و تحقیقات مقدماتی را انجام و بلافاصله به اطلاع مقام قضایی می‌رسانند.

ماده ۱۹ - تحقیقات مقدماتی مجموعه اقدام‌های است که برای کشف جرم و حفظ آثار و ادله وقوع آن و تعقیب متهم از بدو پیگرد قانونی تا تسلیم به مرجع قضایی صورت می‌گیرد. ضابطین دادگستری حق اخذ تأمین از متهم را ندارند.

به‌منظور دسترسی به متهم و حضور به‌موقع وی در مراجع قضایی، بر اساس قانون قاضی وظیفه دارد بعد از اینکه مورد اتهام را به متهم تفهیم کرد، یکی از قرارهای تأمین کیفری، التزام به حضور با قول شرف، التزام به حضور با تعیین وجه التزام تا ختم محاکمه و اجرای حکم (در صورت حضور نیافتن تبدیل به وجه الکفاله)، اخذ کفیل با وجه الکفاله، اخذ وثیقه اعم از وجه نقد یا ضمانت‌نامه بانکی یا مال منقول و غیرمنقول و بازداشت موقت را برای او صادر کند.

چنانچه فردی به اتهام ارتکاب یکی از جرائم که در قانون برای آن مجازات تعیین‌شده است، به دادسرا یا دادگاه احضار شود بعد از حضور در دادسرا حداکثر بعد از ۲۴ ساعت باید مورد اتهام به وی تفهیم شود و مطلع شود که چرا در نزد مرجع قضایی احضار شده است و اتهامش چیست؛ که یکی از قرارهای یادشده برایش صادر می‌شود.

اگر اتهام متهم، جرمی باشد که مجازات شدیدی را به‌دنبال داشته باشد یا مدارک علیه متهم نشان‌دهنده صحت اتهام باشد و دلایل کافی در پرونده متهم وجود داشته باشد، قاضی باید تأمین متناسب با جرم را از وی بگیرد و تأمین بازداشت موقت را صادر کند. به‌طور نمونه در اتهام قتل قرار بازداشت موقت صادر می‌شود تا متهم امکان فرار یا مخفی شدن را نداشته باشد یا یکی از تأمین‌های دیگر که گرفتن وثیقه یا وجه نقد و یا ضمانت‌نامه بانکی است.

تأمین باید بااهمیت جرم متناسب باشد، تأمین باید با شدت مجازات در قانون هماهنگی داشته باشد، دلایل جرم اگر قوی باشد تأمین هم باید قوی باشد. احتمال فرار متهم (احتمال اینکه متهم با آزادی بتواند آثار و دلایل جرم را از بین ببرد در نوع تأمین مؤثر است)، بیمار بودن متهم (امکان دارد در تعیین نوع تأمین تأثیر بگذارد)، سن و شخصیت متهم از مواردی است که قاضی صادرکننده قرار باید آن‌ها را رعایت کند.

در جرائمی که مجازات آن دیه است، قرار تأمین از نوع وثیقه صادر می‌شود و اگر مجازات حبس طولانی‌مدت یا اعدام باشد، قرار تأمین از نوع بازداشت موقت است درهرحال در تعیین نوع قرار تأمین آنچه برای قاضی مهم است، امکان دسترسی داشتن به متهم است.

چنانچه دسترسی داشتن به متهم مشکل نباشد و جرم هم زیاد شدید نباشد، لزومی به صدور قرار تأمین مانند بازداشت موقت یا گرفتن وثیقه نیست و متهم می‌تواند مبلغی را به‌عنوان وجه التزام یا قول شرف بدهد که هرگاه دادگاه او را احضار کرد در دادگاه حاضر شود یا فرد دیگری از بستگان یا دوستان کفالت او را بپذیرند.

۴-۲- جرائم مشهود

ماده ۲۱ - جرم در موارد زیر مشهود محسوب می‌شود:

(۱) جرمی که در مرئی و منظر ضابطین دادگستری واقع‌شده و یا بلافاصله مأمورین یادشده در محل وقوع جرم حضور یافته یا آثار جرم را بلافاصله پس از وقوع مشاهده کنند.

(۲) درصورتی‌که دو نفر یا بیشتر که ناظر وقوع جرم بوده‌اند و یا مجنی علیه بلافاصله پس از وقوع جرم شخص معینی را مرتکب جرم معرفی نماید.

(۳) بلافاصله پس از وقوع جرم علائم و آثار واضحه یا اسباب و دلایل جرم در تصرف متهم یافت شود یا تعلق اسباب و دلایل یادشده به متهم محرز شود.

(۴) درصورتی‌که متهم بلافاصله پس از وقوع جرم قصد فرار داشته یا در حال فرار یا فوری پس‌ازآن دستگیر شود.

(۵) در مواردی‌که صاحب‌خانه بلافاصله پس از وقوع جرم ورود مأمورین را به خانه خود تقاضا نماید.

(۶) وقتی‌که متهم ولگرد باشد.

در تعریف جرم مشهود بین حقوقدانان و اساتید حقوق جزا اختلاف‌نظر وجود دارد و به‌همین دلیل، تعاریف متعدد و گوناگونی از جرم مشهود به‌عمل‌آمده است؛ اما به‌طور خلاصه می‌توان گفت جرم مشهود جرمی است که در منظر پلیس یا مردم واقع شود یا به‌منزله آن باشد. بنابراین جرم مشهود، جرمی است که مرتکب آن در حین ارتکاب یا بلافاصله پس از ارتکاب دستگیر شود به‌طوری‌که دلایل ارتکاب از طرف دستگیرکننده قابل جمع‌آوری باشد.

در حالت جرم مشهود مأموران نیروی انتظامی در امر تعقیب و تحقق جرم به‌طورمستقیم شرکت داشته و این تکلیف تا مداخله مقام قضایی صالح ادامه می‌یابد و مدت آن ۲۴ ساعت است، مگر اینکه از طرف مقام قضایی صالح تمدید شود.

اختیارات مأموران کشف جرم در خصوص حفظ آثار جرم و جلوگیری از فرار متهم در جرائم مشهود بیشتر از سایر جرائم است.

از نظر قانون‌گذار ایران، جرم مشهود تنها به جرائمی که بلافاصله پس از وقوع قابل رؤیت باشند، اطلاق نمی‌شوند؛ بلکه جرائم دیگری را نیز در بر می‌گیرند که اصالتاً و ماهیتاً مشهود نیستند. بنابراین مشهود و غیر مشهود بودن یک جرم فقط به‌موجب قانون آیین دادرسی کیفری امکان‌پذیر است.

با توجه به‌طرز انشاء قانون معلوم می‌شود که مقنن ایران معتقد به دو قسم جرم مشهود است که عبارت است از: جرم مشهود واقعی (موضوعی) و جرم مشهود فرضی (حکمی). جرم مشهود واقعی جرمی است که عمل مجرمانه در حضور مأمور کشف جرم و یا در حضور یک دسته یا جماعت واقع می‌شود یا بلافاصله پس از وقوع، خود مجرم مورد مشاهده مأمور دولت قرار می‌گیرد یا آثار جرم مورد ملاحظه واقع می‌شود. این قسم جرم مشهود مبتنی بر شهادت مأمور دولت یا شهادت عینی اشخاص عادی است.

اما جرم مشهود فرضی عملی است که در حقیقت مشهود نیست، ولی قانون‌گذار به‌علت وضعیت خاص وقوع، آن را مشهود تلقی می‌کند.

احراز جرم در این قبیل موارد به کمک دلایل و نشانه‌های عقلی که امکان مجرم بودن فرد را متصور می‌سازد، صورت می‌گیرد. این قبیل موارد عبارت است از: وقتی‌که بلافاصله

پس از وقوع جرم، بزه دیده شخص یا اشخاصی را مرتکب معرفی کند. پیدا شدن علائم و آثار واضحه جرم یا اسباب و دلایل جرم در تصرف متهم و در زمانی نزدیک به وقوع، احراز تعلق اسباب و دلایل جرم به متهم، قرینه فرار، ولگرد بودن متهم و درخواست صاحب‌خانه.

ماده ۲۲ - هرگاه علائم و امارات وقوع جرم مشکوک بوده و یا اطلاعات ضابطین دادگستری از منابع موثق نباشد قبل از اطلاع به مقامات قضایی، تحقیقات لازم را بدون اینکه حق دستگیری یا ورود به منزل کسی را داشته باشند به‌عمل آورده و نتیجه را به مقامات یادشده اطلاع می‌دهند.

ماده ۲۳ - در مورد جرائم مشهود که رسیدگی به آن‌ها از صلاحیت مقام قضایی محل خارج است، مقام قضایی محل مکلف است همه اقدام‌های لازم را برای جلوگیری از امحای آثار جرم و فرار متهم و هر تحقیقی که برای کشف جرم لازم بداند به عمل آورده و نتیجه اقدام‌های خود را سریعاً به مقام قضایی صالح اعلام نماید.

تبصره - در مورد اشخاصی که رسیدگی به جرائم آنان در صلاحیت دادگاه‌های مرکز می‌باشد، ضمن اعلام مراتب منحصراً آثار و دلایل جرم جمع‌آوری و بلافاصله به مرکز ارسال خواهد گردید.

۵-۲- بازداشت و توقیف متهم

ماده ۲۴ - ضابطین دادگستری نتیجه اقدام‌های خود را به اطلاع مرجع قضایی صالح می‌رسانند، درصورتی‌که مرجع مذکور اقدام‌ها انجام‌شده را کافی نیافت و می‌تواند تکمیل آن را بخواهد، در این‌مورد ضابطین مکلفند به‌دستور مقام قضایی، تحقیقات و اقدام‌های قانونی را برای کشف جرم به‌عمل آورند؛ لیکن نمی‌توانند متهم را در بازداشت نگه‌دارند و چنانچه در جرائم مشهود، بازداشت متهم برای تکمیل تحقیقات ضروری باشد، موضوع اتهام باید با ذکر دلایل بلافاصله کتباً به متهم ابلاغ شود و حداکثر تا مدت ۲۴ ساعت می‌توانند متهم را تحت نظر نگهداری نموده و در اولین فرصت باید مراتب‌را برای اتخاذ تصمیم قانونی به اطلاع مقام قضایی برسانند. مقام قضایی در خصوص ادامه بازداشت و یا آزادی متهم تعیین تکلیف می‌نماید. همچنین تفتیش منازل، اماکن، اشیا و جلب اشخاص

در جرائم غیر مشهود باید با اجازه مخصوص مقام قضایی باشد. هرچند اجرای تحقیقات به‌طور کلی از طرف مقام قضایی به ضابط ارجاع شده باشد.

توقیف و حبس غیرقانونی از جمله جرائم علیه آزادی اشخاص است که با توجه به اهمیت آزادی اشخاص این موضوع در اصل ۳۲ قانون اساسی و برخی قوانین موضوعه به‌ویژه قانون مجازات اسلامی موردتوجه قرارگرفته است.

اصل ۳۲ قانون اساسی مقرر می‌دارد:

«هیچ‌کس را نمی‌توان دستگیر کرد، مگر به حکم و ترتیبی که قانون معین می‌کند. در صورت بازداشت مضوع اتهام، باید با ذکر دلایل بلافاصله کتباً به متهم ابلاغ و تفهیم شود و حداکثر ظرف مدت ۲۴ ساعت پرونده مقدماتی به مراجع صالح قضایی ارسال و مقدمات محاکمه، در اسرع وقت فراهم شود متخلف از این اصل طبق قانون مجازات می‌شود.»

ماده ۵۸۳ قانون مجازات اسلامی مقرر می‌دارد:

«هرکس از مقامات یا مأمورین دولتی یا نیروهای مسلح یا غیر آن‌ها بدون حکمی از مقامات صلاحیت‌دار در غیر مواردی که در قانون جلب یا توقیف اشخاص را تجویز نموده، شخصی را توقیف یا حبس کند یا عنفاً در محلی مخفی نماید به یک تا سه‌سال حبس یا جزای نقدی از شش تا ۱۸ میلیون ریال محکوم خواهد شد.»

عناصر تشکیل‌دهنده رکن مادی جرم توقیف و حبس غیرقانونی شامل افعالی است که موجب سلب آزادی فرد می‌شود.

۱-۵-۲- توقیف: در لغت به معنی بازداشت کردن، در جایی واداشتن، از حرکت بازداشتن، واقف گردانیدن و ضبط کردن است و در مفهوم حقوقی به سلب آزادی از شخص یا مال او یا حالت ترخیص آمده است. از نظر کیفری توقیف عبارت است از عمل مادی دستگیر کردن شخص و جلوگیری از ادامه طریق و بالجمله محروم ساختن او از اختیار رفتن و آمدن است. در مدت نسبتاً کوتاه که معمولاً از ۲۴ساعت تجاوز نمی‌کند. برابر نظریات مورخه‌های ۱۳۷۶/۳/۳۰ و ۱۳۷۲/۴/۵ اداره حقوقی قوه قضاییه؛ تحت نظر بودن مترادف بازداشت تلقی و بیش از ۲۴ ساعت جایز نیست و به استناد ماده ۱۲۴ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۰ توقیف بیش از ۲۴ ساعت بدون تفهیم اتهام و صدور

قرار تأمین در ردیف توقیفاتی است که با اراده شخصی به‌عمل‌آمده و هر یک از مستحفظین یا مستنطق یا مدعی‌العموم در ازای تخلف از شغل خود منفصل خواهند شد. شایان ذکر است عمل مادی توقیف غیرقانونی موضوع ماده ۵۸۳ ممکن است توسط هرکسی اعم از مأمورین دولتی و غیر آن‌ها صورت گیرد و محل توقیف نیز ممکن است خارج از بازداشتگاه، در خانه، اتومبیل، قایق و یا هر محل دیگری باشد.

۲-۵-۲- حبس: حبس در لغت به معنی بازداشتن، بازداشت و زندان و در اصطلاح حقوق جزا سلب آزادی و اختیار نفس در مدت معین یا نامحدود به‌طوری‌که در زمان آن، حالت انتظار ترخیص وجود نداشته باشد و اگر حالت انتظار وجود داشته باشد آن را توقیف گویند. بنابراین حبس غیرقانونی متفاوت از زندانی شدن شخص به‌موجب تصمیم مقام قضایی می‌باشد. می‌توان گفت حبس غیرقانونی عبارت است از سلب آزادی تن از شخص برخلاف قانون در محل معین به‌مدت نسبتاً طولانی.

۲-۵-۳- مخفی نمودن به عنف: مخفی کردن همراه با عنف به‌معنای آن است که کسی را بدون رضایت وی و اصولاً توأم با قهر و غلبه در محلی نگهداری نمایند. مخفی کردن جرمی است مستمر در محلی غیر از زندان یا بازداشتگاه قانونی و ممکن است محل آنجایی مقفل، محفوظ و دور از انظار باشد.

ماده ۵۷۵ قانون مجازات اسلامی مقرر می‌دارد:

«هرگاه مقامات قضایی یا دیگر مأمورین ذی‌صلاح برخلاف قانون توقیف یا دستور بازداشت یا تعقیب جزایی یا قرار مجرمیت کسی را صادر نمایند، به انفصال دائم از سمت قضایی و محرومیت از مشاغل دولتی به‌مدت پنج‌سال محکوم خواهند شد.»

از مفاد این ماده به‌راحتی استنباط می‌شود که اشخاص مورد خطاب قانون‌گذار، کسانی هستند که صلاحیت توقیف و بازداشت را دارند. منظور از مقام یا مأمور صالح کسی است که حق صدور بازداشت یا قرار مجرمیت یا تعقیب جزایی یا توقیف را داشته باشد، بنابراین مأموران انتظامی و یا سایر ضابطین دادگستری در جرائم مشهود مقام صالح محسوب می‌شوند و اگر توقیف را بیشتر از ۲۴ ساعت ادامه دهند، توقیف غیرقانونی موضوع ماده فوق محسوب خواهد شد. ولی چنانچه معلمی شاگرد خود را برای تنبیه در کلاس حبس

کند و همچنین اگر روسای اداره دولتی کارمند خود یا فرد دیگری را بازداشت نمایند، چون مقام یا مأمور صالح محسوب نمی‌شوند، مشمول ماده مزبور نبوده و حسب مورد مشمول ماده ۵۸۳ قانون مجازات اسلامی می‌گردند. امر به توقیف یا بازداشت درغیرموارد قانونی از جرائم مطلق است و مقید به تحقق بازداشت نیست؛ یعنی صرف صدور عمدی دستور یا قرار توقیف و بازداشت وقتی برخلاف قانون باشد، بدون اینکه عملاً منتهی به‌سلب آزادی تن گردد، جرم است و عنصر مادی این جرم را محقق می‌سازد. با این‌حال درصورتی‌که دستور غیرقانونی مقام صالح موجب بازداشت و توقیف فردی شود، در مورد مسئولیت مأمور با توجه به ماده ۵۷ قانون مجازات اسلامی عمل خواهد شد.

اگر فرمانده نظامی برخلاف مقررات آیین‌نامه انضباطی نیروهای مسلح کارکنان تحت امر خود را توقیف یا بازداشت نماید، حسب مورد می‌تواند با ماده ۴۹ قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح یعنی اعمال تنبیه برخلاف مقررات آیین‌نامه انضباطی یا خارج از اختیار قابل انطباق بوده و تحت این عنوان تعقیب شود

ماده ۲۵ - ضابطین دادگستری پس از ورود مقام قضایی تحقیقاتی را که انجام داده‌اند به وی تسلیم نموده و دیگر حق مداخله ندارند، مگر به‌دستور مقام قضایی و یا مأموریت جدیدی که از طرف وی به آنان ارجاع می‌شود.

۳- تفتیش و بازرسی منازل و اماکن و کشف آلات و ادوات جرم

ماده ۹۶ - تفتیش و بازرسی منازل، اماکن و اشیای در مواردی به‌عمل می‌آید که حسب دلایل، ظن قوی به کشف متهم یا اسباب و آلات و دلایل جرم، در آن محل وجود داشته باشد.

ماده ۹۷ - چنانچه تفتیش و بازرسی با حقوق اشخاص مزاحمت نماید، در صورتی مجاز است که از حقوق آنان مهم‌تر باشد.

ماده ۹۸ - تفتیش و بازرسی در حضور متصرف قانونی و شهود تحقیق و در غیاب وی در حضور ارشد حاضرین به‌عمل می‌آید. تفتیش و بازرسی اماکن نیز حتی‌المقدور با حضور صاحبان یا متصدیان آن‌ها انجام می‌شود.

تبصره - هرگاه در محلی که از آن تفتیش و بازرسی به‌عمل می‌آید، کسی نباشد و تفتیش و بازرسی نیز فوریت داشته باشد، قاضی می‌تواند با قید مراتب در صورت‌جلسه، دستور باز کردن محل را بدهد.

ماده ۱۰۰ - تفتیش و بازرسی منازل در روز به‌عمل می‌آید و هنگام شب در صورتی انجام می‌گیرد که ضرورت اقتضا کند. برای ضرورت را قاضی باید در صورت مجلس قید نماید.

ماده ۱۰۲ - درصورتی‌که متصرفین قانونی اماکن یا متصدیان آن‌ها دستور قاضی را در باز کردن محل‌ها و اشیای بسته اجرا ننمایند، قاضی می‌تواند دستور باز کردن را بدهد، ولی مکلف است حتی‌المقدور از اقدام‌های که باعث ورود خسارت می‌شود احتراز نماید.

ماده ۱۰۳ - از اوراق و نوشته‌ها و سایر اشیای متعلق به متهم، فقط آنچه که راجع به واقعه جرم است، تحصیل و در صورت لزوم به شهود تحقیق ارائه می‌شود و قاضی مکلف است در مورد سایر نوشته‌ها و اشیای متعلق به متهم با کمال احتیاط رفتار نموده و موجب افشای مضمون و محتوای آن‌ها که ارتباط به جرم ندارد، نشود.

ماده ۱۰۴ - در مواردی‌که ملاحظه، تفتیش و بازرسی مراسلات پستی، مخابراتی صوتی و تصویری مربوط به متهم برای کشف جرم لازم باشد، قاضی به مراجع ذی‌ربط اطلاع می‌دهد که اشیا فوق را توقیف نموده و نزد او بفرستند، بعد از وصول آن را در حضور متهم ارائه کرده و مراتب را در صورت مجلس قید نموده و پس از امضای متهم آن را در پرونده ضبط می‌نماید. استنکاف متهم از امضا در صورت مجلس قید می‌شود و چنانچه اشیای مزبور حائز اهمیت نبوده و ضبط آن ضرورت نداشته باشد با اخذ رسید به صاحبش مسترد می‌شود.

تبصره - کنترل تلفن افراد جز در مواردی که به امنیت کشور مربوط است و یا برای احقاق حقوق اشخاص به نظر قاضی ضروری تشخیص داده شود، ممنوع است.

ماده ۱۰۵ - مقامات و مأمورین وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها و مؤسسات دولتی و وابسته به دولت و نهادها و شهرداری‌ها و مأموران به خدمات عمومی و بانک‌ها و دفاتر اسناد رسمی و دستگاه‌هایی که شمول قانون در مورد آن‌ها مستلزم ذکر نام است

مکلفند اسباب و دلایل جرم و اطلاعات و آن قسمت از اوراق و اسناد و دفاتری که مراجعه به آن‌ها برای تحقیق امر جزایی لازم است به درخواست مرجع قضایی رسیدگی‌کننده ابراز نموده و در دسترس آن‌ها بگذارند. مگر در مورد اسناد سری دولتی که در این‌صورت باید با اجازه رئیس قوه قضاییه باشد، متخلف از این ماده محکوم به انفصال موقت از خدمات دولتی از شش ماه تا یک سال خواهد شد.

ماده ۱۰۷ - آلات و ادوات جرم از قبیل حربه، اسلحه، اسناد ساختگی، سکه تقلبی و همه اشیایی که در حین بازرسی به‌دست‌آمده و می‌تواند موجب کشف جرم یا اقرار متهم به جرم باشد باید ضبط شده و در صورت مجلس، هر یک از اشیای مزبور تعریف و توصیف شود.

ماده ۱۰۸ - آلات و ادوات جرم را باید شماره‌گذاری و ممهور و حفظ نمود و آنچه را که قاضی تحصیل می‌کند، باید با ذکر مشخصات به صاحبش رسید بدهد.

۱-۳- ورود غیرمجاز به منزل دیگری

در ایران حق آزادی مسکن و منع هتک منازل مبنی بر قواعد شرعی و عرف مسلم ممالیک و قانون اساسی و قوانین عادی است. مصونیت منزل مکمّل امنیت تمامیت جسمانی شخص است به‌طوری‌که امنیت شخصی شامل جان و مال فرد وقتی تأمین است که خانه شخصی نیز مصون از تعدی و تجاوز باشد و هیچ‌کس نباید بتواند بدون اجازه صاحب‌خانه وارد منزل او شود و یا خانهٔ وی را بدون اجازه مقامات قضایی و بدون رعایت تشریفات قانونی مورد بازرسی قرار دهد.

مصونیت مسکن از تعرض به‌صراحت در قانون اساسی کشورمان در اصول ۲۲ و ۳۳ موردتوجه قرارگرفته است، در قرآن کریم نیز به‌ضرورت رعایت حریم خانه‌های غیر به‌طور کامل تصریح و حتی به شیوهٔ ورود نیز اشاره شده است.

سوره نور، آیه ۲۷: «ای کسانی که ایمان آورده‌اید در خانه‌هایی غیر از خانه خود وارد نشوید تا اجازه بگیرید...» و همچنین آیات ۲۸ و ۲۹ همین سوره به این موضوع اشاره دارند.

قانون مجازات اسلامی نیز با الهام از منابع فوق و سوابق قانونی هتک حرمت مسکن یا ملک غیر را در مصادیق مختلف طی مواد ۵۸۰ و ۶۹۴ موردتوجه قرار داده است.

۲-۳- شرایط ارتکاب جرم

(۱) مأمور مستخدم دولت که مرتکب جرم ورود به منزل غیر شوند، طبق ماده ۵۸۰ قانون مجازات اسلامی و مقصود از مأمور اعم از کارمندان قضایی و غیر قضایی، رسمی یا قراردادی، روزمزد، دائم و موقت می‌باشد. در ضمن ورود مأمور دولت به منزل غیر باید به‌عنوان انجام وظیفه یا به مناسبت آن باشد.

(۲) وجود منزل متعلق به غیر لفظ: منزل در موضوع این جرم شامل هر محل مسکونی اشغال‌شده به‌وسیله یک شخص است، عنوان حقوقی ساکن در محل مسکونی که از نظر حرمت منزل موردحمایت قانونی قرارگرفته است. ممکن است مالک منزل مستأجر، مرتهن، حتی کسی که فارغ از هر قراردادی با اشخاص باشد، می‌باشد. محل مسکونی ممکن است خانه، آپارتمان، کلبه چوبی، چادر افراد چادرنشین یا کاروان در شرایطی باشد که مکان مزبور در عمل به محل سکونت اختصاص داده شده باشد. اتاق در هتل یا در بیمارستان محل سکونت کسی است که آن را اجاره کرده و یا در آن مستقرشده است. البته اماکن عمومی مشمول عنوان منزل نمی‌شود (طبق ماده یک؛ آیین‌نامه اماکن عمومی مصوب ۱۳۲۸).

(۳) فعل مرتکب: ورود به منزل غیراست که بدون اجازه و رضایت صاحب منزل می‌باشد که این ورود غیرقانونی تلقی می‌شود که مرتکب آن مستوجب مجازات می‌باشد و مقصود از اذن اجازه قبل از ورود و مقصود از اجازه جلب‌نظر مساعد صاحب منزل حین ورود یا بعدازآن است و رضایت اعم از اذن و اجازه می‌باشد و ورود اعم است از اینکه از طرق متعارف مثل در یا غیرمتعارف مثل از روی دیوار بالکن پنجره و ... باشد.

ترتیبات و تشریفات قانونی برای ورود به منزل غیر عبارت است از:

(۱) اجازه مخصوص دادستان مگر در جرائم مشهود: چنانچه متهم مرتکب جرائم

مهمی مثل قتل عمد، آدم‌ربایی، تجاوز به عنف و سرقت مسلحانه و... شده باشد و در حین تعقیب و گریز به‌منظور جلب وارد منزل غیر شود، مأمورین حق ورود به منزل غیر برای دستگیری مشارالیه را خواهند داشت.

اما چنانچه جرم انتسابی به متهم از جرائم مهم نباشد، مثل فرار از خدمت به نظر می‌رسد که برای حفظ حرمت مسکن اشخاص کسب اجازه از مقام قضایی برای ورود به منزل دیگری لازم است.

مستنبط از مقررات مواد (۹۶، ۹۸ و ۱۰۲) قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور کیفری و (۹۱، ۹۲ و ۹۶) قانون آیین دادرسی کیفری ۱۲۹۰، صدور حکم ورود به منزل غیر، بدون ذکر محل اقامت و یا سکونت و یا مخفیگاه متهم، وجه قانونی ندارد. ضمن اینکه صدور حکم بازرسی از هر منزل نیز صرفاً در خصوص بازرسی از همان منزل معتبر بوده و درصورتی‌که محل اقامت یا سکونت متهم به‌جای دیگر منتقل‌شده باشد، برای بازرسی از محل جدید، باید اجازه مجدد مقام قضایی اخذ شود. حتی نمی‌توان حکم بازرسی منزل را در مورد ساختمان‌هایی که شامل چندین طبقه و آپارتمان مسکونی مستقل از هم هستند، به‌صورت کلی صادر نمود، زیرا هر واحد آپارتمان به‌عنوان یک‌منزل مستقل تلقی و برای ورود و بازرسی آن، برابر مقررات ماده ۲۴ قوانین آیین دادرسی کیفری یادشده، نیاز به اجازه مخصوص مقام قضایی است. نظریه مشورتی شماره ۸۴/۹/۲۳-۷/۳۴/۱۰۸۵ کمیسیون قضایی و حقوقی سازمان قضایی نیروهای مسلح مؤید این نظر است.

بازرسی منزل در جرائم غیرمشهود باید با اجازه مخصوص مقام قضایی باشد، هرچند اجرای تحقیقات به‌طورکلی از طرف مقام قضایی به ضابط ارجاع شده باشد. بنابراین صرفاً در جرائم مشهود ضابطان می‌توانند با رعایت موازین شرعی و قانونی به‌منظور دستگیری متهم وارد منزل غیر شوند و صرف داشتن حکم جلب متهم و یا فراری شدن وی از دست مأمور، مجوز ورود به منزل غیر نیست و در این مورد ورود به منزل غیر برای دستگیری متهم نیاز به مجوز مخصوص مقام قضایی دارد. اداره حقوقی قوه قضاییه به‌موجب نظریه مشورتی شماره ۱۳۸۰/۲/۳۰-۷/۱۱۳۸۹ اعلام نموده

که با توجه به ماده ۲۴ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور کیفری، درصورتی‌که برای جلب سرباز فراری نیاز به ورود به منزل شخصی افراد باشد، ضابطان بدون اجازه مقام قضایی نمی‌تواند برای جلب و دستگیری سرباز فراری وارد منزل اشخاص شوند، زیرا ورود به منزل اشخاص نیاز به اجازه خاص مقام قضایی دارد.

اما چنانچه ضابط حین بازرسی منزل در چهارچوب مأموریت محوله و در حدود حکم بازرسی منزل به‌طور اتفاقی به اشیا و دلایل و آلات جرمی که ارتباط با موضوع بازرسی منزل ندارد، برخورد نمود، ضمن حفظ ادله و مدارک و آثار جرم و تنظیم صورت‌مجلس، باید بلافاصله مراتب را به مقام قضایی گزارش نماید و برابر دستور وی عمل کند. در ماده ۵۰ لایحه آیین دادرسی کیفری در این مورد آمده است: «چنانچه ضابطان دادگستری هنگام بازرسی محل، ادله، اسباب و آثار جرم دیگری را که تهدیدکننده امنیت و آسایش عمومی جامعه باشد، مشاهده کنند؛ ضمن حفظ ادله و تنظیم صورت‌مجلس، بلافاصله مراتب را به مرجع قضایی صالح گزارش و وفق دستور وی عمل می‌کنند».

(۲) ورود در منزل اشخاص در روز به عمل می‌آید.

(۳) ورود بدون اجازه و رضایت صاحب منزل نباشد.

(۴) با سوءنیت (به معنی عمد مأمور در ارتکاب و اطلاع او از غیرقانونی بودن عمل) نباشد.

۴- بازجویی از متهم

ماده ۱۲۷ - قاضی مکلف است بلافاصله پس از حضور یا جلب متهم تحقیقات را شروع و در صورت عدم امکان حداکثر ظرف ۲۴ ساعت مبادرت به تحقیق نماید. در غیر این‌صورت بازداشت غیرقانونی تلقی و مرتکب به مجازات مقرر قانونی محکوم خواهد شد.

ماده ۱۲۹ - قاضی ابتدا هویت و مشخصات متهم (اسم، اسم پدر، شهرت، فامیل، سن، شغل، عیال، اولاد و تابعیت) و همچنین آدرس (شهر، بخش، دهستان، روستا، خیابان، کوچه و شماره منزل) او را دقیقه سؤال نموده به‌نحوی‌که ابلاغ احضاریه و سایر اوراق به‌آسانی

مقدور باشد و متذکرمی‌شود که مواظب اظهارات خود باشد و سپس موضوع اتهام و دلایل آن را به‌صورت صریح به متهم تفهیم می‌کند، آن‌گاه شروع به تحقیق می‌نماید.

سؤال‌ها باید مفید و روشن باشد. سؤال‌های تلقینی یا اغفال یا اکراه و اجبار متهم ممنوع است. چنانچه متهم از دادن پاسخ امتناع نماید، امتناع او درصورتی‌که مجلس قید می‌شود.

تبصره ۱- قاضی در ابتدای تحقیق به متهم تفهیم می‌کند، محلی را که برای اقامت خود اعلام می‌کند، محل اقامت قانونی اوست و چنانچه محل اقامت خود را تغییر دهد باید محل اقامت جدید را به‌گونه‌ای که ابلاغ ممکن باشد اعلام کند، در غیر این صورت احضاریه‌ها به محل اقامت سابق فرستاده خواهد شد. تغییر محل اقامت به‌منظور تأخیر و طفره و تعلل به‌گونه‌ای که ابلاغ اوراق متعسر باشد، پذیرفته نیست و همه اوراق به همان محل سابق ابلاغ خواهد شد. تشخیص این موضوع با مقامی است که رسیدگی می‌نماید. رعایت مقررات این ماده ازنظر تعیین محل اقامت شاکی یا مدعی خصوصی لازم است.

تبصره ۲- تخلف مأمورین ابلاغ در انجام وظایف خود و یا گزارش خلاف واقع آنان در امور مربوط به وظایفشان مشمول مجازات مقرر قانونی خواهد بود.

ماده ۱۳۱ - پاسخ سؤال‌ها همان‌طوری که بیان می‌شود باید بدون تغییر و تبدیل یا تحریف نوشته شود.

متهمین باسواد می‌توانند شخصاً پاسخ سؤال‌ها را بنویسند.

بازجویی یا استنطاق عبارت است از تحقیق از متهم راجع به مورد اتهام از طرف مأمور صلاحیت‌دار قضایی. چنانچه عرف مردم نیز این تعابیر را ناظر بدان می‌دانند؛ اما بااین‌وجود برخی مواقع بازجویی به تحقیق از شاکی و شهود نیز اطلاق می‌شود. در حقیقت، بازجویی روشی قضایی برای کشف حقیقت است که توسط مقام قضایی یا انتظامی صورت می‌گیرد؛ اما بازجویی از متهم در مرحله دادرسی نیازمند مقدماتی است که قانون‌گذار معین نموده است.

۱-۴- مقدمات بازجویی

مطابق اصل ۳۲ قانون اساسی و ماده ۱۲۷ قانون آیین دادرسی کیفری بلافاصله پس

از حضور یا جلب متهم تحقیقات از وی توسط مقام تحقیق شروع می‌شود. در صورت عدم امکان، تحقیق حداکثر ظرف ۲۴ ساعت باید صورت گیرد. بدیهی است عدم تحقیق از متهم و ادامه بازداشت او بیش از مهلت قانونی، بازداشت غیرقانونی تلقی و ضمانت اجرای آن تعقیب کیفری و انضباطی متخلف خواهد بود. گذشته از این موضوع رعایت مقدمات زیر پیش از بازجویی لازم است:

(۱) حضور متهم نزد مقام تحقیق یا رسیدگی باید به‌گونه‌ای باشد که با حقوق متهم منافات نداشته باشد. البته قانون‌گذار در قانون آیین دادرسی کیفری در این مورد جزئیات را ذکر نکرده است و فقط در ماده ۱۳۰ در مورد متهمین زن لزوم رعایت موازین شرعی را بیان نموده است. البته در رعایت اصل ۳۹ قانون اساسی هتک حرمت و حیثیت کسی که به حکم قانون دستگیر، بازداشت، زندانی‌شده، به هر صورت که باشد ممنوع و موجب مجازات است. بنابراین حتی‌الامکان متهم به‌طور آزادانه نزد مقام تحقیق یا رسیدگی حاضر می‌شود و هنگام حضور از توهین و تحقیر قولی و فعلی باید خودداری شود.

(۲) اولین شرط رعایت حقوق و آزادی‌های فردی در جامعه شناسایی هویت واقعی متهم است از مفاسد و عواقب ناگوار پس‌ازآن جلوگیری شود. قانون‌گذار در ماده ۱۲۹ ق.آ.د.ک. مقام قضایی را مکلف کرده است که قبل از تحقیق از متهم و تفهیم اتهام به وی و سایر اعمال قضایی هویت و مشخصات و نشانی دقیق متهم را احراز نماید. البته قانون‌گذار مقام قضایی را ملکف نکرده است که از طریق اوراق هویتی هویت احراز شود؛ اما در حال حاضر احراز هویت از طریق اوراق هویتی دقیق‌تر است.

(۳) به‌موجب ماده ۱۲۹ ق.آد.ک. مقام قضایی باید به متهم تذکر قانونی بدهد که هنگام پاسخ به سؤال‌ها مواظب اظهارات خود باشد.

(۴) پس از انجام اعمال فوق مقام قضایی باید اقدام به تفهیم اتهام به متهم نماید. تفهیم اتهام عبارت است از «آگاه کردن متهم از دلایل و عنوان قانونی جرمی که وی به‌دلیل قرار گرفتن در مظان ارتکاب آن تحت تعقیب قرارگرفته است، به‌طور کتبی و زبانی که وی متوجه آن شود.» این تعریف بر اساس اصل ۳۲ قانون اساسی و مواد ۱۲۹ و ۱۰۳ و ۲۰۴ ق.آ.د.ک؛ و بند یک، ماده ۹ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی است.

۲-۴-کیفیت بازجویی

پس از تفهیم اتهام به متهم، مقام تحقیقی پیرامون اتهام انتسابی به او، دلایل ابرازی و مدافعاتی که وی در دفاع از خود بیان می‌دارد، نحوه ارتکاب جرم، دیگر شرکا و معاونین و میزان و چگونگی نقش ایشان در وقوع بزه، وسیله ارتکاب جرم و یا وسایل یا اموال تحصیل شده ناشی از جرم و نیز موارد مذکور در شکایت شاکی و اظهارات گواهان و گزارش‌های ضابطان از متهم تحقیق خواهد کرد. بازجویی از نظر قوانین داخلی و بین‌المللی دارای ضوابط زیر است:

(۱) بازجویی به‌استثناء موارد فوری و اجتناب‌ناپذیر باید در روز به‌عمل آید، چراکه ممکن است که نتیجه بازجویی از متهم در شب ایراد لطمه جبران‌ناپذیر به اجرای عدالت یا امنیت و حقوق مردم باشد.

(۲) سؤال‌های که از متهم می‌شود باید مفید و روشن باشد، به این تکلیف در فراز دوم از ماده ۱۲۹ ق.آ.د.ک. تصریح‌شده است. بنابراین ماده، طرح و پرسش سؤال‌های که ارتباطی با اتهام یا نتیجه تحقیق ندارد ازجمله تفتیش عقاید، تفتیش در امور خصوصی و به‌طورکلی هر سؤالی که ربطی به اتهام و دلایل تحصیلی ندارد، ممنوع است. سؤال از جریان واقعه، تاریخ و محل وقوع جرم، وسایل وقوع جرم، معاونین و شرکا وقوع جرم، وجود سبق تصمیم و ... را می‌توان ازجمله مصادیق سؤال مفید دانست.

(۳) در تحقیق و بازجویی از متهم باید توانایی رعایت و در صورت طولانی بودن مدت بازجویی به متهم اجازه تنفس داده شود.

(۴) بنا به‌تصریح ماده ۱۲۹ ق. آ.د.ک. طرح و پرسش سؤال‌های تلقینی از متهم ممنوع است. سؤال تلقینی، سؤالی است که مقدمات آن موردقبول متهم قرار نگرفته و هدف از آن القاء غیرمستقیم بزهکاری به متهم است. منظور از تلقین تأثیرات دماغی است که انسان را مجبور می‌کند در افکار و اعمال خود تغییرات بدهد و آنچه را که مطابق میل و احساسات او است، باور کرده و حقیقت پندارد.

(۵) اغفال متهم برای اخذ اقرار ممنوع است. اغفال متهم به طرق گوناگونی محقق می‌شود، مثلاً قاضی به وی بگوید: اگر اقرار کنی من تو را از مجازات معاف می‌کنم،

درحالی‌که چنین اختیار قانونی ندارد. قاضی نباید متهم را به اقرار تشویق کند و یا او را به صدور قرار منع تعقیب یا کمک‌های غیرقانونی دیگر امیدوار کند.

(۶) شکنجه و آزار و اذیت بدنی متهم برای اخذ اقرار ممنوع است. بدیهی است که اقرار براثر شکنجه علاوه بر بی‌اعتباری، مستوجب تعقیب انتظامی و کیفری مرتکب خواهد شد.

(۷) اکراه و اجبار متهم برای اخذ اقرار ممنوع است. اصل ۳۸ قانون اساسی بر این امر تأکید دارد. در اجرای این اصل، ماده ۱۲۹ ق.آ.د.ک. به‌صراحت گویای این مطلب است. ضمانت اجرای این ممنوعیت، بی‌اعتبار شمردن مطالب اقرار شده از دید قانونی است. ضمن اینکه اگر اجبار متهم همراه با آزار و اذیت باشد، متخلف طبق ماده ۵۷۸ ق.م.ا. تحت تعقیب کیفری قرار خواهد گرفت.

(۸) در تحقیق از متهم رعایت احترام وی و پرهیز از انجام اقدام‌های که عنوان مجازات مضاعف دارد؛ مانند تخفیف و خوار نمودن وی الزامی است. اصل ۳۹ قانون اساسی در این مورد مقرر داشته است: «هتک حرمت و حیثیت کسی که به حکم قانون دستگیر، بازداشت، زندانی یا تبعیدشده به هر صورت که باشد ممنوع و موجب مجازات است.» بدیهی است بازجو یا مقام تحقیق که حین بازجویی متهم را مورد تحقیر و توهین قرار دهد، علاوه بر تعقیب انتظامی به استناد ماده ۶۰۸ ق.م.ا. قابل‌تعقیب کیفری است. بازجو نباید فراموش کند که اصل برائت متهم است و هرچه‌قدر دلایل به‌ظاهر علیه متهم زیاد باشد، بازهم ممکن است بی‌گناه بوده در دادگاه تبرئه شود. به‌هرحال بی‌غرضی بازجو نشان از پرهیزگاری اوست.

(۹) در تحقیق و بازجویی از متهم باید تمام دلایل و مدارک علیه متهم به بحث آزاد و متقابل طرفین قرار داده شود تا حق دفاع متهم زایل نشده و وی بتواند در مورد هر دلیل، از خود دفاع نماید. چرا که حق دفاع یکی از تضمینات قانونی و عقلی حفظ حقوق و آزادی‌های شهروندان است. ماده ۱۲۹ ق.آ.د.ک. نیز در این راستا قاضی را مکلف نموده است که دلایل اتهام را به متهم تفهیم نموده و مدافعات وی را در قبال دلایل ابرازی اخذ نماید. این تکلیف حتی در اصل ۳۲ قانون اساسی نیز به‌صراحت آمده است.

(۱۰) پاسخ سؤال‌ها باید همان‌طوری که بیان می‌شود و بدون تغییر و تبدیل، یا تحریف، نوشته شود و چنانچه متهمین باسواد بخواهند خودپاسخ سؤال‌ها را بنویسند (اگر موجب اخلال در امر تحقیق یا به تأخیر انداختن تحقیق نشود)، باید اجازه داد تا شخصاً پاسخ سؤال‌ها را بنویسند. بدیهی است، اگر بازجو یا مقام تحقیق در انعکاس اظهارات متهم مرتکب تحریف و جعل مفادی شود، موافق ماده ۵۴۳ ق.م.ا. تحت تعقیب کیفری قرار خواهد گرفت. پاسخ‌ها نباید از روی یادداشت و به‌صورت از پیش تهیه‌شده بیان شود. چنانچه این مضمون از ماده ۱۳۱ ق.آ.د.ک. برداشت می‌شود.

(۱۱) چنانچه متهم از دادن پاسخ به سؤال‌ها امتناع نماید، مقام تحقیق حق سرزنش یا تهدید یا توهین یا اجبار وی به پاسخ دادن به سؤال‌ها را ندارد و صرفاً می‌تواند امتناع متهم را در صورت مجلس قید نماید (ماده ۱۲۹ ق.آ.د.ک.).

(۱۲) جز در موارد نیاز ضرورت مواجهه حضوری، باید از متهمین به‌صورت انفرادی تحقیق شود (ماده ۱۳۰ ق.آ.د.ک.). اهمیت این نکته به‌دلیل جلوگیری از اعمال فشار یا تهدید متهمین نسبت به یکدیگر دایر به هماهنگی در اظهارات و مدافعات است. رعایت این نکته هنگام تحقیق باید از سوی مقام تحقیق در صورت مجلس قید شود.

۵- قانون مجازات اسلامی

۱-۵- اصل قانونی بودن جرم و مجازات

ماده ۲ - هر فعل یا ترک فعلی که در قانون برای آن مجازات تعیین‌شده باشد، جرم محسوب می‌شود.

واژه جرم در لغت به‌معنای گناه، خطا، ذنب، تعدی، بزه، عصیان و معصیت است جامعه شناسان نیز معتقدند که جرم پدیده طبیعی اجتماعی است و از فرهنگ و تمدن هر اجتماع ناشی می‌شود و هر عملی که وجدان عمومی را جریحه‌دار کند، جرم محسوب می‌شود.

برخی مانند منتسکیو جرم را به جرم علیه مذهب، علیه اخلاق، علیه آرامش عمومی و علیه امنیت تقسیم می‌کنند.

۲-۵- تعریف جرم در فقه اسلامی

جرم در زبان قرآن و به‌تبع آن در فقه اسلامی، عبارت است از انجام دادن فعل یا گفتن قولی است که شارع مقدس آن را منع کرده است. به‌عبارت‌دیگر افعال و اقوالی جرم تلقی می‌شوند که مغایر با احکام یا اوامر و نواهی باری‌تعالی باشند، به‌طوری‌که در آیهٔ ۱۲، سورهٔ مائده «یُجرمَنّکُم» به‌معنای کارهای زشت و ناپسند وارد شده است و نیز لفظ «مجرمین» در آیهٔ ۴۸ از سورهٔ قمر نیز ناظر به اعمال و رفتار زشت کسانی است که در گمراهی به‌سر می‌برند. همین معنا را می‌توان از آیاتی که در باب انواع جرائم مشمول قصاص نفس، قصاص عضو، دیه، حد زنا، حد قذف، حد سرقت در قرآن کریم واردشده است، استشهاد نمود.

سخن امام خمینی (ره) دربارهٔ جرم: امام خمینی(ره) نیز جرم را در معنای عام آن موردتوجه قرار داده و آن را شامل هر فعل حرام یا ترک واجب قابل مجازات دانسته‌اند. منتها شرطی را که قائل شده‌اند این است که لفظ جرم را برای گناهان کبیره استعمال کرده است به‌طوری‌که می‌فرمایند: «هر کس یکی از واجبات را ترک کند و یا یکی از محرمات را انجام دهد به امام(ع) یا نائب اوست وی را به کیفر تعزیر برساند به شرطی که فعل حرام از گناهان کبیره باشد.»

۳-۵- تعریف علمای حقوق از جرم

علمای حقوق کیفری هر یک جرم را به‌گونه‌ای تعریف کرده‌اند. هر یک از این تعاریف، اغلب از گرایش‌های نظری مکتب‌های خاصی ملهم شده است. برای نمونه مکتب عدالت مطلق، جرم را «هر فعل مغایر اخلاق و عدالت» تعریف کرده است. یا بنا به تعریف گارو فالو یکی از بنیان‌گذاران دانش جرم‌شناسی، جرم عبارت است از تعرض به احساس اخلاقی بشر یعنی «جریحه‌دار کردن آن بخش از حس اخلاقی که احساسات بنیادی نوع خواهانه یعنی شفقت و درستکاری را شامل می‌شود.»

۴-۵-ترک فعل

ترک فعل در اصطلاح علم حقوق جزا، عبارت است از رفتار مجرمانه منفی که به‌صورت خودداری از انجام وظیفه‌ای است که قانون برای افراد مشخص می‌کند.

۵-۵-شرایط تحمیل مسئولیت بر ترک فعل

سؤالی که در اینجا مطرح می‌شود، این است که با وجود چه شرایطی می‌توان ترک‌کننده عمل را دارای مسئولیت کیفری و مستحق مجازات دانست؟ به نظر برخی از حقوق‌دانان صرف خودداری از انجام کار منجر به مسئولیت کیفری برای ترک‌کننده نمی‌شود و باید شرایطی هم‌زمان وجود داشته باشد تا بتوان ترک را قابل مجازات دانست. این شرایط به‌اختصار توضیح داده می‌شود.

(۱) وجود یک وظیفه قانونی و نه صرفاً اخلاقی است؛ اما منظور از قانون فقط قانون جزا نمی‌باشد، بلکه سایر قوانین لازم‌الاجرا را نیز در بر می‌گیرد. برای مثال طبق ماده ۱۱۷۶ ق.م هرچند مادر مجبور نیست که به طفل خود شیر بدهد؛ اما درصورتی‌که تغذیه طفل به غیر شیر مادر ممکن نباشد، وی چنین وظیفه‌ای را خواهد یافت.

(۲) وجود رابطه سببیت میان ترک فعل و نتیجه حاصله، در صورتی می‌توان ترک فعل را مسئول ایجاد جرم دانست که جرم در اثر ترک فعل وی حاصل‌شده باشد و عامل مستقل دیگری باعث به‌وجود آمدن جرم نشده باشد، مثلاً بیمارستانی که علی‌رغم وظیفه قانونی خود از پذیرش مصدومی که به‌شدت در سانحه تصادف رانندگی صدمه‌دیده است، خودداری می‌کند و در نتیجه مصدوم فوت می‌کند، دلیل مرگ را نمی‌توان مسئولین بیمارستان محسوب کرد، چراکه دلیل مرگ مصدومیت ناشی از تصادف بوده و راننده فراری که به‌جای کمک صحنه حادثه را ترک کرده، مرتکب قتل عمد یا غیر عمد بسته به عمدی یا غیرعمدی بودن عمل شده است.

(۳) ترک فعل توانایی اقدام برای جلوگیری از وقوع جرم را دارا باشد. این مطلب در قانون مجازات خودداری از کمک به مصدومین و رفع مخاطرات جانی مصوب ۱۳۵۴ نیز ذکرشده است. بنابراین پدری که شاهد غرق شدن کودک خردسالش در

استخر آب است؛ اما به وی کمک نمی‌کند، تنها در صورتی قاتل محسوب می‌شود که توانایی نجات وی را داشته باشد؛ اما اگر پدر نیز شنا کردن بلد نباشد و به طریق دیگر هم نتواند فرزندش را نجات دهد، هیچ‌گونه مسئولیت کیفری متوجه وی نیست.

(۴) وجود عنصر روانی، یعنی ترک‌کننده فعل، عمداً و از روی سوءنیت مجرمانه از انجام وظیفه خود سرباز زند، البته ضرورت وجود عنصر روانی در جایی است که بخواهیم فرد را دارای مسئولیت کیفری تلقی نماییم، یعنی آنکه بر اساس قانون مجازاتش کنیم، وگرنه در بسیاری از مواردی که نتیجه حاصله به‌دلیل ترک وظیفه آن‌هم نه به‌طور عمدی، بلکه از روی غفلت و سهل‌انگاری صورت می‌گیرد، فرد باید خسارت وارده را جبران نماید. به‌عبارت بهتر در اکثر موارد برای چنین فردی مجازات‌های بدنی و زندان و از این قبیل که برای جرائم عمدی در نظر گرفته می‌شود، تعیین نمی‌شود، بلکه وی تنها به پرداخت جریمه مالی محکوم می‌شود.

۶-۵- تقسیم‌های کلی جرم

۱-۶-۵- جرم کیفری: جرم کیفری به‌معنای عام، عبارت است از هر فعلی که به‌موجب قوانین کیفری انجام دادن و یا ترک آن با مجازات مقرّر توأم باشد؛ مانند قتل، کلاهبرداری، سرقت و ... از حیث عنصر قانونی جرم کیفری بنا به اصل قانونی بودن جرائم، فعل خاصی است که در قانون تصریح‌شده است و از حیث عنصر مادّی جرم کیفری ممکن است مستقل از زیان و خسارت‌های مادّی تحقّق یابد.

۲-۶-۵- جرم مدنی: به فعلی اطلاق می‌شود که من غیر حق، زیانی به دیگری وارد و فاعل را به جبران آن ملتزم کند و ممکن است نص خاصی در قانون نداشته باشد؛ مثل مادهٔ ۳۲۸ قانون مدنی: «هر کس مال غیر از تلف کند ضامن آن است و باید مثل یا قیمت آن را بدهد اعم از اینکه از روی عمد تلف کرده باشد یا بدون عمد و اعم از اینکه عین باشد یا منفعت و اگر آن را ناقص یا معیوب کند ضامن نقص قیمت آن مال است.»

۳-۶-۵- جرم انتظامی: تخلف انتظامی عبارت است از نقض مقررات صنفی یا گروهی که اشخاص به‌تبع عضویت در گروه آن را پذیرفته‌اند. درواقع، جامعهٔ کوچکی

مانند کانون‌های صنفی وکلا، سردفتران، پزشکان و... مانند جامعهٔ بزرگ متکی به اصول و مقرراتی است که حافظ نظم و بقای گروه یا اتحادیهٔ صنفی و حرفه‌ای است.

ماده ۳ - قوانین جزایی درباره همه کسانی‌که در قلمرو حاکمیت زمینی، دریایی و هوایی جمهوری اسلامی ایران مرتکب جرم شوند، اعمال می‌شود؛ مگر آنکه به‌موجب قانون ترتیب دیگری مقررشده باشد.

حقوق جزا یکی از رشته‌های حقوق داخلی است، یعنی فقط در محدودهٔ داخلی مرزهای ایران کاربرد دارد؛ اما این قاعده کلی، استثنائاتی دارد و هر چه تردد بیگانگان در کشورهای دیگر آسان می‌شود دامنهٔ این موارد استثنایی گسترش پیدا می‌کند؛ زیرا مجرمان می‌توانند در فاصله کوتاهی از محل وقوع جرم دور شده و به کشور دیگر بروند. در نتیجه بحث صلاحیت قانون حاکم بر جرم مطرح می‌شود که این اختلاف در صلاحیت برخلاف اختلاف‌های محاکم داخلی به‌آسانی قابل‌حل نیست و تنها قراردادهای بین‌المللی کارساز است.

ماده ۳ تا ۸ قانون مجازات اسلامی به این اصل اختصاص‌یافته است. ماده ۳ تئوری صلاحیت سرزمینی را بیان می‌کند که هر مجرمی باید مطابق قانون کشوری مجازات شود که جرم در آنجا رخ داده است؛ زیرا:

اولاً: مردمی که سکونت در محلی را قبول کرده‌اند، در حقیقت قبول کرده‌اند که تابع قوانین همان محل باشند.

ثانیاً: مجرم در هر محلی مرتکب جرم شود، نظم و امنیت آن محل را بر هم می‌زند، پس قانون همان محل صلاحیت تعقیب او را دارد.

ثالثاً: اگر مجرم به‌موجب قانون کشور دیگری غیر از کشور محل وقوع جرم تحت تعقیب قرار گیرد، سبب تضعیف حاکمیت و اقتدار کشور محل وقوع جرم می‌شود.

رابعاً: برقراری امنیت هر کشوری از وظایف حکومت و قانون همان کشور است.

امروزه دستگاه‌های حقوقی و قوانین داخلی کشورها، اصل سرزمینی بودن قوانین کیفری را قبول کرده‌اند و به‌عنوان یک اصل مسلم در قوانین راه‌یافته است.

۷-۵- اصل صلاحیت واقعی قوانین جزایی

ماده ۵ - هر ایرانی یا بیگانه‌ای که در خارج از قلمرو حاکمیت ایران مرتکب یکی از جرائم ذیل شود و در ایران یافت شود و یا به ایران مسترد شود، طبق قانون مجازات جمهوری اسلامی ایران مجازات می‌شود:

(۱) اقدام علیه حکومت جمهوری اسلامی ایران و امنیت داخلی و خارجی و تمامیت ارضی یا استقلال کشور جمهوری اسلامی ایران؛

(۲) جعل فرمان یا دست خط یا مهر یا امضای مقام رهبری و یا استفاده از آن؛

(۳) جعل نوشته رسمی رئیس‌جمهور یا رئیس مجلس شورای اسلامی و یا شورای نگهبان و یا رئیس مجلس خبرگان یا رئیس قوه قضاییه یا معاونان رئیس‌جمهور یا رئیس دیوان عالی کشور یا دادستان کل کشور یا هر یک از وزیران یا استفاده از آن‌ها؛

(۴) جعل اسکناس رایج ایران یا اسناد بانکی ایران مانند بروات‌های قبول‌شده از طرف بانک‌ها یا چک‌های صادرشده از طرف بانک‌ها و یا اسناد تعهدآور بانک‌ها و همچنین جعل اسناد خزانه و اوراق قرضه صادره و یا تضمین‌شده از طرف دولت یا شبیه‌سازی و هرگونه تقلب در مورد مسکوکات رایج داخله.

۸-۵- انواع مجازات

ماده ۱۲ - مجازات‌های مقرر در این قانون پنج قسم است:

(۱) حدود؛ (۲) قصاص؛ (۳) دیات؛ (۴) تعزیرات؛ (۵) مجازات‌های بازدارنده.

ماده ۱۳ - حد، به مجازاتی گفته می‌شود که نوع و میزان و کیفیت آن در شرع تعیین‌شده است.

ماده ۱۴- قصاص، کیفری است که جانی به آن محکوم می‌شود و باید با جنایت او برابر باشد.

۹-۵- دفاع مشروع

ماده ۶۱ - هرکس در مقام دفاع از نفس یا عرض و یا ناموس و یا مال خود یا

دیگری و یا آزادی تن خود یا دیگری در برابر هرگونه تجاوز فعلی و یا خطر قریب‌الوقوع عملی انجام دهد که جرم باشد در صورت اجتماع شرایط زیر قابل تعقیب و مجازات نخواهد بود:

(۱) دفاع با تجاوز و خطر متناسب باشد.

(۲) عمل ارتکابی بیش‌ازحد لازم نباشد.

(۳) توسل به قوای دولتی بدون فوت وقت عملاً ممکن نباشد و یا مداخله قوای مذکور در رفع تجاوز و خطر مؤثر واقع نشود.

تبصره- وقتی دفاع از نفس و یا ناموس و یا عرض و یا مال و یا آزادی تن دیگری جایز است که او ناتوان از دفاع بوده و نیاز به کمک داشته باشد.

۱۰-۵- شرایط دفاع

(۱) دفاع باید در مقابل تعرض مجرمانه باشد.

(۲) دفاع باید تنها وسیله‌ی ممکن برای دفع تجاوز باشد.

(۳) دفاع باید به‌منظور جلوگیری از وقوع تعرض و تجاوز اعمال شود.

(۴) دفاع باید ضرورت داشته باشد.

(۵) دفاع باید متناسب با خطر تهدیدکننده باشد.

(۶) دفاع باید در مقابل تجاوز و خطر ناشی از تحریک خود شخص اعمال نشده باشد (این مسئله مربوط به تجدیدنظری است که قانون‌گذار در سال ۱۳۵۲ بر مقررات کلی عمومی قانونی جزایی به‌عمل آورده است).

(۷) دفاع برای محافظت از شخص ثالث در صورتی مجاز است که آن شخص مورد تعرض ناتوان از دفاع از خودش باشد.

ماده ۶۲ - مقاومت در برابر قوای تأمینی و انتظامی در مواقعی که مشغول انجام وظیفه خود باشند، دفاع محسوب نمی‌شود؛ ولی هرگاه قوای مزبور از حدود وظیفه خود خارج شوند و حسب ادله و قرائن موجود خوف آن باشد که عملیات آنان موجب قتل یا جرح یا تعرض به عرض یا ناموس شود، در این‌صورت دفاع جایز است.

۶- قوانین براندازی

ارکان جرم براندازی: برای تشخیص اینکه چه فعلی جرم است یا جرم نمی‌باشد، نیازمند احراز و تحقق شرایطی است که به آن عناصر و یا ارکان جرم می‌گویند، به عقیده تمامی حقوقدانان، یک جرم از سه عنصر یا رکن تشکیل‌شده است که **عبارت است از: رکن قانونی، مادی و معنوی**.

۱-۶- رکن قانونی

با توجه به اصل قانونی بودن جرم و مجازات که از اصول مترقی و پیشرفته حقوق جزا است، جرم، فعل یا ترک فعلی است که توسط قانون‌گذار در یک نص معتبر تعیین و به اطلاع اتباع و شهروندان و همه سکنه کشور رسیده باشد.

۱-۱-۶- قانون مجازات اسلامی:

(۱) از نظر مقررات کیفری فعلی ایران برابر ماده ۱۸۶، قیام مسلحانه در برابر حکومت اسلامی از طرف گروه‌ها و جمعیت‌های متشکل جرم بوده و مجازات محارب را دارد.

در ماده ۱۸۶ قانون مجازات اسلامی، هر گروه یا جمعیت که در برابر حکومت اسلامی قیام مسلحانه نماید، محاربند. حتی کسانی که در شاخه نظامی فعالیت نداشته باشند نیز شامل این حکم می‌شوند.

(۲) بر اساس ماده ۱۸۷، هر فرد یا گروه که طرح براندازی حکومت اسلامی را بریزد و برای این منظور اسلحه و مواد منفجره تهیه کند و نیز کسانی که از طریق کمک‌های مالی مؤثر و یا کمک‌های تسلیحاتی به طرح براندازی کمک کنند، محارب هستند.

(۳) برابر ماده ۱۸۸ این قانون، هر کس در طرح براندازی نامزد یکی از مشاغل حساس حکومت کودتا شود، عمل او جرم و مشمول مجازات محارب است، در این مواد قانون‌گذار «قیام مسلحانه علیه حکومت اسلامی» و اقدام‌های مقدماتی آن یعنی «طرح‌ریزی براندازی» و «نامزد شدن برای حکومت کودتای طراحی‌شده» را جرم دانسته است.

(۴) مطابق ماده ۵۰۴ که در قانون تعزیرات مصوب سال ۱۳۶۲ مشابهی نداشت «هرکس نیروهای رزمنده یا اشخاصی را که به‌نحوی در خدمت نیروهای مسلح هستند تحریک مؤثر به عصیان، فرار، تسلیم یا عدم اجرای وظایف نظامی کند، درصورتی‌که قصد براندازی حکومت یا شکست نیروهای خودی در مقابل دشمن را داشته باشد، محارب محسوب می‌شود و الاّ، چنانچه اقدام‌های وی مؤثر واقع شود، به حبس از دو تا ۱۰سال و در غیر این صورت، به شش‌ماه تا سه‌سال حبس محکوم می‌شود.»

۲-۱-۶- قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح:

(۱) قانون‌گذار ایران در ماده ۱۷، ضمن بیان منظور خود از براندازی حکومت، طراحی یا اقدام به براندازی از طریق تشکیل جمعیت و اداره آن توسط نظامیان را جرم تلقی کرده و مجازات آن را حد محاربه دانسته است. در این ماده آمده است: «هر نظامی که برنامه براندازی به مفهوم تغییر و نابودی اساس نظام جمهوری اسلامی ایران را طراحی یا بدان اقدام نموده و به این منظور جمعیتی تشکیل دهد یا اداره نماید یا در چنین جمعیتی شرکت یا معاونت مؤثر داشته باشد، محارب محسوب می‌شود.»

(۲) **ماده ۲۱**: «نظامیانی که مرتکب جرائم زیر شوند، چنانچه ارتکاب جرم آنان به‌منظور براندازی نظام و همکاری با دشمن باشد؛ به مجازات محارب و در غیر این‌صورت به سه تا ۱۵ سال حبس تعزیری محکوم می‌گردند:

• هر نظامی که افراد تحت فرماندهی خود یا پایگاه یا محلی که حفاظت آن به‌عهده او سپرده‌شده یا تأسیسات و تجهیزات و سازوبرگ نظامی یا نقشه‌ها و اسناد و اسرار نظامی و نظایر آن‌ها را به دشمن تسلیم یا افشا نماید.

• هر نظامی که برای انجام مقاصد دشمن، با او تبانی کند.

• هر نظامی که برای دولت در حال جنگ با ایران یا برای گروه‌ها یا دسته‌های محارب و مفسد جمع‌آوری نیرو یا کمک نماید یا سایر افراد را به الحاق به دشمنان یا محاربان و مفسدان اغوا و تشویق کند یا عملاً وسایل الحاق آنان را فراهم آورد.»

(۳) در ماده ۲۳ نیز برای نظامیانی که مانند کسانی‌که در ماده ۵۰۴ قانون مجازات اسلامی، اقدام به تحریک نیروهای رزمنده نمایند. بدین‌صورت جرم انگاری نموده

است: «هر نظامی که نظامیان یا اشخاصی را که به‌نحوی در خدمت نیروهای مسلح هستند اجبار یا تحریک به فرار یا تسلیم یا عدم اجرای وظایف نظامی کند یا موجبات فرار را تسهیل یا با علم به فراری بودن، آنان را مخفی نماید. درصورتی‌که به‌منظور براندازی حکومت یا شکست نیروهای خودی در مقابل دشمن باشد، به مجازات محارب والا به حبس از سه تا ۱۵ سال محکوم می‌شود.»

۲-۶- رکن مادی جرم براندازی

منظور از رکن مادی در جرم براندازی، رفتار مجرمانه‌ای است که از سوی قانون‌گذار مورد نهی قرارگرفته است. جرم هنگامی محقق می‌شود که پیکره و جسم آن در خارج واقع‌شده باشد و صرف قصد ارتکاب جرم برای تحقق آن کفایت نمی‌کند. این پیکره در ماده ۲ قانون مجازات اسلامی در قالب فعل یا ترک فعل پیش‌بینی‌شده است. فعل عمل مثبتی است که انجام می‌شود: مانند تیراندازی، سوزاندن، تخریب و ... . در این موارد معمولاً اقدام به امری می‌شود که قانون‌گذار آن را منع کرده است. ترک فعل یک عمل منفی است، یعنی مرتکب امری را که بر او تکلیف شده است، ترک می‌کند. مصادیق رکن مادی جرم براندازی در قوانین کیفری جمهوری اسلامی به‌قرار زیر است:

۱-۲-۶- قیام مسلحانه در برابر حکومت اسلامی: ابتدایی‌ترین و قدیمی‌ترین شکل براندازی، اقدام مسلحانه و مقابله مستقیم با نظام حاکم است. استفاده از این شیوه در مواردی است که مخالفان سیاسی حکومت، روش‌های مسالمت‌آمیز، برای ایجاد تغییر در ساختار حکومت و یا تغییر شخص حاکم را کارساز نمی‌بینند و یا به‌دلیل دشواری فعالیت‌های سیاسی و طبیعت خاص آن که تحمل سختی و ثبات قدم را می‌طلبد، راه سهل‌الوصول اقدام مسلحانه و استفاده از زور را برمی‌گزینند. «برای تحقق جرم موضوع ماده ۱۸۶ باید گروه یا جمعیتی که متشکل؛ یعنی دارای تشکیلات، اساسنامه، مرامنامه و نظایر آن می‌باشد، ایجادشده باشد. مجازات مذکور در ماده برای تمام اعضا و هواداران گروه یا جمعیت متشکل پیش‌بینی‌شده است به‌شرط اینکه آن‌ها اولاً موضع گروه یا جمعیت را در قیام مسلحانه علیه حکومت بدانند و ثانیاً به‌نحوی در پیشبرد اهداف آن

فعالیت داشته باشند. با احراز مؤثر بودن فعالیت افراد که به‌عهده دادگاه می‌باشد، شرکت آن‌ها در شاخه نظامی بنا به‌تصریح ماده ضرورت ندارد، بلکه هرگونه فعالیت و تلاش در ابعاد سیاسی، مالی، تبلیغاتی و ... موجب شمول ماده نسبت به فرد عضو یا هوادار خواهد بود.

۲-۲-۶- ریختن طرح براندازی حکومت اسلامی: برابر صدر ماده ۱۸۷ قانون مجازات اسلامی ایران: «هر فرد یا گروهی که طرح براندازی حکومت اسلامی را بریزد و برای این منظور اسلحه و مواد منفجره تهیه کند.... . محارب و مفسد فی‌الارض است.» رفتاری که در این ماده جرم تلقی شده، ریختن طرح براندازی و تهیه سلاح و مواد منفجره به‌منظور براندازی حکومت اسلامی است. از نظر تحلیل حقوقی، ریختن طرح و تهیه ابزار و وسایل موردنیاز برای عملیاتی کردن طرح، همگی به‌عنوان اعمال مقدماتی یا تمهیدی جهت انجام جرم محسوب می‌شوند و می‌توانیم تعبیر کنیم که طراحی یک جرم و تهیه وسایل، در حد شروع به جرم می‌باشد که علی‌الاصول این مقدار رفتار در جرائم عادی قابل‌تعقیب و رسیدگی نیست و کسی را صرفاً به‌دلیل تفکر مجرمانه و طراحی آن و تهیه مقدمات، مرتکب آن جرم نمی‌دانند. ولی همان‌گونه که اشاره شد، به‌دلیل حساسیت حکومت‌ها در مورد جرائم علیه امنیت و اینکه اصولاً تعقیب جرم براندازی در صورت عدم وقوع آن امکان‌پذیر است و الا در صورت وقوع و تحقق خارجی براندازی، تعقیب براندازان امکان‌پذیر نخواهد بود، قانون‌گذار ایران به‌دنبال ماده۱۸۶ که اقدام مسلحانه علیه حکومت را جرم می‌داند، در ماده ۱۸۷ طرح براندازی و تهیه سلاح و مواد منفجره بدین منظور را جرم انگاری کرده است. با توجه به اینکه طبق ماده ۱۸۷.ق.م.ا. ریختن طرح براندازی و تهیه سلاح و مواد منفجره برای براندازی، جرم تلقی شده است، به‌نظر می‌رسد قانون‌گذار صرفاً درصدد جرم انگاری طرح‌های براندازی مسلحانه بوده است و از نظر ظاهر این ماده، احزاب، گروه‌ها یا اشخاصی که از طرق مسالمت‌آمیز برای تغییر ساختار حکومت و ارائه طرح‌هایی برای تغییر قانون اساسی اقدام می‌کنند، ولی وارد برخورد مسلحانه نشده و به تهیه سلاح و مواد منفجره اقدامی نکرده‌اند، مشمول حکم این ماده نیستند. بنابراین می‌توان گفت رکن مادی جرم

موضوع ماده ۱۸۷ مرکب از دو جزء است که اولی ریختن طرح براندازی است که می‌تواند کتبی یا شفاهی باشد و جزء دوم جمع‌آوری و تدارک سلاح و مواد منفجره است با هدف به‌کارگیری در مسیر براندازی.

نکته دیگری که توجه بدان ضرورت دارد این است که ازنظر ماده ۱۸۷.ق.م.ا. مرتکب جرم می‌تواند فرد یا گروه باشد. بنابراین از نظر قانون‌گذار یک فرد هم می‌تواند طرح براندازی بریزد و هم وسایل و تجهیزات آن را تهیه کند، ولی مسلماً و بنا به قضاوت عرف یک فرد نمی‌تواند بدون داشتن همدست و همکار، حکومتی را براندازد.

اگر به امکان وقوع و عملی شدن طرح براندازی توجه داشته باشیم، احتمال براندازی حکومت توسط یک نفر بسیار نادر است. بنابراین برای اینکه امکان ارتکاب جرم موضوع ماده ۱۸۷ توسط یک نفر هم وجود داشته باشد. باید بگوییم قانون‌گذار به‌احتمال وقوع براندازی توجهی نداشته و همین‌که کسی طرح براندازی را تهیه و تدوین نماید و برای نیل به مقصود سلاح و اسباب لازم را تهیه کند، جرم محقق شده است و به تعبیر حقوقدانان مصری، جرم تلاش و طراحی براندازی از «جرائم خطر» است و مقصود از خطر «ضرر متحمل» است، یعنی ضرری که مصلحت مورد حمایت قانون‌گذار را تهدید می‌کند و همین‌که خطر وجود داشته باشد، ضمانت اجرای کیفری برای حفظ مصلحت وجود دارد.

با این تفسیر می‌توان گفت مقصود قانون‌گذار از عبارت «و برای این منظور اسلحه و مواد منفجره تهیه کند» این‌است که مرتکب برای اجرای طرح براندازی به تدارک امکانات تسلیحاتی و نظامی اقدام نموده باشد، نه اینکه به‌صورت فیزیکی انباری تهیه کرده و در آن انبار، سلاح و مواد منفجره برای اجرای طرح براندازی ذخیره نموده باشد.

۳-۲-۶- حمایت مالی و تسلیحاتی از طرح براندازی: بر اساس ذیل ماده ۱۸۷.ق.م.ا. کسانی که با آگاهی و اختیار، امکانات مالی مؤثر و یا وسایل و اسباب کار و سلاح در اختیار افراد یا گروه‌هایی که طرح براندازی دارند بگذارند، محارب و مفسد فی‌الارض می‌باشند. از نظر حقوقی افرادی که در عملیات اجرایی مربوط به جرم دخالت مستقیم ندارند، ولی به‌صورت غیرمستقیم به‌وقوع جرم کمک می‌کنند، معاون در جرم تلقی

می‌شوند. سیاست کیفری کشورها در خصوص نحوه پاسخ به معاونان در جرم متفاوت است. در نظام حقوقی ایران اصل بر مجرمیت عاریه‌ای است؛ اما در مواردی معاونت در جرم به‌صورت جرم مستقل مورد توجه قانون‌گذار قرارگرفته است و در ماده مورد بحث معاونت در طرح براندازی از طریق کمک مالی مؤثر و یا در اختیار گذاشتن وسایل و اسباب کار و سلاح، در حکم مباشرت است و صرف‌نظر از مجازات مباشرین در طرح براندازی، معاون در این جرم، قابل تعقیب و مجازات خواهد بود. اعمال مجازات مباشرین در طرح‌ریزی براندازی برای کمک‌کنندگان، دارای قیودی است که باید به‌صورت مضیق و به‌نفع متهم تفسیر شود.

بر این اساس، امکانات مالی اهداشده به گروه‌های برانداز باید مؤثر باشد که علی‌القاعده تشخیص آن بر عهده دادگاه است و باید به‌صورت فردی و نسبت به اشخاص محاسبه شود و نه تأثیر مجموع کمک‌های مالی. به‌عنوان‌مثال اگر گروه‌های معارض و مخالفان سیاسی حکومت که طرح براندازی هم داشته‌اند، شماره حسابی را برای کمک به خود اعلام کرده‌اند و اشخاصی در فرض عدم اطلاع از کمک سایر افراد بدون آگاهی از تأثیر کمک آن‌ها وجوهی به‌حساب فوق واریز نمایند، چه‌بسا ممکن است مجموع مبالغ واریزشده، کمک مالی مؤثر به‌حساب آید؛ ولی به نظر می‌رسد با توجه به قید آگاهی در این قسمت ماده، مؤثر بودن کمک‌ها باید نسبت به هر فرد محاسبه شود و نه مجموع کمک‌ها. در خصوص وسایل و اسباب کار و سلاح، هرچند در ظاهر ماده به‌صورت مطلق گفته‌شده و «مؤثر بودن» آن‌ها قید نشده است؛ ولی به نظر می‌رسد می‌توان از سیاق ماده استفاده کرد که مقصود قانون‌گذار وسایل و اسباب کار و سلاح مؤثر است و نه مساعدت‌های بسیار جزیی که بودونبود آن‌ها در موفقیت طرح براندازی تأثیرگذار نیست.

۴-۲-۶- نامزد شدن در حکومت کودتا: بر اساس ماده ۱۸۸ قانون مجازات اسلامی ایران: «هر کس در طرح براندازی حکومت اسلامی خود را نامزد یکی از پست‌های حساس حکومت کودتا نماید و نامزدی او در تحقق کودتا به‌نحوی مؤثر باشد، محارب و مفسد فی‌الارض است.» سیاست کیفری قانون‌گذار ایران در وضع ماده فوق نیز در نظر گرفتن مجازات مستقل برای کسانی است که علی‌رغم عدم مداخله آن‌ها در طرح براندازی و یا

اقدامات اجرایی براندازی، اعلام آمادگی آن‌ها برای تصدی مشاغل کلیدی پس از تحقق براندازی حکومت، می‌تواند در موفقیت طرح براندازی و اقبال عمومی به کودتا مؤثر باشد.

از نظر قانون‌گذار ایران، نامزد شدن یعنی اعلام آمادگی کتبی یا شفاهی برای به‌عهده گرفتن سمت‌های حساس حکومت کودتا، در مواردی که به‌علت شخصیت و پایگاه اجتماعی شخص نامزد درصد موفقیت کودتا افزایش می‌یابد، تشکیل‌دهنده رکن مادی این جرم است. پس عملی که از نظر ماهوی در صورت تحقق کودتا، معاونت در جرم تلقی می‌گردید، به‌صورت مستقل جرم انگاری شده و صرف‌نظر از وقوع یا عدم وقوع کودتا و میزان موفقیت کودتاچیان در پیشبرد اهداف خود و اینکه شخص نامزد فرصت قرار گرفتن در سمت پیش‌بینی‌شده را بیابد و یا کودتا در مراحل مقدماتی ناکام بماند، شخصی که خود را نامزد سمت حساس حکومت کودتا همانند ریاست جمهوری، نخست‌وزیری و ...نموده است و اوضاع‌واحوال و میزان نفوذ و محبوبیت او در میان مردم حاکی از این است که نامزدی او می‌توانست در تحقق کودتا مؤثر باشد، به مجازات مباشرین در طرح براندازی یعنی مجازات محارب و مفسد فی‌الارض محکوم می‌شود.

بنابراین لازم نیست شخصی که برای تصدی سمت حساس حکومت کودتا نامزد شده جزء طراحان و مباشرین در براندازی باشد و درصورتی‌که در طرح براندازی هم مداخله داشته باشد، مرتکب تعدد جرم شده است.

از ظاهر عبارت قانون استفاده می‌شود که نامزدی برای تصدی منصب حساس حکومت کودتا جرم دانسته شده است، ولی مشخص نیست حکومت کودتا چه سازمان و مشخصاتی دارد و چه سمت‌هایی در آن وجود دارد. ولی با توجه به اینکه کودتاچیان معمولاً در بدو امر به قانون اساسی کشور اعلام وفاداری می‌نمایند و صرفاً بر عهده گرفتن زمام حکومت را تعقیب می‌کنند، می‌توان گفت با توجه به نوع نظام حکومتی (جمهوری، پادشاهی و ...) مناصب مهم و حساس تعریف می‌شوند.

۵-۲-۶- تشکیل یا اداره جمعیت به‌منظور براندازی: بر اساس ماده ۱۷ قانون مجازات نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۲، هر نظامی که برنامه براندازی به مفهوم تغییر و نابودی اساس نظام جمهوری اسلامی را طراحی یا بدان اقدام می‌کند و به

این منظور جمعیتی تشکیل دهد یا اداره نماید یا در چنین جمعیتی شرکت یا معاونت مؤثر داشته باشد، محارب محسوب می‌شود.

با توجه به ماده ۸ قانون مجازات نیروهای مسلح مصوب ۱۳۷۱ و با عنایت به مشروح مذاکرات مجلس در زمان تصویب ماده ۱۷ جدید، می‌توان گفت: دیدگاه قانون‌گذار در تصویب قانون اخیر مبنی بر سخت‌گیری و دقت بیشتر در بیان مفهوم براندازی و عناصر لازم برای تحقق جرم موضوع این ماده است. توضیح اینکه در ماده۸ قانون مجازات نیروهای مسلح ۱۳۷۱، صرف تشکیل یا اداره جمعیت به‌منظور براندازی نظام محاربه محسوب شده بود، ولی در ماده ۱۷ جدید، علاوه بر اینکه قانون‌گذار مقصود خود را از براندازی «تغییر و نابودی اساس نظام» اعلام کرده و به این طریق خواسته راه را بر تفسیرهای موسع این مفهوم نزد مقامات قضایی و امنیتی سد کند، در حقیقت تشکیل جمعیت یا اداره آن را در ادامه یک سلسله رفتار مجرمانه که همانا طراحی برنامه براندازی یا اقدام به آن باشد، موجب تحقق عنوان محاربه می‌داند.

در تحلیل نهایی سیاست کیفری قانون‌گذار ایران در این موضوع می‌توان گفت: باتوجه به مفاد ماده ۱۷ قانون مجازات نیروهای مسلح و ماده ۴۹۸ ق.م.ا. تشکیل گروه یا جمعیت، ولو به‌قصد بر هم زدن امنیت کشور، واجد وصف محاربه نیست و تنها در فرضی که تشکیل یا اداره جمعیت متعاقب طرح براندازی یا اقدام به آن باشد، مرتکبان نظامی بر اساس ماده ۱۷ قانون موصوف و غیرنظامیان هم با توجه به مفاد ماده ۱۸۷ ق.م.ا. چنانچه تشکیل و اداره جمعیت متعاقب یا در مسیر طرح براندازی و تهیه سلاح باشد، به‌عنوان برانداز و محارب تعقیب می‌شوند.

۶-۲-۶- تحریک نیروهای رزمنده: تحریک در ماده ۵۰۴ قانون مجازات اسلامی در معنی عام خود که دربرگیرنده‌ی مواردی چون تطمیع و ترغیب و نظایر آن‌ها نیز می‌شود، به‌کار رفته است به‌علاوه در این ماده، تحریک مؤثر «نیروهای رزمنده یا اشخاصی که به‌نحوی در خدمت نیروهای مسلح هستند» پیش‌بینی‌شده است. منظور از اشخاصی که به‌نحوی در خدمت نیروهای مسلح هستند کسانی است که خدمت نظامی انجام می‌دهند، وگرنه پیمانکاران خدماتی یا ساختمانی و نظایر اینها را که در خدمت

نیروهای مسلح هستند، نمی‌توان مشمول این ماده دانست. کلمات عصیان، فرار، تسلیم و عدم اجرای وظایف نظامی قرینه‌ای بر این برداشت است. عنصر مادی جرم مذکور «تحریک مؤثر» می‌باشد. در اینجا در معنی «اساسی» و «مهم» به‌کاررفته است. به‌عبارت‌دیگر، تحریکی مشمول ماده قرار می‌گیرد که بنا به قضاوت عرف، مهم، یعنی بر افراد معمولی در آن شرایط و اوضاع‌واحوال اثرگذار باشد. این تحریک مهم و اساسی که به‌قصد براندازی حکومت یا شکست نیروهای خودی است در هرحال و بدون توجه به نتیجه‌ی حاصله مجازات محاربه را در پی دارد. در صورت فقدان چنین قصد خاصی، دو شق در ماده پیش‌بینی‌شده است: هرگاه تحریکات «مؤثر» واقع شود، یعنی عملاً باعث «عصیان، فرار، تسلیم یا عدم اجرای وظایف» حتّی از سوی یک نفر شود، شخص تحریک‌کننده به حبس از دو تا ۱۰ سال محکوم می‌شود و در غیر این‌صورت، یعنی وقتی این تحریکات در عمل نتیجه‌ای ندهد و کسی از آن‌ها تأثیری نپذیرد، جزای مرتکب حبس از شش‌ماه تا سه‌سال خواهد بود.

۳-۶- رکن معنوی

قانون‌گذار در مواد قانونی تعریفی از سوءنیت بیان نکرده است هرچند در مواد متعددی با تعابیری گوناگونی همچون عمد، قصد، سوءنیت عام، خاص و اراده و خواستن، از آن یادکرده است؛ اما می‌توان اراده و عمد و سوءنیت را این‌گونه تعریف نمود: خواستن فعل یا ترک فعل است که مخالف اوامر و نواهی قانون‌گذار باشد. بنابراین اگر فاعل بداند مثلاً مالی را که تحصیل‌کرده یا به او داده‌شده از راه سرقت تحصیل شده و با وجود علم قبول کند، یعنی میل و خواست او دقیقه بر فعل قرارگرفته که قانوناً جایز نیست.

برای صدق عنوان مجرمانه بر فعل یا ترک فعل علاوه بر عنصر قانونی و مادی نیازمند به عنصر معنوی نیز می‌باشد. چراکه هر عملی بدون اراده و قصد مجرمانه؛ بودنش منتفی خواهد شد. به‌علت فقدان عنصر معنوی عمل ارتکابی حتی در جرائم مادی صرف نیز قانون‌گذار عنصر معنوی را لحاظ کرده است. البته در یک مورد استثناء

اراده ارتکاب فعل به‌تنهایی و بدون قصد مجرمانه و خطای جزایی مؤثر و جرم است و موجب ثبوت دیه می‌باشد و آن جنایات واقع‌شده به‌صورت خطای محض موضوع بند(الف) ماده‌ی ۲۹۵ قانون مجازات اسلامی است. اجزای رکن روانی جرم براندازی را ذیل عنوان سوءنیت عام و خاص موردبررسی قرار می‌گیرد.

۷- قانون به‌کارگیری سلاح

ماده ۱ - مأمورین مسلح موضوع این قانون که به‌منظور استقرار نظم و امنیت و جلوگیری از فرار متهم یا مجرم و یا در مقام ضابط قوه قضاییه به تفتیش، تحقیق و کشف جرائم و اجرای احکام قضایی و یا سایر مأموریت‌های محوله، مجاز به حمل و به‌کارگیری سلاح می‌باشند موظفند به هنگام به‌کارگیری سلاح در موارد ضروری همه ضوابط و مقررات این قانون را رعایت نمایند.

تبصره - مأمورین مسلح وزارت اطلاعات در اجرای وظایف محوله قانونی، در مورد به‌کارگیری سلاح مشمول این قانون می‌باشند. مأموران مسلح مشمول قانون به‌کارگیری سلاح عبارت است از:

(۱) کارکنان نیروهای مسلح اعم از نیروی انتظامی ارتش و سپاه که به‌منظور استقرار نظم و امنیت و جلوگیری از فرار متهم یا مجرم و یا در مقام ضابط قوه قضاییه به تفتیش تحقیق و کشف جرائم و اجرای احکام قضایی و سایر مأموریت‌های محوله مجاز به حمل و به‌کارگیری سلاح می‌باشند؛

(۲) مأموران مسلح وزارت اطلاعات در اجرای وظایف محوله قانونی؛

(۳) آن دسته از مأموران محیط‌زیست که ضابط دادگستری می‌باشند، صرفاً هنگام انجام وظایف قانونی و در اجرای وظایف محوله برای تعقیب مجرم یا متهم و کشف جرائم مصرح در قانون حفاظت و بهسازی محیط‌زیست در شمار نیروهای مسلح محسوب و مکلف به رعایت قانون به‌کارگیری سلاح می‌باشند.

۱-۷- منظور از موارد ضروری

ضرورت در لغت به‌معنای بدیهی و واجب، آنچه مورد لزوم و احتیاج باشد و کاری که انسان ناگزیر از انجام آن باشد آمده است و در اصطلاح نیز می‌توان موارد ضروری را مواردی دانست که نیازی الزامی و اجتناب‌ناپذیر به امری وجود داشته باشد.

۱-۱-۷- اصل ضرورت: مأموران باید زمانی اقدام به تیراندازی نمایند که به‌عنوان آخرین اقدام چاره‌ای جز تیراندازی نداشته باشند و این اصل از عنوان قانون «به‌کارگیری سلاح توسط مأموریت در مواقع ضروری» نیز کاملاً مشخص است این اصل از تبصره ۳، ماده ۳ نیز استنباط می‌شود، بر اساس این تبصره: «مأمورین مسلح در همه موارد مندرج در این قانون در صورتی مجازند از سلاح استفاده نمایند که اولاً چاره‌ای جز به‌کارگیری سلاح نداشته باشند.»

شرط ضرورت یکی از شرایط اساسی است که در همه موارد تیراندازی برای معافیت مأمور از مجازات، دادگاه باید آن را احراز نماید.

۲-۱-۷- اصل تحذیر یا هشدار: مأموران موظفند قبل از تیراندازی اقدامات هشدارآمیز لازم را انجام دهند. قبل از اقدام به تیراندازی باید به‌طرف مقابل در مورد به‌کارگیری سلاح اتمام‌حجت شود. این شرط بیان یک قاعده فقهی به‌نام «قاعده تحذیر» است (قداعذر من حذر). بدین معنی که هرکسی که هشدار می‌دهد معذور است. بر اساس این قاعده شخصی که جان و مال خود را در معرض تلف قرار می‌دهد، خود به ضرر خود اقدام نموده و مسئولیتی متوجه شخص مقابل نخواهد بود.

دادن هشدار از تبصره ماده ۳ نیز قابل استنباط است. در ماده ۶ این قانون در مورد تیراندازی به خودروها هشدار بصری(استفاده از علائم و هشداردهنده، تابلو ایست و...) و هشدار سمعی (ایست با صدای بلند و رسا) مورد تأکید قرارگرفته است.

۳-۱-۷- اصل تناسب در تیراندازی: مأموران موظفند در صورت امکان در موارد مجاز تیراندازی، تناسب بین تیراندازی و فرد مهاجم یا وسیله نقلیه و یا زندانی فراری و یا مرتکب جرم را رعایت نمایند.

۲-۷- شرایط مأمورین

ماده ۲ - مأمورین مسلح موضوع این قانون باید شرایط زیر را داشته باشند:

(۱) سلامت جسمانی و روانی متناسب با مأموریت محوله؛

(۲) داشتن آموزش‌های لازم در راستای مأموریت‌های محوله؛

(۳) تسلط کامل در به‌کارگیری سلاحی که در اختیار آن‌ها گذارده می‌شود؛

(۴) آشنایی کامل به قانون و مقررات مربوط به به‌کارگیری سلاح.

ماده ۳ - مأمورین انتظامی در موارد زیر حق به‌کارگیری سلاح را دارند:

(۱) برای دفاع از خود در برابر کسی که با سلاح سرد یا گرم به آنان حمله نماید.

(۲) برای دفاع از خود در برابر یک یا چند نفر که بدون سلاح حمله می‌آورند، ولی اوضاع‌واحوال طوری باشد که بدون به‌کارگیری سلاح مدافعه شخصی امکان نداشته باشد.

(۳) درصورتی‌که مأمورین مذکور مشاهده کنند که یک یا چند نفر موردحمله واقع‌شده و جان آنان در خطر است.

در سه بند فوق مبنای تیراندازی دفاع مشروع است. دفاع مشروع یکی از عوامل موجهه جرم است که در مواد۶۱، ۶۲، ۶۲۵، ۶۲۶ و ۶۲۸ ۶۲۸ قانون مجازات اسلامی به آن اشاره‌شده است. دفاع مشروع یکی از قواعد عام حقوق جزا است و اختصاصی به قانون به‌کارگیری سلاح ندارد؛ اما درهرحال مأمور باید در مقام دفاع از خود، شرط ضرورت در تیراندازی، شرط تناسب در تیراندازی و سایر شرایطی را که در بحث دفاع مشروع ازجمله شرایط تجاوز و شرایط حمله است را رعایت نماید. بنابراین رعایت موارد ذیل ضرور است:

- دفاع مورد بحث در این سه بند فقط دفاع در مقابل تعرض به جان مأمور یا دیگران است و شامل تعرض به عرض و ناموس و آزادی و مال متعلق به مأمور و دیگران نمی‌باشد.
- رعایت تناسب کامل بین سلاح مأمور و سلاح مهاجم لازم نیست.
- حتماً باید به‌سوی مأمور یا دیگران حمله‌ای واقع‌شده باشد تا مأمور حق استفاده از سلاح را داشته باشد.
- تیراندازی مأمور باید به‌عنوان آخرین چاره بوده و بیش‌ازحد لازم نیز نباشد.

• در صورت امکان بسته به مورد مراتب تیر هوایی، تیراندازی کمر به پایین و... را رعایت نمایند.

• در صورت اقتضای شرایط اخطار قبلی برای استفاده از سلاح را مهاجم بدهند.

• مأموران مسلح درصورتی‌که در چهارچوب بندهای ماده ۳ مأموریت داشته باشند، حق استفاده از سلاح را دارند و چنانچه به‌موقع اقدام ننمایند و به وظیفه قانونی خود عمل نکنند، برابر بند (ج) ماده ۵۳ قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح، مسئول خواهند بود.

۳-۷- به‌کارگیری سلاح به‌منظور دستگیری (ماده۳، بند ۴ و۵)

(۴) برای دستگیری سارق و قاطع‌الطریق و کسی که اقدام به ترور و یا تخریب و یا انفجار نموده و در حال فرار باشد.

(۵) در موردی که شخص بازداشت‌شده یا زندانی از بازداشتگاه یا زندان و یا در حال انتقال فرار نماید، از اقدام‌های دیگر برای دستگیری و یا توقیف وی استفاده کرده و ثمری نبخشیده باشد.

تبصره - آیین‌نامه اجرایی این بند توسط وزارتخانه‌های کشور و دادگستری تهیه و پس از تصویب هیئت وزیران به اجرا گذاشته خواهد شد.

به‌موجب بندهای ۴ و ۵، ماده ۳ قانون به‌کارگیری سلاح؛ مأموران انتظامی به‌منظور دستگیری سارق، قاطع‌الطریق، کسی که اقدام به ترور و یا تخریب و یا انفجار نموده و در حال فرار باشد و همچنین نسبت به متواریان از بازداشتگاه یا زندان و یا متهمین یا مجرمی که در حال انتقال به مراجع ذی‌ربط فرار نماید، حق تیراندازی دارند که در دو بند به شرح ذیل توضیح داده می‌شود:

• **تیراندازی به‌سوی متهمین و مجرمین برای دستگیری:** برابر بند ۴ ماده ۳ قانون به‌کارگیری سلاح مأموران مسلح می‌توانند برای دستگیری سارق و قاطع‌الطریق و کسی که اقدام به ترور و یا تخریب و یا انفجار نموده و در حال فرار باشد، تیراندازی نمایند. بنابراین شناخت و تشخیص صحیح اعمال مجرمانه مذکور در تصمیم استفاده از سلاح بسیار حائز اهمیت می‌باشد:

- جرم سرقت: مستنبط از ماده ۱۹۷ قانون مجازات اسلامی: سارق کسی است که اقدام به ربودن پنهانی مال منقول شخص دیگری نموده است.

- قاطع‌الطریق (راهزنی): در قانون مجازات اسلامی قاطع‌الطریق تعریف‌نشده، لیکن مستنبط از مواد ۱۸۵ و ۶۵۳ قانون مذکور اقدام به ارعاب مردم و بر هم زدن امنیت و یا ربودن مال مسافران و رهگذران به‌طور مسلحانه یا اخاذی به عنف در راه‌ها و شوارع راهزنی نامیده می‌شود که به فاعل این جرم قاطع‌الطریق یا راهزن گفته می‌شود.

ماده ۱۸۵ قانون مجازات اسلامی مقرر داشته: سارق مسلح و قاطع‌الطریق هر گاه با اسلحه امنیت مردم یا جاده را بر هم بزند و رعب و وحشت ایجاد کند، محارب است.

ماده ۶۵۳ ق.م.ا. نیز مقرر داشته: هر کس در راه‌ها و شوارع به‌نحوی از انحاء مرتکب راهزنی شود در صورتی‌که عنوان محارب بر او صادق نباشد، به سه تا ۱۵سال حبس و شلاق تا ۷۴ ضربه محکوم می‌شود.

• **منظور از زندانی و بازداشتی در بند ۵:**

- زندان: برابر ماده ۲ آیین‌نامه اجرایی زندان‌ها مصوب ۱۳۸۴، زندان محلی است برای نگهداری محکومین قطعی با معرفی مقامات ذی‌صلاح برای مدت معین یا به‌طور دائم به‌منظور تحمل کیفر با هدف حرفه‌آموزی.

- تحت نظر: قانون‌گذار در قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور کیفری در سال ۱۳۸۷ این واژه را در ماده ۲۴ به‌کار برد. در ماده ۱۲۰ ق.آ.د.ک. ۱۲۹۰ نیز این اصطلاح به‌کار رفته است.

کمیسیون مشورتی اداره حقوقی دادگستری در نظریه مورخ ۱۳۴۶/۴/۱۱ اعلام نموده منظور از تحت نظر قرار گرفتن، بازداشت نیست. تحت نظر بودن با حبس و بازداشت به‌دلیل کیفیت اجرای، اختلاف دارد.

اداره حقوقی قوه قضاییه در نظریه مشورتی شماره ۱۳۶۷/۵/۸_۷/۱۹۷۶ نیز اعلام داشته: زندانی و بازداشتی به‌عنوان تحت نظر بودن در قانون پیش‌بینی‌نشده تا بحث از شمول مقررات مربوط به زندان‌ها در مورد آن مطرح شود. در ماده ۱۲۰ ق/آ / د/ک. ۱۲۹۰ و ماده ۱۲۳ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور کیفری

مصوب ۱۳۷۸ و تبصره ذیل آن آمده است: متهم از هنگام ابلاغ برگ جلب تا حضور نزد قاضی، تحت نظر و محافظت خواهد بود.

در عمل مشاهده می‌شود تحت نظری را به‌عنوان بازداشتی تلقی کرده و فرد را بازداشت می‌کنند؛ اما سازمان زندان‌ها به‌موجب آیین‌نامه‌های اجرایی موجود از پذیرش متهمانی که موجب قرار صادره از مرجع قضایی معرفی نشده باشند، امتناع می‌نمایند و این‌گونه افراد در کلانتری‌ها و یگان‌های انتظامی به‌مدت ۲۴ ساعت بازداشت می‌شوند که اصطلاحاً این‌گونه بازداشتگاه را تحت نظر می‌گویند.

آیین‌نامه اجرایی موضوع تبصره بند ۵، ماده ۳ قانون به‌کارگیری سلاح نیز فقط به دو مفهوم بازداشتگاه و زندان تصریح داشته و نامی از محل تحت نظر در آیین‌نامه هیئت وزیران وجود ندارد.

بنابراین با توجه به‌صراحت قانون به‌کارگیری سلاح، مأموران فقط حق تیراندازی برای متوقف ساختن متهمین فراری از بازداشتگاه یا زندان و یا متهمین و مجرمینی که در حال انتقال به مراجع قانونی فرار می‌نمایند را ندارند و حق تیراندازی به متهمینی که تحت نظر قرارگرفته و از محل تحت نظر فرار می‌کنند را ندارند و هرچند که متهم تحت نظری، اتهام سنگینی نیز داشته باشند.

مسئله دیگر در خصوص موضوع کارشناسی ماده۵ آیین‌نامه اجرایی تبصره بند ۵، ماده ۳ قانون به‌کارگیری سلاح می‌باشد. ماده ۵ آیین‌نامه مذکور مقرر داشته:

در همه مواردی که مأمور یا مأموران مسلح در اجرای مأموریت خود اقدام به تیراندازی نموده و منجر به قتل یا جرح شده باشد، اعم از اینکه شکایت از طریق یگان مربوطه یا شاکی خصوصی مطرح شود، سازمان مربوطه موظف است همراه با گزارش جامع خود در خصوص اقدام‌های مأمور یا مأموران عمل‌کننده، نظریه هیئت کارشناسی مرکب از نمایندگان حفاظت اطلاعات، بازرسی، حقوقی و یگان مربوط را اخذ و به مرجع قضایی رسیدگی‌کننده، ارسال نمایند. هیئت مذکور مکلف است با بررسی دقیق موضوع، نظریه خود را بر انطباق یا عدم انطباق اقدام مأمور یا مأموران در به‌کارگیری سلاح با مقررات مربوط اعلام کنند.

۷-۴- به‌کارگیری سلاح به‌منظور حفظ اماکن و مرزها

(۱) برای حفظ اماکن انتظامی (مقر نیروهای انتظامی از قبیل مرکز فرماندهی، ستاد، پاسگاه، پایگاه، انبار سلاح یا مهمات و مرکز آموزشی)؛

(۲) برای حفظ سلاحی که برای انجام مأموریت در اختیار آنان می‌باشد؛

(۳) برای حفظ اماکن طبقه‌بندی‌شده به‌ویژه اماکن حیاتی و حساس در مقابل هرگونه هجوم و حمله برای ترور، تخریب، آتش‌سوزی، غارت اسناد و اموال، گروگان‌گیری و اشغال؛

(۴) برای جلوگیری و مقابله با اشخاصی که از مرزهای غیرمجاز قصد ورود و یا خروج را داشته و به اخطار مأمورین مرزبانی توجه نمی‌نمایند.

ماده ۱۵ قانون ورود و اقامت غیرمجاز در ایران اصلاحی ۱۳۶۷، عبور غیرمجاز از مرزهای ایران را جرم شناخته است. بنابراین مأموران مرزبانی مکلفند که از ورود و خروج غیرقانونی افراد از مرزها جلوگیری نماید و در صورت ضرورت پس از اخطار لازم با وجود سایر شرایط از سلاح خود استفاده نمایند.

۷-۵- انواع مرز

(۱) مرز مجاز: عبارت است از معابر تردد مرزی که بر اساس پیشنهاد ستاد کل نیروهای مسلح و تصویب هیئت وزیران و موافقت کشور هم‌جوار معین می‌شود.

(۲) مرز غیرمجاز که همه نقاط مرزی که خارج از مرزهای مجاز می‌باشد، مرز غیرمجاز تلقی می‌شوند.

با این تفاسیر شرایط ذیل برای تیراندازی به‌منظور جلوگیری از تردد در مرزها الزامی است:

- عبور افراد از مرز غیرمجاز باشد.
- عابرین با ادامه حرکت به‌طرف مرز برای ورود یا خروج قصد خود را عملی کرده باشند.
- مأموران هشدار ایست به عابرین بدهند.
- عابرین به هشدار مأمورین توجهی نکنند.

• مأموران تیر هوایی شلیک کنند و در صورت عدم توجه عابرین به هشدارهای مکرر حق تیراندازی زمینی را دارند.

• درصورتی‌که شخص به‌طور غیرمجاز از مرز مجاز عبور نماید مأموران حق تیراندازی و به‌کارگیری سلاح را ندارند.

۶-۷- برای حفظ تأسیسات، تجهیزات و اماکن نظامی و انتظامی و امنیتی

تبصره ۱ - در موارد فوق در صورت اقتضای شرایط، اخطار قبلی الزامی است.

تبصره ۲ - نیروهای مسلح در مواردی‌که در چهارچوب بندهای مذکور مأموریت داشته باشند، مجاز به استفاده از سلاح می‌باشند.

تبصره ۳ - مأمورین مسلح در همه موارد مندرج در این قانون در صورتی مجازند از سلاح استفاده نمایند که: اولاً چاره‌ای جز به‌کارگیری سلاح نداشته باشند، ثانیاً در صورت امکان مراتب:

(۱) تیر هوایی؛

(۲) تیراندازی کمر به پایین؛

(۳) تیراندازی کمر به بالا را رعایت نمایند.

چنانچه امکان اقدام‌های دیگری به‌غیراز تیراندازی برای دستگیری متهمین وجود داشته باشد، آیا انجام آن‌ها قبل از به‌کارگیری سلاح ضروری است «نظریه شماره: ۷/۳۴/۸۸/۵۴۰۸۹- ۱۳۸۸/۱۲/۲۳»؟

در فرض سؤال چنانچه موجبات تیراندازی برابر مقررات ماده ۶ قانون به‌کارگیری سلاح، فراهم باشد با عنایت به اینکه منظور از تیراندازی به‌سوی خودرو برابر مقررات ماده قانونی مزبور متوقف نمودن آن می‌باشد و برابر تبصره ۳، ماده ۳ قانون مزبور تیراندازی زمانی جایز است که چاره‌ای جزء به‌کارگیری سلاح نباشد. بنابراین چنانچه با اقدام‌های دیگری که برابر نظر کارشناسان آثار زیان‌بار و خطرات کمتری برای سرنشینان خودرو و وسیله نقلیه داشته باشد بتوان آن را متوقف نمود. انجام آن اقدام‌ها قبل از به‌کارگیری سلاح ضروری است.

۷-۷- به‌کارگیری سلاح به‌منظور حفظ نظم و امنیت

ماده ۴ - مأمورین انتظامی برای اعاده نظم و کنترل راهپیمایی‌های غیرقانونی، فرونشاندن شورش و بلوا و ناآرامی‌هایی که بدون به‌کارگیری سلاح مهار آن‌ها امکان‌پذیر نباشد. حق به‌کارگیری سلاح را به دستور فرمانده عملیات، در صورت تحقق شرایط زیر دارند:

(۱) قبلاً از وسایل دیگری مطابق مقررات استفاده‌شده و مؤثر واقع نشده باشد.

(۲) قبل از به‌کارگیری سلاح با اخلال‌گران و شورشیان نسبت به به‌کارگیری سلاح اتمام حجت شده باشد.

تبصره ۱ - تشخیص ناآرامی‌های موضوع ماده ۴ حسب مورد بر عهده رئیس شورای تأمین استان و شهرستان و در غیاب هر یک بر عهده معاونان آنان خواهد بود و درصورتی‌که فرماندار معاون سیاسی نداشته باشد، این مسئولیت را به یکی از اعضای شورای تأمین محول خواهد نمود.

تبصره ۲ - در مواردی‌که برای اعاده نظم و امنیت موضوع این ماده، نیروی نظامی طبق مقررات قانونی مأموریت پیدا نمایند. از لحاظ مقررات به‌کارگیری سلاح مشمول این ماده می‌باشند.

تبصره ۳ - آیین‌نامه اجرایی ماده فوق توسط وزارتخانه‌های کشور و دادگستری و دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح تهیه و پس از تصویب هیئت وزیران به اجرا گذاشته خواهد شد.

به‌موجب اصل ۲۷ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران تشکیل اجتماعات و راهپیمایی‌ها بدون حمل سلاح به‌شرط آنکه مخل مبانی اسلام نباشد، آزاد است. بنابراین درصورتی‌که اجتماعات و راهپیمایی‌ها غیرقانونی برگزار شود(تبصره ۲، ماده ۶ قانون احزاب، جمعیت‌ها و انجمن‌های سیاسی و صنفی و انجمن‌های اسلامی یا اقلیت‌های دینی شناخته‌شده ملاک قانونی بودن یک راهپیمایی و یا تجمع را دو شرط دانسته: اول اینکه راهپیمایی بدون سلاح باشد. دوم اینکه برای برگزاری راهپیمایی یا تجمع از وزارت کشور مجوز اخذشده باشد). مأموران انتظامی حق دارند اقدام‌های لازم را برای جلوگیری از آن و اعاده نظم انجام دهند.

منظور از شورش، بلوا، اغتشاش و ناآرامی اعمال غیرقانونی بیش از دو نفر است که به‌صورت هماهنگ و همسو و با اعمال غیرقانونی مثل تخریب اماکن عمومی و شخصی، سرقت، درگیری با مردم و مأموران، به‌منظور برهم زدن آسایش عمومی، به‌دلیل نیل به مقصود مشترک و مخالفت با نظام حاکم و سعی در براندازی یا تضعیف آن انجام می‌شود.

هدف مقنن در ماده ۴ صرفاً اعاده نظم، کنترل راهپیمایی‌ها غیرقانونی، فرونشاندن شورش، بلوا و ناآرامی است. بنابراین، اگر بتوان بدون استفاده از سلاح به این اهداف رسید، حق استفاده از سلاح برای مأموران وجود ندارد. تشخیص ناآرامی‌ها نیز بر عهده رئیس شورای تأمین استان و یا شهرستان و یا معاون وی می‌باشد نه مأموران. مأموران مکلفند به استناد ماده ۳۹ ق. م. ج. ن.م. مصوبات شورای تأمین استان و شهرستان را اجرا نمایند در غیر این صورت مجرم محسوب و مستوجب کیفر خواهند بود.[1]

برای اجرای مصوبات شورای تأمین لازم است که مصوبات از طریق سلسله‌مراتب فرماندهی به نیروهای مسلح ابلاغ شود.

ماده ۵ - مأمورین نظامی و انتظامی برای اعاده نظم و امنیت در راهپیمایی‌های غیرقانونی مسلحانه و ناآرامی‌ها و شورش‌های مسلحانه مجازند از سلاح استفاده نمایند. مأمورین مذکور موظفند به‌دستور فرمانده عملیات و بدون تعلل نسبت به برقراری نظم و امنیت، خلع سلاح و جمع‌آوری مهمات و دستگیری افراد و معرفی آنان به مراجع قضایی اقدام نمایند.

در شرع مقدس اسلام، قیام مسلحانه علیه حکومت اسلامی محاربه محسوب می‌شود. در ماده ۵ هدف مقنن از تجویز به‌کارگیری سلاح، کشتن افراد حاضر در راهپیمایی مسلحانه نیست؛ بلکه هدف اعاده نظم و امنیت و خلع سلاح افراد مسلح و دستگیری آنان است. ازاین‌رو اگر بدون به‌کارگیری سلاح شرکت‌کنندگان در شورش بدواً تسلیم شوند، نیازی به به‌کارگیری سلاح نمی‌باشد؛ اما اگر این هدف بدون سلاح

۱- ماده ۳۹ - هر یک از فرماندهان و مسئولان نظامی یا انتظامی که حسب مورد مصوبات شورای عالی امنیت ملی، شورای امنیت کشور و شوراهای تأمین استان یا شهرستان را در مواردی که طبق قانون موظف به اجرای آن می‌باشند اجراء نکنند، چنانچه مشمول مجازات محارب نباشند یا به‌موجب سایر قوانین مستوجب مجازات شدیدتری نگردند به حبس از شش ماه تا دو سال محکوم می‌شوند

محقق نشد، مأموران موظفند بدون تعلل و با دستور فرمانده عملیات و با رعایت سایر شرایط به‌سوی افراد مسلح تیراندازی نموده و آنان را خلع سلاح نمایند.

برای اینکه راهپیمایی و شورش مسلحانه تلقی شود چند نفر از افراد باید مسلح باشند؟ سلاح حمل شده باید ظاهر باشد یا سلاح مخفی هم کفایت می‌کند؟ افراد باید حامل سلاح گرم باشند یا اینکه حامل سلاح سرد هم باشند برای احراز راهپیمایی مسلحانه کفایت می‌کند؟

با عنایت به ماده ۳۳ ق.م. ج. ن.م که در بیان و تعریف جرم شورش حضور حداقل سه نفر از نظامیان را لازم می‌داند به نظر می‌رسد برای احراز راهپیمایی مسلحانه حداقل تعداد شرکت‌کنندگان سه نفر بوده و یک نفر آنان مسلح باشد. مستنبط از ماده ۵ همین قانون اسلحه افراد مسلح در راهپیمایی باید ظاهر باشد و اگر سلاح آنان مخفی باشد مشمول ماده ۵ نمی‌کردند. همچنین منظور از سلاح در این ماده سلاح گرم است. با توجه به‌مراتب فوق شرایط قانونی تیراندازی در این ماده به شرح ذیل است:

(۱) احراز راهپیمایی غیرقانونی و ناآرامی‌ها و شورش‌های مسلحانه با فرمانده عملیات است.

(۲) دستور به‌کارگیری سلاح از سوی فرمانده عملیات صادر شود.

(۳) شرکت‌کنندگان و افراد مسلح در راهپیمایی‌های غیرقانونی خود را تسلیم ننماید.

(۴) دستور فرمانده عملیات باید بدون تعلل برای برقراری نظم و امنیت و خلع سلاح و جمع‌آوری مهمات و دستگیری افراد و معرفی آنان به مراجع قضایی اجرا شود.

(۵) مأموران در زمان تیراندازی برابر ماده ۷ باید حتی‌المقدور پا را هدف قرار بدهند و مراقبت نمایند که اقدام آنان منجر به فوت نشود و به اشخاص ثالث که دخیل در ماجرا نمی‌باشند، آسیب نرسد.

۸-۷- به‌کارگیری سلاح به‌منظور متوقف ساختن وسایل نقلیه

ماده ۶ - تیراندازی به‌سوی وسایل نقلیه به‌منظور متوقف ساختن آن‌ها توسط مأمورین موضوع این قانون در موارد زیر مجاز است:

(الف) درصورتی‌که وسیله نقلیه بنا به قرائن و دلایل معتبر و یا اطلاعات موثق مسروقه یا حامل افراد متواری یا اموال مسروقه یا کالای قاچاق یا مواد مخدر و یا به‌طور غیرمجاز حامل سلاح و مهمات باشد.

(ب) درصورتی‌که از وسیله نقلیه برای تهاجم عمدی به مأمورین و یا مردم استفاده شده باشد.

تبصره ۱ - مأمورین مذکور موظفند که در ایستگاه‌های ایست و بازرسی وسایل هشداردهنده به‌اندازه لازم (اعم از موانع، تابلو، چراغ گردان) تعبیه نمایند.

تبصره ۲ - مأمورین مذکور در صورتی می‌توانند به وسایل نقلیه تیراندازی نمایند که علاوه بر انجام امور تبصره ۱، با صدای رسا و بلند به راننده وسیله نقلیه ایست داده و راننده به اخطار ایست توجهی ننموده باشد.

(و) درصورتی‌که حسب قراین و قراین معتبر و یا اطلاعات موثق وسیله نقلیه حامل سلاح و مهمات غیرمجاز باشد:

حمل‌ونقل اسلحه و مهمات جنگی و مواد منفجره و محترقه و فشنگ و تفنگ شکاری بدون مجوز قانونی برابر مواد ۱ و ۲ قانون تشدید مجازات قاچاق اسلحه و مهمات و قاچاقچیان مسلح مصوب ۱۳۵۰/۱۱/۲۶ جرم محسوب می‌شود.

(ز) درصورتی‌که از وسیله نقلیه برای تهاجم عمدی به مأموران و یا مردم استفاده‌شده باشد:

چنانچه راننده عمداً با وسیله نقلیه به مأموران و یا مردم حمله نماید و وسیله نقلیه خود را عمداً برای زیر گرفتن و ایراد ضرب‌وجرح مأموران و یا مردم براند، صرف‌نظر از اینکه کسی مجروح و یا مصدوم و یا کشته شود یا اینکه عمل راننده نتیجه‌ای در پی نداشته باشد، مأموران حق تیراندازی به سمت وسیله نقلیه برای متوقف ساختن وسیله‌نقلیه را دارند.

اما اگر براثر بی‌احتیاطی، بی‌مبالاتی و عدم رعایت مقررات دولتی وسیله نقلیه از کنترل راننده خارج شود و پس از برخورد با مردم یا مأموران راننده مقصر متواری شود صرف‌نظر از اینکه نتیجه برخورد خودرو با مردم و مأمور آنچه بوده است حق تیراندازی ندارند.

تیراندازی به‌سوی وسایل نقلیه باید به‌منظور متوقف ساختن آن انجام شود، بنابراین پس از توقف خودرو به استناد ماده ۶ نمی‌توان به‌طرف افراد فراری تیراندازی نمود.

منظور این تبصره تأکید بر این امر است که مأموران باید قبل از تیراندازی به‌سوی وسیله نقلیه به متصدی یا راننده آن اعلام نمایند که مأموران مسلح قانوناً در تعقیب آنان هستند و به آنان هشدار بدهند که وسیله نقلیه را متوقف نمایند.

اداره حقوقی قوه قضاییه در نظریه مورخه ۱۳۸۶/۴/۴ اعلام نموده است: رعایت مقررات و انجام دستورهای مندرج در تبصره‌های یک و دو، ماده ۶ برای تیراندازی به‌وسیله نقلیه ضروری است. چنانچه بدون رعایت مقررات فوق تیراندازی شود این تیراندازی خارج از اذن و اجازه مقرر در ماده ۶ بوده و مرتکب آن در حدود ماده ۱۶ قانون قابل تعقیب کیفری است.

ماده ۷ - مأمورین موضوع این قانون هنگام به‌کارگیری سلاح باید حتی‌المقدور پا را هدف قرار بدهند و مراقبت نمایند که اقدام آنان منجر به فوت نشود و به اشخاص ثالث که دخیل در ماجرا نمی‌باشند، آسیب نرسد.

تبصره - مواظبت و مراقبت از حال مجروحین بر عهده مأمورین انتظامی است و باید در اولین فرصت آنان را به مراکز درمانی برسانند.

ماده ۸ - رؤسا و فرماندهان مربوط مکلفند قبل از اعزام مأمورین حدود اختیارات و مسئولیت‌های آنان را گوشزد نمایند.

ماده ۹ - مأمورینی که آموزش کافی در مورد سلاحی که در اختیار آنان گذارده شده است، ندیده‌اند؛ باید مراتب را به فرمانده خود اطلاع دهند و درصورتی‌که مأموریتی به این قبیل افراد محول شود، فرمانده مسئول عواقب ناشی از آن خواهد بود مشروط بر اینکه مأمور در حدود دستور فرمانده اقدام کرده باشد.

ماده ۱۰ - سلاحی که در اختیار مأمورین موضوع این قانون قرار داده می‌شود، باید متناسب با موضوع مأموریت و وظیفه آنان باشد.

ماده ۱۱ - نیروهای نظامی و امنیتی در مواردی‌که طبق قانون و مأموریت‌های محوله با نیروی انتظامی همکاری می‌کنند، طبق ضوابط این قانون از سلاح استفاده خواهند نمود.

تبصره - آیین‌نامه اجرایی این ماده توسط وزارتخانه‌های کشور، اطلاعات و دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح با هماهنگی ستاد کل نیروهای مسلح تهیه و به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید.

ماده ۱۲ - مأمورینی که با رعایت مقررات این قانون مبادرت به به‌کارگیری سلاح نمایند، ازاین‌رو هیچ‌گونه مسئولیت جزایی یا مدنی نخواهند داشت.

ماده ۱۳ - درصورتی‌که مأمورین با رعایت مقررات این قانون سلاح به‌کار گیرند و در نتیجه طبق آراء محاکم صالحه شخص یا اشخاص بی‌گناهی مقتول و یا مجروح شده یا خسارت مالی بر آنان وارد گردیده باشد، پرداخت دیه و جبران خسارت بر عهده سازمان مربوط خواهد بود و دولت مکلف است همه‌ساله بودجه‌ای را به این منظور اختصاص داده و حسب مورد در اختیار نیروهای مسلح قرار دهد.

تبصره - مفاد این ماده در مورد کسانی هم که قبل از تصویب این قانون مرتکب اعمال مذکور شده‌اند، جاری است.

ماده ۱۴ - نیروهای مسلح می‌توانند در مواردی که مقتضی بدانند علاوه بر جبران خسارت وارده در قبال صدمات جانی و ضرر و زیان مالی که مأمورین مسلح در راستای انجام وظیفه طبق این قانون متحمل شده‌اند، بِطابق مقررات به مأموران مذکور کمک مالی نمایند.

ماده ۱۵ - نحوه تأمین و پرداخت وجوه مذکور در مواد ۱۳ و ۱۴ به‌موجب آیین‌نامه‌ای خواهد بود که توسط وزارتخانه‌های کشور، اطلاعات، دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، امور اقتصادی و دارایی و سازمان برنامه‌وبودجه با هماهنگی ستاد کل نیروهای مسلح تهیه و به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید.

ماده ۱۶ - هرگاه مأمور برخلاف مقررات این قانون اقدام به به‌کارگیری سلاح نماید، حسب مورد به مجازات عمل ارتکابی وفق قوانین تحت پیگرد قرار می‌گیرد.

برابر ماده ۱۶ قانون به‌کارگیری سلاح هرگاه مأمور برخلاف مقررات این قانون اقدام به به‌کارگیری سلاح نماید، حسب مورد به مجازات عمل ارتکابی محکوم می‌شود.

ماده ۴۱ ق.م. ج. ن. م. نیز مقرر داشته: هر نظامی که در حین خدمت یا مأموریت

برخلاف مقررات و ضوابط عمداً مبادرت به تیراندازی نماید علاوه بر جبران خسارت وارده به حبس از سه ماه تا یک سال محکوم می‌شود و درصورتی‌که منجر به قتل یا جرح شود علاوه بر مجازات مذکور، حسب مورد به قصاص یا دیه محکوم می‌شود و چنانچه از مصادیق مواد ۶۱۲ و۶۱۴ ق.م.ا. باشد، به مجازات مندرج در مواد مذکور محکوم خواهد شد.

ملاحظه می‌شود که ماده ۴۱ تیراندازی عمدی برخلاف مقررات را جرم محسوب و صرف‌نظر از نتیجه تیراندازی قابل مجازات می‌داند و چنانچه تیراندازی منجر به قتل یا جرح نیز بشود علاوه بر آن، مجازات قانونی حسب مورد ممکن است به قصاص و یا پرداخت دیه محکوم شود و در صورت وجود شرایط مشمول ماده ۶۱۲ و ۶۱۴ ق.م.ا. می‌شود. بنابراین درصورتی‌که تیراندازی منجر به قتل فردی شود به استناد ماده۶۱۲ ق.م.ا. اگر شاکی نداشته یا شاکی گذشت نماید یا به هر علت قصاص نشود و همچنین اگر مأمور براثر تیراندازی عمدی دیگری را مجروح نماید. درصورتی‌که اقدام مأمور موجب اخلال در نظم و امنیت و صیانت جامعه شود یا بیم تجری دیگران باشد، دادگاه مرتکب قتل را به حبس از سه تا ۱۰ سال و مرتکب جرح را به دو تا پنج سال محکوم می‌نماید.

فصل دوازدهم

عملیات اطلاعاتی در صحنه مقابله با اغتشاشات

۱- کلیات
۲- نیازمندی‌های اطلاعاتی فرمانده در صحنه عملیات مقابله با اغتشاشات
۳- انواع عملیات اطلاعاتی در زمان بحران
٤- شرایط انجام یک عملیات اطلاعاتی و امنیتی
٥- نکات مهم در انجام عملیات اطلاعاتی در عملیات مقابله با اغتشاشات
٦- عملیات اطلاعاتی پوشش
۷- عملیات اطلاعاتی شناسایی
۸- عملیات اطلاعاتی عادی‌سازی و پوشش در گشت
۹- عملیات اطلاعاتی بازرسی و جست‌وجو
۱۰- عملیات اطلاعاتی دستگیری
۱۱- عملیات اطلاعاتی انتقال (دستگیرشدگان و...)
۱۲- عملیات اطلاعاتی تعقیب و مراقبت
۱۳- مشکلات و موانع در انتقال دستگیرشدگان (۱۳۸۸)
١٤- پیشنهادها برای رفع مشکلات و محدودیت‌ها

شکل ۱-۱۲

۱- کلیات

۱-۱- تعریف

عملیات‌های اطلاعاتی و امنیتی: به‌کارگیری صحیح ابزارها، امکانات و نیروهای اطلاعاتی و امنیتی برای اجرای دقیق برنامه‌های از پیش تعیین‌شده (انجام عملیات‌های اطلاعاتی) برای نیل به اهداف موردنظر در یک محیط.

۲-۱- هدف

انجام مأموریت یا عملیات‌های اطلاعاتی به‌نحوه احسن توسط یگان‌ها امنیتی و نیروهای امنیتی (گردان‌های امنیتی امام علی(ع)) در ناآرامی‌های شهری.

۳-۱- منظور

(۱) آشنایی فرماندهان یگان‌ها امنیتی و گردان‌ها امام علی(ع) با روش‌ها و تجارب عملیات اطلاعاتی در صحنه ناآرامی‌های شهری؛

(۲) آشنا نمودن فرماندهان یگان‌ها امنیتی و گردان‌های امام علی(ع) با نیازمندی‌های اطلاعاتی قبل حین و بعد از عملیات و راه‌های به‌دست آوردن آن؛

(۳) آشنا نمودن فرماندهان یگان‌ها امنیتی و گردان‌های امام علی(ع) با انواع عملیات‌های اطلاعاتی در صحنه.

۴-۱- اهمیت و ضرورت

بررسی سوابق و مستندات بیانگر این واقعیت است که اطلاعات در طرح‌ریزی‌ها، هدایت عملیات و انجام موفقیت‌آمیز مأموریت نقش کارسازی را عهده داشته است. اطلاعات دقیق و منطقی همچون سلاحی برنده است که اگر فرماندهان عمیقاً آن را درک و به‌گونه‌ای مناسب به‌کار ببرند توانایی‌هایشان در انجام موفقیت‌آمیز مأموریت، افزایش خواهد یافت. در شرایط امروزی با توجه به بروز بحران‌های امنیتی و اغتشاشات شهری، نقش اطلاعات به‌خوبی عیان گردیده، به‌طوری‌که همیشه برگ برنده در دست کسی است که اطلاعات دقیق و مناسبی از حریف خود داشته باشد. براین اساس به‌منظور بهبود فرآیند مدیریت بحران، کاهش خطای تصمیم‌گیری و انتقال آن به فرماندهان جزوه حاضر تبیین و در اختیار فراگیران محترم قرار خواهد گرفت.

۲- نیازمندی‌های اطلاعاتی فرمانده در صحنه عملیات مقابله با اغتشاشات

نیازمندی‌های اطلاعاتی واقعیاتی هستند که فرمانده برای شناخت حریف (اغتشاش‌گران) و منطقه عملیات (محیط شهری) و در نتیجه اجرای موفقیت‌آمیز مأموریت محوله به آن‌ها نیاز دارد. بنابراین عوامل جمع‌آوری یگان در راستای اهداف اطلاعاتی مشخص‌شده و با توجه به تقدم نیاز به آن‌ها هدایت می‌گردند.

نیازمندی‌های اطلاعاتی در سه مرحله به‌شرح ذیل تقیسم می‌گردد: قبل از عملیات، حین عملیات و بعد از عملیات.

۱-۲- مراحل نیازمندی‌های اطلاعاتی

۱-۱-۲- نیازمندی‌های اطلاعاتی قبل از عملیات: هر فرمانده برای اجرای مأموریت محوله نیازمند اطلاعات کلی از منطقه عملیات (محیط شهری) و حریف (اغتشاش‌گران) می‌باشد که بر اساس مقدورات باید اقدام به تهیه این‌گونه اخبار و اطلاعات نموده و یا از یگان‌های بالاتر درخواست نماید. معمولاً این اطلاعات از سوی یگانی که مأموریت را واگذار می‌نماید به یگان اجراکننده واگذار می‌شود. البته این بدان معنی نیست که یگان رأساً اقدام به جمع‌آوری اخبار ننماید، بلکه باید از این اطلاعات بهره‌برداری نموده و در صورت نیاز خود نیز مجدداً اخبار و اطلاعات منطقه (محیط شهری) و دشمن (اغتشاش‌گران) را جمع‌آوری و به‌روز نماید. مثلاً اطلاع از تعداد اماکن حساس و مهم در منطقه و یا ماهیت اغتشاش‌گران این امکان را برای فرمانده مهیا خواهد می‌سازد که نیروهای خود را در کجا مستقر و یا چه تجهیزات و امکاناتی در منطقه حضور یابد. اهم نیازمندی‌ها در این مرحله به‌شرح ذیل می‌باشد.

شناخت و آگاهی از محیط جغرافیای شهری شامل:

(۱) آگاهی و شناخت موقعیت خیابان‌ها، معابر و حتی کوچه‌های موجود در منطقه و نوع آن‌ها به لحاظ و دوطرفه بودن عرض آن‌ها، بن‌بست بودن یا نبودن، وضعیت ترافیکی در زمان عادی و پیک و ... ؛

(۲) موقعیت اماکن حیاتی، حساس، مهم و قابل اشتعال (پمپ‌بنزین و...)؛

(۳) مراکز جمعیتی و نقاط پرجمعیت همچون ایستگاه‌های مترو، پایانه‌های اتوبوس‌رانی و ...؛

(۴) موقعیت اماکن عمومی و فروشگاه‌های بزرگ؛

(۵) ساختمان‌های مرتفع و نقاط مشرف بر منطقه عملیاتی؛

(۶) موانع طبیعی و مصنوعی همچون مسیل رودخانه، کانال‌ها، بوستان‌ها و پارک‌ها و ...؛

(۷) شناخت و آگاهی از بافت و ترکیب جمعیتی منطقه بحرانی.

توضیحات: در این مرحله فرمانده باید نسبت به انجام هماهنگی‌های لازم با سایر یگان‌های هم‌جوار و همچنین رده‌های اطلاعاتی برای تبادل اخبار و اطلاعات و نحوه برقراری ارتباط فی‌مابین و ... اقدام نموده و تجهیزات و امکانات فنی و وسایل موردنیاز را تأمین و در حین عملیات به خدمت گیرد.

۲-۱-۲- نیازمندی‌های اطلاعاتی حین عملیات: فرمانده پس از آگاهی از وضعیت کلی منطقه و حضور در منطقه عملیات باید اقدام به جمع‌آوری اخبار از گسترش، ترکیب و استعداد حریف (اغتشاش‌گران) نموده و با تجزیه‌وتحلیل اخبار مکتسبه اهداف احتمالی تهاجم و مسیرهای بعدی اغتشاش‌گران را پیش‌بینی و راهکارهای عملی را برای ممانعت از رسیدن اغتشاش‌گران به اهداف خود به‌کار گرفته و اوضاع را تحت کنترل در آورد.

اهم نیازمندی‌های اطلاعاتی در این مرحله به شرح ذیل می‌باشد:

(۱) موقعیت و استعداد اغتشاش‌گران (تخمین جمعیت)؛

(۲) آگاهی از ماهیت اغتشاش‌گران (صنفی، سیاسی، اجتماعی و...)؛

(۳) ترکیب جمعیتی اغتشاش‌گران (پیر، جوان، میان‌سال، زن، مرد و ...)؛

(۴) نوع اقدام‌ها و تحرکات (حمل پلاکارد، سردادن شعار، سنگ‌پرانی و ...)؛

(۵) رهبران و عناصر اصلی اغتشاش‌گران؛

(۶) نوع و وسایل ارتباطی اغتشاش‌گران؛

(۷) تعداد و نوع سلاح و تجهیزات همراه؛

(۸) اهداف احتمالی مورد تهاجم؛

(۹) دلایل و بهانه‌های اغتشاش؛

(۱۰) مسیرهای حرکت اغتشاش‌گران؛

(۱۱) رفتارها و حرکات اغتشاش‌گران؛

(۱۲) نقاط ضعف و قوت اغتشاش‌گران.

توضیحات: فرمانده پس از کسب نیازمندی‌های اطلاعاتی از طریق همه عوامل و منابع موجود باید نسبت به اتخاذ تصمیمات مناسب برای مقابله و کنترل صحنه اقدام

نماید. یکی از اقدام‌های که در این مرحله حائز اهمیت می‌باشد، انجام عملیات پیشگیری از شکل‌گیری هسته‌های اولیه اغتشاش‌گران و دستگیری به‌منظور عدم گسترش صحنه اغتشاشات و کنترل سریع اوضاع می‌باشد که به لحاظ گستردگی این موضوع در یک‌فصل جداگانه به آن پرداخته می‌شود.

۳-۱-۲- نیازمندی‌های اطلاعاتی بعد از عملیات: فرمانده به‌منظور جمع‌بندی و همچنین استفاده از اطلاعات باید بعد از عملیات مقابله نیز یکسری اطلاعات را به‌منظور مقابله در روزهای آتی با اغتشاش‌گران به‌دست آورد. اهم این اقدام‌ها به‌شرح ذیل می‌باشد:

(۱) تهیه گزارش وضعیت روزانه و جمع‌بندی حوادث و اتفاقات رخ‌داده؛

(۲) فیلم‌ها و عکس‌های صحنه اغتشاشات و مشاهده آن برای شناسایی عناصر اصلی اغتشاش‌گر؛

(۳) انتقال متهمین به بازداشتگاه‌های اصلی؛

(۴) پیش‌بینی وقایع و اتفاقات احتمالی در روزهای آینده و ارائه به رده‌ها بالاتر؛

(۵) انجام بازجویی و کسب اخبار و اطلاعات از اهداف آتی اغتشاش‌گران و شناسایی رهبران اصلی آن‌ها.

توضیحات: البته برخی از این مباحث (به‌ویژه دو بند آخر) خارج از حیطه اختیارات فرمانده گردان یا صحنه می‌باشد و لزوماً این‌کار توسط رده‌های اطلاعاتی انجام می‌گیرد؛ اما فرمانده صحنه باید از آخرین اطلاعات مکتسبه از دستگیرشدگان آگاهی داشته و اطلاعات مفید را برای عملیات مقابله در روزهای دیگر به‌کار گیرد.

۲-۲- فرماندهان یگان‌ها و گردان‌ها یا سر تیم‌هایی که قرار است عملیات‌های اطلاعاتی در صحنه را انجام دهند لازم است نسبت به موارد ذیل اهتمام لازم داشته باشند:

(۱) حضور در جلسه طراحی و توجیهی عملیات؛

(۲) آشنایی با محیط شهری (تجمع‌کنندگان)؛

(۳) جمع‌بندی عملیات اطلاعاتی؛

(۴) دریافت احکام قضایی (در مواردی از قبیل دستگیری، بازرسی و ...)؛

(۵) توجیه عناصر شرکت‌کننده در عملیات اطلاعاتی؛

(۶) برآورد امکانات عملیات اطلاعاتی (تجهیزات، وسایل موتوری، مخابراتی، رفاهی و فنی و...)؛

(۷) تیم‌بندی (گروهان بندی) و مشخص کردن وظایف آنان؛

(۸) تعیین نیروهای نفوذ، دستگیری، مراقبت و ... ؛

(۹) اجرای دقیق طرح عملیات اطلاعاتی؛

(۱۰) به‌کارگیری صحیح امکانات و وسایل در عملیات‌های مربوطه؛

(۱۱) تحویل متهم به بازداشتگاه و ...؛

(۱۲) گزارش‌نویسی؛

(۱۳) انتقال تجارب.

۳-۲- مشکلات و محدودیت‌های اطلاعاتی فراروی فرمانده در صحنه عملیات

مشکلات و محدودیت‌ها: یکی از مشکلات اصلی و فراروی فرماندهان صحنه در مباحث اطلاعاتی عدم وجود عناصر توجیه و آشنا به مسائل اطلاعاتی در یگان تحت فرمان آن‌هاست که این ضعف می‌تواند خود مشکل‌ساز باشد و به‌عبارتی دیگر، فرمانده را در تنگنا قرار دهد از جمله لو رفتن عنصر اطلاعاتی در بین صف اغتشاش‌گران به‌دلیل عدم تجربه کافی، ضعف در آموزش و ضعف در توانایی‌های ذاتی و انفرادی و ... دیگر مشکلات مطرح‌شده از سوی برخی از فرماندهان به این شرح می‌باشد:

(۱) جابه‌جایی زیاد نیروها و عناصر اطلاعاتی به‌نحوی‌که در برخی موارد برای روز دوم عناصر اطلاعاتی گردان کلاً و یا اکثریت تغییریافته‌اند و ...؛

(۲) جابه‌جایی زیاد منطقه مأموریتی یکی از دیگر از مشکلاتی است که کار و فعالیت عناصر اطلاعاتی را با مشکل روبه‌رو خواهد کرد، چراکه شناخت محیط جغرافیایی منطقه زمان‌بر بوده و محدودیت‌هایی را برای آن‌ها ایجاد خواهد کرد.

(۳) ضعف در دستگاه‌های ارتباطی و کمبود تجهیزات فنی و ارتباطی؛

(۴) عدم پشتیبانی اطلاعاتی از سوی رده‌های اطلاعاتی مستقر در منطقه مأموریتی

به‌نحوی‌که در برخی موارد حتی عناصر اطلاعاتی گردان جذب رده‌های اطلاعاتی شده و به‌صورت خودمختار در منطقه عمل نموده و با فرمانده صحنه قطع ارتباط می‌نمایند که مشکلاتی را در این زمینه برای فرمانده ایجاد خواهند کرد؛

(۵) محدودیت‌ها و ملاحظات حفاظتی؛

(۶) تعدد فرماندهی و رده‌های اطلاعاتی در صحنه و عدم هماهنگی لازم بین آن‌ها که بعضاً منجر به درگیری بین نیروهای خودی می‌شد؛

(۷) حضور لباس شخصی‌ها و عناصر خودسر تحت عناوین مختلف.

۳- انواع عملیات اطلاعاتی در زمان بحران

(۱) شناسایی؛

(۲) کمین؛

(۳) محاصره؛

(۴) گشت؛

(۵) بازرسی؛

(۶) دستگیری؛

(۷) انتقال یا حمل؛

(۸) تعقیب و مراقبت.

با توجه به اینکه قرار است گردان و یا تیم‌های عملیاتی اطلاعاتی مقابله با تجمعات شهری را انجام دهند، پس لازم است که شناختی هم از یک مدار اطلاعاتی که بیانگر نقطه شروع یک تجمع و یا هر نوع اغتشاش و ... را برای فرمانده و سر تیم‌ها بیان می‌کند، آشنا شوند؛ زیرا در ابتدا، یعنی قبل انجام عملیات اطلاعاتی در صحنه، یک فرآیندی صورت گرفته که دانستن آن در تصمیم‌گیری، هدایت و هرگونه عمل و یا عملیاتی‌های اطلاعاتی در صحنه به ما کمک می‌کند.

امروزه یکسری اقدام‌ها صرفاً اطلاعاتی که در ابتدا به‌محض شناخت فعالیت‌های ضد نظام و مخالف، لازم است توسط عوامل اطلاعات صورت پذیرد و در این مرحله که هنوز نیازی به درگیری فیزیکی یا میدانی و در نهایت جلب و دستگیری نمی‌باشد، بلکه هنر اطلاعات است که با شناخت تهدیدات، اقدام‌های اطلاعاتی نماید که به‌شرح زیر می‌باشد:

- نفوذ؛
- انشعاب؛
- جریان‌سازی(موافق و مخالف)؛
- تزریق ایده موردنظر به گروه؛
- انحراف گروه از اهداف اصلی؛
- بی‌اعتبار کردن و از هویت انداختن گروه؛
- محدودسازی؛
- کانالیزه نمودن در کانال دلخواه؛
- افشاگری.

پس‌ازآنکه اقدام‌های فوق در ابتدا توسط اطلاعات صورت می‌پذیرد و به‌نوعی می‌شود گفت که این اقدام‌ها در ستاد صورت می‌پذیرد و یکسری اقدام‌های اطلاعاتی دیگر نیز توسط عوامل اطلاعات در صحنه صورت می‌گیرد که بدین شرح می‌باشد:

- جوسازی؛
- پخش شایعه؛
- اقدام به نفوذ؛
- ایجاد روحیه بدبینی و ناامنی در بین اعضای و گروه؛

۴- شرایط انجام یک عملیات اطلاعاتی و امنیتی

(۱) در اختیار داشتن اطلاعات موردنیاز در ارتباط با آن موضوع؛
(۲) در اختیار داشتن امکانات لازم؛
(۳) توان به‌کار گرفتن امکانات؛
(۴) طراحی صحیح برای دسترسی به موارد هدف.

۵- نکات مهم در انجام عملیات اطلاعاتی در عملیات مقابله با اغتشاشات

(۱) ترکیب منطقه و شهر (نحوه قرار گرفتن خیابان‌ها، ساختمان‌ها، شهرسازی و ...)؛

(۲) نیروهای و امکانات موجود در دسترس فتنه‌گران؛

(۳) میزان و سطح تکنیک‌های فراگرفته فتنه‌گران؛

(۴) تز و نحوه عملکرد اغتشاش‌گران به‌ویژه فرماندهی فتنه‌گران؛

(۵) طرح دفاع نیروهای منطقه؛

(۶) قدرت و امکانات نیروهای خودی؛

(۷) زمان شروع عملیات تا اتمام آن و هدف از انجام آن؛

(۸) برآورد وضعیت حریف و بررسی احتمالات؛

(۹) نتیجه‌گیری احتمالی و یا آیا اینکه انجام این عمل به‌صرفه می‌باشد یا خیر؟

لازم به‌ذکر است عملیات‌های امنیتی در ابعاد زیر قابل بررسی می‌باشد:

- نوع عملیات (اطلاعاتی یا رزمی)؛
- شکل (تهاجمی یا تدافعی)؛
- زمان (تعجیلی با فرصت)؛
- حدود (محدود یا گسترده)؛
- امکانات (در دسترس بودن امکانات موردنیاز و با استفاده از امکانات موجود)؛
- مجری (کارکنان، منابع و عوامل و همکاران واسطه‌ای)؛
- سوژه یا سوژه‌ها (بر علیه افراد خاص یا بر علیه افراد عام)؛
- اهداف(پیشگیری و مقابله).

۶- عملیات اطلاعاتی پوشش

یکی از عملیات‌های اطلاعاتی در صحنه که به‌نوعی می‌شود گفت اولین عملیات اطلاعاتی در صحنه می‌باشد به عملیات پوشش در عملیات شهری اشاره نمود.

تعریف: عبارت است از شکل یا حالت حفاظتی که به شخص، سازمان یا مدارک داده می‌شود تا موجبات جلوگیری از کشف هویت آن‌ها را در کارهای پنهانی فراهم سازد به همه اقدام‌های ذیل می‌توان نمونه‌های از پوشش گفت:

فریفتن، گول زدن، گمراه ساختن، دام گستردن، بازی دادن، منحرف ساختن، دروغ گفتن، به شک انداختن، به‌اشتباه انداختن، تمارض نمودن، سندسازی، اشکال‌تراشی، خوابیدن و ... را در برابر دشمن را پوشش می‌گویند.

۱-۶- روش‌های فریب

(۱) نام‌های ساختگی(اسم مستعار، نام رمز و شماره رمز)؛
(۲) گریم، گریم موقت و گریم دائمی؛
(۳) تکنیک‌های انحرافی؛
(۴) سندسازی؛
(۵) گول زدن.

۲-۶- پوشش اشخاص

پوشش اشخاص به‌طورکلی چهار صورت دارد:

(۱) پوشش رسمی اداری: در این حالت شخص از مزایا و مصونیت شغلی پوششی مربوطه بهره‌مند می‌شوند.

(۲) طبیعی: پوششی که به‌خودی‌خود موجود باشد به‌صورت طبیعی و حقیقی بوده و حفاظت از آن بسیار قوی است.

(۳) ساختگی: باید ساخته شود و از نظر ظاهری، نوع کار، قیافه و ...نکات پوششی رعایت شود.

(۴) عملیاتی: فقط برای یک عملیات به‌ویژه و انجام آن به کمک پوشش دائمی امکان‌پذیر می‌باشد.

۳-۶- منظور از پوشش

(۱) عادی‌سازی و جلوگیری از حساست خاص منطقه‌ای؛

(۲) مخفی نگه‌داشتن نوع مأموریت؛

(۳) متوجه نشدن سوژه از علت دستگیری خود یا هر نیت در برخورد متهم با بازجو؛

(۴) جلب توجه کمتر و حمایت از سوی مردم؛

(۵) حفظ موقعیت و نوع شغل؛

(۶) عدم شناسایی مأمور توسط دیگران؛

(۷) جلب اعتماد دیگران برای کسب اخبار لازم؛

(۸) متوجه نشدن سوژه از اقدام‌های که در ارتباط با او صورت می‌گیرد؛

۷- عملیات اطلاعاتی شناسایی

به لحاظ اهمیت عملیات شناسایی برای کشور و ثبات حکومت، لازم است تکنیک‌های دشمن مورد شناسایی قرار گیرد.

به ضرورت شناسایی دقیق در عملیات امنیتی اطلاعاتی برای جلوگیری از به‌وجود آمدن هر نوع مشکلات یا حداقل کم شدن مشکلات متفرقه در صحنه عمل یا هنگام اجرای عملیات، اقدام‌های ذیل لازم است:

(۱) هماهنگی کامل نیروهای اطلاعاتی عمل‌کننده با هم؛

(۲) مناسب بودن همه مراحل و پیش‌بینی‌های قبلی در طراحی عملیات برای اجرا؛

(۳) تسلط نیروهای عملیاتی بر موضوع با توجه به سلاح‌ها و امکانات، مکان، طرح‌ها، تکنیک‌هایی که در اختیار دارند و قادر به اجرا و استفاده از آن می‌باشند؛

(۴) شناسایی صحیح و برآورد امکانات آنان یا تخمین هر چه نزدیک‌تر به حقیقی آن.

۱-۷- انواع شناسایی از نظر زمانی و عملیات اطلاعاتی

(۱) شناسایی با فرصت مناسب؛

(۲) شناسایی با فرصت و عملیات بافرصت؛

(۳) شناسایی در سر فرصت و عملیات به‌طور تعجیلی؛

(۴) شناسایی تعجیلی و عملیات تعجیلی؛

(۵) شناسایی و عملیات به‌طور پیوسته؛

(۶) شناسایی و عملیات توأم و مرحله‌ای (گام‌به‌گام) یا به‌عبارتی بعد از هر مرحله شناسایی انجام عملیات صورت می‌پذیرد.

۲-۷- شناسایی مراکز مهم در عملیات شهری

بیمارستان، سفارتخانه کشورهای خارجی، بانک، مراکز آموزش و تربیتی، مراکز تجمع افراد عادی(سینماها، سالن‌های تئاتر، عروسی و ...)، منزل شخصیت‌ها، مراکز نظامی و انتظامی و تأسیسات حیاتی(گاز، برق و ...).

۳-۷- اقدام‌ها تکمیلی برای ارزیابی و نتیجه‌گیری نهایی از شناسایی انجام‌شده و ارزیابی به‌عمل‌آمده

(۱) برآورد وضعیت؛

(۲) برآورد احتمالات؛

(۳) معقولات؛

(۴) توانمندی‌های نیروهای خودی؛

(۵) محدودیت‌های منطقه عمل؛

(۶) اختیارات و امکانات برای اجرای مأموریت؛

(۷) شناسایی مجدد از روش‌های دیگر برای اطمینان از موارد به‌دست‌آمده در شناسایی قبلی؛

۸- عملیات اطلاعاتی عادی‌سازی و پوشش در گشت

به اقدام‌های گفته می‌شود که در راستای جلوگیری از شناسایی در گشت یا تعقیب مراقبت انجام می‌دهیم.

(۱) نوع و رنگ وسیله نقلیه عادی باشد.

(۲) وسیله نقلیه تصادفی نباشد.

(۳) وسیله نقلیه عقب عادی‌تر از وسیله نقلیه جلو باشد درصورتی‌که با دو اتومبیل مشغول انجام وظیفه هستیم.

(۴) لباس متنوع و تمیز به تن داشته باشد تا باعث شک نشود.

(۵) وسایل آنتن، آژیر و بلندگو روی ماشین مشخص نباشد.

(۶) سلاح همراه قابل‌مشاهده از اطراف نباشد (افراد و ماشین‌های عبوری).

(۷) سرعت خودرو عادی باشد(تند و کند نشود) و فاصله با سایر وسایل هم عادی باشد و از آینده به ماشین‌های نگاه کرد.

۱-۸- ترکیب افراد گشت اطلاعاتی و عملیاتی و خصوصیات آن‌ها

(۱) سه یا چهار نفر که مجموعاً از اعضای تیم عملیات هستند و در یک خودرو می‌نشینند؛

(۲) دو تیم سه یا چهارنفره که مجموعاً از اعضای تیم عملیات هستند و در دو خودرو می‌نشینند؛

(۳) سه نفر از نیروهای عملیاتی و یک نفر از نیروهای اطلاعاتی؛

۲-۸- انواع گشت

۱-۲-۸- گشت‌های انتظامی:

(۱) مبارزه با مواد مخدر؛

(۲) آگاهی؛

(۳) گشت عمومی؛

(۴) راهور؛

(۵) مفاسد اجتماعی و... .

۲-۲-۸-گشت‌های اطلاعاتی:

(۱) پیگیری و جست‌وجو؛

(۲) شناسایی؛

(۳) تعقیب.

۹- عملیات اطلاعاتی بازرسی و جست‌وجو

مسائلی که باید در کل بازرسی‌ها رعایت شود:

(۱) برخورد اسلامی و انسانی با مردم؛

(۲) دقت عمل در کار بازرسی؛

(۳) عدم سست شدن در کار بازرسی؛

(۴) در نظر گرفتن تعداد افراد بازرسی؛

(۵) در نظر گرفتن حالات روحی افراد تحت بازرسی؛

(۶) در نظر گرفتن شکل ظاهری محیط تحت بازرسی.

۱-۹- جست‌وجوی (بازرسی) محل

جست‌وجوی محل یعنی کاوش محل سکونت محل کار و یا هر محل دیگری که به عللی موردنظر باشد.

۲-۹- منظور

(۱) کشف اسناد و مدارک موردنظر؛

(۲) پی بردن به‌وجود اشیای و وسایلی که از نظر مأموریت جست‌وجو کننده قابل‌توجه باشد؛

(۳) کشف محل اختفای اشخاص موردنظر؛

(۴) کشف محل اختفای سلاح، مهمات، مواد منفجره، محترقه، سمی، شیمیایی و ... .

۳-۹- انواع جست‌وجو (بازرسی)

۱-۳-۹- آشکار: با اطلاع شخصی که محل موردنظر را در اختیار دارد، صورت می‌گیرد:

(۱) با اجازه مقام‌های مسئول و بر طبق قانون؛

(۲) تهیه صورت‌جلسه از اقلام مکشوفه و امضای شاهدین؛

(۳) در زمان مناسب و بدون اضطراب و ناراحتی برای اشخاص و وسایل امنیتی لازم به‌کارگیری شود.

۲-۳-۹- پنهانی: توأم با ورود پنهانی بوده و بدون اطلاع شخص موردنظر:

(۱) شناسایی کامل محل جست‌وجو قبل از طرح‌ریزی؛

(۲) طرح‌ریزی دقیق ازنظر زمان، افراد، امکانات، پوشش و ...؛

(۳) طرح‌ریزی و پیش‌بینی قبلی به‌منظور مقابله با کشف احتمالی ورود پنهانی و جست‌وجو در شخص موردنظر یا دیگران؛

(۴) به‌جا نگذاشتن هرگونه آشکار یا علامت یا قرینه.

۳-۳-۹- تحت پوشش: در پوشش کارمند اداره آب، برق، تلفن، گاز و یا باغبان و مستخدم.

۴-۹- روش‌های جست‌وجو

۱-۴-۹- روش حلزونی: از مرکز به خارج یا بالعکس در یک‌جهت موافق یا مخالف عقربه‌های ساعت.

۲-۴-۹- روش مارپیچی: از یک نقطه در کنار عمل موردنظر شروع و با تغییر جهت به‌صورت زیگزاگ جست‌وجو صورت می‌گیرد تا به نقطه انتهای مورد جست‌وجو برسد.

۳-۴-۹- روش جارو: توسط چند نفر از یک سمت اتاق و به‌طور موازی طرفین کارش قرار داده تا به انتهای اتاق یا سالن و... رسید تا به‌صورت هم‌زمان به پایان رسید.

۴-۴-۹- روش پیکانی: حرکت به سمت نقاطی که موردنظر است و احتمال مخفی نمودن وجود دارد برای عادی‌سازی باید به شکل مناسب صورت می‌پذیرد تا باعث شک و ... نشود.

۵-۹- جست‌وجو (بازرسی) وسایل

منظور، پی بردن به‌وجود اسناد و مدارک، مواد منفجره و ... که ممکن است مخفی‌شده باشد و یا ماهیت اصلی وسیله یا شیء مورد جست‌وجو و یا پی بردن به موارد استفاده و نحوه عمل وسیله یا شیء مورد جست‌وجو.

۶-۹- تقسیم‌بندی و نحوه جست‌وجوی وسایل

(۱) وسایل و اشیای موجود نزد اشخاص مظنون؛

(۲) وسایل و اشیای موجود در محله‌ها؛

(۳) وسایل و اشیای ارسال از طریق واسطه یا برای اشخاص به‌طور مثال بسته‌های ارسالی؛

(۴) وسایل نقلیه.

نکات موردتوجه در بازرسی اشیای نزد اشخاص مظنون عبارت است از:

- وسایل مظنون را هر چه زودتر از شخص مظنون گرفته و دور از دسترس نگه داشته شود؛
- جست‌وجوی وسایلی که ساختمان پیچیده‌ای دارند به‌وسیله افراد مشخص صورت گیرد.
- تهیه صورت‌جلسه از همه اجناس مکشوفه با امضای متهم؛

• برای نگهداری وسایل از محل‌هایی استفاده شود که تغییر در ماهیت آن‌ها داده نشود.

طریقه جست‌وجوی اشیای موجود در محل‌ها عبارت است:

- پنهانی؛
- آشکار؛
- تحت پوشش.

۷-۹- جست‌وجوی وسایل

۱-۷-۹- منظور:

(۱) پی بردن به‌وجود اسناد و مدارک، مواد منفجره و ... ؛

(۲) پی بردن به ماهیت وسایل یا شیء مورد جست‌وجو؛

(۳) پی بردن به موارد استفاده و نحوه عمل وسیله یا شیء مورد جست‌وجو.

۲-۷-۹- انواع جست‌وجوی وسایل:

(۱) وسایل و اشیای موجود نزد اشخاص مظنون؛

(۲) وسایل و اشیای موجود در محل‌ها؛

(۳) وسایل نقلیه.

۱۰- عملیات اطلاعاتی دستگیری

عملیاتی که در آن افراد مظنون، متهم و مجرم، برای رسیدگی به جرائم و تحقیقات آنان در اسرع وقت با حکم قضایی و رعایت موارد قانونی، شرعی، امنیتی و اخلاقی توسط نیروی اطلاعاتی و امنیتی دستگیر می‌شوند و هدف از دستگیری برقراری امنیت می‌باشد. که به‌نوعی امنیت یک منطقه، شهر و ... که توسط افراد مذکور اخلال واردشده است تا به وضع عادی برگردانده شود.

مواردی که در حین عملیات دستگیری باید رعایت شود:

در انجام یک عملیات دستگیری و غافلگیری، وسایل و مواردی باید رعایت شود که رعایت یا عدم رعایت آن مطمئناً دخیل در موضع‌گیری‌های مردم در حال و آینده نسبت به مسئولین و مملکت و حاکمیت خواهد شد:

(۱) رعایت موارد امنیتی (مخفی‌کاری، جلوگیری از جوسازی‌ها، شایعات و ...)؛

(۲) رعایت مسائل اجتماعی، اخلاقی، روانی، فرهنگی، سیاسی و به‌ویژه شرعی و اسلامی؛

(۳) حرکت در راستای خواسته و منظور نهادهای درخواستی؛

(۴) صحیح و سریع عمل نمودن نیروهای اعزامی در عملیات و بعد از عملیات.

۱-۱۰- محل دستگیری متهم

مناسب بودن محل دستگیری به لحاظ تسلط نیروهای عملیاتی سوژه و اجرای اصل غافلگیری.

۲-۱۰- انواع دستگیری‌ها در چهارچوب برقراری امنیت در خصوص یک متهم

انواع روش ورود برای دستگیری عبارت است از: علنی، پوششی و توأم.

(۱) دستگیری به روش پوششی: دستگیری با لباس پوششی عدم شناخت و عدم استفاده از سلاح و خودرو پلاک شخصی و پوشش‌های مناسب اطرافیان را از مأموریت مطلع نمی‌سازند؛

(۲) دستگیری به روش علنی: ارسال احضاریه از مراجع ذی‌صلاح اصلی یا پوششی؛

(۴) دستگیری به روش مخفی(آدم‌ربایی) ؛

(۵) دستگیری به روش ترکیبی و توأم با یکی از روش بالا.

۳-۱۰- ملاحظات عملیات دستگیری

(۱) عکس‌العمل احتمالی اغتشاش‌گران؛

(۲) ماهیت تجمع‌کنندگان از نظر وابستگی‌ها به تشکیلات خاص سیاسی و...؛

(۳) منطقه و محله‌ای که متهمان یا اغتشاش‌گران باید در آنجا دستگیر شود؛
(۴) وضعیت و یا سابقه روحی و روانی افراد؛
(۵) وضعیت سنی و جسمی افراد؛
(۶) افراد عمل‌کننده خودی و توان و سرعت و ... بنا به سابقه قبلی.

۴-۱۰- اولین برخورد عملیاتی

(۱) اولین برخورد افراد عملیاتی بعد از ورود به منزل یا محل اغتشاش: محاصره، استقرار افراد تیم، دستگیری افراد و بازرسی در مکان مناسب؛

(۲) لازم است پس از دستگیری افراد، طی صورت‌جلسه یا گزارش برای اقدام‌های بعدی مثل بازجویی، تحویل یگان‌های اطلاعاتی و انتظامی و ... می‌شود تا به مکان موردنظر انتقال داده شوند.

هشدارهای لازم به اعضای یک تیم عملیات که قصد اعزام به نقطه‌ای به‌منظور دستگیری یک متهم در منزلش دارند:

- اعزام افراد منظم؛
- مدیریت واحد؛
- سازمان‌دهی قبلی؛
- تا حد ممکن برخورد دوستانه و رعایت ادب و سنی؛
- تا حد ممکن انتخاب زمان مناسب برای عمل.

امکانات لازمه در یک عملیات دستگیری عبارت است از: دستبند، چشم‌بند، نورافکن دستی، چراغ‌قوه دستی، نارنجک دودزا، ماسک ضد گاز، نردبان، بی‌سیم دستی کوچک، اسلحه کمری، نارنجک اشک‌آور، تفنگ، نارنجک جنگی، مسلسل دستی، وسایل و دارو برای فوریت‌های پزشکی و امداد اولیه و دوربین عکاسی و خیلی از وسایل دیگری که برای یک عملیات دستگیری لازم است.

اما از اینکه:

- چه مقدار از آن در دسترس باشد؟

- چه مقدار از آن ظاهر و علمی باشد؟
- چه مقدار هر یک از افراد به‌همراه داشته باشند؟
- و ...

بستگی به شرایط محل و سوژه موردنظر و احتمالات در صحنه دارد.

۶-۱۰- چگونگی تقسیم امکانات

از اینکه به هر یک از افراد اعزامی به صحنه عملیات دستگیری چه نوع و چه مقدار از امکانات را تحویل نماییم، شرایطی مطرح است که باید برآورد وضعیت حاکم و احتمالات عمل نمود:

(۱) وسیله و نوع عمل افراد در مأموریت منظور؛
(۲) درصد احتمال استفاده از وسایل و ابزار موردنظر در صحنه.

۷-۱۰- پوشش ظاهری نیروهای عملیاتی

پوشش ظاهری افراد یک تیم عملیاتی و همچنین سلاح، تجهیزات وسیله نقلیه، حتی رفتار و برخورد و مشخصات مکتوب شناسایی و امثالهم را بر اساس چه موارد تعیین نماییم:

(۱) وضعیت و جو منطقه‌ای که می‌خواهیم وارد عمل شویم؛
(۲) رده تشکیلاتی، سیاسی و شغلی افراد؛
(۳) ذهنیت مردم منطقه نسبت به نیروهای انتظامی و امنیتی؛
(۴) پوشش انتخابی تیم عملیات.

۸-۱۰- مشکلات و مواضع دستگیری‌های ۱۳۸۸ (چهره‌های شاخص و سیاسی و...)

(۱) عدم همکاری و ترس قضات از صدور حکم قضایی جلب چهره‌های معروف به‌ویژه سرشناس سیاسی به‌دلیل تبعات و اعمال نفوذ آنان و بعضاً عدم حمایت قوه قضاییه در فرآیندهای بعدی؛

(۲) مقاومت افراد سیاسی به‌علت جایگاه‌های قبلی در هنگام دستگیری و جوسازی در این زمینه و تلف نمودن زمان برای بهره‌برداری سیاسی و انتقال و انعکاس اخبار و فیلم، عکس‌های تهیه‌شده به رسانه‌های داخلی و خارجی و سایت‌ها و ... برای بازتاب سریع در سطح بین‌المللی؛

(۳) درگیری برخی از افراد شاخص به‌ویژه با آوردن زنان و فرزندان به صحنه برای جلب‌توجه افکار عمومی و رسانه‌ای به این قضیه؛

(۴) اطلاعات و اشراف ضعیف قبل از دستگیری، که یکسری افراد در زمان مراجعه مأمورین به درب منازل آنان با عدم حضور آنان مواجه شده که به‌علت آشنایی خانوادگی به برخی امورات سریعاً اخبار را به مطبوعات، رسانه داخلی و خارجی جلب‌توجه شده و از ارائه اطلاعات و همکاری خودداری می‌نمایند.

(۵) عدم همکاری سازمان‌های امنیتی از قبیل واجا و ناجا در دستگیری افراد سرشناس سیاسی به‌علت ترس از تبعات و جوسازی و ... آنان در آینده؛

(۶) عدم برخورد قاطع از سوی مراجع قضایی با این افراد که پس از مدتی، درنهایت با وثیقه یا قرار کفالت و آن‌هم سبک و ... آزاد می‌شوند که این امر باعث دلسردی مأمورین می‌شود؛

(۷) شناسایی مأمورین تیم‌های دستگیری باعث تهدید و بعضاً اقدام‌های فیزیکی نیز صورت پذیرفته است. البته در خصوص تهدید افراد برخی مواقع به قضات نیز سرایت می‌کند(تهدید و ارعاب خانواده قضات).

۱۱- عملیات اطلاعاتی انتقال (دستگیرشدگان و...)

۱-۱۱- ملاحظات امنیتی در عملیات دستگیری

(۱) قبل از دستگیری متهم به‌صورت کلی از هر حیث وارانداز شده و از همراه داشتن یا نداشتن سلاح و آلات قتاله اطمینان حاصل شود.

(۲) در هنگام دستگیری تجهیزات انفرادی مناسب همچون دستبند و پا شصت بند و ... به همراه داشته باشید.

(۳) بعد از دستگیری بلافاصله مورد بازرسی بدنی کامل انجام‌گرفته و نسبت به انتقال آن به بازداشتگاه موقت سریعاً اقدام شود.

(۴) کلیه اسناد و وسایل به‌دست‌آمده از متهم صورت‌جلسه شده و به مسئولین بازداشتگاه تحویل نمایید.

(۵) از هرگونه ضرب و شتم و درگیری در هنگام عملیات دستگیری پرهیز شود.

(۶) از دستگیری‌های بدون ضابطه و فله‌ای جداً پرهیز شود.

(۷) هیچ‌یک از عناصر اطلاعات به‌تنهایی اقدام به دستگیری ننمایند.

(۸) بلافاصله بعد از دستگیری متهم را از صحنه دور نموده و در هنگام انتقال حتماً از چشم‌بند، دستبند و شصت بند استفاده نمایید.

(۹) از وسایل خودرویی مطمئن برای انتقال استفاده شود و در هنگام انتقال حتماً تیم‌های پشتیبان خودروهای حمل متهمین را تأمین نمایند.

(۱۰) از برقراری تماس متهمین با سایر دستگیرشدگان قبل از بازجویی جلوگیری شود.

۲-۱۱- نکات حائز اهمیت در مورد وضعیت فردی افراد دستگیرشده

(۱) جوان، پیر، جنسیت؛

(۲) وضعیت جسمی؛

(۳) وضعیت روحی و روانی فرد موردنظر؛

(۴) گذراندن دوره‌های تخصصی نظامی یا رزمی و ... .

۳-۱۱- عکس‌العمل اولیه دستگیرشدگان در مقابل مأمورین

(۱) تعجب از متهم بودن خود؛

(۲) هول شدن و از دست دادن کنترل خود؛

(۳) اقدام به فرار؛

(۴) غش نمودن؛

(۵) اقدام به مقابله و مشاجره و ... .

۴-۱۱- انواع بستن متهم یا دستگیرشدگان

برای انتقال مجرم یا متهم چنانچه احتیاج باشد که آن‌ها را ببندیم، بهترین وسیله برای بستن دست به پا دستبند است، چند نوع بستن با آن وجود دارد:

۱-۴-۱۱- بستن دست از پشت: دستبند را به‌هیچ‌وجه از جلو به دست نمی‌زنیم. اول هر دو دست متهم را به پشت برده و بعد دستبند را بر دست او می‌زنیم.

۲-۴-۱۱- بستن قپونی: از آنجایی‌که هر لحظه امکان دارد متهم ضربه بزند، طریقه بستن ابتدا دست راست طرف از پشت (از گردن) دستبند زده و دست طرف را بالا کشیده و دستبند پایین می‌آید و دست چپ را از پشت کمر از پایین به بالا آورده و طرف دیگر دستبند را می‌زنیم.

۳-۴-۱۱- بستن به درخت یا میله مطمئن و ... : این نوع بستن برای انتقال متهم به‌جاهای دور و در بین راه وقتی‌که از اتومبیل پیاده شده‌ایم به درختی که در آن محل است متهم را از کمر به درخت تکیه داده و از پشت دستش را به دور درخت آورده و دستبند می‌زنیم و اگر درخت نبود به میله مطمئن و محکم می‌زنیم.

اگر دستبند به‌همراه نبود می‌توانیم از بند کفش استفاده کنیم و روش‌های مختلفی وجود دارد.

۵-۱۱- طریقه انتقال متهمان یا دستگیرشدگان

به سه طریق می‌توان مجرم را انتقال داد: حمل مجرم با خودرو، حمل مجرم با موتورسیکلت و پیاده.

۱-۵-۱۱- نحوه انتقال دستگیرشدگان با خودرو: مجرم یا متهم را به‌هیچ‌وجه در کنار درب قرار نمی‌دهیم و یا متهم را راننده نمی‌کنیم و همیشه او را در وسط قرار می‌دهیم.

اگر افراد مأمور سه نفر بودند سرنشین عقب، پشت راننده قرار می‌گیرد و متهم را در کنار خودشان نشانده و سر متهم را به زیر برده(متهمی که خطرناک است).

اگر دو نفر بودند سر اکیپ در عقب، پشت راننده نشسته و متهم را در کنار خود حمل می‌کنند.

اگر در مواقعی که متهمین چند نفر بودند یک واحد چند نفر را حمل نمی‌کند، بلکه با تماس از واحدهای دیگر کمک می‌گیریم. برای حمل مجرم کوتاه‌ترین و خلوت‌ترین راه را انتخاب می‌کنیم.

۲-۵-۱۱- حمل مجرم با موتورسیکلت: این عمل در مواقعی که دو موتور و هر موتور با دو سرنشین است می‌توانیم متهم را در وسط خود قرار داده و موتور بعدی نیز اسکورت می‌کند.

۳-۵-۱۱-پیاده: در مواقعی است که نه خودرو و نه موتورسیکلت موجود نیست و ما باید متهم را پیاده حمل نماییم و باید در مسیرهای خلوت اسلحه در کمر و دست بر روی اسلحه باشد و حدود دو متر از نفر فاصله بگیریم و قدم‌ها نیز هماهنگ است و اگر متهم در بعضی مواقع تند و بعضی مواقع کند رفت به او تذکر می‌دهیم.

در حمل متهم باید دو نفر یا بیشتر باشیم تا تأمین داشته باشیم و اگر سه نفر بودیم یک نفر نیز از جلو تأمین می‌نماید و یک نفر از عقب و یک نفر دیگر متهم را حمل می‌نماید و اگر در بین راه به پیچ رسیدیم، سریع خودمان را به متهم می‌رسانیم و فاصله را کم می‌نماییم تا فرار ننماید.

در مواقعی که متهم را می‌خواهیم از شهری به شهر دیگر انتقال دهیم، برای رفع احتیاجات متهم ابتدا داخل توالت را یک‌دفعه حتماً چک می‌کنیم تا راه فراری برای متهم نباشد و بعد از رفتن متهم به داخل درب را نمی‌گذاریم ببندد، بلکه پاشنه را در کنار درب گذاشته تا درب را از پشت برای فرار یا خودکشی نبندد.

۶-۱۱- مواردی که باید در حمل متهم مدنظر قرار داد:

(۱) عدم اطلاع متهم از اینکه کجاست؛

(۲) عدم اطلاع متهم از وضعیت مأموریتی؛

(۳) بستن متهم؛

(۴) در دسترس نبودن ابزاری که بتوان در مبارزه و رهایی از آن استفاده نمود؛

(۵) بازرسی دقیق متهم؛

(۶) صحنه‌سازی؛
(۷) ابزار و امکانات لازمه در حمل؛
(۸) حکم انتقال؛
(۹) دستبند و چشم‌بند؛
(۱۰) وسیله نقلیه؛
(۱۱) سلاح.

۱۲- عملیات اطلاعاتی تعقیب و مراقبت

۱-۱۲- تعقیب و مراقبت

تعقیب و مراقبت به‌منظور کنترل و کشف فعالیت‌های پنهانی افراد که در صحنه اقدام‌های مخل امنیت و... انجام داده‌اند و بنا به‌دلایلی جلب نشده و لازم است آن‌ها مورد تعقیب و مراقبت قرار گیرند در این شیوه عینی‌ترین و دقیق‌ترین اطلاعات جمع‌آوری می‌شود.

در این روش همه تحرکات، فعالیت‌ها و... سوژه‌ها توسط عناصر تیم مشاهده می‌شوند.

هرچند برای تعقیب و مراقبت در فضای باز، حکم قضایی لازم نیست و دارای فرم ویژه‌ای است که پس از ثبت اطلاعات توسط سر تیم تأیید می‌شود که در این فرم مشخصات ظاهری و حقیقی و شغل و آدرس و همه اطلاعات مربوط به ارتباطات و... ثبت می‌شود.

برخی موارد شاید لازم باشد این عملیات مراقبت به‌صورت ثابت صورت پذیرد که تحقیقات پیرامون اماکن مورد تردد در حین عملیات (ت. م) صورت می‌پذیرد و سپس گزارش آن به مراجع ذی‌ربط منعکس می‌شود.

در تعقیب و مراقبت به این سه اصل زیر لازم است توجه ویژه‌ای بشود:

(۱) سوژه یا موضوع جمع‌آوری و...؛

(۲) سازمان‌های جمع‌آوری (تعقیب)؛

(۳) اختفا و پوشش.

۲-۱۲- هدف از تعقیب

(۱) کشف اماکن تشکیلاتی سوژه؛

(۲) کشف تماس‌های سوژه و ملاقات‌های سوژه؛

(۳) کنترل شخصیت رفتاری سوژه؛

(۴) شناسایی اقلام‌های سوژه اعم از خودرو و ...؛

(۵) تعقیب برای دستگیری؛

(۶) تعقیب برای چک منبع.

در تعقیب باید ابزارهای ذیل مدنظر قرار گیرد:

- وسایل عکاسی، فیلم‌برداری، ارتباطی و ... ؛
- ابزار و البسه شخصی و پوشش اعم از خودرویی و ...؛
- وسایل نقلیه سبک، تندرو، متنوع و مناسب.

۳-۱۲- روش‌های تعقیب

(۱) خطی؛

(۲) مثلثی؛

(۳) موازی؛

(۴) نقطه‌ای؛

(۵) تلفیقی؛

(۶) چرخشی.

۱۳- مشکلات و موانع در انتقال دستگیرشدگان (۱۳۸۸)

(۱) وسیله نامناسب و پوششی برای انتقال متهم و دستگیرشدگان به‌ویژه افراد معروف و سیاسی؛

(۲) عدم وجود تجهیزات نامناسب برای دستگیری اعم از : بی‌سیم، سلاح، شوکر و دستبند و...؛

(۳) ترافیک خیابان‌ها به‌ویژه در زمان اغتشاش و تجمع باعث می‌شود که متهمان به‌نوعی اعتراض و تمارض نموده تا جلب‌توجه افراد عبوری را جلب نمایند؛

(۴) مکان نگهداری نامناسب برای افراد معروف و سیاسی، مدنی را در برخی در بازداشتگاه (بسیج، کلانتری و...) که مناسب نیست و لازم است به مکان مناسبی منتقل شوند؛

(۵) آدرس ناقص همان‌طور که در زمان جلب و دستگیری مهم است در زمان انتقال هم اعم از مکانی که باید انتقال داده شود. البته در این موارد لازم است مسیرهای انتقال از قبل شناسایی شوند تا در کمترین زمان انتقال صورت پذیرد؛

(۶) عدم وجود تیم‌های مجرب برای انتقال، علاوه بر برخوردهای نامناسب با متهمان و انتقال اصولی و سازمانی آن‌ها.

۱۴- پیشنهادها برای رفع مشکلات و محدودیت‌ها

(۱) برگزاری دوره‌های آموزشی آشنایی با فعالیت‌های اطلاعاتی در صحنه ویژه فرماندهان گردان‌ها؛

(۲) برگزاری دوره‌های ویژه اطلاعاتی برای عناصر اطلاعاتی و تداوم آن در وضعیت عادی؛

(۳) برگزاری کارگاه‌های آموزشی و تمرین پاسگاه فرماندهی به‌منظور ایجاد سازوکار مناسب برای برقراری ارتباطات و تعاملات در صحنه عملیات فی‌مابین یگان‌های عمل‌کننده و رده‌های اطلاعاتی و ...؛

(۴) تکمیل سقف عناصر اطلاعاتی گردان‌ها و عدم جابه‌جایی عناصر اطلاعاتی در گردان‌ها؛

(۵) تأمین تجهیزات و امکانات ارتباطی و فنی موردنیاز؛

(۶) ضابطه‌مند نمودن حضور گردان‌ها در صحنه‌های اغتشاش و عدم جابه‌جایی‌های مکرر مناطق عملیاتی گردان‌ها؛

(۷) شناسایی نقاط بحرانی و آلوده در سطح حوزه مسئولیتی هر یک از گردان‌ها در وضعیت عادی توسط خود یگان با نظارت مستقیم فرماندهی؛

(۸) تهیه و ابلاغ دستورالعمل‌های اطلاعاتی لازم در خصوص وظایف، نحوه و چگونگی اجرای مأموریت.

فصل سیزدهم

روش‌های کاهش آسیب‌پذیری نیروها(سطح تاکتیکی) در عملیات مقابله با اغتشاشات شهری

۱- کلیات

۲- فرآیند وارد عمل شدن گردان در عملیات مقابله با اغتشاشات شهری

۳- زمینه‌های آسیب‌پذیری نیروهای گردان در عملیات مقابله با اغتشاشات شهری بر اساس فرآیند وارد عمل شدن و اقدام‌های گردان و راه‌کارهای پیشنهادی برای رفع آن

۴- سایر زمینه‌های آسیب‌پذیری نیروها در عملیات مقابله با اغتشاشات

شکل ۱-۱۳

۱- کلیات

۱-۱- هدف

تبیین دلایل آسیب‌پذیری نیروهای یگان‌های امنیتی در عملیات مقابله با اغتشاشات شهری و راه‌کارهای ممانعت و یا کاهش آن.

۱-۲- منظور

آشنایی فرماندهان یگان‌ها و گردان‌های امنیتی و مدیران بحران‌های امنیتی با دلایل آسیب‌پذیری نیروها در عملیات مقابله با اغتشاشات شهری و راه‌کارهای ممانعت و یا کاهش آن.

۱-۳- اهمیت و ضرورت

بررسی عملکرد نیروهای خودی و تجارب اغتشاشات گذشته به‌ویژه فتنه‌ی عمیق سال ۱۳۸۸، بیانگر آن است که، اجرای عملیات مقابله بـا اغتشاشات شـهری توسـط یگان‌ها و گردان‌های امنیتی بدون توجه جدی و برنامه‌ریزی دقیق در خصوص مراحـل وارد عمل شدن و اقدام‌های گردان و نیز شناسایی نقاط آسیب‌پذیری نیروهای گردان در عملیات مقابله با اغتشاشات شهری و اتخاذ تدابیر لازم در راستای ممانعت و یا کاهش این آسیب‌پذیری‌ها عملاً عملکرد گردان را با چالش‌های متعددی مواجه نموده، ای‌بسا در برخی مواقع آثار راهبردی بر فرآیند مدیریت بحران داشته و اثربخشی اقدام‌هـا را در هاله‌ای از ابهام قرار می‌دهد. با نظرداشت تجارب صحنه‌های عملیاتی، شناسایی فرآینـد وارد عمل شدن گردان، احصاء دلایل و مواردی که در هر مرحله از این فرآیند، زمینه‌ی آسیب‌پذیری نیروها می‌شود و حتی‌الامکان ارائه راه‌کارهایی برای کاهش آسیب‌پـذیری نیروها در هر مرحله، عملاً موجب حفظ توان و کارآیی رزمی آن خواهد شـد. بـر ایـن اساس، مطالعه و اقدام مبتنی بر تجارب در این زمینه، ضمن برخورداری از ویژگی‌هـای خاص، اهمیت ذاتی داشته و ضرورتی اجتناب‌ناپذیر خواهد بود.

۱-۴- پیشینه‌ی مطالعه

به استناد مطالعات کتابخانه‌ای و بررسی سوابق موجود، تاکنون این موضوع با ایـن رویکرد موردبررسی عالمانه و موشکافانه قرار نگرفته است. البتـه ممکـن اسـت کـه در برخی کشورها اقدام‌های خاصی در این راستا صورت گرفته باشد؛ اما دولت‌هـا عمومـاً به‌دلیل طبقه‌بندی و ملاحظات امنیتی، از انتشار آن خودداری می‌کنند. بر این اساس، این مقوله مطالعه‌ای نو می‌باشد.

۱-۵- طرح تحقیق

در قالب این طرح ضمن تبیین اهمیت و ضرورت موضوع، گام‌های ۲۰ گانه‌ی یگان‌های امنیتی و گردان‌های امام علی(ع) در فرآیند عملیات مقابله بـا اغتـشاشات

شهری تبیین گردیده، سپس با احصاء دلایل و مواردی که در هر مرحله از این فرآیند، موجب آسیب‌پذیری نیروها می‌شود، راه‌کارهایی برای کاهش آسیب‌پذیری نیروها در هر مرحله و بعضاً با ارائه‌ی مثال‌های عینی صحنه‌های عملیاتی فتنه‌ی عمیق سال ۱۳۸۸ ارائه می‌شود.

۶-۱- گستره‌ی تحقیق

آسیب‌پذیری‌های عملیات مقابله با اغتشاشات شهری در سطوح مختلف تاکتیکی، عملیاتی و راهبردی قابلیت طرح، مطالعه و پژوهش دارد. با توجه به اینکه، پیشینه‌ی مطالعاتی برای این حوزه وجود نداشته است و عملاً برای اینکه در این فاز گستره‌ی مطالعه قابلیت اجرایی داشته باشد، صرفاً آسیب‌پذیری نیروهای یگان‌های امنیتی و گردان‌های امام علی(ع) در عملیات مقابله با اغتشاشات شهری با رویکردی صرفاً تاکتیکی و کف خیابانی مدنظر قرارگرفته است.

۷-۱- روش تحقیق

با توجه به نبود پیشینه‌ی تحقیق، مطالعه حاضر مبتنی بر مصاحبه، اخذ و مستندسازی تجارب فرماندهان نیروهای یگان‌های امنیتی و گردان‌های امام علی(ع)، مسئولین اطلاعات و عملیات تیپ‌ها، سپاه‌ها و نواحی عمل‌کننده در اغتشاشات ۱۳۸۸، با رویکرد فرآیند محور انجام گردیده و درنهایت گزارش‌های مطالعاتی در جلسات متعدد در کارگروه علمی تبدیل دانش ضمنی به دانش تصریحی طرح و پس از اخذ نظرات اساتید راهنما و ...، تکمیل گردیده است.

۸-۱- سؤال‌های مطالعه

(۱) به نظر شما فرآیند وارد عمل شدن و اجرای مأموریت گردان در عملیات مقابله با اغتشاشات شهری شامل چه مراحلی است؟

(۲) به نظر شما علل و زمینه‌های آسیب‌پذیری نیروهای گردان در عملیات مقابله با اغتشاشات شهری کدامند؟

(۳) به نظر شما راه‌کارهای مقابله و یا کاهش آسیب‌پذیری نیروهای گردان در عملیات مقابله با اغتشاشات شهری کدامند؟

۹-۱- آسیب‌پذیری نیروهای گردان در عملیات مقابله با اغتشاشات شهری

تبعات منفی فیزیکی، روحی، روانی، سازمانی، حقوقی و... ناشی از حضور و اجرای وظایف مأموریتی توسط نیروهای یگان‌های امنیتی و گردان‌های امام علی(ع) در عملیات مقابله با اغتشاشات شهری که موجب گرفتاری‌های اداری بعد از عملیات، افول روحیه، سرخوردگی و کاهش انگیزه و درنهایت کاهش کارآیی رزمی نیروها می‌شود.

۲- فرآیند وارد عمل شدن گردان در عملیات مقابله با اغتشاشات شهری

۲-۱- دریافت صحیح مأموریت و خط حد سرزمینی

اولین مرحله برای موضوعیت یافتن عملیات، دریافت صحیح مأموریت از مجرای سلسله‌مراتب فرماندهی که در سطح گردان ممکن است کتبی یا شفاهی باشد. بدیهی است که مأموریت در قالب خط حد سرزمینی تعریف می‌شود. بنابراین، غالباً دریافت مأموریت همراه با تعیین خط حد سرزمینی است. علاوه بر این، اشتراک محدوده‌ی سرزمینی غیرقابل‌قبول بوده؛ اما هم‌جواری پذیرفتنی و معنادار خواهد بود.

۲-۲- کسب و استمرار اشراف اطلاعاتی

پس از دریافت مأموریت و حوزه‌ی سرزمینی، باید نسبت به کسب اشراف اطلاعاتی بر آن در قالب مثلث صحنه «رهبران، جمعیت و جغرافیا» اقدام نموده و باکار مداوم اطلاعاتی و رصد دقیق این اشراف را استمرار بخشید.

۳-۲-توجیه فرماندهان و کارکنان تحت امر

در این مرحله باید فرماندهان گروهان‌ها، دسته‌ها و سایر عناصر مؤثر گردان نسبت به مأموریت و جغرافیای بحران ازجمله اماکن قابل حفاظت، معابر وصولی، نقاط سرکوب، بافت اجتماعی و... صحنه‌ی عملیاتی به‌وسیله‌ی کالک، نقشه‌ی وضعیت، عکس، فیلم و... و در نهایت با حضور در صحنه، توجیه شوند.

۴-۲- انجام هماهنگی‌های مقدماتی

در این مرحله، هماهنگی با فرماندهان و یگان‌هایی که احیاناً قبل از ما در آن محدوده عمل می‌کنند و اخذ آخرین وضعیت صحنه، یگان‌هایی که با ما هم‌جواری در خط حد دارند، سازمان‌های کشوری عضو کمیته‌ی فنی و... مدنظر می‌باشد.

۵-۲- پیش‌بینی پشتیبانی‌های عملیاتی گردان

منظور پشتیبانی‌های تاکتیکی گردان برای اداره‌ی بهتر صحنه‌ی عملیات می‌باشد مانند تجهیزات تخصصی، تسلیحات و مهمات ویژه، ترابری، تغذیه و... .

۶-۲- سازمان‌دهی عملیاتی نیروی انسانی گردان

با توجه به اینکه در صحنه‌های عملیات مقابله با اغتشاشات، ممکن است دشمن، حریف، اغتشاش‌گران و... از مردم همان محدوده‌ی سرزمینی و ای‌بسا از آشنایان، افراد فامیل و... نیروهای مقابله‌کننده با اغتشاشات باشند، علاوه بر این، متغیر بودن صحنه و کمبود زمان نیز آسیب‌پذیری نیروها را در مقابل کوچک‌ترین خطای انسانی بالا می‌برد، ازاین‌رو باید سازمان‌دهی نیروی انسانی به شکلی باشد که حتی‌الامکان افراد فاقد انگیزه، معذور، مردد، ترسو، بی‌نظم و بی‌انضباط، در سازمان عملیات و در پست‌های کلیدی قرار نگیرند.

۲-۷- مستندسازی عملکرد و عملیات گردان

این موضوع دارای اهمیت و اولویت ذاتی بوده و لزوماً باید اقدام‌های گردان از زمان دریافت مأموریت تا پایان آن به‌صورت مکتوب، فیلم، عکس و... برای تبدیل به دانش و... مستندسازی شود.

۲-۸- پیش‌بینی، اعزام و استقرار تأمین

تأمین برای کاهش آسیب‌پذیری‌ها، جلوگیری از غافلگیری، تقویت و پوشش نقاط ضعف احتمالی و... ضرورت داشته و غالباً بااستعداد حداقل یک گروهان قابلیت اقدام دارد. بنابراین، با توجه به متغیر بودن صحنه‌ها، آسیب‌پذیری نیروها در صحنه، مسیرهای حرکت و انتقال، تخلیه‌ی مجروحین، تخلیه و انتقال بازداشتی‌ها و... بسیار زیاد می‌باشد. بر این اساس، پیش‌بینی نیروی تأمین مسلح به‌صورت محدود و کنترل‌شده برای حفاظت از جان نیروها در این‌گونه موارد اهمیت ذاتی دارد.

۲-۹- اشغال پیشدستانه‌ی مواضع

در صحنه‌های مقابله با اغتشاشات شهری به‌ویژه در وضعیت استمرار و فرسایشی شدن اغتشاشات، اشغال پیشدستانه‌ی مواضع عملاً موجب کسب و حفظ ابتکار عمل توسط نیروهای مقابله‌کننده با اغتشاشات گردیده، دوام زمانی اغتشاشات را کاهش داده و گستره‌ی آن را محدود خواهد نمود.

۲-۱۰- قرق منطقه‌ی عملیات

محدود کردن صحنه‌ی عملیات و درگیری با استقرار پست‌های ایست و بازرسی، تغییر مسیر خودروهای عبوری، بستن مبادی ورودی جمعیت، تعطیلی ایستگاه‌های مترو، تغییر مسیر اتوبوس‌های شهری، بستن ورودی‌های صحنه با موانع و... برای ممانعت از ورود و افزایش جمعیت، ممانعت از ترکیب جمعیت اغتشاش‌گر با مردم عادی و رهگذران به‌منظور کنترل بهینه‌ی صحنه‌ی عملیات.

۱۱-۲- حرکت دادن جمعیت و جلوگیری از رسوب ان

با توجه به استعداد و توان محدود گردان، تفکیک و تمیز اغتشاش‌گران از مردم عادی و رهگذران و جلوگیری از رسوب جمعیت در قالب تماشاگر و... کمک شایانی به کنترل صحنه نموده و از گسترش آن جلوگیری خواهد کرد.

۱۲-۲- استقرار در نقاط سرکوب صحنه

با توجه به متغیر بودن صحنه‌ها و استقرار احتمالی عوامل اغتشاش‌گر در نقاط مشرف به صحنه به‌منظور انجام اقدام‌های ایذایی «پرتاب اشیا و مواد آتش‌زا» و بعضاً مسلحانه توسط اغتشاش‌گران علیه نیروهای مقابله‌کننده با اغتشاشات و نیز فیلم‌برداری و... از صحنه‌های درگیری، فرمانده گردان در صحنه باید نسبت به استقرار نیرو در نقاط سرکوب، ساختمان‌های بلند و... مشرف بر صحنه‌های عملیاتی در راستای تأمین نیروها و نیز انجام اقدام‌های ویژه «مستندسازی صحنه، شناسایی رهبران، به‌کارگیری ابزار ویژه و...» اقدام نماید.

۱۳-۲- رصد و مدیریت رهبران و لیدرهای اغتشاش‌گران

به‌منظور تغییر شعارها، تغییر مسیر حرکت جمعیت و در نهایت جابه‌جایی در اهداف اغتشاش‌گران و... با رصد دقیق و مدیریت مناسب لیدرها و رهبران اغتشاش‌گران در قالب اقدام‌ها اطلاعاتی و بعضاً عملیات روانی امکان‌پذیر خواهد بود.

۱۴-۲- کانالیزه کردن حرکت اغتشاش‌گران

برای دور ساختن اغتشاش‌گران از اماکن قابل حفاظت و آسیب‌پذیر و نیز ممانعت از الحاق آن‌ها با اغتشاش‌گران سایر کانون‌های بحرانی مدنظر می‌باشد.

۱۵-۲- نمایش قدرت

در راستای مرعوب نمودن اغتشاش‌گران، جداسازی آن‌ها از افراد تماشاگر و رهگذر و افزایش بازدارندگی اقدام‌های خودی، نمایش قدرت در قالب استقرار با ابهت و مقتدرانه،

تغییر آرایشات در صحنه، ضربات پای هماهنگ و کوبیدن باتوم بر سپر، مانور و رژه‌ی موتورسواران، برخورد با خودروهای طرفداران اغتشاش‌گران با کندن پلاک، علامت‌گذاری و...، برخورد با مغازه‌ها، منازل و اماکن پشتیبان اغتشاش‌گران قابلیت اقدام دارد.

۱۶-۲- قطع شبکه‌های ارتباطی و اجتماعی اغتشاش‌گران

در راستای ایجاد اختلال در سامانه‌ی فرماندهی و رهبری اغتشاش‌گران، قطع مجاری ارتباطی و نیز اخلال در روند شبکه‌های اجتماعی آن‌ها حائز اهمیت بوده که از طریق قطع خطوط تلفن همراه، پیامک، تلفن‌های شهری، خطوط اینترنت، اخلال در شبکه‌های ماهواره‌ای و... قابلیت اقدام دارد که انجام این امور معمولاً علی‌رغم اثرگذاری بر روند اداره‌ی صحنه توسط گردان، در حوزه‌ی اختیارات و اقدام‌های گردان نمی‌باشد.

۱۷-۲- اجرای تاکتیک‌های عملیاتی

دستگیری هدفمند رهبران و لیدرها، علامت‌گذاری اغتشاش‌گران با ابزار رنگ‌پاش، کیش دادن و متفرق نمودن اغتشاش‌گران با به‌کارگیری ابزار ناتوان‌کننده مانند گازهای اشک‌آور، خودروهای آب‌پاش و...، برخورد قهرآمیز در قالب تاکتیک سد و نفوذ، دستگیری گسترده‌ی اغتشاش‌گران با بستن مبادی ورودی و خروجی و محاصره آن‌ها.

۱۸-۲- تخلیه‌ی دستگیرشدگان

با خودروهای از قبل پیش‌بینی‌شده و به مکان‌های مشخص و موقت با رعایت ملاحظات ایمنی و امنیتی مانند پیش‌بینی تأمین مناسب و... .

۱۹-۲- تعویض نیرو در صحنه

بر اساس تجارب سنوات گذشته، این مقوله در عملیات مقابله با اغتشاشات شهری برای گردان‌های بسیجی محور، در قالب خروج گردان از یک صحنه و وارد عمل شدن در محدوده‌ای دیگر و صحنه‌ای مهم‌تر و مناسب‌تر عینیت می‌یابد.

۲۰-۲- تخلیه‌ی صحنه‌ی عملیاتی و تحویل ان

پس از اتمام عملیات و عادی‌سازی، صحنه با تنظیم صورت‌جلسه تحویل عوامل ناجا می‌شود. نکته‌ی حائز اهمیت آن است که، تحویل صحنه و عزیمت به مقر به معنای اتمام مأموریت و فعالیت نبوده و عملاً سایر وظایف مرتبط گردان مانند تنظیم گزارش‌های عملیاتی، نوبه‌ای و... در راستای مستندسازی اقدام‌های گردان و... استمرار می‌یابد.

۳- زمینه‌های آسیب‌پذیری نیروهای گردان در عملیات مقابله با اغتشاشات شهری بر اساس فرایند وارد عمل شدن و اقدام‌های گردان و راه‌کارهای پیشنهادی برای رفع ان

۱-۳- زمینه‌های آسیب‌پذیری در مرحله‌ی دریافت مأموریت و خط حد سرزمینی

اولین مرحله برای موضوعیت یافتن عملیات، دریافت صحیح مأموریت از مجرای سلسله‌مراتب فرماندهی است که در سطح گردان ممکن است کتبی یا شفاهی باشد. بدیهی است که مأموریت در قالب خط حد سرزمینی تعریف می‌شود. بنابراین، غالباً دریافت مأموریت همراه با تعیین خط حد سرزمینی است. علاوه بر این، اشتراک محدوده‌ی سرزمینی غیرقابل‌قبول بوده؛ اما هم‌جواری پذیرفتنی و معنادار می‌باشد.

۱-۱-۳- زمینه‌های آسیب‌پذیری:

(۱) وجود اشکال و عدم دریافت صحیح اجزای مأموریت توسط فرمانده گردان و فرماندهان گروهان‌ها، دسته‌ها، گروه‌ها و نیروهای گردان. غالباً ابهام در دریافت مأموریت و توجیه کامل نشدن به نیات و اهداف رده‌ی واگذارکننده مأموریت و کسب نکردن اشراف به اجزای مأموریت واگذاری، مرحله‌ی برنامه‌ریزی و اجرای مأموریت را با اشکالات متعددی مواجه می‌سازد که به‌دلیل متغیر بودن صحنه‌های عملیاتی و کمبود شدید زمان در صحنه‌ی عملیات، این اشکالات موجب بالا رفتن ضریب آسیب‌پذیری نیروهای گردان می‌شود. عموماً عدم دریافت صحیح مأموریت به دلایلی همچون:

ضعف در آموزش، کمبود تجارب قبلی فرمانده گردان و... و نیز آشنا نبودن آن‌ها با جغرافیا، پیشینه و شرایط صحنه‌های عملیاتی و... است.

(۲) عدم تعیین و دریافت خط حد مشخص عملیاتی برای گردان و... که این عامل اغلب در صحنه‌های عملیاتی موجب اجرای عملیات توسط گردان در جغرافیای نامشخص و نامربوط و به‌تبع آن غافلگیری نیروهای گردان، بعضاً محاصره‌ی آن‌ها توسط اغتشاش‌گران، تحمل تلفات و خسارات سنگین، عدم امکان پشتیبانی عملیاتی از گردان، عدم اعزام به‌موقع یگان کمکی و... می‌شود.

(۳) عدم تبعیت از خطوط حد واگذاری و اسرار نیروهای گردان به انجام عملیات در محدوده‌ی مهم‌تر و حساس‌تر غیر مرتبط به‌دلیل روحیات خاص آن‌ها که عموماً این مشکل شامل حال گردان‌هایی می‌شود که از نیروهای بسیجی غیرموظفی استفاده می‌کنند.

۲-۱-۳- نمونه‌ی صحنه‌های عملیاتی:

(۱) حضور عوامل و موتورسوار نواحی شهرری و اسلامشهر در مأموریت چهارشنبه‌ی آخر سال در خارج از خط حد سرزمینی واگذاری و در فلکه‌ی اول تهران‌پارس که به‌دلیل عدم اشراف اطلاعاتی و عملیاتی لازم و نیز عدم پیش‌بینی و عدم امکان پشتیبانی لازم، موجب آسیب‌پذیری نیروهای مزبور (مجروحیت، مصدومیت، آسیب به موتورها) و... آن‌ها گردید.

(۲) تداخل محدوده‌ی عملیات با سایر یگان‌ها و گردان‌های عمل‌کننده به‌ویژه بسیج و ناجا، که این مقوله غالباً موجب درگیری بین عوامل بسیج و ناجا در صحنه‌ی عملیات و بعضاً در انظار عمومی می‌شود که اغتشاش‌گران و فتنه‌گران با رسانه‌ای نمودن تصاویر و مستندات آن تبلیغات منفی سنگی بر روی آن انجام می‌دهند. علاوه بر این، نفس چنین مشکلاتی علاوه بر افزایش آسیب‌پذیری نیروها، موجب کشمکش، چالش‌های سازمانی متعدد، سرخوردگی، تضعیف انگیزه و روحیه‌ی نیروها و منفعل شدن آن‌ها می‌شود.

• حضور عوامل بسیج و درگیری آن‌ها با عوامل ناجا در چهارراه حضرت ولی‌عصر(عج) در اغتشاشات ۱۳۸۸ در مقابل چشم اغتشاش‌گران، که تأثیر بسیار منفی بر طرفین داشت.

• حضور عوامل بسیج و درگیری آن‌ها با عوامل ناجا پایین میدان ولی‌عصر(عج) و بالاتر از چهارراه حضرت ولی‌عصر(عج) در خرداد ۱۳۹۰به بهانه‌ی ممانعت ناجا از عبور موتورسوار بسیج از خط ویژه، در مقابل چشم اغتشاش‌گران، که تأثیر بسیار منفی داشت.

• عواقب قانونی ناشی از عدم توجیه نیروها به مأموریت و خط حد سرزمینی، در کوی سبحان، که موجب گرفتاری برخی نیروها گردید.

۳-۱-۳- روش‌های کاهش اسیب‌پذیری نیروها:

(۱) ارتقا و متناسب‌سازی سطح آموزش‌های عمومی و تخصصی فرمانده گردان و فرماندهان گروهان‌ها، دسته‌ها، گروه‌ها و نیروهای گردان؛

(۲) استفاده از افراد باتجربه مرتبط، باهوش و خودکنترل در پست‌های مختلف گردان‌های امنیتی؛

(۳) افزایش دقت در واگذاری و دریافت مأموریت و خطوط حد عملیاتی گردان؛

(۴) برنامه‌ریزی و طرح‌ریزی عملیاتی گردان دقیقه بر اساس مأموریت و در چهارچوب خط حد واگذاری؛

(۵) مدنظر قرار دادن سیالیت، متغیر بودن صحنه‌های عملیاتی و کمبود شدید زمان در صحنه‌ی عملیات در برنامه‌ریزی و طرح‌ریزی عملیاتی گردان؛

(۶) توجه ویژه به آشنایی فرماندهان، اجزا و عناصر گردان‌های امنیتی به جغرافیای خط حد سرزمینی؛

(۷) توجیه کامل فرماندهان، اجزا و عناصر یگان‌های امنیتی و گردان‌های امنیتی به ابعاد حد سرزمینی گردان و نیز وضعیت استقرار و احیاناً همپوشانی و هماهنگی یگان‌های هم‌جوار با استفاده از کالک‌های گسترش، نقشه‌های وضعیت، نرم‌افزارهای مرتبط و...؛

(۸) انجام هماهنگی‌های حضوری و... با فرماندهان یگان‌های هم خط حد (ناجا و بسیج) و یگان‌های هم‌جوار در صحنه‌های عملیاتی ازجمله رزم، بسیج، ناجا، واجا و...؛

(۹) توجیه و انجام هماهنگی‌های لازم و برقراری ارتباط مؤثر بین فرمانده گردان در صحنه با عوامل و سازمان‌های عضو کمیته‌ی فنی دخیل در مدیریت بحران‌های شهری(مانند شرکت‌های آبفا، گاز، مترو، اتوبوس‌رانی، تاکسیرانی، فاوا و...).

۲-۳- زمینه‌های آسیب‌پذیری در مرحله‌ی کسب و استمرار اشراف اطلاعاتی

پس از دریافت مأموریت و حوزه‌ی سرزمینی، باید نسبت به کسب اشراف اطلاعاتی بر آن در قالب مثلث صحنه «جغرافیا، جمعیت و رهبران» اقدام نموده و باکار مداوم اطلاعاتی و رصد دقیق این اشراف را استمرار بخشید.

۱-۲-۳- زمینه‌های آسیب‌پذیری:

(۱) عدم آشنایی فرماندهان گردان، گروهان‌ها، دسته‌ها و به‌ویژه نیروهای عمل‌کننده با جغرافیای شهری به‌ویژه جغرافیای صحنه‌ی درگیری گردان که عملاً پیامدهایی همچون غافلگیری نیروها، گم‌شدن نیروها، با تأخیر رسیدن نیروها به صحنه، از دست دادن ابتکار عمل، تحمل تلفات، صدمات و خسارت‌های متعدد انسانی، خودرویی و تجهیزاتی، عدم امکان بهره‌گیری از منابع محیطی در دسترس در راستای پشتیبانی عملیاتی گردان، عدم حصول اشراف بر نقاط مسلط صحنه، عدم تأمین اماکن حیاتی، حساس، مهم و قابل حفاظت در صحنه، عدم امکان اتخاذ آرایشات و تاکتیک‌های عملیاتی مناسب، عدم امکان قرق کامل و مناسب محدوده‌ی درگیری، عدم امکان اجرای عملیات پیشدستانه و... را به‌دنبال دارد.

(۲) عدم آشنایی فرماندهان گردان، گروهان‌ها، دسته‌ها و به‌ویژه نیروهای عمل‌کننده با جمعیت اغتشاش‌گر عملاً پیامدهایی همچون عدم اشراف بر توانمندی‌های عملیاتی اغتشاش‌گران و تجهیزات و امکانات و ارتباطات و توان بسیج‌کنندگی و میل به مبارزه آن‌ها و در نتیجه عدم امکان انتخاب دقیق راهبرد(استراتژی) برخوردی لازم و اتخاذ آرایشات و تاکتیک‌های عملیاتی مناسب، از دست دادن ابتکار عمل، عدم توجه جدی بر

نقاط مسلط صحنه، عدم توجه به تأمین اماکن حیاتی، حساس، مهم و قابل حفاظت در صحنه، عدم توجه به قرق کامل و مناسب محدوده‌ی درگیری، عدم اجرای عملیات پیشدستانه و در نهایت مرعوب شدن نیروهای گردان و کاهش موفقیت گردان، تحمل تلفات، صدمات و خسارت‌های متعدد انسانی، خودرویی و تجهیزاتی و... را به‌دنبال دارد.

(۳) عدم آشنایی فرماندهان گردان، گروهان‌ها، دسته‌ها و به‌ویژه نیروهای عمل‌کننده با رهبران جمعیت اغتشاش‌گر عملاً پیامدهایی همچون عدم اشراف بر رهبری عملیاتی اغتشاش‌گران، عدم آگاهی بر اهداف عملیاتی و سیاسی آن‌ها، عدم امکان دستگیری هدفمند و تن دادن به دستگیری فله‌ای، عدم امکان کسب ابتکار عمل برای مدیریت صحنه و در نتیجه کاهش موفقیت گردان، تحمل تلفات، صدمات و خسارت‌های متعدد انسانی، خودرویی و تجهیزاتی و... را به‌دنبال دارد.

۲-۲-۳- نمونه‌ی صحنه‌های عملیاتی:

(۱) عدم اشراف اطلاعاتی توسط رده‌های عمل‌کننده بر جغرافیا از سوی ناحیه مقاومت بسیج نظرآباد در اغتشاشات سال ۱۳۸۸، موجب گم‌شدن نیروهای موتورسوار آن‌ها در کوچه‌های تهران و عدم موفقیت گردان گردید.

(۲) عدم اشراف اطلاعاتی توسط گروهان فاتب عمل‌کننده در خیابان ۱۴۸ غربی تهران‌پارس، در مأموریت چهارشنبه‌ی آخر سال، موجب عدم تأمین نقاط مشرف و در نتیجه اتخاذ تاکتیک نامناسب عملیاتی و خسارت بر نیروها و تجهیزات گروهان موصوف گردید.

(۳) عدم اشراف اطلاعاتی یگان عمل‌کننده فاتب در محل پل کالج در مأموریت روز عاشورای ۱۳۸۸، موجب غافلگیری و در نتیجه اتخاذ تاکتیک نامناسب عملیاتی، گروگان گرفته شدن نیروهای ناجا و خسارت بر نیروها و تجهیزات آن‌ها و... گردید.

(۴) عدم اشراف اطلاعاتی بسیجیان و طلبه‌های اعزامی از شهر مقدس قم در مأموریت مقابله با زنجیره‌ی انسانی سبز و سخنرانی فائزه هاشمی در مقابل سازمان صداوسیما در خیابان ولی‌عصر(عج) تهران در اغتشاشات ۱۳۸۸، عملاً موجب سردرگمی و تحمل صدمات انسانی متعدد، عدم موفقیت در مأموریت و سرخوردگی آن‌ها گردید.

۳-۲-۳- روش‌های کاهش آسیب‌پذیری نیروها: به تحقیق کسب و استمرار اشراف اطلاعاتی در سه مقوله‌ی جغرافیای درگیری، جمعیت اغتشاش‌گر و لیدرهای میدانی اغتشاش‌گران و اتخاذ تاکتیک‌های عملیاتی هوشمندانه، به‌موقع و مناسب، تنها راه کاهش آسیب‌پذیری‌های برشماری شده می‌باشد.

۳-۳- زمینه‌های آسیب‌پذیری در مرحله‌ی توجیه فرماندهان و کارکنان تحت امر

در این مرحله باید فرماندهان گروهان‌ها، دسته‌ها و سایر عناصر مؤثر گردان نسبت به مأموریت و جغرافیای بحران ازجمله اماکن قابل حفاظت، معابر وصولی، نقاط سرکوب، بافت اجتماعی و... صحنه‌ی عملیاتی به‌وسیله‌ی کالک، نقشه‌ی وضعیت، عکس، فیلم و... و در نهایت با حضور در صحنه، توجیه گردند.

۳-۳-۱- زمینه‌های آسیب‌پذیری: عدم آشنایی فرماندهان گردان، گروهان‌ها، دسته‌ها و به‌ویژه نیروهای عمل‌کننده با مأموریت و جغرافیای شهری به‌ویژه جغرافیای صحنه‌ی درگیری گردان به‌ویژه معابر وصولی، آخرین تغییرات ظاهری و فیزیکی صحنه، وضعیت و اهداف اغتشاش‌گران، شناخت رهبران صحنه‌ای اغتشاش‌گران، پیامدهایی همچون غافلگیری نیروها، گم‌شدن نیروها، با تأخیر رسیدن نیروها به صحنه، از دست دادن ابتکار عمل، تحمل تلفات، صدمات و خسارت‌های متعدد انسانی، خودرویی و تجهیزاتی، عدم امکان بهره‌گیری از منابع محیطی در دسترس در راستای پشتیبانی عملیاتی گردان، عدم حصول اشراف بر نقاط مسلط صحنه، عدم تأمین اماکن حیاتی، حساس، مهم و قابل حفاظت در صحنه، عدم امکان اتخاذ آرایشات و تاکتیک‌های عملیاتی مناسب، عدم امکان قرق کامل و مناسب محدوده‌ی درگیری، عدم امکان اجرای عملیات پیشدستانه و... را به‌دنبال دارد.

۳-۳-۲- نمونه‌ی صحنه‌های عملیاتی: نمونه‌های مذکور برای بند (۲-۲-۳) جملگی ناظر به مهم نیز می‌باشند.

۳-۳-۳- روش‌های کاهش آسیب‌پذیری نیروها: توجیه مداوم، مستمر و دقیق فرماندهان گروهان‌ها، دسته‌ها و سایر عناصر مؤثر گردان نسبت به مأموریت، جغرافیای بحران،

تغییرات صحنه و... در راستای اتخاذ آرایشات عملیاتی متناسب و تاکتیک‌های عملیاتی هوشمندانه و به‌موقع و مناسب، تنها راه کاهش آسیب‌پذیری‌های برشماری شده می‌باشد.

۴-۳- زمینه‌های آسیب‌پذیری در مرحله‌ی انجام هماهنگی‌های مقدماتی

در این مرحله، هماهنگی با فرماندهان و یگان‌هایی که احیاناً قبل از ما در آن محدوده عمل می‌کنند و اخذ آخرین وضعیت صحنه، یگان‌هایی که با ما هم‌جواری در خط حد دارند، سازمان‌های کشوری عضو کمیته‌ی فنی و... مدنظر می‌باشد.

۱-۴-۳- زمینه‌های آسیب‌پذیری: عدم انجام هماهنگی‌های لازم با فرماندهان و یگان‌هایی که احیاناً قبل از ما در آن محدوده عمل می‌کنند و اخذ آخرین وضعیت صحنه، یگان‌هایی که با ما هم‌جواری در خط حد دارند، سازمان‌های کشوری عضو کمیته‌ی فنی و... عملاً موجب عدم امکان پشتیبانی متقابل، تداخل در وظایف، سوءاستفاده‌ی اغتشاش‌گران، ایجاد تنش و درگیری‌های متعدد بین رده‌های مقابله‌کننده، کاهش توان نیروهای خودی و عدم امکان بهره‌گیری از توان سازمان‌های عضو کمیته‌ی فنی در راستای اجرای مأموریت محوله می‌شود. ای‌بسا این نیز به‌نوبه‌ی خود آثار عمیقی بر نتیجه‌ی عملیات گردان و نیز نیروها دارد.

۲-۴-۳- نمونه‌ی صحنه‌های عملیاتی:

(۱) عدم هماهنگی با نماینده‌ی کمیته‌ی فنی و... در فتنه‌ی عمیق سال ۱۳۸۸، موجب اعزام مجروح بسیجی به بیمارستان طرفداران موج فتنه‌ی سبز می‌شود که در نهایت با اعلام از سوی عوامل فتنه مستقر در بیمارستان و اعزام تیم عملیاتی آن‌ها، آمبولانس در مقابل درب و ورودی بیمارستان متوقف و آشوبگران حامی فتنه با شکستن درب آن، بسیجی مجروح را به بدترین شکل ممکن شکنجه می‌نمایند.

(۲) نبود هماهنگی در بین گردان‌ها و رده‌های عمل‌کننده در مقابل هتل لاله در فتنه‌ی عمیق سال ۱۳۸۸، موجب اعزام، درگیری بین عوامل بسیج، واجا و... در مقابل عوامل ناجا، انظار عمومی و اغتشاش‌گران و ... گردید.

۱-۸-۳- زمینه‌های آسیب‌پذیری در صورت عدم تأمین:

(۱) عدم پیش‌بینی تأمین مسلح در راستای حفاظت نیروهای عمل‌کننده در صحنه برای مقابله با اقدام‌های مسلحانه و محل امنیت تیم‌های عملیاتی اغتشاش‌گران، مانند میدان سعادت‌آباد در فتنه عمیق سال ۱۳۸۸؛

(۲) عدم پیش‌بینی یگان (گردان، گروهان و...) تأمین مناسب برای پشتیبانی عملیاتی از مراحل عملیات میدانی نیروها مانند مقابل معاونت راهنمایی ناجا در روز عاشورای ۱۳۸۸؛

(۳) عدم پیش‌بینی تأمین مناسب برای پشتیبانی عملیاتی و تأمین نقاط مشرف بر صحنه‌ی عملیات مانند فلکه‌ی اول تهران‌پارس در مأموریت چهارشنبه‌ی آخر سال؛

(۴) عدم پیش‌بینی نیروی تأمین مناسب برای برقراری تأمین ستون موتوری و ممانعت از غافلگیری نیروهای خودی مانند مأموریت تیپ احتیاط دانشگاه در قیطریه؛

(۵) عدم پیش‌بینی نیروی تأمین مناسب برای برقراری تأمین آمبولانس انتقال نیروهای مجروح به بیمارستان مانند مورد ویژه‌ی ۱۳۸۸؛

(۶) عدم پیش‌بینی نیروی تأمین مناسب برای مجروحین خودی بستری در بیمارستان که موجب درگیری بین آن‌ها و اغتشاش‌گران در داخل بیمارستان گردیده بود؛

(۷) عدم پیش‌بینی نیروی تأمین مناسب برای ممانعت از محاصره‌ی نیروهای خودی در صحنه‌ی درگیری که منجر به مجروحیت شدید تیم عملیاتی معاونت گردید؛

(۸) عدم پیش‌بینی نیروی تأمین مناسب برای تیم‌های مستندساز و اطلاعاتی که پس از لو رفتن موجب درگیری آن‌ها، محاصره از سوی اغتشاش‌گران و در نهایت تخلیه‌ی چشم و... احدی از آن‌ها شد.

۲-۸-۳- روش‌های کاهش آسیب‌پذیری (تأمین):

پیش‌بینی و گماردن تأمین مسلح و متناسب در تمامی مراحل عملیات گردان و نیروها از آسیب‌پذیری‌های احتمالی جلوگیری نموده و یا آثار آن را تقلیل خواهد داد.

۲-۵-۳- زمینه‌های آسیب‌پذیری (تجهیزات تخصصی):

هرگونه ضعف در کمیت و کیفیت و عدم تناسب تجهیزات تخصصی نیروهای گردان، موجب کاهش قدرت مانور و توان رزمی آن‌ها می‌شود. مثلاً مناسب نبودن اندازه، وزن و شکل باتوم، موجب عدم امکان بهره‌برداری و استفاده‌ی مناسب، خستگی و کاهش توان نیروها و... می‌شود.

نافرم بودن، سایز نبودن، سنگینی و مقاومات کم کلاه مقابله با اغتشاشات، موجب کاهش دید، کاهش تسلط، خستگی و کلافگی نیرو گردیده و در زمان بسیار کوتاهی توان عملیاتی آن را تا حد قابل‌توجهی کاهش داده و آسیب‌پذیری او را بالا می‌برد.

نافرم بودن، سایز نبودن، سنگینی و مقاومات کم سپر هجومی یا دفاعی، موجب کاهش دید، کاهش تسلط، خستگی و کلافگی نیرو گردیده و علاوه بر اینکه نیرو را در مقابل سنگ و اشیا پرتابی از سمت اغتشاش‌گران آسیب‌پذیر می‌کند، در زمان بسیار کوتاهی توان عملیاتی آن را تا حد قابل‌توجهی کاهش خواهد داد.

نافرم بودن، سایز نبودن، سنگینی و بد دوخت بودن لباس، موجب کاهش تحرک، کاهش تسلط، خستگی و کلافگی نیرو گردیده و سرعت عمل نیرو را تا حد قابل ملاحظه‌ای کاهش داده و عملاً نیرو را در مقابل اغتشاش‌گران آسیب‌پذیر می‌کند.

نافرم بودن، سایز نبودن، سنگینی و مناسب نبودن کفش‌ها، موجب کاهش تحرک، کاهش تسلط، خستگی و کلافگی نیرو گردیده و سرعت عمل نیرو را تا حد قابل ملاحظه‌ای کاهش داده و عملاً نیرو را در مقابل اغتشاش‌گران آسیب‌پذیر می‌کند.

(۱) نمونه‌ی صحنه‌های عملیاتی(تجهیزات تخصصی):

• خراب بودن شوکر و هدف‌گیری آن به سمت قلب اغتشاش‌گر در بازداشتگاه کهریزک در فتنه‌ی ۱۳۸۸ موجب فوت متهم و رأی مبنی بر قتل عمد از سوی دادگاه علیه مأمور ناجا گردید.

• کمبود و نبود سلاح‌ها و ابزار ناتوان‌کننده در دست گردان و همچنین کمبود و بعضاً در دسترس نبودن مهمات آن‌ها مانند فشنگ و گازهای اشک‌آور توان مقابله‌ای نیروهای گردان را کاهش داده و بعضاً با توجه به سطح تهدیدات آن‌ها مجبور به

استفاده از سلاح با مهمات و فشنگ جنگی برای دفاع از خود و مقر تابعه می‌شوند که این امر به‌نوبه‌ی خود آسیب‌پذیری عملیاتی آن‌ها را افزایش داده و مشکلات متعدد تعقیب قضایی برای آن‌ها ایجاد می‌کند.

• نبود مهمات اشک‌آور کافی(فقط یک عدد گلوله‌ی اشک‌آور داشتند) در حوزه‌ی ۱۱۷ در اغتشاشات ۱۳۸۸، موجب استفاده جبری از سلاح کلاش و فشنگ جنگی علیه اغتشاش‌گران حمله‌کننده به حوزه و تحمیل تلفات گردید.

(۲) روش‌های کاهش آسیب‌پذیری نیروها (تجهیزات تخصصی):

• پیش‌بینی و واگذاری تجهیزات مقابله با اغتشاشات باکیفیت، سبک، مقاوم، متناسب، خوش‌دست، اندازه و... مانند سپر، باتوم، کلاه، لباس، کفش و...؛

• پیش‌بینی، واگذاری و استفاده از لباس‌های ضدضربه، ضد چاقو، ضدگلوله و... در راستای اجتناب از تلفات و خسارات ناشی از درگیری نزدیک نیروهای خودی با اغتشاش‌گران؛

• پیش‌بینی و واگذاری شوکرهای استاندارد و تست‌شده با اطمینان از عملکرد و ولتاژ خروجی آن‌ها؛

• واگذاری سلاح‌ها و مهمات ناتوان‌کننده مانند اسلحه‌های پرتاب گاز اشک‌آور، ساچمه‌زن، سلاح‌های پرتاب گلوله‌ی لاستیکی، سلاح‌های لیزری و... به‌همراه مهمات مربوطه به‌اندازه‌ی لازم؛

• واگذاری به تعداد لازم و به‌روزرسانی افشانه‌های دستی ناتوان‌کننده موجود در رده‌ها و گردان‌ها؛

• پیش‌بینی، واگذاری و استفاده از خودروهای مولد صوت، آب‌پاش، رنگ‌پاش و... در راستای اجتناب از تلفات و خسارات ناشی از درگیری نزدیک نیروهای خودی با اغتشاش‌گران.

۳-۵-۳- زمینه‌های آسیب‌پذیری (تغذیه):

(۱) به‌دلیل ماهیت عملیات مقابله با اغتشاشات و اینکه الزاماً نیروها به‌مقتضای صحنه‌های عملیاتی ساعت‌های متوالی در کف خیابان استقرار داشته و کار عملیاتی با تحرک بالا و مصرف کالری زیاد انجام می‌دهند، بنابراین هرگونه خلل، تأخیر، عدم

پیش‌بینی و عدم تأمین تغذیه‌ی مناسب، میان وعده و آب موجب افزایش آسیب‌پذیری‌هایی همچون: افت سطح انرژی نیروها، کاهش توان رزمی آن‌ها، بی‌رمقی، بی‌حالی، بی‌حوصلگی، کاهش آستانه‌ی تحمل آن‌ها، بی‌نظمی، کاهش قدرت تفکر و تصمیم‌گیری آن‌ها و در نهایت برخوردهای غیرمنطقی نیروها در صحنه می‌شود.

(۲) پایین بودن کیفیت و احیاناً فاسد بودن تغذیه، میان وعده و آب آشامیدنی نیروهای در صحنه نیز آسیب‌های جدی بر نیروها وارد کرده و غالباً موجب از صحنه خارج شدن نیروها می‌شود. مثلاً تن ماهی خوب نجوشیده، موجب برهم خورد وضعیت گوارشی نیروهای در صحنه و... می‌شود.

(۳) عدم تناسب نوع تغذیه با صحنه‌های عملیاتی مثلاً ارائه‌ی کیک و ساندیس و نیز غذای گرم عدس‌پلو در ظروف یک‌بارمصرف در صحنه‌های عملیاتی نیز موجب بی‌نظمی در گردان گردیده و بعضاً تبلیغات منفی دشمن و انگشت‌نما شدن گردان از تبعات آن می‌باشد.

(۴) عدم ارائه‌ی ملزومات لازم مانند در بازکن، آب‌لیمو، نمک و... نیز موجب بی‌نظمی نیروهای حاضر در صحنه می‌شود. غالباً غذای کنسروی می‌دهند که بعضاً نیروها در صحنه به‌دنبال پیدا کردن درب بازکن، آب‌لیمو و... به این‌سو و آن‌سو می‌روند.

(۵) ارائه‌ی یک نوع تغذیه به‌صورت تکراری نیز موجب تبلیغات منفی و وهن نیروها می‌شود؛ مانند کیک و ساندیس که به‌عنوان نماد نیروهای بسیجی در رسانه‌های معاند قلمداد می‌شود.

روش‌های کاهش آسیب‌پذیری نیروها (تغذیه): پیش‌بینی پکیج و بسته‌ی تغذیه‌ای مناسب، کم‌حجم، متنوع و پرانرژی به‌همراه میان وعده و آب سالم و کافی و ارائه‌ی به‌موقع و مدیریت هوشمند آن توسط فرماندهان گردان در صحنه، تنها راه کاهش آسیب‌پذیری‌های برشماری شده می‌باشد.

۶-۳- زمینه‌های آسیب‌پذیری در مرحله‌ی سازمان‌دهی عملیاتی نیروی انسانی گردان

با توجه به اینکه در صحنه‌های عملیات مقابله با اغتشاشات، ممکن است دشمن، حریف، اغتشاش‌گران و... از مردم همان محدوده‌ی سرزمینی و ای‌بسا از آشنایان، افراد فامیل

و... نیروهای مقابله‌کننده با اغتشاشات باشند. علاوه بر این، متغیر بودن صحنه و کمبود زمان نیز آسیب‌پذیری نیروها را در مقابل کوچک‌ترین خطای انسانی بالا می‌برد. بنابراین باید سازمان‌دهی نیروی انسانی به شکلی باشد که حتی‌الامکان افراد فاقد انگیزه، معلول، مردد، ترسو، بی‌نظم و بی‌انضباط، در سازمان عملیات و در پست‌های کلیدی قرار نگیرند.

۱-۶-۳- زمینه‌های آسیب‌پذیری نیروی انسانی (گزینش - حفظ): با توجه به ماهیت عملیات مقابله با اغتشاشات شهری و ناآرامی‌های اجتماعی که نوعاً درگیری و برخورد با مردم و جمعیت داخلی و نه صرفاً دشمن خارجی می‌باشد. بنابراین گزینش نیروها برای عضویت در گردان بر مبنای رویکرد صرفاً شغلی و مادی، موجب تزلزل، شک، ریب و دودلی آن‌ها در هنگامه‌های سخت رویارویی با اغتشاش‌گران گردیده و ای‌بسا آن‌ها را از اقدام به‌موقع، به‌اندازه و به‌هنگام در صحنه باز می‌دارد.

ماهیت عملیات مقابله با اغتشاشات شهری و ناآرامی‌های اجتماعی که نوعاً درگیری و برخورد تن به تن می‌باشد، الزاماً نیازمند نیروهایی شجاع، باإراده، مصمم و با تناسب و توان جسمی بالا است. بدیهی است که هر ضعف کوچک در این شاخص‌ها در پرتو جنگ روانی و بزرگنمایی اغتشاش‌گران، موجب غلبه‌ی ترس، تزلزل، شک، ریب و دودلی آن‌ها در هنگامه‌های سخت رویارویی با اغتشاش‌گران گردیده و ای‌بسا آن‌ها را از اقدام به‌موقع، به‌اندازه و به‌هنگام در صحنه باز خواهد داشت.

با توجه به اینکه در صحنه‌های عملیات مقابله با اغتشاشات، ممکن است دشمن، حریف، اغتشاش‌گران و... از مردم همان محدوده‌ی سرزمینی و ای‌بسا از آشنایان، افراد فامیل و... نیروهای مقابله‌کننده با اغتشاشات و حتی از افراد ظاهراً موجه یا با سوابق درخشان قبلی یا برخوردار از شأن سیاسی و اجتماعی بالایی باشند، بنابراین لازمه‌ی برخورد به‌موقع، به‌اندازه و به‌هنگام با آن‌ها، برخورداری از ایمان انقلابی و بصیرت ولایی بوده و بدون این سلاح ادامه‌ی کار میسر نخواهد بود.

(۱) **نمونه‌ی صحنه‌های عملیاتی (گزینش - حفظ):** در اغتشاشات ۱۳۸۸، در محدوده‌ی مقابل ناحیه‌ی مقداد، اغتشاش‌گران عموماً از مردم همان محله و کوچه‌ها بودند که بعضاً نیز برادران و نزدیکان آن‌ها در گردان مقابله‌کننده با آن‌ها حضور داشته‌اند.

(۲) **روش‌های کاهش آسیب‌پذیری نیروی انسانی (گزینش - حفظ):**

- گزینش نیروهای گردان با رویکرد تکلیف محوری و انتخاب باانگیزه‌ترین، شجاع‌ترین و توانمندترین نیروها برای عضویت و سازمان‌دهی در گردان‌های امنیتی؛
- برنامه‌ریزی مناسب برای بصیرت افزایی نیروها و انجام عملیات روانی مناسب؛
- پیش‌بینی برنامه‌های فرهنگی (زیارتی، سیاحتی و...) مناسب برای حفظ، ارتقای روحیه، معنویت و انگیزه‌ی نیروها.

۲-۶-۳- زمینه‌های آسیب‌پذیری نیروی انسانی (اموزش):

(۱) **عموماً آسیب‌پذیری فیزیکی نیروها در صحنه‌های عملیاتی به‌دلایل زیر می‌باشد:**

- فقدان آموزش‌های لازم؛
- عدم تناسب آموزش‌های ارائه‌شده با واقعیات صحنه‌ها؛
- عدم کفایت آموزش‌ها، عدم تسلط نیروها در استفاده از ابزار و تجهیزات مقابله با اغتشاشات؛
- پایین بودن توان فیزیکی نیروها به‌دلیل عدم ممارست، تکرار و تمرین.

(۲) **نمونه‌ی صحنه‌های عملیاتی(آموزش):** در اغتشاشات ۱۳۸۸، در صحنه‌های گوناگون موارد مزبور به‌وضوح مشهود بوده است. ای‌بسا در خیلی از مواقع آسیب‌پذیری نیروها ناشی از ضعف در این موارد بوده و حتی در برخی مواقع نیروها اصلاً آموزشی در راستای مأموریت محوله ندیده بودند.

(۳) **روش‌های کاهش آسیب‌پذیری نیروی انسانی (آموزش):** برنامه‌ریزی جامع برای آموزش گردان‌های امنیتی در سطوح مختلف در قالب دوره‌های عرضی مبتنی بر تجارب صحنه‌های عملیاتی و استمرار و تداوم تمرین محور آن.

۳-۶-۳- زمینه‌های آسیب‌پذیری نیروی انسانی (سازمان‌دهی، انتصاب و ارتقا):

به‌کارگیری افراد فاقد انگیزه، معذور، مردد، ترسو، بی‌نظم و بی‌انضباط در سازمان عملیاتی صحنه موجب اتلاف وقت، توان و انرژی فرماندهان گردان، تضعیف روحیه سایر نیروها می‌شود.

سازمان‌دهی نیروهای فاقد انگیزه، توانمندی، تجربه و دانش لازم در مشاغل و پست‌های کلیدی گردان ضمن اخلال در عملیات، موجب تأثیرات منفی بر روحیه و کار آیی سایر عناصر گردان گردیده و خود بحرانی جدید در دل عملیات گردان ایجاد می‌نماید و ای‌بسا زمینه‌ی درگیری بین نیروهای خودی و... را فراهم خواهد نمود.

(۱) **نمونه‌ی صحنه‌های عملیاتی(سازمان‌دهی، انتصاب و ارتقا)**: در اغتشاشات ۱۳۸۸ و نیز در طول سنوات گذشته به‌کرات شاهد بوده‌ایم که عدم توجه به موارد مزبور چگونه موجب درگیری بین برادران بسیج و ناجا و... گردیده و سرنوشت صحنه‌ی درگیری را به‌نفع حریف و دشمن تغییر داده است؛ مانند درگیری مقابل هتل لاله.

(۲) **روش‌های کاهش آسیب‌پذیری نیروی انسانی (سازمان‌دهی، انتصاب و ارتقا)**:

- حتی‌الامکان از افراد فاقد انگیزه، معذور، مردد، ترسو، بی‌نظم و بی‌انضباط، در سازمان عملیاتی صحنه و در پست‌های کلیدی گردان استفاده نشود.
- انتصاب و ارتقای نیروهای گردان بر اساس معیارهای شایسته‌سالاری صورت پذیرد.
- در صورت وجود افراد مخل نظام اداره‌ی گردان که احتمال اخلال آن‌ها در روند عملیات صحنه وجود دارد، نسبت به اتخاذ تدابیر لازم مبنی بر حذف محترمانه‌ی آن‌ها از فرآیند عملیات اقدام شود. به‌عبارت دیگر، نباید به‌دلایل حسی و... افراد معدود ناسازگار را بر کل صحنه تحمیل کرد.

۷-۳- زمینه‌های آسیب‌پذیری در مرحله‌ی مستندسازی عملکرد و عملیات نیروها و گردان

این موضوع دارای اهمیت و اولویت ذاتی بوده و لزوماً باید اقدام‌های گردان از زمان دریافت مأموریت تا پایان آن به‌صورت مکتوب، فیلم، عکس و... برای تبدیل به دانش تصریحی و... مستندسازی شود.

۱-۷-۳- زمینه‌های آسیب‌پذیری در مرحله‌ی مستندسازی:

(۱) عدم مستندسازی، ضعف در مستندسازی و گم‌شدن سوابق و مستندات، اقدام‌های که موجب می‌شود نیروها در مقام پاسخ‌گویی بعدی به عملکرد و اقدام‌ها خود با مشکل مواجه گردند.

(۲) لو رفتن مستندساز در صحنه‌های عملیات که هجوم و برخورد غیرمترقبه و پیش‌بینی‌نشده‌ی اغتشاش‌گران با فرد مستندساز، آسیب‌های جانی به او و نیز تخریب تجهیزات و ... را در پی دارد.

(۳) افتادن مستندات عملیات و اقدام‌های نیروها در دست حریف، اغتشاش‌گران و رسانه‌های بیگانه که تبلیغات منفی شدید، تخریب چهره‌ی نیروها و تهدیدات بعدی فرد و خانواده‌ی نیروها از آسیب‌های آن می‌باشد.

۲-۷-۳- نمونه‌ی صحنه‌های عملیاتی (در مرحله‌ی مستندسازی):

(۱) در آخرین نماز جمعه‌ی آقای هاشمی در اغتشاشات ۱۳۸۸، در مقابل درب اصلی دانشگاه تهران، شناسایی فرد مستندساز که از روی کیوسک اقدام به فیلم‌برداری صحنه می‌کرد، موجب هجوم اغتشاش‌گران و حمله به ایشان شد.

(۲) در اغتشاشات ۱۳۸۸، نیروهای صحنه‌ای، مسئولیت، محل ماموریت و... نیروهای بسیجی توسط اغتشاش‌گران شناسایی‌شده و متعاقباً با ارسال نامه و... به درب منزل آن‌ها نسبت به تهدید آن‌ها اقدام می‌گردند.

۳-۷-۳- روش‌های کاهش آسیب‌پذیری در مرحله‌ی مستندسازی: انتخاب نیروهای مناسب و آموزش‌دیده، با تجهیزات فنی، در قالب پوشش‌های لازم و با برقراری تأمین آن‌ها و نیز تلاش در راستای حفظ و بهره‌برداری مناسب از آرشیو مستندات، بهترین راه‌کار کاهش آسیب‌پذیری‌ها است.

۸-۳- زمینه‌های آسیب‌پذیری نیروها در مرحله‌ی پیش‌بینی، اعزام و استقرار تأمین

تأمین برای جلوگیری از غافلگیری، تقویت و پوشش نقاط ضعف احتمالی و... ضرورت داشته و غالباً بااستعداد حداقل یک گروهان قابلیت اقدام دارد. بنابراین، با توجه به متغیر بودن صحنه‌ها، آسیب‌پذیری نیروها در صحنه، مسیرهای حرکت و انتقال، تخلیه‌ی مجروحین، تخلیه و انتقال بازداشتی‌ها و... بسیار زیاد می‌باشد. بر این اساس، پیش‌بینی نیروی تأمین مسلح به‌صورت محدود و کنترل‌شده برای حفاظت از جان نیروها در این‌گونه موارد اهمیت ذاتی دارد.

۱-۸-۳- زمینه‌های آسیب‌پذیری در صورت عدم تأمین:

(۱) عدم پیش‌بینی تأمین مسلح در راستای حفاظت نیروهای عمل‌کننده در صحنه برای مقابله با اقدام‌های مسلحانه و مخل امنیت تیم‌های عملیاتی اغتشاش‌گران، مانند میدان سعادت‌آباد در فتنه عمیق سال ۱۳۸۸؛

(۲) عدم پیش‌بینی یگان (گردان، گروهان و...) تأمین مناسب برای پشتیبانی عملیاتی از مراحل عملیات میدانی نیروها مانند مقابل معاونت راهنمایی ناجا در روز عاشورای ۱۳۸۸؛

(۳) عدم پیش‌بینی تأمین مناسب برای پشتیبانی عملیاتی و تأمین نقاط مشرف بر صحنه‌ی عملیات مانند فلکه‌ی اول تهران‌پارس در مأموریت چهارشنبه‌ی آخر سال؛

(۴) عدم پیش‌بینی نیروی تأمین مناسب برای برقراری تأمین ستون موتوری و ممانعت از غافلگیری نیروهای خودی مانند مأموریت تیپ احتیاط دانشگاه در قیطریه؛

(۵) عدم پیش‌بینی نیروی تأمین مناسب برای برقراری تأمین آمبولانس انتقال نیروهای مجروح به بیمارستان مانند مورد ویژه‌ی ۱۳۸۸؛

(۶) عدم پیش‌بینی نیروی تأمین مناسب برای مجروحین خودی بستری در بیمارستان که موجب درگیری بین آن‌ها و اغتشاش‌گران در داخل بیمارستان گردیده بود؛

(۷) عدم پیش‌بینی نیروی تأمین مناسب برای ممانعت از محاصره‌ی نیروهای خودی در صحنه‌ی درگیری که منجر به مجروحیت شدید تیم عملیاتی معاونت گردید؛

(۸) عدم پیش‌بینی نیروی تأمین مناسب برای تیم‌های مستندساز و اطلاعاتی که پس از لو رفتن موجب درگیری آن‌ها، محاصره از سوی اغتشاش‌گران و در نهایت تخلیه‌ی چشم و... احدی از آن‌ها شد.

۲-۸-۳- روش‌های کاهش آسیب‌پذیری (تأمین): پیش‌بینی و گماردن تأمین مسلح و متناسب در تمامی مراحل عملیات گردان و نیروها از آسیب‌پذیری‌های احتمالی جلوگیری نموده و یا آثار آن را تقلیل خواهد داد.

۹-۳- زمینه‌های آسیب‌پذیری نیروها در مرحله‌ی اشغال پیشدستانه‌ی مواضع

در صحنه‌های مقابله با اغتشاشات شهری به‌ویژه در وضعیت استمرار و فرسایشی شدن اغتشاشات، اشغال پیشدستانه‌ی مواضع عملاً موجب کسب و حفظ ابتکار عمل توسط نیروهای مقابله‌کننده با اغتشاشات گردیده، دوام زمانی اغتشاشات را کاهش داده و گستره‌ی آن را محدود خواهد نمود.

۱-۹-۳- زمینه‌های آسیب‌پذیری در صورت عدم اشغال پیشدستانه‌ی مواضع:

(۱) سلب ابتکار عمل از نیروهای خودی در صحنه‌ی عملیات؛

(۲) صعوبت استقرار نیروها در نقاط سرکوب صحنه و عدم امکان تأمین مناسب آن؛

(۳) عدم امکان اشراف بر جغرافیای صحنه، کانون‌ها، معابر ورودی و خروجی صحنه و...؛

(۴) رسوب جمعیت اغتشاش‌گر قبل از حضور نیروهای خودی در صحنه؛

(۵) صعوبت در تجزیه و کانالیزه کردن جمعیت اغتشاش‌گر؛

(۶) عدم امکان مستندسازی مناسب صحنه؛

(۷) طولانی شدن زمان عملیات مقابله.

۲-۹-۳- روش‌های کاهش آسیب‌پذیری (اشغال پیشدستانه): اشغال پیشدستانه‌ی مواضع صحنه‌ی اغتشاش یکی از تاکتیک‌های بسیار مؤثر در عملیات مقابله با اغتشاشات بوده و عملاً آسیب‌پذیری‌های نیروهای خودی را بسیار کاهش می‌دهد. در اغتشاشات ۱۳۸۸ نیز از ۱۳۸۸/۳/۲۶ به‌بعد از این تاکتیک به‌کرات استفاده شد.

۱۰-۳- زمینه‌های آسیب‌پذیری نیروها در مرحله‌ی قرق منطقه‌ی عملیات

محدود کردن صحنه‌ی عملیات و درگیری با استقرار پست‌های ایست و بازرسی، تغییر مسیر خودروهای عبوری، بستن مبادی ورودی جمعیت، تعطیلی ایستگاه‌های مترو، تغییر مسیر اتوبوس‌های شهری، بستن ورودی‌های صحنه با موانع و... برای ممانعت از ورود و افزایش جمعیت، ممانعت از ترکیب جمعیت اغتشاش‌گر با مردم عادی و رهگذران به‌منظور کنترل بهینه‌ی صحنه‌ی عملیات.

۱-۱۰-۳- زمینه‌های آسیب‌پذیری در صورت عدم قرق منطقه‌ی عملیات:

(۱) ورود و افزایش جمعیت منطقه‌ی اغتشاش و صحنه‌ی درگیری که با نظر داشت توان محدود گردان، آسیب‌پذیری آن‌ها را افزایش خواهد داد.

(۲) ورود تیم‌های عملیاتی اغتشاش‌گران و افزایش احتمال انجام اقدام‌های مخل امنیت در صحنه، که آسیب‌پذیری نیروهای خودی را افزایش خواهد داد.

(۳) ترکیب جمعیت اغتشاش‌گر با مردم عادی و رهگذران که فرآیند کنترل بهینه‌ی صحنه‌ی عملیات توسط نیروهای خودی را مختل کرده و آسیب‌پذیری آن‌ها را افزایش خواهد داد.

(۴) افزایش ترددهای بی‌مورد، غیر ضرور و پراکنده‌ی نیروهای خودی و در ادامه بی‌نظمی‌های صحنه موجب از بین رفتن تمرکز و تجزیه‌ی توان فرمانده صحنه و نیروها گردیده و این مهم نیز عملاً آسیب‌پذیری نیروها را افزایش خواهد داد.

۲-۱۰-۳- روش‌های کاهش آسیب‌پذیری (قرق منطقه‌ی عملیات): قرق صحنه‌ی عملیات یکی از الزامات مدیریت بهینه و کنترل فرآیند مقابله می‌باشد که با محدود کردن محدوده‌ی درگیری با استقرار پست‌های ایست و بازرسی، تغییر مسیر خودروهای عبوری، انسداد مبادی ورودی جمعیت با موانع در دسترس، تعطیلی ایستگاه‌های مترو، تغییر مسیر اتوبوس‌های شهری و... برای ممانعت از ورود و افزایش جمعیت و ممانعت از ترکیب جمعیت اغتشاش‌گر با مردم عادی و رهگذران اجرا گردیده و عملاً موجب کاهش آسیب‌پذیری نیروها می‌شود.

۱۱-۳- زمینه‌های آسیب‌پذیری نیروها در مرحله‌ی حرکت دادن جمعیت و جلوگیری از رسوب آن

با توجه به استعداد و توان محدود گردان، تفکیک و تمیز اغتشاش‌گران از مردم عادی و رهگذران و جلوگیری از رسوب جمعیت در قالب تماشاگر و... کمک شایانی به کنترل صحنه نموده و از گسترش آن جلوگیری خواهد کرد.

۳-۱۱-۱- زمینه‌های آسیب‌پذیری در صورت رسوب جمعیت:

(۱) ورود و افزایش جمعیت منطقه‌ی اغتشاش و صحنه‌ی درگیری که با نظر داشت توان محدود گردان، آسیب‌پذیری آن‌ها را افزایش خواهد داد.

(۲) اختفا تیم‌های عملیاتی اغتشاش‌گران در انبوه جمعیت راحت‌تر شده و افزایش احتمال انجام اقدام‌های مخل امنیت در صحنه را به‌دنبال داشته، که این امر نیز آسیب‌پذیری نیروهای خودی را افزایش خواهد داد.

(۳) ترکیب جمعیت اغتشاش‌گر با مردم عادی و رهگذران که موجب مشکل‌تر شدن تفکیک آن‌ها گردیده و عملاً مدت‌زمان تماس نزدیک نیروها با عناصر اغتشاش‌گر را زیاد می‌نماید که این امر آسیب‌پذیری نیروها را افزایش خواهد داد.

(۴) فاصله افتادن بین نیروهای خودی، کاهش سطح ارتباطات در صحنه، افزایش نقاط کور صحنه، موجب کاهش تمرکز و تجزیه‌ی توان فرمانده صحنه و نیروها گردیده و این مهم نیز عملاً آسیب‌پذیری نیروها را افزایش خواهد داد.

۳-۱۱-۲- روش‌های کاهش آسیب‌پذیری (ممانعت از رسوب جمعیت): ممانعت از رسوب جمعیت با پراکنده‌سازی جمعیت، روان‌سازی ترددها، هدایت افراد در صحنه به سمت خروجی‌ها و... از جنس اقدام‌های پیشدستانه و کنترلی و الزامات مدیریت بهینه و کنترل فرآیند مقابله می‌باشد که با تخلیه‌ی محدوده‌ی درگیری و ممانعت از ورود و افزایش جمعیت و ممانعت از ترکیب جمعیت اغتشاش‌گر با مردم عادی و رهگذران اجرا گردیده و عملاً موجب کاهش آسیب‌پذیری نیروها می‌شود.

۳-۱۲- زمینه‌های آسیب‌پذیری نیروها در صورت عدم استقرار در نقاط سرکوب صحنه

با توجه به متغیر بودن صحنه‌ها و استقرار احتمالی عوامل اغتشاش‌گر در نقاط مشرف به صحنه به‌منظور انجام اقدام‌های ایذایی «پرتاب اشیا و مواد آتش‌زا» و بعضاً مسلحانه توسط اغتشاش‌گران علیه نیروهای مقابله‌کننده با اغتشاشات و نیز فیلم‌برداری و... از صحنه‌های درگیری، فرمانده گردان در صحنه باید نسبت به استقرار نیرو در نقاط سرکوب، ساختمان‌های بلند و... مشرف بر صحنه‌های عملیاتی در

راستای تأمین نیروها و نیز انجام اقدام‌های ویژه «مستندسازی صحنه، شناسایی رهبران، به‌کارگیری ابزار ویژه و...» اقدام نماید.

۳-۱۲-۱- زمینه‌های آسیب‌پذیری در صورت عدم استقرار در نقاط سرکوب صحنه:

(۱) پرتاب اشیاء، اجسام و آتش بر سر نیروها از پشت‌بام اماکن و نقاط سرکوب؛

(۲) تیراندازی به‌طرف نیروهای خودی توسط اغتشاش‌گران مستقر در نقاط سرکوب صحنه؛

(۳) فیلم‌برداری و گرفتن عکس از صحنه و نحوه‌ی عمل نیروهای مقابله‌کننده با اغتشاشات و متعاقباً جنگ روانی و اقدام‌های رسانه‌ای علیه نیروها، تخریب شخصیت و تهدید آن‌ها؛

(۴) آسیب رساندن به نیروهای در حال عبور از کوچه‌ها و معابر کنار خیابان‌ها با پرتاب کوکتل و مواد محترقه و... .

۳-۱۲-۲- نمونه‌ی صحنه‌های عملیاتی: متأسفانه آسیب‌پذیری نیروهای خودی در این موضوع بسیار زیاد بوده که نمونه‌های فراوانی در صحنه‌های عملیاتی سال ۱۳۷۸ یگان ویژه‌ی ناجا، سال ۱۳۸۲ میدان مادر، سال ۱۳۸۷ خیابان ۱۴۸ غربی تهران‌پارس، سال ۱۳۸۸ در کانون‌های مختلف تهران از آن جمله می‌باشند.

۳-۱۲-۳- روش‌های کاهش آسیب‌پذیری (استقرار در نقاط سرکوب صحنه): تنها راه کاهش آسیب‌پذیری‌های موصوف که به‌عنوان یکی از اقدام‌های مهم فرمانده گردان در صحنه محسوب می‌شود، تأمین نقاط مشرف و سرکوب بر صحنه با گماردن نیروی تأمین مناسب می‌باشد که این اقدام در صحنه‌های مختلف و در شرایط گوناگون، در پوشش‌های مختلف قابلیت اجرا دارد.

۳-۱۳- زمینه‌های آسیب‌پذیری نیروها در زمینه‌ی رصد و مدیریت رهبران و لیدرهای اغتشاش‌گران

به‌منظور تغییر شعارها، تغییر مسیر حرکت جمعیت و در نهایت جابه‌جایی در اهداف اغتشاش‌گران و... با رصد دقیق و مدیریت مناسب لیدرها و رهبران اغتشاش‌گران در قالب اقدام‌های اطلاعاتی و بعضاً عملیات روانی امکان‌پذیر خواهد بود.

۱-۱۳-۳- زمینه‌های آسیب‌پذیری در صورت عدم رصد و مدیریت رهبران و لیدرهای اغتشاش‌گران: عدم اشراف بر صحنه، صعوبت در کسب ابتکار عمل در صحنه، طولانی شدن زمان عملیات مقابله، تحلیل توان نیروها، دشواری پشتیبانی میدانی از عملیات نیروها و... که این مقوله‌ها به‌صورت مؤثری آسیب‌پذیری نیروها را در صحنه‌ی عملیات بالا می‌برد.

۲-۱۳-۳- نمونه‌ی صحنه‌های عملیاتی: نمونه‌ی بارز، انفعال نیروهای یگان ویژه‌ی ناجا در عاشورای ۱۳۸۸ در زیر پل کالج تهران بوده است که به گروگان رفتن تعدادی از آن‌ها، زخمی شدن تعدادی زیادی از نیروها، پخش مستقیم آن از شبکه‌های ماهواره‌ای و... انجامید.

۳-۱۳-۳- روش‌های کاهش آسیب‌پذیری (رصد و مدیریت رهبران و لیدرهای اغتشاش‌گران): رصد دقیق و مدیریت مناسب لیدرها و رهبران اغتشاش‌گران در قالب اقدام‌های اطلاعاتی و بعضاً عملیات روانی است.

۱۴-۳- زمینه‌های آسیب‌پذیری نیروها در صورت کانالیزه نکردن حرکت اغتشاش‌گران

این تاکتیک برای دور ساختن اغتشاش‌گران از اماکن مهم و آسیب‌پذیر و نیز ممانعت از الحاق آن‌ها با اغتشاش‌گران سایر کانون‌های بحرانی مدنظر می‌باشد.

۱-۱۴-۳- زمینه‌های آسیب‌پذیری در صورت کانالیزه نکردن حرکت اغتشاش‌گران:

(۱) دسترسی آسان اغتشاش‌گران به اماکن مهم و در ادامه بالا بردن هیجان، روحیه و انگیزه‌ی درگیری اغتشاش‌گران؛

(۲) تحمیل جغرافیای درگیری به نیروهای مقابله با اغتشاشات و در ادامه سلب ابتکار عمل از آن‌ها؛

(۳) الحاق با اغتشاش‌گران سایر کانون‌های بحرانی و توسعه‌ی دامنه‌ی اغتشاش؛

(۴) افزایش احتمال دسترسی اغتشاش‌گران به پشتیبانی‌های صحنه‌ای مانند سنگ، سلاح، مهمات و...

۲-۱۴-۳- نمونه‌ی صحنه‌های عملیاتی: در روزهای اول اغتشاشات ۱۳۸۸، به‌دلیل طراحی عملیاتی اغتشاشات توسط عناصر متخصص فریب‌خورده و نیز عناصر برخی سفارتخانه‌های خارجی، عملاً ابتکار عمل در دست حریف و فتنه‌گران بوده و جغرافیا و شرایط صحنه را آن‌ها به ما تحمیل می‌کردند و ما توفیق کمتری در کانالیزه کردن آن‌ها

داشتیم، ولی در ادامه با اشغال پیشدستانه‌ی کانون‌های بحران احتمالی و استقرار زود هنگم نیرو توانستیم بر این مشکل فائق آییم.

۳-۱۴-۳- روش‌های کاهش آسیب‌پذیری (کانالیزه کردن): بهترین راه‌کار برای این منظور، انجام اقدام‌های پیشگیرانه، حضور و اشغال پیشدستانه‌ی مواضع و تحمیل زمان و جغرافیای درگیری به اغتشاش‌گران و در ادامه کانالیزه کردن هوشمندانه‌ی حرکت آن‌ها و انجام اقدام‌های تاکتیکی مناسب در صحنه می‌باشد؛ مانند تکنیک محاصره و برخورد محکم و قاطع به‌جای کیش دادن اغتشاش‌گران.

۳-۱۵- زمینه‌های آسیب‌پذیری نیروها در نمایش قدرت

در راستای مرعوب نمودن اغتشاش‌گران، جداسازی آن‌ها از افراد تماشاگر و رهگذر و افزایش بازدارندگی اقدام‌های خودی، نمایش قدرت در قالب استقرار با ابهت و مقتدرانه، تغییر آرایشات در صحنه، ضربات پای هماهنگ و کوبیدن باتوم بر سپر، مانور و رژه‌ی موتورسواران، برخورد با خودروهای طرفداران اغتشاش‌گران با کندن پلاک، علامت‌گذاری و...، برخورد با مغازه‌ها، منازل و اماکن پشتیبان اغتشاش‌گران قابلیت اقدام دارد.

۳-۱۵-۱- زمینه‌های آسیب‌پذیری: اساساً این مقوله خاصیت ضد آسیب‌پذیری دارد، ولی درصورتی‌که ضعیف اجرا شود، باعث جری‌تر شدن اغتشاش‌گران خواهد شد.

۳-۱۵-۲- روش‌های کاهش آسیب‌پذیری: اجرای مقتدرانه، باصلابت و منظم عملیات نمایش اقتدار مدنظر می‌باشد.

۳-۱۶- زمینه‌های آسیب‌پذیری نیروها در صورت عدم قطع شبکه‌های ارتباطی و اجتماعی اغتشاش‌گران

در راستای ایجاد اختلال در سامانه‌ی فرماندهی و رهبری اغتشاش‌گران، قطع مجاری ارتباطی و نیز اخلال در روند شبکه‌های اجتماعی آن‌ها حائز اهمیت بوده که از طریق قطع خطوط تلفن همراه، پیامک، تلفن‌های شهری، خطوط اینترنت، اخلال در شبکه‌های ماهواره‌ای و... قابلیت اقدام دارد که انجام این امور معمولاً علی‌رغم

اثرگذاری بر روند اداره‌ی صحنه توسط گردان، در حوزه‌ی اختیارات و اقدام‌های گردان نبوده و از طریق کمیته‌ی فنی اجرا می‌شود.

۱-۱۶-۳- زمینه‌های آسیب‌پذیری: این مقوله خاصیت کاهش آسیب‌پذیری دارد که در صورت عدم اقدام لازم موجب حفظ لایه‌های ارتباطی و تقویت اغتشاش‌گران خواهد شد.

۲-۱۶-۳- روش‌های کاهش آسیب‌پذیری: قطع شبکه‌های ارتباطی و اجتماعی اغتشاش‌گران و اختلال در هدایت و رهبری آن‌ها مدنظر می‌باشد.

۱۷-۳- زمینه‌های آسیب‌پذیری نیروها در حین اجرای تاکتیک‌های عملیاتی

دستگیری هدفمند رهبران و لیدرها، علامت‌گذاری اغتشاش‌گران با ابزار رنگ‌پاش، کیش دادن و متفرق نمودن اغتشاش‌گران با به‌کارگیری ابزار ناتوان‌کننده مانند سلاح‌های ناتوان‌کننده، گازهای اشک‌آور، خودروهای آب‌پاش و...، برخورد قهرآمیز در قالب تاکتیک سد و نفوذ، دستگیری گسترده‌ی اغتشاش‌گران با بستن مبادی ورودی و خروجی و محاصره آن‌ها و... مدنظر می‌باشد.

۱-۱۷-۳- زمینه‌های آسیب‌پذیری: تاکتیک‌های عملیات مقابله با اغتشاشات اگر به‌صورت صحیح و متناسب با وضعیت صحنه‌ها انتخاب‌شده، در زمان لازم و با شدت و سرعت اجرا شوند، کاهش آسیب‌پذیری نیروها را به‌دنبال دارند؛ اما هرگونه اشکال در انتخاب و اجرای تاکتیک‌ها، ای‌بسا آسیب‌های جبران‌ناپذیری برای نیروها به‌دنبال داشته و بعضاً تبعات راهبردی برای سطوح عالی مدیریت بحران پی‌آمد آن بوده و عملاً فرآیند بحران را با چالش مواجه خواهد نمود.

۲-۱۷-۳- روش‌های کاهش آسیب‌پذیری: انتخاب درست تاکتیک‌ها، اجرای توأم باشدت عمل و سرعت بالای آن موجب کاهش آسیب‌پذیری‌ها خواهد شد.

۱۸-۳- زمینه‌های آسیب‌پذیری نیروها در حین تخلیه دستگیرشدگان

با خودروهای از قبل پیش‌بینی‌شده و به مکان‌های مشخص و موقت با رعایت ملاحظات ایمنی و امنیتی مانند پیش‌بینی تأمین مناسب و...،

۱-۱۸-۳- زمینه‌های آسیب‌پذیری:

(۱) عدم ثبت و تکمیل فرم‌های دستگیری، شرح حال، تحویل متهم و... که موجب عدم امکان پیگیری مناسب قضایی و نیز در صورت وارد آمدن صدمات بعدی به متهم، ناتوانی نیروهای خودی در پاسخ‌گویی به مراجع قضایی و آسیب‌پذیری آن‌ها را به‌دنبال دارد.

(۲) ضعف در بازرسی بدنی متهمین دستگیرشده (به‌ویژه در لحظات اولیه‌ی دستگیری)، خودکشی و خودزنی متهمین، حمله به نیروهای خودی و... را به‌دنبال دارد.

(۳) هرگونه ضرب و شتم متهمین در انظار عمومی، جوسازی، تبلیغات منفی، سوءاستفاده و... علیه نیروهای خودی را به‌دنبال خواهد داشت.

(۴) عدم تخلیه‌ی به‌موقع دستگیرشدگان در صحنه، که موجب جوسازی و حمله‌ی اغتشاش‌گران برای آزادی آن‌ها می‌شود.

(۵) عدم پیش‌بینی تأمین مناسب برای خودروهای حمل متهم که حمله متهمین به نیروهای نگهبان داخل خودروها و... را به‌دنبال دارد.

(۶) ضعف در دستبند زدن و کنترل متهمین داخل خودروهای حمل متهم که رها شدن آن‌ها و حمله متهمین به نیروهای نگهبان داخل خودروها و... را به‌دنبال دارد.

(۷) استفاده از خودروهای نامناسب برای انتقال متهمین از صحنه‌ی عملیات به مراکز نگهداری، آسیب‌پذیری نیروهای خودی را به‌شدت افزایش خواهد داد.

۲-۱۸-۳- نمونه‌های صحنه‌های عملیاتی: برای آسیب‌پذیری‌های موصوف نمونه‌های بسیار زیادی در اغتشاشات سنوات گذشته وجود دارد، مانند عدم تکمیل و تکمیل ناقص فرم‌های دستگیری در اغتشاشات سال ۱۳۸۸، ضرب و شتم متهم در بین جمعیت، تخلیه‌ی بازداشتی‌ها با تاکسی‌های ون و... .

۳-۱۸-۳- روش‌های کاهش آسیب‌پذیری: استفاده از نیروهای آموزش‌دیده، باتجربه، توجیه، مسلط و توانمند برای دستگیری و انتقال متهمین، دستگیری هدفمند و یا حداقل برنامه‌ریزی‌شده، ثبت و تکمیل دقیق فرم‌های دستگیری، بازرسی دقیق متهمین در بدو دستگیری و در مراحل بعدی حسب ضرورت، اجتناب از ضرب و شتم متهمین در انظار

عمومی، پیش‌بینی خودروهای حمل متهمین متناسب، تخلیه‌ی به‌موقع دستگیرشدگان، پیش‌بینی تأمین مناسب در هنگام دستگیری، تخلیه، بازجویی و... متهمین، رعایت سایر ملاحظات و اقدام‌های تأمینی، برخی از روش‌های کاهش آسیب‌پذیری‌ها می‌باشند.

۱۹-۳- زمینه‌های آسیب‌پذیری نیروها در حین تعویض نیرو در صحنه

بر اساس تجارب سنوات گذشته، گردان‌های بسیجی محور با توجه به انگیزه‌ی بالای عملیاتی که دارند تا صحنه را پاک‌سازی نکنند، چنین صحنه‌ای را ترک نخواهند کرد، مگر اینکه مطمئن باشند در صحنه‌ای سخت‌تر، پیچیده‌تر و مهم‌تر وارد عمل خواهند شد. بنابراین این مقوله در عملیات مقابله با اغتشاشات شهری برای گردان‌های بسیجی‌محور، در قالب خروج گردان از یک صحنه و وارد عمل شدن در محدوده‌ای دیگر و صحنه‌ای مهم‌تر و مناسب‌تر عینیت می‌یابد.

۱-۱۹-۳- زمینه‌های آسیب‌پذیری:

(۱) عدم تعویض نیرو در صحنه درصورتی‌که نیاز به انجام آن باشد، خستگی، فرسودگی، تحلیل قوای جسمی و به‌ویژه ذهنی و عصبی نیروها، کاهش آستانه‌ی تحمل آن‌ها، کاهش توان رزم و ... را به‌دنبال خواهد داشت، که پیامد چنین مشکلاتی؛ بی‌نظمی نیروها، کاهش سرعت عمل، دقت و شدت عمل نیروها، منفعل شدن آن‌ها و عدم امکان اجرای دقیق تاکتیک‌های عملیاتی خواهد بود.

(۲) عدم ثبت و تکمیل فرم‌های تعویض نیرو در صحنه، مشخص نبودن آمار و وضعیت دقیق نیروهای عمل‌کننده در صحنه که در صورت بروز مشکلات بعدی، ناتوانی فرمانده یگان در پاسخ‌گویی به مراجع قضایی و آسیب‌پذیری آن‌ها را به‌دنبال دارد.

۲-۱۹-۳- نمونه‌های عملیاتی: در اغتشاشات به‌کرات مشاهده‌شده که بی‌توجهی و... و عدم تعویض به‌موقع نیروها در صحنه، خستگی، کاهش توان رزم، برخوردهای ضعیف نیروها، بی‌نظمی، درگیری با سایر رده‌ها و... را به‌دنبال داشته است. البته ممکن است تعویض نیروها و گردان در صحنه به‌دلیل برخی ملاحظات دیگر نیز انجام شود، مانند مورد مقابل ناحیه مقداد در اغتشاشات ۱۳۸۸.

۳-۱۹-۳- روش‌های کاهش آسیب‌پذیری: تعویض به‌موقع، هماهنگ و باتدبیر نیروها و یگان‌های در صحنه حسب ضرورت‌های موجود و مستندسازی دقیق آن از بروز آسیب‌پذیری‌های موردنظر جلوگیری خواهد کرد.

۲۰-۳- زمینه‌های آسیب‌پذیری نیروها در تخلیه‌ی صحنه‌ی عملیاتی و تحویل آن

پس از اتمام عملیات و عادی‌سازی، صحنه با تنظیم صورت‌جلسه تحویل عوامل ناجا می‌شود. نکته‌ی حائز اهمیت آن است که، تحویل صحنه و عزیمت به مقر به‌معنای اتمام مأموریت و فعالیت نبوده و عملاً سایر وظایف مرتبط گردان مانند تنظیم گزارش‌های عملیاتی، نوبه‌ای و... در راستای مستندسازی اقدام‌های گردان، ریکاوری نیروها و... استمرار خواهد یافت.

۱-۲۰-۳- زمینه‌های آسیب‌پذیری:

(۱) عدم ثبت و تکمیل فرم‌های تحویل صحنه، در صورت بروز مشکلات بعدی، ناتوانی نیروهای خودی در پاسخ‌گویی به مراجع قضایی و آسیب‌پذیری آن‌ها را به‌دنبال دارد.

(۲) عدم تحویل دقیق صحنه، موجب ادراک ضعیف فرماندهان عمل‌کننده‌ی بعدی در آن صحنه از وضعیت و شرایط قبلی آن و نیز عدم امکان اشراف بر جزئیات صحنه می‌شود که این مقوله نیز آسیب‌پذیری نیروهای خودی را به‌شدت افزایش می‌دهد.

(۳) در صورت عدم تحویل صحنه، عملکرد مناسب نیروها بروز و ظهوری ندارد و عملاً ارزشیابی دقیقی بر عملکرد آن‌ها نمی‌توان داشت. علاوه بر این، جمع‌بندی مشکلات صحنه با صعوبت همراه خواهد شد.

۲-۲۰-۳- نمونه‌های عملیاتی: در اغتشاشات به‌کرات مشاهده شده که یک یگانی در میدانی و صحنه‌ای، عملیات بسیار موفقی داشته و پس از برگشت نسبی اوضاع، بدون تحویل صحنه، منطقه را ترک می‌کند که این مقوله تبعات بسیاری بعداً برای فرمانده گردان و نیروها داشته است، مانند کوی سبحان و... .

۳-۲۰-۳- روش‌های کاهش آسیب‌پذیری: مستندسازی دقیق صحنه و اقدام‌ها و عملیات یگان در صحنه و تحویل دقیق صحنه در قالب فرم‌های مشخص از بروز بسیاری از آسیب‌پذیری‌ها و مشکلات جلوگیری خواهد کرد.

۴- سایر زمینه‌های آسیب‌پذیری نیروها در عملیات مقابله با اغتشاشات

۴-۱- ارتباطات

ضعف و متناسب نبودن ارتباطات گردان موجب عدم ارتباط مناسب فرماندهان گردان، گروهان‌ها، دسته‌ها و... با سایر عناصر گردان گردیده و عملاً این امر ضعف در هدایت نیروها و محاصره شدن نیروها در بین اغتشاش‌گران و... را به‌دنبال دارد که برای رفع این مشکل باید نسبت به پیش‌بینی سامانه‌ی صحیح، سالم، سبک و کارآمد ارتباطی گردان اقدام کرد.

۴-۲- حفاظت اطلاعات

با توجه به گستره، اعوجاج و پراکندگی غالب صحنه‌های اغتشاش و فعالیت جواسیس در آن، عدم رعایت اصول حفاظت و اطلاعات توسط نیروها، موجب افزایش آسیب‌پذیری نیروها و خدشه بر اصل عملیات مقابله با اغتشاشات می‌شود؛ مانند آدرس‌های دقابقی در فتنه‌ی ۱۳۸۸، خمیازه‌زنی قرارگاه در سال‌های ۱۳۷۸ و ۱۳۷۹، لو رفتن زمان عملیات، جلسه، آدرس منزل نیروها و... که مؤثرترین راه کاهش چنین آسیب‌پذیری‌هایی، رعایت دقیق اصول و ملاحظات حفاظتی توسط تمامی نیروهای خودی در همه‌ی سطوح فرماندهی، مدیریتی و... می‌باشد.